

BUNGE LA TANZANIA

MAJADILIANO YA BUNGE

MKUTANO WA TATU

Kikao cha Ishirini na Mbili – Tarehe 18 Mei, 2016

(Bunge Lilianza Saa Tatu Asubuhi)

D U A

Naibu Spika (Mhe.Dkt. Tulia Ackson) Alisoma Dua

NAIBU SPIKA: Katibu!

NDG. NEEMA MSANGI - KATIBU MEZANI:

HATI ZA KUWASILISHA MEZANI

Hati zifuatazo ziliwasilishwa mezani na:-

NAIBU WAZIRI WA NISHATI NA MADINI:

Randama ya Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Nishati na Madini kwa mwaka wa Fedha 2016/2017.

NAIBU SPIKA: Katibu!

NDG. NEEMA MSANGI - KATIBU MEZANI: Maswali!

MASWALI NA MAJIBU

NAIBU SPIKA: Tutaanza na Ofisi ya Waziri Mkuu, Mheshimiwa Amina Nassoro Makilagi, Mbunge wa Viti Maalum, sasa aulize swali lake. Kwa niaba yake, Mheshimiwa Bura.

Na. 184

**Umuhimu wa Rasilimali Watu Katika
Kukuza Uchumi wa Taifa**

MHE. FELISTER A. BURA (K.n.y. AMINA N. MAKILAGI) aliuliza:-

Je, Serikali ina mkakati gani wa kutumia rasilimali watu katika kukuza uchumi wa Taifa, hasa ikizingatiwa kuwa rasilimali hiyo ni muhimu sana katika kukuza uchumi wa Taifa?

NAIBU WAZIRI, OFISI YA WAZIRI MKUU (KAZI, VIJANA NA AJIRA) alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa niaba ya Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Amina Nassoro Makilagi kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali inatambua kuwa ili kukuza uchumi na kupunguza umaskini, matumizi ya rasilimali watu ni muhimu sana. Ili kuhakikisha kuwa rasilimali watu inawezeshwa na kutumika kukuza uchumi wa Taifa, Serikali imeweka mikakati ifuatayo:-

(i) Serikali imeandaa mkakati wa Kitaifa wa kukuza ujuzi nchini ambao umelenga kutoa mafunzo ya vitendo yatakayofanyika maeneo ya kazi (*apprenticeship and internship programs*). Aidha, ili kuwapa vijana wengi fursa za mafunzo, Serikali imeanzisha *program* maaalum ya kutambua ujuzi uliopatikana kupitia mfumo usio rasmi na kuurasimisha kwa kutoa mafunzo ya muda mfupi kwa wale watakaobainika kuhitaji na kuwapa vyeti. Utaratibu huu unawapa fursa vijana wetu na kuendelea na mfumo rasmi wa mafunzo na pia kutambulika na waajiri au watoa kazi na hivyo kupata nafasi kuchangia katika kujenga uchumi wa Taifa.

(ii) Kuhamasisha vijana wenye utaalum mbalimbali kushiriki katika shughuli za kiuchumi kwa kuweka mazingira bora ya uwekezaji katika sekta zenye uwezo mkubwa wa kuzalisha ajira hususan kilimo na biashara. Aidha, Serikali itajikita zaidi kuhamasisha na kuwezesha uwekezaji kwenye viwanda vidogo, vya kati na vikubwa ili kufikia lengo la asilimia 40 ya nguvu kazi nchini kuwa katika Sekta ya Viwanda ifikapo mwaka 2020, kupitia Mpango wa Pili wa Maendeleo wa Miaka Mitano.

Mheshimiwa Naibu Spika, hata hivyo, Serikali kupitia sekta na taasisi zake mbalimbali inaendelea kuhakikisha rasilimali watu iliyopo nchini inatumika sawasawa ili iweze kuchangia uchumi wa nchi.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Bura, swali la nyongeza.

MHE. FELISTER A. BURA: Mheshimiwa Naibu Spika, namshukuru sana Mheshimiwa Naibu Waziri kwa majibu yake mazuri, lakini pamoja na majibu hayo, nina maswali mawili madogo ya nyongeza.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuwa vijana ndio nguvu kazi ya Taifa hili na kwa kuwa vyuo vikuu vinazalisha vijana asubuhi na jioni wenye elimu nzuri ya kufanya ujasiriamali, lakini tatizo ni wapi watapata mikopo kwa njia rahisi zaidi na kwa riba nafuu zaidi? Je, Serikali ina mpango gani wa kuwasaidia hawa vijana kupata mikopo kwa urahisi na kwa riba nafuu zaidi?

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili, kwa kuwa ajira ambayo ni rahisi kwa vijana na hasa kwa wanawake pia ni kilimo; lakini kilimo kinacholimwa kwa sasa hakina tija; kwanza, masoko hayapo kwa urahisi, mazao mengine yanaoza mashambani; lakini la pili, maeneo ya kulima. Vijiji vingi havijatenga maeneo kwa ajili ya kilimo kwa vijana na hata kwa wanawake ambao wameshajiunga kwenye vikundi mbalimbali. Je, Serikali iko tayari kutenga maeneo na kuzihimiza Halmashauri zetu kutenga maeneo kwa ajili ya vijana na hata kwa wanawake ambao wako tayari kuwa wajasiriamali kupitia kilimo? (Makofi)

NAIBU WAZIRI, OFISI YA WAZIRI MKUU (KAZI, VIJANA NA AJIRA)

Mheshimiwa Naibu Spika, nikianza na la kwanza la mikopo na mitaji kwa wahitimu wa elimu ya vyuo vikuu na elimu ya juu, ni kweli natambua kwamba vijana wengi sasa hivi wanapenda kujishughulisha na shughuli za uzalishaji mali hasa kilimo, lakini changamoto kubwa wanayokutana nayo ni ukosefu wa mitaji na mikopo.

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali imeliangalia hili kwa macho mawili na katika mtazamo wa mbali kuhakikisha kwamba vijana hawa wanapata fursa ya mikopo na mitaji kwanza kabisa kupitia Mfuko wetu wa Maendeleo ya Vijana ambao umekuwa ukikopesha makundi mengi ya vijana kupitia SACCOS ambazo ziko katika Halmashauri zetu. Vilevile tumeendelea kuwa na msisitizo kwa kuwataka vijana hawa wajiunge katika makampuni na vikundi mbalimbali ili waweze kupata fursa ambazo zinatokana na mikopo na mitaji.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia tunayo *program* maalum sasa hivi kupitia Mfuko wa Uwezeshaji wa Wananchi Kiuchumi, ambapo tuna *program* ya Kijana Jijiri inahusisha *young graduates*, wanaandika *proposals* zao wanazi-submit katika baraza na baadaye wanapatiwa mikopo na mitaji. Pia Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi imezungumza kuhusu kuwawezesha vijana wakae katika vikundi na makampuni kutumia fani zao na taaluma zao mbalimbali ili waweze kukopesheka.

Mheshimiwa Naibu Spika, nitoe tu rai kwa vijana wote wale wa vyuo vikuu na wahitimu wa elimu ya juu kutumia fursa hii ya Mfuko wa Maendeleo ya Vijana na mikopo inayopita katika Halmashauri zetu kwa kukaa katika vikundi na makampuni.

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, limeulizwa swali kwamba Serikali ina nia gani ya kutenga maeneo maalum kwa ajili ya shughuli za kilimo? Mwaka 2014, Wizara yetu ilikutana na Wakuu wa Mikoa wote nchi nzima hapa Dodoma na likatengenezwa azimio, ambapo moja kati ya kilichoamuliwa ni kutengeneza kitu kinaitwa *Youth Special Economic Zone*, ni ukanda maalum ambao utakuwa unasaidia utengaji wa maeneo kwa ajili ya shughuli za vijana. Mpaka sasa tayari ekari 8000 zimeshatengwa nchi nzima kwa ajili ya maeneo haya ili vijana waweze kufanya shughuli za kilimo na biashara.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia tumezungumza na Waziri wa Kilimo, yako mashamba makubwa ya Serikali ambayo wanayafanyia utaratibu sasa hivi nayo tuweze kuyatenga kwa ajili ya kuwagawia vijana waweze kufanya shughuli za uzalishaji mali. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Bilago!

MHE. KASUKU S. BILAGO: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante kwa kunipa nafasi hii adimu. Pamoja na majibu yaliyotolewa na Naibu Waziri, ipo nguvu kazi nzuri sana katika nchi hii iliyotafuta ajira binafsi; vijana wa bodaboda. Hawa vijana wa bodaboda tunawatumia vizuri wakati wa uchaguzi, baada ya uchaguzi, wanapata misukosuko ya kufa mtu. Wanasumbuliwa na Polisi. Bodaboda wangu waliopo Kakonko na nchi nzima, hawa bodaboda tunawalindaje katika ajira zao hizi? Ahsante. *(Makofi)*

NAIBU WAZIRI, OFISI YA WAZIRI MKUU (KAZI, VIJANA NA AJIRA): Mheshimiwa Naibu Spika, hata mimi nataka nikiri kwamba kundi hili ni kundi ambalo kwa kiwango kikubwa sana, asilimia kubwa tuliopo hapa tuliwatumia katika kampeni zetu na ndio wametufanya tumefika katika jengo hili. Vile vile nataka nikiri tu kwamba, bodaboda ni biashara ambayo sisi tunaamini kwa kiwango kikubwa sana kwamba inasaidia katika kutatua changamoto za ukosefu wa ajira kwa vijana wetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali katika eneo hili imefanyaje? Kwanza kabisa, Serikali kwa kushirikiana na mamlaka zile husika hasa mamlaka za Halmashauri ya Manispaa na Majiji, kwanza kabisa kutenga maeneo maalum na kuwatambua na kazi yao iheshimiwe. Pili, tuna *program* maalum kupitia Mfuko wa Uwezesaji Wananchi Kiuchumi pamoja na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii ya ukopeshaji wa pikipiki, hizi bodaboda ili vijana wetu hawa ambao asilimia kubwa sana wanafanya kazi kwa watu wapate fursa ya kukopa wenyewe moja kwa moja na pikipiki zile ziwe mali zao na zivasaidie katika kuinua uchumi wao. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ofisi ya Rais, TAMISEMI. Mheshimiwa Boniventura Destery Kiswaga, Mbunge wa Magu, sasa aulize swali lake.

Na. 185

Kituo cha Afya Kisesa Kufanywa Hospitali

MHE. BONIVENTURA D. KISWAGA aliuliza:-

Kituo cha afya Kisesa kiliombewa kibali ili kipandishwe hadhi kuwa Hospitali kamili:-

Je, ni lini Serikali itatoa kibali?

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (TAMISEMI) alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa niaba ya Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, TAMISEMI, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Boniventura Destery Kiswaga, Mbunge wa Magu, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mujibu wa Sera ya Afya ya mwaka 2007, kila Wilaya inatakiwa kuwa na hospitali moja ya Wilaya na tayari hospitali hiyo ipo katika Wilaya ya Magu. Kituo cha Afya cha Kisesa kiliombewa kuboreshwa ili kiweze kutoa huduma za upasuaji mdogo kukidhi mahitaji hayo kwa wagonjwa badala ya kutegemea hospitali ya Wilaya pekee.

Mheshimiwa Naibu Spika, ili kituo hicho kianze kutoa huduma za upasuaji, Serikali iko katika hatua za mwisho za umaliziaji wa ujenzi wa jengo la upasuaji, jengo la kuhifadha maiti pamoja na chumba cha X-ray. Aidha, tayari X-ray machine imeshapatikana, inasubiri tu kufungwa baada ya kukamilika kwa ujenzi wa chumba cha X-ray.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Kiswaga swali la nyongeza.

MHE. BONIVENTURA D. KISWAGA: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kwa majibu mazuri ya Serikali. Kwa kuwa Kituo hiki cha Afya kinahudumia maeneo makubwa katika eneo la Ilemela, Usagara Wilaya ya Misungwi, pamoja na Jimbo la Sumve na ni Kituo cha Afya ambacho kiko *highway*, wakati wowote watu wanapata matatizo wanaposafiri wanahitaji huduma hii kubwa. Kwa kuwa sera ya mwaka 2007 ni kama imepitwa na wakati ukilinganisha na mazingira:-

(a) Je, Serikali ina mpango gani wa kubadilisha ili angalau kulingana na mazingira ya Kituo hiki cha Afya cha Kisesa, kiweze kupandishwa hadhi na kuwa hospitali ya wilaya ili kiweze kuhudumia maeneo makubwa?

(b) Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuwa Serikali iko hatua za mwisho, mkataba wa kujenga jengo la X-ray, jengo la upasuaji, limeanza mwaka 2013. Kama ni hatua za mwisho, leo ni miaka mitatu. Serikali haioni kwamba hii ni aibu, miaka mitatu inajenga majengo haya bila kukamilika na yanasubiri tu shilingi milioni 77 ili yaweze kukamilika? Je, Mheshimiwa Waziri anaweza kuniambia hizi shilingi milioni 77 zikipatikana hata kesho ili huduma hizi zianze kutolewa, yuko tayari kunipa fedha hizi? (Makofi)

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (TAMISEMI): Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza naomba nikiri wazi, kituo cha Kisesa, *junction* yake ukiiangalia na ukubwa wake sasa hivi wa *population* ya pale, kweli ni eneo ambalo lina-*capture* watu wengi sana. Ukiangalia hata Kata jirani wanategemea sana Kituo cha Afya cha Kisesa. Kubwa zaidi, kwa mujibu wa sera siwezi kusema hapa kwamba tutabadilisha sera hii, kwa sababu nyie mnafahamu, lengo letu ni kuzifikia kila Halmashauri kupata hospitali za wilaya. Hivi sasa mnaona tuna *deficit* na tunaenda kwa kasi ili mradi angalau sasa katika Jamhuri ya Muungano wa Tanzania tuna wilaya zipatazo 139 na Halmashauri 181. Lengo letu ni kwamba kila Wilaya angalau ipate hospitali ya wilaya.

Mheshimiwa Naibu Spika, lengo letu kubwa ni kama nilivyosema katika majibu yangu ya msingi, tutafanya juhudi kituo hiki kiweze kukamilika na suala la upasuaji liweze kuendelea na huduma nyingine.

Mheshimiwa Naibu Spika, suala la pili ni kwamba, X-ray kwa muda mrefu imesuasua katika kituo hiki. Kwanza naomba nimpongeze Mheshimiwa Mbunge kwa sababu yeye alikuwa ni Mwenyekiti wa Halmashauri hii ya Magu ambayo naizungumza hivi leo. Kwa hiyo, hata mambo yanayoendelea huko, naye alichangia kwa kiwango kikubwa mpaka kufanikisha ujenzi huo unaendelea, naye anajua wazi tunaendaje. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, mikakati iliyofanyika katika hicho kituo, sasa hivi tuko katika hali ya mwisho. Kwa sababu najua juhudi ya Mheshimiwa Mbunge aliyokuwa anaifanya hata nilipokuwa Jimboni kwake kule mwezi wa Kwanza katika harakati kubwa za kuboresha huduma ya afya hiyo na hata alikuwa anaomba hata ingewezekana watu walioasisi mifumo mizuri ya afya, Dkt. Pembe arudi Magu kwa ajili ya kuhakikisha afya inakwenda vizuri. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo kubwa ni kuhakikisha Ofisi ya Rais, TAMISEMI kama tulivyofanya mawasiliano na Mkurugenzi kule, tutaweka nguvu ili ikifika mwezi wa Sita jengo lile liweze kukamilika na wa Kisesa waweze kupata huduma kama ilivyokusudiwa. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Paresso, swali la nyongeza.

MHE. CECILIA D. PARESSO: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante kwa kunipa nafasi niulize swali dogo la nyongeza. Kwa kuwa upandishaji hadhi wa vituo vya afya nchini umekuwa na urasimu sana kwa sababu vibali lazima vitolewe na Serikali Kuu: Je, Serikali sasa haioni kwamba kuna umuhimu wa upandishaji hadhi wa vituo tu vya afya ukarudi kwenye Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kuliko kusubiri iende Serikali Kuu?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri, TAMISEMI.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (TAMISEMI): Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza kuna jambo moja hapa, kwa sababu katika mchakato wa upandishaji wa vituo vya afya, siyo Serikali tu inaanua. Jukumu kubwa ni kuhakikisha kwamba kuna vikao halali ambavyo vinakaa na mwisho wa siku yale maamuzi yote yaliyopitishwa mpaka katika Baraza la Madiwani yanakwenda Wizara ya Afya. Baadaye wakaguzi wanakuja kuangalia na mwisho kile kituo kinapandishwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika suala zima kurudisha katika Serikali za Mikoa; katika Mikoa kwa mujibu wa sera za afya, tuna Wakaguzi wa Kanda za Afya. Ni kwa nini zinafika mpaka Wizarani? Lengo ni kupata wataalam ambao watahakikisha *quality control* inafanyika na kituo kile kinakidhi.

Mheshimiwa Naibu Spika, ni mawazo mazuri, huko mbele au siku za usoni tutaangalia ni jinsi gani tutafanya, ikiwezekana katika ku-*decentralize*, tukaweka fimu za kufaa katika ngazi za mikoa ambapo wakati mwingine tunaweza tukafanya jambo hilo likaendeshwa katika huko, lakini kwa sasa hivi huo ndiyo utaratibu, lakini wazo ni zuri, huko siku za usoni inawezekana tukalifanyia kazi.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Kakoso!

MHE. MOSHI S. KAKOSO: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi. Vituo vya Afya vya Mwese, Karema na Mishamo ni vituo ambavyo vinahudumia wananchi wengi kwenye Jimbo la Mpanda Vijijini. Vituo hivi havina huduma ya kimsingi ya wataalam na hasa suala zima la *ambulance*. Naomba kujua, Mheshimiwa Naibu Waziri atavisaidia vipi hivi vituo vya afya ambavyo vinahitaji huduma ya Serikali ili kuokoa maisha ya wananchi kwenye Jimbo hilo?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais (TAMISEMI).

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na majibu mazuri ya Mheshimiwa Naibu Waziri, naomba nijibu swali la Mheshimiwa Kakoso kama ifuatavyo:-

Ni kweli kwamba yako mahitaji ambayo hayatoshelezi katika vituo vyetu vya afya na hospitali zetu, lakini hospitali hizi zipo kwenye Halmashauri na Halmashauri ndizo hupanga bajeti zake za kila mwaka.

Sasa nawaomba sana Waheshimiwa Wabunge, sehemu ya kuanzia katika kukamilisha huduma mbalimbali katika Sekta ya Afya, iwe ya elimu, mipango yote inaanzia kwenye Halmashauri. Kama watakuwa waliweka kwenye bajeti zao, basi wanaweza wakapata hizo *ambulance* na vifaa ambavyo pengine vina upungufu.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, sisi kwa sasa hatuna mpango mahsusi wa kununua magari ya *ambulance* kwa nchi nzima kwa sababu, upungufu ni mkubwa, isipokuwa tunaangalia kutokana na bajeti zao za Halmashauri na sisi Serikali kwa fedha iliyopitishwa tutakuwa tumewatengea na kuwapatia fedha hizo kwa kadiri walivyoomba katika bajeti zao. (*Makofi*)

NAIBU SPIKA: Ofisi ya Makamu wa Rais, (Muungano na Mazingira), Mheshimiwa Ahmed Juma Ngwali, Mbunge wa Wawi, sasa aulize swali lake.

Na. 186

Serikali Kukabiliana na Athari za Mabadiliko ya Tabianchi

MHE. AHMED JUMA NGWALI aliuliza:-

Tanzania iko kwenye mikataba mbalimbali na ushirikiano katika kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabianchi kama *Green Climate Fund (GCF)*, *Adaptation Fund (AF)*, *Last Developed Countries Fund (LDCF)*, *UNEP* na kadhalika.

Je, Serikali imepokea fedha kiasi gani toka kwa wafadhili kusaidia kupunguza athari za mabadiliko ya tabianchi tangu mwaka 2010 hadi 2015?

NAIBU WAZIRI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA) alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa niaba ya Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano na Mazingira, naomba nijibu swali la Mheshimiwa Ahmed Juma Ngwali, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kuanzia mwaka 2010 hadi mwaka 2015, Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania imepokea fedha kutoka kwenye Mifuko iliyo chini ya Mikataba ya Mabadiliko ya Tabianchi na ushirikiano wa nchi wafadhili kiasi cha jumla ya Dola za Marekani 89,099,139.87, Euro 10,518,018.50, Shilingi za Tanzania 2,784,382,109/= kwa mchanganuo ufuatao:-

(i) Mfuko wa Kuhimili Mabadiliko ya Tabianchi (*Adaptation Fund*) chini ya Mkataba wa Mabadiliko ya Tabianchi, kiasi cha Dola za Marekani 1,324,200.32 zilipokelewa kuanzia mwezi Februari, 2013 hadi Oktoba, 2015. Jumla ya gharama zote za mradi huu ni Dola za Marekani 5,008,564 kwa kipindi cha miaka mitano kuanzia Novemba, 2012 hadi Oktoba, 2017.

(ii) Mfuko wa Nchi Maskini Duniani (*Least Developed Countries Fund*) chini ya Mkataba wa Mabadiliko ya Tabianchi kiasi cha Dola za Marekani 1,056,851.24 zilipokelewa kuanzia Juni, 2012 hadi Machi, 2017. Gharama zote za mradi huu ni Dola za Marekani 3,356,300.00 kwa kipindi cha miaka mitano kuanzia Novemba, 2012 hadi Oktoba, 2017.

(iii) Jumuiya ya Ulaya (*European Union*) Awamu ya Kwanza mwaka 2010 hadi 2013 zilipokelewa Euro 1,975,025.00 Awamu ya pili ziliidhinishwa Euro 8,542,993.50, utekelezaji umeanza kwa mwaka wa 2014 ambao utakamilika mwaka wa 2018.

(iv) Shirika la Maendeleo ya Umoja wa Mataifa (*UNDP*), kiasi cha sh. 2,543,882,695/= zilipokelewa kuanzia Aprili, 2012 hadi Juni, 2015 wakati zilizoahidiwa zilikuwa ni Dola za Marekani 2,000,820,000.00.

(v) Serikali ya Norway kiasi cha Dola za Marekani 85,929,553.31 zilipokelewa kuanzia mwaka 2009 hadi mwaka 2015.

(vi) Serikali ya Japan kupitia *UNDP* ilitoa kiasi cha Dola za Marekani 971,533 na Sh. 1,400,070,145 kwa kipindi cha mwaka 2010 hadi 2013.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kiwango cha kubadilisha fedha kwa sasa, fedha hizi ni sawa na sh. 224,314,313,555.30 ambapo sh. 7,017,510,977.40 zilipokelewa Ofisi ya Makamu wa Rais na sh. 217,296,802,577.90 zilipokelewa moja kwa moja na wadau wengine wa maendeleo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, fedha hizi zilipatikana baada ya kuandaa miradi kwa kuzingatia uwezo wa vipaumbele vya vyanzo vya fedha husika. Aidha, pamoja na fedha hizi, baadhi ya wafadhili hutoa fedha zao moja kwa moja kwa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar, taasisi au sekta husika na asasi zisizo za kiserikali. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, swali limekuwa refu kulingana na lilivyoulizwa. Ahsante. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Ngwali, swali la nyongeza!

MHE. AHMED JUMA NGWALI: Mheshimiwa Naibu Spika, sasa naomba nimuulize maswali mawili ya nyongeza, kama ifuatavyo:-

(a) Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuwa, fedha zilizotolewa na wahisani ni zaidi ya shilingi bilioni 200 kwa kipindi cha miaka mitano; je, ni fedha kiasi gani zilizopeleka Zanzibar na kwa miradi ipi kwa lengo la kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabianchi? (Makofi)

(b) Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuwa, kuna harufu kubwa ya ufisadi na matumizi mabaya ya fedha hizi za wahisani, Mheshimiwa Naibu Waziri anaweza kuliambia Bunge hili Tukufu ni hatua gani hadi sasa zimechukuliwa na Serikali katika kukabiliana na ufisadi huo? Ahsante. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri wa Muungano na Mazingira.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza nampongeza Mheshimiwa Ngwali kwa swali lake zuri na jinsi ambavyo amebobea katika mambo ya mazingira na ndiyo maana swali lake hapa limekuwa refu sana. Kwanza katika hizo fedha shilingi bilioni 224 ambazo nimezitaja, tumepeleka Zanzibar zaidi ya sh. 17,234,056,000.80. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, fedha hizi ambazo tumezipeleka Zanzibar ni 7.7% ya fedha zote ambazo zilipokelewa na wafadhili, ambazo ni zaidi ya kiwango kilichowekwa cha *General Budget Support* cha asilimia 4.5. Kwa miradi ipi? Tumepeleka kwa miradi mingi Zanzibar.

Moja, ni mradi ule wa Kilimani ambapo tunajenga makingio, lakini na Kisiwa Panza, pia pamoja na miradi mingine ya upandaji mikoko kwenye maeneo hayo kwa maana ya Kilimani pamoja na Kisiwa Panza. Tunapanda mikoko pamoja na kujenga kuta na maeneo mengine.

Mheshimiwa Naibu Spika, la pili, ameuliza kwamba Ofisi hii imechukua hatua gani kwa ufisadi uliozungumzwa, hasa katika hotuba ya Kambi ya Upinzani wakati ule akiwasilisha hapa. Tuli ahidi siku hiyo hapa Bungeni kwamba tutafuatilia tujue ukweli wa tuhuma hizi ukoje.

Mheshimiwa Naibu Spika, nikuhakikishie kwamba tarehe 12 tulishamwagiza *Chief Internal Auditor* wa Ofisi yetu kufanya mapitio ya matumizi

ya fedha za kuhimili mabadiliko ya tabianchi zilizotolewa kutoka muda ule wa mwaka 2010 mpaka mwaka 2015 ili kujua uhalali wa matumizi yake. Kazi hiyo imeanza na itamalizika baada ya siku 30 tu. Kwa hiyo, Bunge hili litapata taarifa nini kilichojiri.

Mheshimiwa Naibu Spika, nataka nimhakikishie Mheshimiwa Mbunge kwamba, kama taarifa ile itakuwa imekwenda vizuri, maana yake hakuna ubadhirifu wowote, tuwapongeze watumishi wetu kwa kazi nzuri waliyoifanya, lakini kama tutagundua kwamba kuna ufidadi wa aina yoyote, nilihakikishie Bunge hili kwamba hakuna atakayepona wala atakayechemoka, tutachukua hatua kali stahili. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, nadhani Mheshimiwa Ngwali ameuliza swali lake ametumia na muda wa wenzie ili la kwake liweze kujibiwa. Kwa hiyo, swali lake lilikuwa gumu kweli na linahitaji *figures* nyingi sana. Tuendeleo!

Tunaendelea na Wizara ya Maji na Umwagiliaji. Mheshimiwa Dkt. Dalaly Peter Kafumu, Mbunge wa Igunga, sasa aulize swali lake.

Na. 187

Hitaji la Maji ya Kutosha – Mji wa Igunga

MHE. HUSSEIN M. BASHE (K.n.y. MHE. DKT. DALALY P. KAFUMU) aliuliza:-

Mji wa Igunga unakabiliwa na tatizo kubwa la maji kutokana na kupanuka kwa kasi wakati miundombinu ya maji ni ile ile na pia imechakaa sana na haitoshelezi mahitaji ya maji kwa wakazi wake:-

Je, ni lini Serikali itawapatia wananchi wa Mji wa Igunga maji ya kutosha?

NAIBU WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri wa Maji na Umwagiliaji, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Dkt. Dalaly Peter Kafumu, Mbunge wa Igunga, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali imeendelea kuboresha miundombinu ya maji ili kupunguza tatizo la maji katika Mji wa Igunga ambapo kwa sasa hali ya huduma inayotolewa ni asilimia 60 ya wakazi wote. Mahitaji ni lita za ujazo milioni 3.5 wakati huduma inayotolewa ni lita za ujazo milioni 2.5. Hii ni baada ya kukamilika kwa ujenzi wa mtambo wa kusafisha na kutibu maji mwezi Januari,

2013. Hata hivyo Serikali inakusudia kuboresha hali ya huduma ya maji kwa mji huo na imeshaanza mchakato wa kutoa maji Ziwa Viktoria kupeleka katika Miji ya Tabora, Igunga, Nzega na Sikonge pamoja na vijiji 89 vilivyopo umbali wa kilometa 12 kila upande kutoka bomba kuu.

Mheshimiwa Naibu Spika, taratibu za kupata Wakandarasi wa ujenzi wa mradi huu zinaendelea ambapo mradi unategemewa kuanza mwaka wa fedha 2016/2017. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na ulazaji wa bomba kuu, ujenzi wa matenki mapya kwa Vijiji na Mji wa Igunga, ulazaji wa mabomba mapya ya usambazaji na ujenzi wa vituo vya kuchotea maji. Hivyo, kukamilika kwa mradi huu kutaongeza huduma ya maji kufikia asilimia mia moja.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Bashe, swali la nyongeza!

MHE. HUSSEIN M. BASHE: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru. Pamoja na majibu mazuri ya Mheshimiwa Naibu Waziri, naomba kuuliza maswali madogo mawili ya nyongeza.

Mheshimiwa Naibu Spika, Wilaya ya Igunga pamoja na upatikanaji wa maji kitakwimu wa asilimia 60, lakini kutokuwepo kwa umeme wa uhakika kunapelekea upatikanaji wa maji katika Mji wa Igunga kuwa angalau kwa wiki mara mbili. Je, Waziri ama Serikali wakati tunasubiri mradi wa maji wa Ziwa Viktoria, inaweza kutusaidia katika Mji wa Igunga kuwapatia angalau generator ili liwe pale ambapo umeme haupo, basi waweze kupata maji ya uhakika?

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuwa, tatizo la Igunga linafanana sana na tatizo la Mji wa Nzega; na upatikanaji wa maji katika Mji wa Nzega kwa sasa ni asilimia 30 tu ya maji na maji haya yanapatikana kwa wiki mara tatu: Je, Serikali ni lini itatekeleza ahadi ya Mheshimiwa Rais ya ujenzi wa matenki matano na kuweka chujio la maji katika bwawa la Kilime na pampu ili wananchi wa Mji wa Nzega wasiendeleo kupata shida wakati tunasubiri mradi wa maji wa Ziwa Viktoria? (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri wa Maji na Umwagiliaji.

NAIBU WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI: Mheshimiwa Naibu Spika, swali la kwanza nashukuru amekiri kwamba asilimia 60 ya maji inapatikana katika Mji wa Igunga, lakini tatizo lililopo ni tatizo la umeme. Ameuliza kwa Wizara ya Maji na Umwagiliaji, lakini pamoja na Serikali.

Mheshimiwa Naibu Spika, tukiwa katika Bunge hili Mheshimiwa Waziri anayehusika na umeme na nishati ameshatupa majibu kwamba sasa hivi

kunajengwa umeme wa msongo wa *Kilowatt* 400 ambapo tatizo la umeme sasa litakwisha.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini pia, amependekeza kwamba, katika kipindi hiki kwa sababu ya tatizo la umeme, maji yanapatikana mara mbili kwa wiki, ni vyema tukafanya utaratibu wa kununua *generator*. Kupitia Bunge lako Tukufu, namwagiza Mkurugenzi wa Halmashauri ya Igunga, aweze kuleta andiko ili tuweze kuangalia uwezekano wa kununua *generator* iweze kusaidia katika kipindi hiki tunaposubiri kuwa na mradi mkubwa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili, amezungumzia Mji wa Nzega kwamba unapata 30% na maji yanapatikana mara tatu kwa wiki. Je, Serikali ni lini itajenga matenki matano yaliyoahidiwa na Mheshimiwa Rais?

Mheshimiwa Naibu Spika, nimjibu kwamba, matenki matano makubwa yanajengwa kupitia huu mradi wa kutoa maji Ziwa Viktoria na kupeleka Miji ya Tabora, Nzega na Igunga. Kwa hiyo, nimhakikishie Mheshimiwa kwamba matenki hayo yatajengwa kupitia mradi huu, lakini pia, mradi utahusisha ujenzi au upanuzi wa mtambo wa kusafisha na kutibu maji. Kwa hiyo, mradi huu ukikamilika, hoja zote ulizonazo Mheshimiwa Mbunge, zitakuwa zimeshapitiwa.

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, naomba niwakumbushe, maswali ya nyongeza yanapaswa kuwa mafupi na majibu pia ya upande wa Serikali yawe mafupi.

Mheshimiwa Gulamali!

MHE. SEIF K. S. GULAMAL: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi ya kuuliza swali la nyongeza. Kwa kuwa, tatizo la maji lililopo katika Wilaya ya Igunga linafanana sana na matatizo ya maji yaliyoko ndani ya Jimbo letu la Manonga, napenda kumwuliza swali Mheshimiwa Waziri kwa sababu alikuja Jimboni na akaona hali ya tatizo la maji na akaona jinsi gani yanavyohitajika mabwawa: Je, anaweza kunihakikishia kuhusiana na *infrastructure* ya uchimbaji wa mabwawa katika bajeti yake imo au tunasubiri kwa *next time*? Ahsante.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri, nadhani hilo swali lake utalijibu wakati mtakapowasilisha bajeti yenu. Sidhani kama unahitaji kujibu. Tuelekee kwingine, Mheshimiwa Selasini!

MHE. JOSEPH R. SELASINI: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana. Miradi mingi sana ya maji imeanzishwa nchini na katika Jimbo langu kuna mradi umeanzishwa katika Kijiji cha Shimbi Mashariki, mwingine umeanzishwa katika Kijiji cha Rea, visima vile 10 na vinahitaji kujengewa miundombinu. Sasa kinachosumbua ni fedha zinasuasua kwenda ili kukamilisha umaliziaji wa

miundombinu ili wananchi wapate maji. Nauliza je, ni lini fedha zitakwenda ili miradi hiyo ipate kukamilika?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri wa Maji na Umwagiliaji.

NAIBU WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI: Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza nikuhakikishie kwamba tumeanza *Program* ya Pili ya Maendeleo ya Sekta ya Maji. Pili, fedha zimeanza kutolewa. Natoa wito kwa Wakurugenzi wote kwamba kama wana hati ziko mezani, basi waziwasilishe kwa Katibu Mkuu Wizara ya Maji. Fedha tunazo na tayari maeneo mengi fedha tumeshapeleka.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, nimhakikishie Mheshimiwa Mbunge kwamba kama kazi imeshafanyika, hati zipo, hata kesho alete tutampatia fedha. *(Makofi)*

Na. 188

Usumbufu Unaowapata Watanzania Wanaosafiri Kwenda Uingereza

MHE. MWANNE I. MCHEMBA (K.n.y. MHE. MARGARET S. SITTA) aliuliza:-

Je, ni sababu zipi zinazoifanya Serikali yetu iridhike na utaratibu wenye usumbufu mkubwa unaowataka wakazi wa Tanzania wanaotaka kwenda Uingereza watafute visa kupitia Kenya na Afrika Kusini?

NAIBU WAZIRI WA KILIMO, MIFUGO NA UVUVI (K.n.y. WAZIRI WA MAMBO YA NJE NA USHIRIKIANO WA AFRIKA MASHARIKI) alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa niaba ya Waziri wa Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Margaret Simwanza Sitta, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, hapo awali huduma za viza zilikuwa zikitolewa na Ubalozi wa Uingereza, nchini. Ubalozi huo ulihamisha shughuli za utoaji wa viza kutoka hapa nchini kwenda nchini Kenya tarehe 1 Desemba, 2008 na kuanzia tarehe 18 Agosti, 2014 huduma hizo zimehamishiwa nchini Afrika Kusini na siyo Kenya tena.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mujibu wa Serikali ya Uingereza, uamuzi huo ni wa kisera na umefikiwa ili kuleta ufanisi katika utendaji kazi wa Idara ya Viza na Masuala ya Uhamiaji ya Uingereza. Hivyo, mchakato wa utoaji visa za Uingereza unafanyika kikanda. Kwa mantiki hiyo, maombi yote ya viza kutoka

nchi zote za Afrika Mashariki na Kati, yanafanyiwa kazi katika Ubalizi wa Uingereza, nchini Afrika ya Kusini. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, waombaji wa viza hapa nchini wanatakiwa kuwasilisha maombi yao na nyaraka zinazohitajika katika Kituo cha Kuomba Viza, (*Visa Application Center*) kilichopo Viva Tower Dar es Salaam. Kituo hicho ndicho chenye jukumu la kusafirisha maombi yao kwenda Afrika ya Kusini na kurejesha nyaraka husika kwa waombaji nchini. Mwombaji halazimiki kufuata huduma hiyo nchini Afrika ya Kusini.

Mheshimiwa Naibu Spika, hata hivyo, Ubalizi wa Uingereza Nairobi unashughulikia maombi machache ya Visa (*restricted number of applications*) kwa viongozi wa Serikali na watendaji wengine wenye *pass* za Kidiplomasia hasa katika hali ya dharura. Maombi hayo yanapaswa kupelekwa moja kwa moja Ubalizi wa Uingereza Nairobi na waombaji wenyewe au kupitia Ubalizi wa Tanzania Nairobi.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kuwakumbusha Waheshimiwa Wabunge pamoja na Watanzania wenzangu kwamba zoezi la utoaji visa lina utaratibu wake na moja ya taratibu hizo ni kwamba nchi inayotoa visa ina uhuru wa kuamua ni wapi itatolea visa hizo. Kwa mantiki hiyo, hata Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kupitia Balozi zake zilizopo nje, inazo taratibu zake za kutoa visa kwa wageni wanaotembelea Tanzania.

Mheshimiwa Naibu Spika, ni vyema Watanzania ambao wangependa kutembelea nchi ya Uingereza wakazingatia taratibu zilizowekwa za nchi hiyo katika maombi ya visa ikiwemo kuomba visa mapema, kuwasilisha nyaraka zote muhimu na taarifa sahihi ili kuepuka usumbufu usio wa lazima.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Mchemba swali la nyongeza!

MHE. MWANNE I. MCHEMBA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Kwa kuwa nchi ya Tanzania ilikuwa koloni la Mwingereza na hivyo kuwa na mahusiano mazuri mpaka hivi sasa. Je, Serikali haioni umuhimu wa kuishawishi sasa Serikali ya Uingereza ili waweze kurejesha huduma hiyo hapa nchini?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri, nadhani utatueleza ushawishi wako wa Sera za Uingereza.

NAIBU WAZIRI WA KILIMO, MIFUGO NA UVUVI (K.n.y. WAZIRI WA MAMBO YA NJE NA USHIRIKIANO WA AFRIKA MASHARIKI): Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kumweleza Mheshimiwa Mbunge kwamba utaratibu huu mpya wa Serikali ya Uingereza ni wa duniani kote, siyo kwa Tanzania tu. Kwa hiyo, siyo kwamba ni sisi pekee ndio tumebanwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, vile vile nimweleze tu kwamba kuhamishwa kwa Kituo cha Kuchakata Visa za Uingereza kwenda Pretoria nchini Afrika Kusini hakujaathiri utoaji wa visa. Sana sana kinachotakiwa kwa sasa ni kwamba ukipange mapema, ufanye maombi mapema, lakini kimsingi muda umebaki vilevile, gharama ni zile zile. Kwa hiyo, wao walichofanya ni kupunguza gharama zao za kuchakata visa kwa kuhakikisha kwamba wanaipa Kandarasi Kampuni ya *Tele-Performance*, badala ya wao wenye kufanya hiyo kazi. Kwa hiyo, namhakikishia tu kwamba hakuna madhara makubwa ambayo yametokea kwa sababu hiyo. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Tuendeleo Waheshimiwa na Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi, Mheshimiwa Frank George Mwakajoka, Mbunge wa Tunduma swali lake litaulizwa na Mheshimiwa Pascal Haonga.

Na. 189

Hitaji la Zimamoto Mpaka wa Tunduma.

MHE. PASCAL Y. HAONGA (K.n.y. MHE. FRANK G. MWAKAJOKA) aliuliza:-

Je, ni lini Serikali itapeleka huduma ya Zimamoto katika Mpaka wa Tunduma ili kuokoa mali za wafanyabiashara wanaosubiri kuvuka pindi ajali ya moto inapotokea?

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa niaba ya Waziri wa Mambo ya Ndani ya Nchi, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Frank George Mwakajoka, Mbunge wa Tunduma, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, Jeshi la Zimamoto na Uokoaji katika Halmashauri ya Mji wa Tunduma lina kituo katika eneo la Mtaa wa Kilimanjaro, Wilaya ya Momba katika Mkoa wa Songwe kinachohudumia Wilaya zote ukiwemo mpaka wa Tunduma. Kwa sasa kituo hiki kina gari moja lililopo matengenezoni Mjini Mbeya. Hata hivyo, Askari wanaendelea kutoa Elimu ya Kinga na Tahadhari ya Majanga ya Moto na Utumiaji wa Vifaa kwa Huduma za Kwanza, sambamba na ukaguzi wa majengo na kutoa ushauri kwa wakandarasi na makampuni ya ujenzi kuhusu ujenzi bora wa miundombinu yenye usalama kwa umma.

Mheshimiwa Naibu Spika, ni azma ya Serikali kupeleka huduma ya zimamoto katika maeneo yote nchini ikiwemo Tunduma. Hata hivyo azma hii nzuri inategemea sana upatikanaji wa rasilimali fedha. Serikali itaendelea kusogeza huduma za zimamoto na uokoaji katika maeneo mbalimbali nchini karibu na wananchi kadri hali ya upatikanaji fedha itakavyoruhusu. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Haonga, swali la nyongeza.

MHE. PASCAL Y. HAONGA: Mheshimiwa Naibu Spika, kutokana na kutokuwepo kwa gari ya zimamoto Tunduma, kumeleta madhara makubwa sana kwa wakazi wa Tunduma. Kwa mfano, siku za hivi karibuni kumetokea suala la moto ambalo lilitokeza karibu maduka 500. Hali hii kwa kweli imesababisha wafanyabiashara wengi na wajasiriamali, hali yao kuwa mbaya sana, mitaji yao imepotea. Je, kwa kuwa Serikali leo hii kipaumbele chake ni kununua magari ya washawasha badala ya kununua magari ya zimamoto, iko tayari sasa kuwafidia wale wananchi ambao maduka yao yaliungua kwa sababu ya uzembe wa Serikali? *(Makofi)*

Swali la pili, kwa kuwa Halmashauri ya Wilaya ya Mbozi kuna tatizo pia kubwa ambalo maaskari wetu pale hawana nyumba na nyingine ambazo nyingi zimejengwa kipindi cha Ukoloni na nyumba nyingi zina nyufa na kituo chenyewe cha Polisi kipo kwenye hali mbaya sana. Je, Serikali itaanza lini ujenzi wa nyumba za maaskari wetu pale Mbozi na Kituo cha Polisi ambacho kwa kweli kimejengwa tangu kipindi cha ukoloni? *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri wa Mambo ya Ndani ya Nchi!

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Mheshimiwa Naibu Spika, suala la Magari ya washawasha nimelizungumzwa hapa mara mbili, tatu kwamba tunatarajia kuyatumia magari haya vile vile kwa ajili ya kuzimia moto. Tupo katika huo mpango, mazungumzo yameshaanza kati ya Jeshi la Zimamoto na Jeshi la Magereza. Haya magari machache ambayo nimezungumza juzi, yatasaidia. Kwa hiyo, hoja yako Mheshimiwa Frank Mwakajoka imekuja wakati muafaka kwamba hukupaswa kulaumu badala yake upongeze tu kwamba una tatizo la upungufu wa magari ya kuzimia moto, usilaumu kuhusu magari ya washawasha, upongeze kwamba haya washawasha yatakusaidia vilevile. *(Makofi/Kicheko)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini kuhusiana na nyumba za askari nalo hili tumelizungumza katika Bajeti yetu vizuri tu kwamba tuna mpango wa kujenga nyumba 4,316 katika mikoa kwa awamu ya kwanza takribani 16. Kwa hiyo, umesema kwamba eneo lako la Tunduma pia unahitaji. Labda nilichukue hili nione jinsi gani katika mgawanyo ule tunaweza kuzingatia ombi lako pia. Siwezi kukuahidi sasa hivi, lakini nalichukua ombi hili tulifanyie kazi. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Shekilindi!

MHE. SHABANI O. SHEKILINDI: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Kituo cha Polisi Lushoto ndiyo cha kwanza na ndiyo kituo kikongwe Tanzania na sasa hivi

kinajengwa upya na kinaishia kwenye mtambaa wa panya na kwenye Bajeti sijaona fungu lolote lililotengwa kwa ajili hiyo.

Je, Serikali ina mpango gani wa kumaliza kituo kile?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri wa Mambo ya Ndani ya Nchi!

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Mheshimiwa Naibu Spika, ni kweli tuna matatizo ya uchakavu na upungufu wa Vituo vya Polisi katika maeneo mbalimbali nchini. Kwa hiyo, Kituo cha Lushoto ni kimojawapo katika maeneo ambayo yana changamoto hizo. Niseme tu kwamba kama ambayo nimekuwa nikijibu mara kadhaa hapa, tunafahamu changamoto hizo na tutajitahidi kuzipunguza kwa kadri ambavyo tunaweza kupata fedha za kutosha.

Mheshimiwa Naibu Spika, naamini kabisa, kwa kasi hii ambayo Serikali yetu ya Awamu ya Tano imeanza nayo ya ukusanyaji na udhibiti wa matumizi, basi katika muda wa miaka michache ijayo tunaweza tukapata bajeti ya kutosha kuweza kurekebisha matatizo haya ya Vituo vya Polisi pamoja na makazi ya Polisi. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Wizara ya Maliasili na Utalii, Mheshimiwa Ester Bulaya, Mbunge wa Bunda Mjini, sasa aulize swali lake.

Na. 190

Matukio ya Mamba Kujeruhi na Kula Watu

MHE. ESTER A. BULAYA aliuliza:-

Kumekuwepo na matukio ya mara kwa mara ya wananchi wa Vijiji vya Guta, Tairo, Nyamtwali na Njabeu kukamatwa na kuliwa na mamba; hadi swali hili linaandikwa, jumla ya watu watatu wameliwa na wengine kumi wamejeruhiwa.

Je, Serikali inajipangaje ili kuokoa maisha ya wananchi kutokana na hatari kubwa ya mamba hao?

NAIBU WAZIRI WA MALIASILI NA UTALII alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa niaba ya Waziri wa Maliasili na Utalii, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Ester Amos Bulaya, Mbunge wa Bunda Mjini, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, Vijiji vilivyotajwa na Mheshimiwa Mbunge vinapakana na Ziwa Victoria. Mazingira hayo yanasababisha kuwepo mwingiliano wa shughuli za kibinadamu na makazi ya wanyamapori kama vile mamba na viboko ambayo yanaweza kusababisha matukio ya wananchi kuuawa na kujeruhiwa na wanayama hao.

Mheshimiwa Naibu Spika, Wizara yangu imepokea taarifa zilizowasillishwa na Halmashauri ya Wilaya ya Bunda ambazo zinaendelea kuhakikiwa, kwamba katika Kijiji cha Guta jumla ya wananchi wanne waliuawa na wengine tisa walijeruhiwa na mamba katika kipindi cha mwaka 2013 hadi 2015. Katika kipindi hicho, hakuna taarifa yoyote iliyotolewa na kupokelewa kuhusu matukio katika Vijiji vya Tairo, Nyamtwali na Njabeu.

Mheshimiwa Naibu Spika, kifungu cha 69 cha Sheria ya Kuhifadhi Wanyamapori Na. 5 ya mwaka 2009, kimempa mamlaka Mkurugenzi wa Wanyamapori kukasimu majukumu ya kushughulikia masuala ya wanyamapori wakali na waharibifu kwa Afisa aliyeidhinishwa. Aidha, Sheria imeainisha utaratibu wa kutoa taarifa za matukio kuanzia kwa Mtendaji wa Kijiji, Maafisa Wanyamapori walio karibu hadi Wizarani kwa hatua zaidi.

Mheshimiwa Naibu Spika, ili kuokoa maisha ya wananchi kutokana na hatari ya mamba na viboko katika vijiji vilivyotajwa, Wizara yangu kupitia Taasisi ya Utafiti wa Wanyamapori (TAWIRA) kwa kushirikiana na Halmashauri ya Wilaya ya Bunda itafanya tathmini ya ongezeko la mamba na iwapo itadhihirika kuwa idadi yao ni kubwa kuliko viwango vinavyokubalika, hatua stahiki zitachukuliwa ikiwa ni pamoja na kuweka utaratibu wa kuwavuna wanyama hao. Utaratibu huu utatumika katika maeneo yote yenye uhatarishi wa mamba na viboko. Wizara itaendelea kutoa elimu kuhusu uhifadhi, jinsi ya kujilinda na kujiepusha na wanyamapori wakali na waharibifu wakiwemo mamba pamoja na taratibu za kuwasilisha madau ya malipo ya kifuta jasho na machozi kwa wale watakaaoathirika.

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na jitihada hizo za Serikali, Wizara inatoa wito kwa wananchi kuendelea kuchukua tahadhari katika maeneo hatarishi hususan ambayo yamebainika kuwa na mamba au viboko na kuwasilisha taarifa za matukio haraka kwa Viongozi wa Vijiji husika na Maafisa Wanyamapori walio karibu ili kumbukumbu za matukio na hatua stahiki ziweze kuchukuliwa mapema.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Ester Bulaya, swali la nyongeza.

MHE. ESTER A. BULAYA: Mheshimiwa Naibu Spika, nasikitika kwa baadhi ya majibu ya uongo ambao Mheshimiwa Naibu Waziri ameyajibu. Mimi ndio

Mbunge wa Jimbo husika na kuna mwananchi wangu nimemhudumia katika Hospitali ya DDH. Aliyekupa hizo taarifa kamwulize vizuri, amekuongopea.

Mheshimiwa Naibu Spika, naenda sasa kwenye swali. Sheria ya Kazi Na. 6, mtu anapokufa kazini, analipwa fidia shilingi milioni 10. Hawa wananchi wangu walikuwa kazini, mbali na kwamba wamejiajiri wenyewe, mwalipe fidia, siyo kifutajasho cha laki moja moja. *(Makofi)*

Swali la pili; Mheshimiwa Waziri, tatizo la mamba katika vijiji nilivyokwambia ni kubwa sana, hata kwa kaka yangu kule Mheshimiwa Kangi, wananchi wanavua kienyeji kwa kutumia kuku. Lini Wizara yako itapeleka wataalam mwavue? Wananchi wangu wanakufa kila siku wanakuwa vilema halafu unatoa majibu mepesi hapa! *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri, nadhani hili swali la kwanza lilikuwa linahusu sheria, sijui Waziri wa Sheria kama yuko hapa, lakini swali la pili nadhani ni la kwako.

NAIBU WAZIRI WA MALIASILI NA UTALII: Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na kwamba umesema swali la kwanza pengine lingejibiwa na Waziri wa Sheria lakini napenda kutoa sehemu ya majibu.

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali inafanya kazi zake kwa kutumia mfumo wake. Kwa hiyo, taarifa ambazo zimo katika majibu niliyoyatoa zimetoka kwenye Halmashauri ya Bunda na vyombo vya Serikali vilivyopo kule. Kwa hiyo, kwa kuwa Mheshimiwa Ester Bulaya ni Mjumbe wa Halmashauri ya Bunda, anaweza kwenda kuwahoji waliotoa taarifa hizi ambao ni Halmashauri inayohusika kwamba kwa nini wameleta majibu ya uongo?

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu fidia kwamba Serikali inalipa kifuta jasho au kifuta machozi na siyo fidia; na Mheshimiwa Mbunge angependa badala yake tulipe fidia, kwa sababu kiwango cha shilingi laki moja ni kidogo; nchi hii inaendeshwa kwa mujibu wa sheria. Hakuna namna yoyote ambayo unaweza kuendesha nchi bila kufuata sheria, kanuni na taratibu.

Mheshimiwa Naibu Spika, ulipaji wa kifuta jasho na kifuta machozi ni utaratibu uliopitishwa kwa mujibu wa sheria ambayo imepitishwa na Bunge hili. Iwapo itaonekana kwamba utaratibu huo haufai kwa namna yoyote ile, ni wajibu wa Waheshimiwa Wabunge kwa niaba ya wananchi, Mheshimiwa Ester Bulaya akiwa mmoja wao kuleta mapendekezo ya kufanya mapitio upya ya Sheria hii na kama itafaa, pengine Serikali inaweza ikaanzisha utaratibu mwingine badala ya huu. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa wa Maliasili na Utalii.

WAZIRI WA MALIASILI NA UTALII: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi hii ili niweze kuongezea jibu zuri ambalo limetolewa na Mheshimiwa Naibu Waziri. Kwanza napenda niseme kwamba Wizara itafuatilia kuona kama kuna taarifa zaidi ya zile ambazo tunazo ili tuweze kuzishughulikia kama ambavyo tumeshughulikia sheria hizo nyingine. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, mimi sio Mwanasheria, lakini najua kwa sababu nilifanya kazi kwenye Wizara ya Kazi, kwamba hakuna Sheria ya Kazi ambayo inafidia raia wakati yuko kwenye shughuli zake. Sheria ile ya Kazi ni ya wafanyakazi kama ambavyo inajulikana kwenye sheria ile. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa tunaendelea. Mheshimiwa Hassan Selemani Kaunje, Mbunge wa Lindi Mjini, sasa aulize swali lake.

Na. 191

Uendelezaji wa Utalii kwa Kanda ya Kusini

MHE. HASSAN S. KAUNJE aliuliza:-

Ilani ya Chama cha Mapinduzi 2015 - 2020, imeeleza juu ya uendelezaji wa utalii kwa Ukanda wa Kusini kama Program Maalum:-

Je, ni lini Serikali imepanga kuanza mpango huo maalum?

NAIBU WAZIRI WA MALIASILI NA UTALII alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa niaba ya Waziri wa Maliasili na Utalii, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Hassan Selemani Kaunje, Mbunge wa Lindi Mjini, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, ni kweli kwamba Ilani ya Chama cha Mapinduzi 2015 - 2020, Sura ya Pili katika aya ya 29 imeainisha *program* maalum ya uendelezaji wa utalii nchini ikiwemo katika Ukanda wa Kusini.

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali ya Awamu ya Tano yenye dhamana ya kutekeleza ilani ya Chama cha Mapinduzi imeandaa Mpango wa Maendeleo wa Miaka Mitano kuanzia 2016/2017 - 2020/2021 ambao ni sehemu ya pili ya Mpango Elekezi wa miaka 15, (2011/2012 – 2025/2026) na Dira ya Taifa ya Maendeleo, 2025.

Mheshimiwa Naibu Spika, aidha, katika mpango huo wa miaka mitano, Serikali imejumuisha hatua ya kufungua fursa za utalii katika Ukanda wa Kusini kama mojawapo ya hatua muhimu kwa maendeleo ya viwanda na ukuzaji wa

uchumi. Ili kutekeleza azma hii, Wizara yangu imejipanga kushirikisha sekta binafsi kuwekeza katika miundombinu ya utalii, kuwekeza na kuendeleza maeneo mengine yenye fursa za utalii, kutekeleza mkakati wa Kitaifa wa Utangazaji wa utalii ili kuwavutia watalii wengi zaidi, kutoa mafunzo ya ukufunzi katika Chuo cha Taifa cha Utalii kwa lengo la kuimarisha mafunzo ya Utalii na kutenga maeneo maalum ya utalii, hususan ya fukwe za bahari na maziwa kwa ajili ya hoteli za kitalii kama maeneo muhimu kwa ukuaji wa uchumi na ustawi wa Taifa.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika kipindi hicho, Serikali itashirikisha sekta binafsi ili iwekeze katika kuboresha miundombinu na vivutio vya utalii katika Ukanda wa Kusini na kuvitangaza hususan maeneo ya utalii wa kihistoria na kitamaduni kama vile mji wa kihistoria wa Mikindani, Kilwa Kivinje, Pori la Akiba Lukwika-Lumesule na Pori la Akiba la Selous upande wa kusini na maeneo mengine katika Ukanda huo. Aidha, ili kukuza utalii wa baharini na katika fukwe za bahari, Serikali imepanga kutenga maeneo maalum ya utalii hususan kwa ajili ya hoteli za kitalii kando ya Bahari ya Hindi Mkoani Lindi na Mtwara.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa upana wake, utalii wa Kusini unatarajiwa pia kuboreshwa kupitia *program* na miradi mbalimbali kwa ushirikiano na wadau wa maendeleo ikiwa ni pamoja na mradi ujulikanao kama *REGROW* unaofadhiliwa na Benki ya Dunia kwa gharama ya Dola za Kimarekani zisizopungua milioni 100.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Kaunje, swali la nyongeza.

MHE. HASSAN S. KAUNJE: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kwanza kwa majibu ya ziada ya Mheshimiwa Naibu Waziri. Swali langu la msingi ilikuwa ni lini, kwa maana ni mwaka gani katika miaka hii mitano au bajeti ipi hizi *program* za Maendeleo ya Sekta ya Utalii Kusini zitaanza?

Mheshimiwa Naibu Spika, swali langu la pili, kwa maana ya vivutio alivyovitaja, sambamba na vivutio vingine vya fukwe za Kisuele na Mitema ambazo ni bora kuliko zote katika ukanda wa Pwani ya Afrika Mashariki, kuanzia Somalia mpaka *South Africa*: Je, yuko tayari kuviwekea vipaumbele katika kuvitangaza kupitia taasisi zake zinazotangaza utalii wa nchi hii? (*Makofi*)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri wa Maliasili na Utalii.

NAIBU WAZIRI WA MALIASILI NA UTALII: Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza nampongeza Mheshimiwa Kaunje, kwa namna ambavyo ameanza kwa kasi kubwa kuweza kutetea eneo la Kusini ili utalii sasa uweze kuelekea upande wa ukanda huo, kwa maana ya *Southern Circuit* badala ya hali ambayo iko hivi sasa.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu suala la lini; nimezungumzia Mpango wa Maendeleo wa Miaka Mitano kwenye jibu langu la msingi, lakini pia nimetaja mradi wa *Regrow* ambao nilisema na wenyewe ni mradi ambao unakwenda kuboresha utalii katika ukanda wa kusini. Sasa kuhusu lini, nataka kusema, kuhusu mradi wa *Regrow* tayari mradi huo umeshaanza na uko katika hatua za awali na miradi mingine ambayo itakuwa inaunga mkono jitihada za utalii kusini itaweza kupangwa katika bajeti zijazo, wakati kwa sasa hivi tunatekeleza mradi huu wa *Regrow* ambao wenyewe tunatekeleza kwa kushirikiana na wadau wa maendeleo.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu fukwe za Mitema na nyinginezo kuweza kupewa kipaumbele, kama nilivyojibu kwenye swali la msingi, kwamba Mikoa ya Lindi na Mtwara ina utajiri mkubwa sana wa fukwe za bahari, tofauti na maeneo mengine ambako kuna fukwe za Maziwa; Lindi na Mtwara kuna utajiri mkubwa sana wa fukwe za bahari.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, katika Mpango wa Maendeleo wa Miaka mitano, ambao unaanza na mpango huu wa mwaka wa kwanza wa 2016/2017, hatua ya kwanza tunayokwenda kuifanya ni kutembelea maeneo hayo yote na kuweka matangazo ya kutosha ili kuweza kuwavutia wawekezaji mbalimbali kuweza kuboresha miundombinu katika maeneo hayo ili fukwe hizo ziweze sasa kushiriki katika Sekta ya Utalii kwa tija zaidi. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA. Tunaendelea, Wizara ya Nishati na Madini, Mheshimiwa Flatei Gregory Massay, Mbunge wa Mbulu Vijijini, sasa aulize swali lake. *(Makofi)*

Na. 192

Kupeleka Umeme Tarafa za Jimbo la Mbulu Vijijini

MHE. FLATEI G. MASSAY: aliuliza:-

Je, Serikali ina mpango gani wa kupeleka umeme katika maeneo ya Tarafa za Jimbo la Mbulu za Manetadu, Tumatu Arri, Masieda na Yayeda chini?

NAIBU WAZIRI WA NISHATI NA MADINI alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Flatei Gregory Massay, Mbunge wa Mbulu Vijijini, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali inagharamia utekelezaji wa mradi kabambe wa kusambaza umeme vijijini (*REA*), kupitia mpango huu wa *REA* Vijijini (*REF*). Mradi huu unatekelezwa katika mikoa yote ya Tanzania Bara ikiwemo Mkoa wa Manyara. Mkandarasi, *CC International Nigeria Limited*, hivi

sasa anaendelea na utekelezaji wa mradi huo katika Wilaya za Mkoa wa Manyara ikiwemo Wilaya ya Mbulu Vijijini. Utekelezaji wa mradi huu umefikia asilimia 84, ambapo tayari *transformer* zimeshafungwa na pia wateja 354 wameunganishiwa umeme katika Mkoa mzima wa Manyara.

Mheshimiwa Naibu Spika, mradi huu unategemea pia kukamilika mwishoni mwa mwezi Juni mwaka huu 2016. Lengo kubwa la mradi huu ni kupeleka huduma za umeme kwa wananchi na hivyo kurahisisha shughuli za kiuchumi pamoja na kijamii. Tarafa za Manetatu, Masieda, Tumatiadi na Yaeda Chini zimejumuishwa katika Mpango wa Usambazaji wa Umeme Vijijini Awamu ya Tatu, utakaoanza mara baada ya bajeti ya mwaka huu 2016/2017.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Massay, swali la nyongeza.

MHE. FLATEI G. MASSAY: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kwa kunipa muda wa kuuliza maswali mawili ya nyongeza. Kwa kuwa umeme umefika Dongobesh miaka 11 iliyopita na haujawahi kwenda kijiji hata kimoja na pia miaka ya tisini umefika Haydom. Je, Serikali iko tayari sasa kusogeza umeme huo kutoka Kata hizo ambazo nimezisema kuelekea kwenye Kata ambazo amezitaja? (*Makofi*)

Swali la pili, kwa kuwa tuna miradi ambayo ni ya maji, na inahitaji umeme na kwenye *REA phase two*, hatujawahi kupata mradi huo: Je, Serikali iko tayari kukubali sasa kuanza na Vijiji hivi vya Kata ya Hayderer, Getanyamba, Dinamu, Maretadu, Masieda, Laba na Dinamu? (*Makofi*)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri wa Nishati na Madini.

NAIBU WAZIRI WA NISHATI NA MADINI: Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza kabisa, Serikali iko tayari kusogeza umeme kwenye Vijiji alivyotaja Mheshimiwa Mbunge. Nikiri kwanza Vijiji ambavyo amevitaja kwa lugha yangu, naweza nisivitamke kwa usahihi, lakini nimhakikishie Mheshimiwa Mbunge kwamba hata Vijiji mbavyo amevitaja ambavyo havikuwa kwenye *REA Awamu ya Pili*, tunaviingiza kwenye *REA Awamu ya Tatu*.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine, namhakikishia Mheshimiwa Mbunge kwamba, pamoja na *REA*, Awamu ya Pili inayokamilika na *REA*, Awamu ya Tatu inayoanza, tutampelekea pia mradi mwingine wa kusambaza ma-*transformer* ili kuhakikisha Vijiji ambavyo viko karibu na Vijiji vilivyopewa umeme na vyenyewe vitapata umeme. Lengo ni kuvipatia Vijiji vyako vyote umeme kwenye *REA*, Awamu ya Tatu.

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, Wizara ya Nishati na Madini wameshaweka mbele yetu randama, kwa hiyo, tukaipitie. Tunaendelea na

Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano, Mheshimiwa Joseph George Kakunda, Mbunge wa Sikonge, sasa aulize swali lake.

Na. 193

Ujenzi wa Barabara ya Ipole-Mpanda

MHE. JOSEPH G. KAKUNDA aliuliza:-

Barabara ya Ipole - Mpanda yenye urefu wa kilometa 359 iliyoko kwenye mpango wa kujengwa kwa lami iko kwenye hali mbaya sana kutokana na kuharibiwa na mvua zinazoendelea kunyesha, maji maji yamejaa kuvuka barabara na maeneo mengine yanatitia kiasi kwamba mabasi ya abiria na magari ya mizigo yanapata shida kupita na wananchi wa Tabora, Sikonge na Katavi nao wanataabika sana na barabara hiyo.

(a) Je, Serikali inachukua hatua gani za dharura za muda mfupi kuwasaidia wananchi wa Tabora, Sikonge, Katavi na maeneo mengine wanaoathirika na tatizo hilo?

(b) Je, Serikali haioni umuhimu wa kufanya mapitio ya haraka ya usanifu wa barabara hiyo ili kunyanyua zaidi tuta na kuongeza madaraja na makalvati ili kudhibiti maji ya mvua yasiharibu barabara mpya itakayojengwa?

(c) Je, ni lini barabara hiyo itajengwa kwa lami na kukamilika?

NAIBU WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa niaba ya Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Joseph George Kakunda, Mbunge wa Sikonge, lenye sehemu (a), (b) na (c), kwa pamoja kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, ni kweli mwezi Januari hadi Machi mwaka 2016 Mkoa ya Tabora na Katavi ilipata mvua nyingi na sehemu ya barabara ya Tabora, Ipole, Koga hadi Mpanda kuharibika, hususan Mto Koga kujaa maji na kupita juu ya daraja la Koga. Hali hii ilisababisha barabara ya Tabora - Mpanda, sehemu ya Ipole hadi Nyonga, kufungwa kwa muda Serikali ilichukua hatua za haraka za kuifanyia matengenezo ya dharura barabara hii baada ya mafuriko kupungua.

Mheshimiwa Naibu Spika, aidha, barabara mbadala ya Tabora - Uvinza hadi Mpanda, ilipatiwa pia matengenezo ya dharura ili Mkoa wa Katavi usijifunge kabisa. Kwa kuwa maji yamepungua, hatua nyingine ambazo

zimechukuliwa ni pamoja na kuruhusu magari madogo na mepesi kuanza kutumia barabara ya Tabora hadi Mpanda. Serikali itafanya mapitio ya usanifu wa kina, wakati wa utekelezaji wa ujenzi kwa kiwango cha lami wa barabara ya Tabora hadi Mpanda. Ujenzi wa barabara hii unategemea kuanza katika mwaka wa fedha 2016/2017 chini ya ufadhili wa Serikali ya Tanzania na Benki ya Maendeleo ya Afrika.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Kakunda, swali la nyongeza.

MHE. JOSEPH G. KAKUNDA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi ya kuuliza maswali mawili ya nyongeza. La kwanza, kwa kuwa matengenezo aliyosema Mheshimiwa Naibu Waziri yalihusu kukwangua tu na kusawazisha barabara, badala ya kuweka kifusi na kushindilia, hali ambayo imesababisha mvua kidogo tu iliyonyesha, tatizo la mashimo kurudi pale pale. Je, ni lini Serikali itatengeneza barabara hiyo, kwa kuweka kifusi na kushindilia ili iwe imara kabla hata ya lami? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye bajeti iliyosomwa jana, imepangiwa shilingi bilioni 120 kujengwa kwa lami kuanzia mwakani, ambayo ni asilimia 17 tu ya mahitaji yote ya fedha yanayohitajika. Pia Mheshimiwa Waziri hajajibu swali langu la mwisho sehemu (c); Je, ni lini barabara hiyo itakamilika kwa kiwango cha lami? *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano.

NAIBU WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Naibu Spika, wakati mvua inanyesha, suala la kuweka kifusi nadhani lisingekuwa muafaka, kwa sababu ukiweka kifusi kitaharibu zaidi badala ya kujenga. Hivi sasa mvua kwa kuwa imekwisha suala sasa la kuimarisha kikamilifu hiyo barabara litafuatia.

Mheshimiwa Naibu Spika, utakumbuka kwamba nilishatoa maelekezo kwa Mameneja wote wa Mikoa sasa kuelekeza nguvu zao kufungua barabara zote nchini ambazo zilijifunga.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa swali lake la pili, namwomba Mheshimiwa Mbunge akiri kwamba hiki kiasi ambacho amepangiwa, kinatosha ukilinganisha na mahitaji makubwa ya Waheshimiwa Wabunge wengi humu ndani. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano.

WAZIRI WA UJENZI UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nami niongezee baada ya majibu mazuri ya Mheshimiwa Naibu Waziri.

Barabara hii inafadhiliwa au inajengwa kutokana na pesa za Benki ya Afrika (ADB).

Kwa kawaida, barabara hii tutaigawa kwenye *lots* mbalimbali kwa sababu ni barabara ndefu sana. Kwa kawaida barabara hii kuanzia mwakani inaweza kuchukua baina ya miaka mitatu mpaka miaka minne, itakuwa imekamilika, itategemea hali ya hewa inavyokwenda.

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, muda wetu umekwenda, nitaleta kwenu matangazo kabla hatujaendelea. Tutaanza na matangazo ya wageni. Tunao wageni ambao ni wa Waheshimiwa Wabunge.

Tunao wageni sita wa Mheshimiwa Mwigulu Lameck Nchemba na hawa wanaongozwa na Ndugu Kijja Mpina. Wageni wa Mheshimiwa Mwigulu, siwaoni wakisimama.

Tunaye pia mgeni mmoja wa Mheshimiwa Daimu Iddi Mpakate, ambaye ni Ndugu Hawa Daimu Mpakate, ni mtoto wake, karibu sana. *(Makofi)*

Tunao wageni nane wa Mheshimiwa Pascal Yohane Haonga, ambao ni viongozi wa vikundi vya wakulima wa kahawa kutoka Jimboni kwake. Karibuni sana. *(Makofi)*

Tunao pia wageni watatu wa Mheshimiwa Zacharia Paulo, wakiongozwa na Ndugu Lucia Lanta Fiti ambaye ni mke wake. Karibu sana wifw yetu na wengine shemeji yao. *(Makofi)*

Tunao pia wageni wawili wa Mheshimiwa Joseph Selasini, ambao ni Padri Aptipas Shayo na Mwalimu Kajetau Shao. Karibuni sana viongozi wetu wa dini. *(Makofi)*

Tunao pia wageni waliotembelea Bunge kwa ajili ya mafunzo; wanafunzi 120 kutoka Chuo Kikuu cha Dodoma ambao pia ni wageni wa Mheshimiwa Mwantumu Dau Haji. *(Makofi)*

Kufuatia hilo tangazo la hao wanafunzi kutoka UDOM, lipo tangazo hapa linatoka kwa Mheshimiwa Mwatum Dau Haji, anawatangazia Wabunge wote wanaotoka Zanzibar, kukutana ukumbi wa Msekwa mara baada ya kumalizika maswali na majibu. Nilidhani ameandika baada ya saa 7.00. Maswali na majibu mkitoka watu wote humu ndani mnaotoka Zanzibar, itakuwa balaa kabisa. *(Kicheko/Makofi)*

Tunaendelea na matangazo. Tangazo lingine, leo tarehe 18 Mei, kutakuwa na ibada ya Misa, kwa Wakristo wa madhehebu ya Kikatoliki, mara

baada ya kuahirishwa Bunge saa 7.00 mchana. Aidha, Waheshimiwa wote wa madhehebu yoyote wanaopenda kushiriki ibada hiyo, wanakaribishwa, Ibada hii hufanyika kila Jumatano ya wiki. Tangazo limeletwa na Mheshimiwa Cecilia Paresso ambaye ni Katibu St. Thomas More.

Waheshimiwa tunaendelea, Katibu.

NDG. NEEMA MSANGI - KATIBU MEZANI:

**Makadirio ya Matumizi ya Serikali kwa Mwaka wa
Fedha wa 2016/2017 - Wizara ya Ujenzi,
Uchukuzi na Mawasiliano**

(Majadiliano yanaendelea)

NAIBU SPIKA: Tunayo orodha ya majina hapa. Tutaanza na Mheshimiwa Richard Ndassa, atafuatiwa na Mheshimiwa Yahaya Massare na Mheshimiwa Seif Gulamali ajiandae.

MHE. RICHARD M. NDASSA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana kwa nafasi ya kwanza asubuhi hii, nijaribu kujadili hotuba ya Mheshimiwa Waziri wa Ujenzi. La kwanza, naomba tumwombee Mheshimiwa Rais wetu kwa kazi nzuri sana anayoifanya, lakini naye pia amekuwa akituomba sisi Watanzania wote kwa dini zetu zote, tumwombee sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, hili ni ombi, sisi kama Wabunge tumekuwa na maneno mengi sana humu ndani ambayo kwa kweli hayana tija sana kwa Watanzania. Nawaomba sana Waheshimiwa Wabunge wa pande zote mbili; upande wa CCM lakini na upande wa wenzetu; Watanzania wanaotusikiliza na kutuona, wanategemea tutoe michango ili kusudi wataalam walioko hapa waweze upata ushauri mzuri zaidi. Hili kwa kweli naomba sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niongezee hapo kwamba, ni vizuri kwa sababu tunazo Kanuni zetu, zituongoze katika kuendesha Bunge letu. Endapo limetokea tatizo, Kiti chako kisisite kuita Kamati ya Uongozi, kwa sababu tukienda na utaratibu huu kama ilivyo sasa, juzi kuna wanafunzi kutoka Msalato walikuwa wamekaa pale, lakini baada ya kuanza kurushiana maneno na kutupa vitabu, wale wanafunzi ambao walikuwa wamekuja kwa ajili ya mafunzo, waliondoka humu ndani. Sasa kwa utaratibu huo, wanapotoka Walimu wao na wao wenyewe wanatuelewaje sisi kama Wabunge? Kwa hiyo, nashauri sana hili tulizingatie kwa sababu sisi ni jicho la Watanzania. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, la pili, Mheshimiwa Waziri nataka aniambie, kupitia hotuba yake hasa ujenzi wa Mwanza Airport, imetengwa shilingi bilioni

30. Ni za nini? Ni za kujenga uwanja au ni za kukarabati? Kwa sababu tumekuwa tukisema mara kwa mara, jinsi mnavyotenga pesa kidogo kidogo hizi, hazitoshelezi hata kidogo. Ujenzi wa Mwanza Airport gharama yake ili ikamilike, siyo chini ya Dola bilioni 60 mpaka 90. Sasa leo mkitoa shilingi bilioni 30, pesa hizi hazitoshi. Nashauri Mheshimiwa Waziri, hebu suala hili alitazame upya.

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine, nizungumzie reli ya kati. Namshauri Mheshimiwa Waziri, nimeongea na Naibu wake, mabehewa wanayopeleka kutoka Mwanza...

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, tupunguze kelele kidogo, tuongee kwa sauti ya chini. Mheshimiwa Ndassa endelea.

MHE. RICHARD M. NDASSA: Mheshimiwa Naibu Spika, mabehewa wanayopeleka Mwanza kuja Dodoma au Tabora ni machache mno. Unapeleka mabehewa matatu ya abiria kutoka Tabora kwenda Mwanza; kuna msongamano wa abiria kule, lakini watu weo Mheshimiwa Waziri wanawadanganya eti kwamba abiria ni wachache, siyo kweli. Inawezekanaje eneo lingine wakapeleka mabehewa 15 lakini Tabora - Mwanza, mabehewa matatu; wanasababisha watu walanguliwe. Nashauri suala hili litazamwe kwa mara ya pili. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, la tatu, zipo ahadi za Mheshimiwa Rais mbili; ya kwanza ni ujenzi wa barabara ya lami kutoka Magu mpaka Hungumalwa, sijaona humu ndani. Ahadi ya pili, wataalam nafikiri walikuwepo siku ya uzinduzi wa Daraja la Mto Simiyu pale Marigisu. Mheshimiwa Rais aliahidi kuweka mita hamsini hamsini kwa kiwango cha lami, lakini sijaona humu. Nashauri hiyo ni ahadi ya Mheshimiwa Rais. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nishauri, barabara ya kutoka Nyanguge kwenda Musoma na barabara ya kutoka Mwanza - Shinyanga Border barabara hizi zimekuwa zikitengewa pesa mara kwa mara; hivi kwa nini tusingalie namna nyingine nzuri zaidi ili kusudi barabara hizi zikwanguliwe zote kwa mara moja, halafu ijengwe upya kuliko hivi ilivyo sasa? Tutakuwa tunatenga pesa mara kwa mara lakini pesa hizo hazina maana. Kwa hiyo, nashauri wajaribu kubadilika kidogo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine, siku ile niliuliza swali hapa na kwenye hotuba ya Mheshimiwa Waziri amesifia hizi ndege zinazotoa huduma humu ndani kwa maana ya kwenda Mwanza na Mbeya. Pamoja na kusifia, lakini ndege hizi zinaumiza sana wasafiri wetu. Bei ni kubwa mno! Kutoka Dar es Salaam kwenda Mbeya, sh. 700,000/=, ukienda na kurudi sh. 1,400,000/=; kutoka Mwanza kwenda Dar es Salaam, sh. 800,000/=; kwenda na kurudi ni shilingi milioni moja na kitu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, mfano ukichukua ndege kutoka Dodoma kwenda Dar es Salaam, siyo chini ya sh. 800,000/=. Hebu tuangalie, ndiyo tunataka huu usafiri, lakini basi usafiri huu usije ukawa kama ni adhabu kwa Watanzania. Nashauri chombo ambacho kipo chini ya Mheshimiwa Waziri kisimamie vizuri ili kusudi wananchi wetu wengi wapande usafiri huo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, la tatu, nawapongeza sana Mamlaka ya Hali ya Hewa kwa taarifa nzuri ambazo wanatupa sisi Watanzania. Ombi langu kwa upande huu, kama vifaa vyao ni vichache kwa sasa na wanafanya kazi katika mazingira magumu, hebu waongezewe vifaa ili kusudi mamlaka hii iweze kufanya kazi yake vizuri zaidi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, la mwisho, tunazo taasisi zetu mbili; TPA kuna Kaimu, hakuna Bodi. Kuna maamuzi mazito yapo pale yanatakiwa yatolewe na Bodi. Nataka uniambie, Bodi ile itaundwa lini? ATCL kuna Kaimu, hakuna Bodi na bahati nzuri unasema unataka kupeleka ndege pale. Hivi utaamua mwenyewe pale au itaamua Bodi? Vyombo vile Mheshimiwa Waziri, ni lazima kuwe na Bodi ili iweze kusimamia majukumu yote yaliyopo pale kwa sababu yapo kwa mujibu wa sheria. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, namshauri Mheshimiwa Waziri, najua mengine hayapo chini yake, lakini bado ana uwezo wa kumwomba Mheshimiwa Rais ili kusudi taasisi hizi hasa TPA kwa sababu kuna mambo mengi mazuri pale, sasa nani anayasimamia? Nani anaamua? Namwomba sana, Mheshimiwa Waziri, hayo nayo ayachukue.

Mheshimiwa Naibu Spika, kubwa zaidi naomba Mwanza Airport Mheshimiwa Waziri asipoleta majibu ya kutosha humu ndani nitakamata shilingi. Namwambia mapema kabisa! Shilingi nitaondoka nayo mpaka nipate majibu kwa sababu kila mwaka wanasema wataatenga fedha. Mwaka 2015 ilikuwa ni hivyo hivyo, tukatenga fedha nyingi chini ya Mheshimiwa Mtemi Chenge, tukaahidiwa, lakini hakuna fedha iliyotoka. Safari hii namwambia Mheshimiwa Waziri tutaungana watu wote wa Kanda ya Ziwa ili tupate majibu ya kutosha kuhusu Mwanza Airport. Wamesema wengi sana humu ndani na jana Mheshimiwa Maige alisema. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hivi Mheshimiwa Waziri akilinganisha viwanja vya ndege, sikatai maeneo mengine, kwa ajili ya uchumi wa nchi yetu. Mwanza Airport, hivi hawaijui kwamba ina faida gani kwa nchi hii? Nashauri sana. Mheshimiwa Waziri atakapokuja kujibu alete majibu ya kutosha. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, reli ya kati na yenyewe ina maneno. *Standard gauge* wanayosema sijui, lakini bado nasema viwanja vya ndege Mwanza

Airport na reli ya kati. Vitu hivi viwili wakisimamia vizuri, nina uhakika tutasonga mbele. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana na naunga mkono hoja. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Yahaya Massare, Mheshimiwa Seif Gulamali ajiandae atafuatiwa na Mheshimiwa Susan Kiwanga.

MHE. YAHAYA O. MASSARE: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana kwa kunipa nafasi hii ili nichangie katika mjadala huu wa Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano, Wizara nyeti, Wizara ambayo ndiyo moyo wa uchumi wa nchi yoyote duniani. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa ruhusa yako naomba nisome tu Ilani ya Chama chetu Chama cha Mapinduzi, kipande kidogo tu, *paragraph* moja. "Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi (CCM) kwa ajili ya Uchaguzi Mkuu, 2015, kuwachagua Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Rais wa Zanzibar, Wabunge wa Baraza la Wawakilishi na Madiwani, imeandaliwa ikiwa ni mkataba kati ya CCM na wananchi." Niishie hapo.

Mheshimiwa Naibu Spika, nimesoma ilani hii kuweka msisitizo jinsi tulivyoji-*commit* tukiwemo sisi Wabunge wa Chama cha Mapinduzi kwa wananchi wetu waliotuamini hususan katika suala hili la miundombinu. Katika ilani hii, ukurasa wa 57 umetaja kwa msisitizo mkubwa sana, barabara ya kutoka Mkiwa, Ifigi, Rungwa hadi Makongorosi, kilomita 413 ikiamini na kuwatilia uzito wananchi waamini kwamba wakichagua Chama cha Mapinduzi, barabara hii itajengwa katika kipindi cha ilani hii cha miaka mitano; yaani 2015 - 2020. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, barabara hii imekuwa ikizungumziwa na Wabunge wanaotoka katika Jimbo ninalotoka mimi sasa na Wabunge hawa wakitokana na hiki Chama cha Mapinduzi, Mheshimiwa Ismail Iwvata lakini Mheshimiwa John Paul Lwanji ambaye nimempokea kijiti. Inawezekana ikawa sababu ya yeye kutokurudi humu barabara hii ikawa na mchango mkubwa. (Kicheko/Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, nasema hivi kwa sababu sasa kidogo inaonekana Serikali hii sikivu ya Mheshimiwa John Pombe Magufuli, Rais ambaye alikuwa ametokana na Wizara hii, Waziri aliyempokea ameonesha alama ndogo kuonesha kwamba sasa barabara hii itajengwa kwa kilomita 35 kutoka Mkiwa hadi Ifigi na kupita kidogo. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, ilani hii, miaka mitano imesema kwamba barabara hii itakuwa imejengwa kwa kiwango cha lami. Kilomita 413, Jimbo

langu peke yake kuna kilomita 200. Barabara hii imekuwa ikijengwa miaka ya nyuma kutokea Mkoa wa Mbeya, kuna kilomita 36 zimejengwa kilomita 36 tena na mwaka huu zinajengwa kilomita 43. Upande wa Mkoa wa Singida ambapo Jimbo langu limo, ndiyo kwanza wameanza na kilomita 35. Nakushukuru sana Profesa Mbarawa kwa kuanza hivi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hesabu ndogo tu ambayo haihitaji sana kwenda kwenye vyo kusomea hesabu hii kwamba 200 ukigawa kwa 35 unapata ngapi? Kwa maana kwa mpango huu wa 35, barabara hii itajengwa kwa zaidi ya miaka saba na kama kila mwaka watajenga kilomita 35, ilani hii itakuwa imeleta shida.

Mheshimiwa Naibu Spika, nampongeza Mheshimiwa Waziri kwa kuona na kuanza kujenga barabara hii lakini niombe sasa; kama tuna dhamira ya kweli ya kutekeleleza ilani tuliyoiahidi, Mheshimiwa Rais wetu wakati akiwa katika ziara yake ya kutafuta kura katika Jimbo langu, moja ya sehemu ya hotuba yake ambapo wananchi walipiga makofi ni pale alipozungumzia kwamba sasa anajenga barabara hii katika kipindi chake cha miaka mitano ya kwanza.

Mheshimiwa Naibu Spika, kilomita 35 mara tano maana yake, hataweza kufika hata nusu ya hii barabara. Sasa naomba Mheshimiwa Waziri, aoneshe msisitizo kwamba ile ahadi ya Mheshimiwa Rais, basi anaitimiza, aongeze japo 35 nyingine, ikifika mara tano *at least* tutakuwa tumesogea kidogo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, barabara hii ni ndefu na inapita katika Vijiji vya Gurungu, Sanjaranda, Songambe, Majengo, Ifigi Mjini, Doroto, Lulanga, Itagata, Ukimbwi, Chabutwa, Mtakuja, Mitundu na Kalangali. Katika Wilaya ya Sikonge kuna Vijiji vya Kiyombo, Kirumbi na Mwamaluku; wakati inakuja tena katika Jimbo langu, Vijiji vya Mwamagembe, Kintanula na Rungwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba sana Mheshimiwa Waziri atuongeze, awape thamani wananchi ambao wamekuwa wakikichagua chama hiki toka uhuru, hawana mpango wa kubadilisha mawazo, tusiwape fikra mbaya wananchi waaminifu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naombe sasa niongelee barabara nyingine ambayo tumejengewa pale kutoka Manyoni, kupita Ifigi, hadi Chaya. Naipongeza Serikali yangu ya Chama cha Mapinduzi kwa kujenga barabara hii ya kilomita 89.3; imekwisha lakini kuna shida pembeni mitaro ya kupitisha maji ya mvua haiko vizuri sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ni vyema ikamaliziwa barabara hii kutoka Chaya kwenda Nyahuwa ili tuwaunganishe wananchi wa Mkoa wa Singida na Mkoa wa Tabora. Tukijenga barabara hii itakuwa na tija sana kiuchumi kwa

wananchi wa Mikoa ya Kati lakini Mkoa wa Tabora kusafirisha mazao yao kuleta katika masoko ya Dar es Salaam. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna suala la shida kidogo ya mitandao katika baadhi ya maeneo yangu katika Jimbo langu la Manyoni Magharibi; katika vijiji vichache tu, Mheshimiwa Waziri akitusaidia watu wa mitandao wakatufikia katika Kijiji cha Idodiyandole na Kijiji cha Mbugani na Ipanga Masasi, tutakuwa tumemaliza tatizo hili la mawasiliano na wananchi wangu watakuwa katika dunia ya sasa. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, tuna shida kidogo ya usikivu wa redio katika masafa ya FM katika maeneo yale. Hawa watu wa mawasiliano kila nikiwasiliana nao wanasukumiana; huyu wa Habari, huyu wa Mawasiliano. Serikali ni moja naomba tusaidiwe kama ni busta, pale kuna redio yetu ya Wamisionari ya St. Gaspar pale wanaitwa Redio Mwangaza wameweka busta yao, sasa redio kubwa kama ya Taifa bado haisikiki. Tunaomba Serikali itusaidie hapo.

Mheshimiwa Naibu Spika, suala la service levy pia za minara zimekuwa ni shida zimekuwa kidogo kidogo sana; minara hii ambayo inajengwa hasa na hallotel. Makampuni yale mengine wanatulipa vizuri, kuna shida tu katika jinsi ya kupata malipo, lakini ukipata malipo yao yanatosheleza. Naomba sasa Serikali itusaidie, vijiji ambavyo minara ya Hallotel imewekwa na tunatumia simu zao na tumekuwa ni wateja wakubwa, basi nao walipe levy vizuri, vijiji vyetu navyo vinufaike. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, sitaki kupigiwa kengele, naunga mkono hoja kwa asilimia mia moja, basi Waheshimiwa Mawaziri watuangelie, ahsante sana. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Seif Gulamali, atafuatiwa na Mheshimiwa Susan Kiwanga.

MHE. SEIF K. F. GULAMALI: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi hii ya kuchangia katika Wizara hii nyeti, Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mchango wangu, napenda kujielekeza katika kitabu cha Mheshimiwa Waziri ukurasa 128 alipokuwa akizungumzia masuala ya elimu katika masuala mazima ya usafirishaji. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, tumeona namna gani ambavyo tuna vyuo mbalimbali vinavyotoa kozi mbalimbali zinazohusiana na masuala ya usafiri katika nchi yetu. Nijielekeze kwenye Chuo cha Taifa cha Usafirishaji. Chuo hiki ni

Chuo ambacho kiliasisiwa na Mwalimu Julius Kambarage Nyerere, Rais wetu wa Awamu ya Kwanza, mwaka 1975. Ni Chuo cha muda mrefu ambacho kimekuwa kikitoa kozi zinazohusu usafirishaji, kozi ambazo huwezi kuzipata kwenye vyuo vingine nchini. Miaka ilivyokuwa inakwenda, uwezo wa chuo ulikuwa unapungua kwa kadiri siku zilivyokuwa zinakwenda.

Mheshimiwa Naibu Spika, kufikia miaka ya katikati miaka ya 2000, nilipata bahati ya kujiunga katika chuo hiki. Wakati nimeenda kuchukua *Bachelor* ya masuala ya uchukuzi, nilisoma mwaka wa kwanza na mwaka wa pili nikapata nafasi ya kuomba kuwa kiongozi, nikawa Rais wa wanafunzi pale Chuoni. Kwa hiyo, nilipata fursa ya kuingia katika Bodi za chuo, lakini nilipata fursa ya kutambua changamoto zilizopo ndani ya Chuo kile. Moja ya changamoto, Chuo kile kina majengo ambayo wameanzisha kuyajenga kwa ajili ya maendeleo au kupanua wigo katika kudahili wanafunzi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, walianzisha jengo mwaka 2004 lenye ghorofa nne na likapangiwa *phase* namna gani Wizara itapeleka fedha kwa ajili ya kulijenga lile kulimalizia; Wizara imepeleka *phase*; mwisho *phase* tatu. *Phase* ya nne wamewaambia wamalizie wenyewe. Chuo hiki kitapata wapi fedha za kumaliza jengo kubwa, linalohitaji gharama kubwa? (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, pia jengo limechukua muda mrefu, tunaona Wizara mbalimbali zinavyoweka nguvu katika vyuo vyao katika kuhakikisha kwamba vinapanua wigo wa kuongeza majengo na *infrastructure* ya chuo, lakini Chuo cha Usafirishaji jengo limejengwa miaka 11 halijakwisha mpaka leo. Naiomba Wizara ya Uchukuzi iangalie hili suala mara mbili mbili; kama siyo macho mawili, basi waongeze na la tatu. Haiwezekani tule ng'ombe mzima tushindwe kumaliza mkia. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, pia napenda tu kugusia, Chuo hiki kinatoa kozi ambazo sehemu nyingine huwezi kuzipata. Kwa mfano, wameanzisha *School of Aviation*. Pale kuna kozi ya *Aircraft Maintenance Engineering* ambayo kwa Tanzania huwezi kuipata; lakini TCAA wanachukua wanafunzi wanapeleka nje ya nchi kuwasomesha watoto wetu wa Kitanzania; gharama ya kusoma hii kozi nje ya nchi ni karibu shilingi milioni 100 kwa miaka mitatu. Chuo kimeanzisha kozi hii, gharama yake ni shilingi milioni 30 kwa miaka mitatu.

Mheshimiwa Naibu Spika, watoto wa kimaskini wa Kitanzania, wameomba mikopo katika Bodi ya Mikopo. Sera ya Bodi ya Mikopo, katika watu wanaochukua *engineering*, ada zao hazizidi shilingi milioni moja na nusu, lakini kwa wale ambao wanachukua Udaktari wanapata mkopo mpaka wa shilingi milioni sita. Hawa watoto wanaokwenda kusoma pale wanaambiwa ada kwa mwaka ni shilingi milioni kumi. Sasa naomba Wizara iangalie hii, shilingi milioni moja Bodi ikilipa, wanabaki watoto wale wanadaiwa shilingi milioni tisa.

Wanapata wapi watoto wa kimaskini kulipa shilingi milioni tisa kwa ajili ya kusoma kozi hii? (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba Wizara ikae pamoja na TCAA badala ya kutumia fedha nyingi kwenda kusomesha nje ya nchi ni bora wawalipie watoto wetu wasomee hapa, waboreshe miundombinu ambayo pale chuoni inatakiwa iboreshwe ili kuhakikishwa kwamba hiki chuo kinaendana na hadhi na Taifa letu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa vyo hivi kwa Afrika wakati vinaanzishwa vilikuwa vinne tu; utakipata Tanzania, Afrika ya Kusini, Ghana na *Egypt*. Vyo hivi ni adimu. Wakati nasoma, nimesoma na wanafunzi kutoka Botswana na Malawi; lakini sijaona kabisa jitihada za Wizara kuwekeza fedha kwenye chuo hiki. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, naiomba Wizara sasa ichukue jukumu la kuhakikisha kwamba, chuo hiki sasa kinapiga hatua; miundombinu ya pale iboreshwe. Vyo vimeanzishwa kama UDOM; Chuo cha Nelson Mandela vinaanzishwa miaka mitatu minne mitano kinakamilika. Chuo cha miaka zaidi ya 40 bado tunakitelekeza na bado hiki chuo ni icon ya Mwalimu Julius Kambarage Nyerere. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na kuchangia katika suala hilo la chuo hicho nipende sasa kujielekeza katika masuala ya ujenzi, nizungumzie Jimboni kwangu, Jimbo la Manonga.

Mheshimiwa Naibu Spika, wakati wa kipindi kabla ya kampeni Mheshimiwa Dkt. Jakaya Mrisho Kikwete alikuja kwetu Choma Chankola akaahidi ujenzi wa daraja la Mto Manonga, lakini nadhani Wizara inachanganya, inashindwa kutambua hili daraja liko upande gani. Rais alitoa maelekezo waje watutengenezee daraja kutokea Choma kwenda pale Shinyanga Samuye, daraja lile lilitakiwa lijengwe muda mrefu lakini ukienda kwa wataalam hawa, ukikutana na Meneja wa TANROADS Mkoa anakwambia mara huku, haendi *specific* sehemu ambayo daraja linatakiwa likajengwe. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa niombe kupitia Wizara hii kuwaambia, Mheshimiwa Dkt. Magufuli alikuja Choma 2011 akatuahidi ujenzi wa daraja la Manonga. Amekuja tena akiwa anagombea Urais akasema sasa nimekuwa Rais, daraja tutajenga na barabara ya lami tutaweka. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, niombe Wizara sasa itambue ahadi hizi kwa muda mrefu. Kipindi ahadi ile inatolewa 2011 walikuwepo dada zangu Halima Mdee pamoja na Sabreena Sungura, walijificha pale Choma mwezi mzima

wakiomba kura za CHADEMA, lakini siku hiyo Mheshimiwa Dkr. Magufuli alipofika akawaambia wananchi 2011 tuchagueni, tupeni kura, daraja tutatengeneza. 2011 Dkt. Kafumu akapata kura, 2015 nikawaambia sasa Jimbo limegawanywa, tumepata Jimbo letu, kwa sababu tumepata Jimbo letu maana yake tutatengenezewa daraja hilo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hizi ahadi zimekuwa ni nyingi, niombe sasa Wizara iangalie mara mbilimbili, tunahitaji daraja hili lijengwe. Likijengwa Daraja hili kutoka Choma kwenda Shinyanga hazizidi kilometa 50, lakini kutoka Choma ili uende Shinyanga sasa inakubidi urudi Ziba kilometa 30, utoke Ziba uende Nzega kilometa 30, kilometa 60, utoke Nzega kwenda Shinyanga kilometa 80, maana yake utembe umbali wa kilometa 140 badala ya kilometa 45 kwenda Shinyanga. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba Wizara ilijenge daraja hili la Manonga, lakini pia mtuwekee ile barabara ambayo Mheshimiwa Rais ametuahidi ya kutokea Ziba kwenda Choma, Ziba kwenda Nkinga mpaka Simbo pamoja na kwenda Ndala na Puge. Barabara hii Mheshimiwa Rais alitoa ahadi hiyo, kwa maana ya kuwa kwanza inapita maeneo ambayo tuna hospitali ambazo zinatoa huduma si tu kwa watu wa Jimbo la Manonga, wanatoa huduma kwa watu wa Wilaya nzima ya Igunga, Wilaya ya Nzega, Wilaya ya Tabora Mjini, Mkoa wa Mpanda na Mkoa ya Kigoma wanakuja kutibiwa katika hospitali ya rufaa. Tuna hospitali ya rufaa, lakini hatuna miundombinu ya barabara. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niombe sasa Wizara ihakikishe kwamba ile barabara yetu ambayo inapita kwenye hizi hospitali, tuna hospitali mbili kubwa, hospitali ya rufaa ya Wapentekoste na hospitali ya mission ya RC, tunayo pale Ndala. Tunaomba tupate hiyo barabara ambayo itasaidia kupunguza adha ya wagonjwa wanaopita katika maeneo yale. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ni barabara ya muda mrefu ambayo iko chini ya TANROADS. Hivyo basi, nipende kuiambia Wizara ya Ujenzi, katika kuja kutujibu basi katika *finalize* yao sijaona kwenye kitabu chao wameacndika chochote. Hivyo basi, napenda kuhakikisha kwamba...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MHE. SEIF K. S. GULAMALI: Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Suzan Kiwanga atafuatiwa na Mheshimiwa Riziki Lulida halafu Mheshimiwa Mohamed Mchengerwa ajiandae atafuatiwa na Mheshimiwa Fredy Mwakibete.

MHE. SUSAN L. KIWANGA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante kwa kunipa nafasi hii nami nichangie kwenye Wizara hii.

Mheshimiwa Naibu Spika, awali ya yote namshukuru Mwenyezi Mungu kwa kunijalia afya njema na leo niko hapa nawakilisha Bunge kupitia Jimbo la Mlimba kwa tiketi ya CHADEMA. Ahsante sana wananchi wa Mlimba kwa kunipa heshima hii na ahsante Chama cha Demokrasia na Maendeleo kwa kunitewa kuwa Mbunge bila kujali jinsia yangu na nitawakilisha na nitatoa heshima kwa chama na nchi kwa ujumla. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza kabisa nitaunga mkono Kitaifa Hotuba ya Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni kuhusu Wizara hii. Sasa kwa kuwa chama changu kimeniamini na kunipeleka Jimbo la Mlimba, niwatendee haki wananchi wa Jimbo la Mlimba kwa sababu ni Jimbo jipya na mambo mengine yote yanakwenda kiupya upya. (Makofi/Kicheko)

Mheshimiwa Naibu Spika, niliuliza swali Bungeni na nikapata jibu zuri kutoka kwa Wizara husika kwamba mwezi Juni kwenye ile barabara ya Ifakara mpaka Madeke-Njombe, inayounganisha Mkoa wa Morogoro na Mkoa wa Njombe inakwenda kumalizika kwa ule utaalim wanasema *feasibility study*. Sasa, baada ya *feasibility study* wananchi wengi wakisikia wanadhani ikimalizika hiyo ndipo wanakwenda kujenga barabara, kumbe kuna ile *detailed design* ambayo itahusika na mambo ya michoro, ujenzi, gharama halisi na mambo kadhaa.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa napenda kupata majibu ya Serikali, inifahamishe na iwafahamishe wananchi, baada ya kumalizika mwezi wa Sita hiyo michoro ya ujenzi na gharama halisi ya ujenzi ni lini Serikali itakwenda kufanya na itachukua muda gani? Baada ya hapo je, Mkandarasi Mshauri atapatikana wakati gani na ujenzi wa barabara hii utaanza lini? Pia je, Serikali imejiandaa vipi kutenga fedha katika kujenga barabara hii yenye urefu wa kilometa 124.2. Nikipata majibu haya ya Serikali itanipa furaha na itanipa kujiandaa ni namna gani barabara hii itakwenda kujengwa, siyo kila wakati nilete maswali Bungeni, maana nitajua ni muda gani barabara hii inaweza ikaanza kujengwa. Naomba nipate majibu haya.

Mheshimiwa Naibu Spika, nilipoingia katika kitabu cha randama cha Waziri nimekwenda kwenye ukurasa wa 100 inaonyesha miradi ya maendeleo ya barabara Mlimba haimo. Nimekwenda ukurasa wa 111, miradi inayotekelezwa kwa miradi ya barabara Mlimba haimo. Nimekwenda ukurasa wa 116, mchanganuo wa miradi ya barabara za mikoa inayoendelezwa kwa kutumia Mfuko wa Barabara 2016/2017, imo Ifakara – Tawete – Madeke *including crossing of Mngeta*. Si Mgeta, kwenye kitabu chenu mmeandika

Mgeta, mgeta si Mlimba, Mgeta iko Morogoro, iko Mvomero, naomba mrekebishe wekeni Mngeta, siyo Mgeta. (Makofi)

Sasa nimekwenda ukurasa wa 136, nikaona matengenezo ya muda maalum kutumia fedha za Mfuko wa Barabara Mlimba hakuna. Nimekwenda ukurasa wa 139 mpaka 147, barabara za mikoa za changarawe, udongo Ifakara – Taweta – Madeke, kilometa 57.59 makadirio mmetenga milioni 594, hapa kuna shida! Hii barabara najiua, naipita mara nyingi, matengenezo hayo bora mngechanganua, kama ni changarawe weka changarawe kilometa kadhaa, kama udongo weka udongo kilometa kadhaa. Mkiweka jumla hivyo hii barabara inatengenezwa kwa udongo asilimia 100. Kwa hiyo, ni vyema kuchanganua ili tujue kilometa ngapi changarawe, kilometa ngapi udongo ili wananchi wapate kufuatilia na mimi mwenyewe kama Mbunge nipate kufuatilia wakati napita hiyo barabara maana tunadanganywa sana na wakandarasi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, ukurasa wa 157 mpaka 163, maeneo korofi; kutumia fedha za Mfuko wa Barabara za Mikoa Mlimba hakuna, eeh! Hapo ndipo nikashangaa. Hii barabara muda wote haipitiki na mpaka mje kujenga itachukua miaka kadhaa. Sasa kama hamtengi pesa katika barabara hii katika maeneo korofi huyu Mkuu wa TANROAD Mkoa wa Morogoro mnayempigia simu kila kukicha wakati matatizo yanapotokea atapata wapi hela za kwenda kutengeneza maeneo korofi katika barabara ya Ifakara – Mlimba mpaka Madeke-Njombe? Naomba mrekebishe vitabu vyenu, iingizeni na hiyo barabara ili tunapopata matatizo tupate kutibu haya maeneo korofi. (Makofi)

Barabara za mikoa na madaraja mmeweka, tuna madaraja saba, yaani ni hivi, katika Mkoa wa Morogoro na nchi hii, kama kuna mkoa wenye madaraja mengi basi ni Morogoro. Hata mkiangalia kwenye ile *list* ya madaraja utakuta tumekwenda mpaka 291, hakuna mkoa mwingine Tanzania wenye madaraja mengi. Madaraja hayo ukiangalia mengi yako katika Wilaya ya Kilombero na Jimbo la Mlimba, kwa hiyo, ni bora mtuangelie kwa umakini.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa pamoja na mambo hayo, ngoja nieleze hali halisi ya Jimbo la Mlimba, najua Waziri hajafika, Naibu Waziri hajafika, naomba mfike mkaangalie ili mnapopanga mipango yenu muone ni namna gani mtasaidia Jimbo la Mlimba. Jimbo la Mlimba kuna kilimo kikubwa cha mpunga, mradi unaitwa KPL, uwekezaji, karibuni hekta elfu tano na kitu! Magari yanayotoka pale kupeleka mchele si chini ya tani 30 na barabara hiyo ni ya udongo. Kwa hiyo, muone hali halisi ya Jimbo la Mlimba na ni namna gani mtaiweke, kama barabara zitapelekwa kwenye eneo la uwekezaji, basi Mlimba ingepewa kipaumbele. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini Jimbo la Mlimba lina mradi mkubwa wa umwagiliaji pale Kijiji cha Njagi, wasilianeni na watu wa Idara ya Umwagiliaji wa Kilimo. Kuna mradi mkubwa, Serikali inaingiza mabilioni ya fedha, sasa kama hatuna barabara ina maana hizo hela mnazowekeza Serikali ni bure. Naomba mlipе kipaumbele Jimbo la Mlimba. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Jimbo la Mlimba kuna kilimo kikubwa cha ndizi, kokoa, ufuta, kila aina, kuna mradi wa umeme Kihansi, kuna mradi wa RUBADA, unakwenda kulimwa kule katika Kijiji cha Ngalimila, hekari na mahekari. Hebu angalieni miradi inayopelekwa Mlimba na hali halisi ya barabara, barabara ni mbovu, hazipitiki mwaka mzima, sasa utajiri wa Mlimba na kuhusu miundombinu haifanani kabisa, naomba muipe kipaumbele. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niingie katika masuala ya usafiri wa treni ya TAZARA, ingekuwa treni ya TAZARA imeimarika angalau wananchi wangepata fursa ya kusafiri, lakini TAZARA bado iko kwenye mgogoro mkubwa, wafanyakazi wa TAZARA wako kwenye shida kubwa. Ni namna gani mafao yao, ni namna gani mishahara yao, kwa kweli, naomba muangalie suala la TAZARA hasa katika Jimbo la Mlimba, imepita karibuni jimbo zima, wapeni mafao yao, imarisheni reli, najua itachukua muda mrefu, basi muwaimarishe, muwape mafao yao ili wananchi wale wapate kuishi maisha yanayostahili.

Mheshimiwa Naibu Spika, suala la mawasiliano, nimekwenda nimeangalia katika kitabu cha mawasiliano ukurasa wa 18, ni kweli mmesema, kuna kata mbalimbali ambazo hakuna mawasiliano, lakini mmesema mnara haujawashwa, naona sasa, ni vyema mkawashe, kwa sababu hatuna barabara, simu hatuna, jamani, sisi tuko kwenye dunia gani? Naomba sasa mtuimarishie mawasiliano ya simu, mpeleke minara, muharakishe ili tupate mawasiliano ya barabara, maeneo korofi tupate hela na vilevile mawasiliano ya simu ili yaani ni shida.

Mheshimiwa Naibu Spika, kama ukiona akinamama na watoto wanakufa, basi wanatokea Jimbo la Mlimba kwa sababu hakuna barabara, hospitali kubwa hamna. Matatizo ni makubwa mno. Naomba mtembee, mje katika Jimbo la Mlimba muone hali halisi ili wakati mwingine mnapokuja na bajeti muiangalie kwa jicho la huruma, jicho la kweli katika Jimbo la Mlimba ili tupate maendeleo na sisi.

Mheshimiwa Naibu Spika, sina maneno mengi, mambo mengine nitaleta mwa njia ya maandishi katika ofisi yako, maana mnakosea majina ya maeneo yangu na vijiji, ili muone kwamba mwaka ujao nikija angalau nije sasa na mambo mengine.

Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana na naomba kuwasilisha. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante, Mheshimiwa Riziki samahani, halafu Mheshimiwa Fredy Mwakibete.

MHE. RIZIKI S. LULIDA: Mheshimiwa Naibu Spika, awali ya yote nimshukuru Mwenyezi Mungu mwingi wa rehema ambaye amenijalia na mimi kuchangia katika hoja iliyopo mezani. Katika falsafa ya uchumi wanazungumza hivi, we need to plan for future and not for wait and see attitude. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Mkoa wa Lindi, Mkoa wa Mtwara, Mkoa wa Ruvuma ndiyo mikoa ambayo iliachwa nyuma katika maendeleo, hasa katika suala la miundombinu, lakini Mwenyezi Mungu hii mikoa ameipa neema kubwa sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, nitaanza na Mkoa wa Lindi. Tumeingia katika uwekezaji mkubwa wa viwanda vya LNG na kutoa nafasi kubwa kwa wawekezaji kwenda kuwekeza katika Mkoa wa Lindi. Cha kusikitisha, kwa nini ninasema we *don't plan for future we are planning for wait and see attitude*, kiwanja cha ndege kiko karibu na uwekezaji wa viwanda, hakimo ndani ya kitabu hiki. Sasa unajiliza, mwekezaji anahitaji kutoka Dar es Salaam kwenda Kikwetu, uwanja ambao ni mkubwa, wa pili katika Afrika, ule uwanja ulikuwa unatumika, ndege zikitoka Ulaya zinateremka Kikwetu, zikitoka Kikwetu zinakwenda South Africa, angalieni ndani ya *Encyclopedia Britannica* inakupa taarifa.

Mheshimiwa Naibu Spika, ule uwanja umetupwa kwa miaka yote 50, halafu mnakwenda kuwekeza maeneo hayo. Hapa mmetufunika tu, tutakwenda kurekebisha uwanja wa ndege wa Kikwetu, sijui wa Lindi, wa Kilwa, tumejipanga? Hatujajipanga. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, huwezi kuingia katika uwekezaji mkubwa wa gesi na tumeambiwa Tanzania tumepata trilioni tano gesi, lakini hatuna uwekezaji katika eneo lile, hata uwanja wa ndege haupo. Wanataka kutumia viwanda Bandari ya Lindi haipo, Bandari ya Kilwa haipo, Airport ya Kilwa haipo, tunawekeza nini hapo? Hizi ni bla bla. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, tunakuja suala la mawasiliano. Huamini ukifika Airport ya Kikwetu hakuna mawasiliano. Wanapoweka Kiwanda cha Likong'o hakuna mawasiliano, huyo mwekezaji anakuja kufanya kazi gani pale? Bila kuwa na mtandao anafanya kazi gani? Wanakwenda kisasa, wanakwenda kidijitali sisi tunakwenda kianalogia, tumefika katika uwekezaji? (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, reli. Katika maisha yangu sijapata kusikia tatizo lililofanyika reli kutoka Mtwara ikang'olewa, waling'oa kwa sababu gani? Kwa nini wasingeiacha? Leo tunataka kuwekeza katika mazao ambayo yatatoka

Nachingwea, Liwale, Ruangwa yanapelekwa Bandari ya Mtwara, reli hamna. Wananchi wanaingia katika kutumia gharama kubwa ya kukodi magari kupeleka ufuta wao ukanunuliwe Mtwara wakati reli ilikuwepo Nachingwea. Hapa sijaona reli ya Nachingwea inarudishwaje pale ili kuwarahisishia wananchi waweze kuingia katika hali bora ya maisha. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nitazungumzia suala la barabara katika mikoa ya kusini. Katika ilani na ahadi zilizotolewa na Rais kuwa barabara ya kutoka Nangurukuru kwenda Liwale mpaka Nachingwea itapatikana lami. Leo mtu anakwenda Liwale, sasa hivi mvua zimekwisha ndiyo mtu wa Liwale anaweza kwenda Liwale; lakini inambidi atoke Dar es Salaam mpaka Lindi, Lindi mpaka Masasi, Masasi – Nachingwea ndipo anakwenda Liwale. Jamani hata huruma hatuwaonei hawa watu? Wakisema hawako Tanzania wako Tanganyika mtakubaliana nao watu wa Liwale wako Tanganyika. Hawawezi kwenda Liwale, nauli ya kwenda Liwale utafikiri anatoka hapa anakwenda Kampala wakati anakwenda sehemu ya karibu tu hapa. Na ahadi zimetolewa za uwongo kwa muda mrefu. Tufike mahali tuachane na uwongo twende na ukweli. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nataka Waziri mwenye mamlaka aniambie ni lini barabara ya Liwale itajengwa kwa lami? Tumechoka na ahadi za uongo ambazo hazikamiliki. Kama ni maisha bora ya Watanzania hata mtu wa Liwale anahitaji maisha bora, hata wananchi wa Nachingwea wanataka maisha bora, hata mwananchi wa Ruangwa anataka maisha bora. Tunataka barabara za lami zifike katika maeneo, Mkoa wa Lindi wote hauna barabara za lami, haiwekezekani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunaingia katika suala la mazao, anatoaje mazao kutoka vijijini kwenda barabara kubwa, hakuna barabara. Nimejaribu kuleta maswali wakasema watatoa pesa hakuna pesa iliyofika mpaka sasa hivi. Nangalu – Chikonji waliniambia tutatoa milioni 700 hakuna pesa. Mchinga – Kijiweni hakuna pesa iliyopelekwa, Mkwajuni Mipingo hakuna pesa iliyopelekwa kule, tunaingiaje katika uwekezaji hakuna hata mazingira bora ya barabara na mawasiliano hakuna. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, leo tunataka kuwekeza kilwa na ndilo eneo la pili limeonekana bora katika uwekezaji, hakuna usafiri bora unaozunguka katika maeneo ya Kilwa. Kwenda Njinjo, kwenda Kandawale, kwenda Mitole, utafikiri eneo lile halijapata uhuru katika miaka 50. Watu wako katika mazingira magumu, kuna ubaguzi mkubwa unafanyika katika kugawa miradi. Kuna mikoa inapata upendeleo, Mkoa wa Lindi kila siku wa mwisho, lakini Mungu ameleta ruzuku ya neema, hii neema mnaifanya nini? Neema hii haitamsaidia mtu wa Lindi, itatusaidia Tanzania nzima, tufike mahali tutathmini tulijipanga kwa *future* au tumejipanga *for wait and see attitude*? Haikubaliki. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, namwomba Waziri mwenye dhamana aniambie katika uwekezaji alioupeleka Lindi anataka kutupatia kitu gani Lindi, amejipanga vipi kuhusu mawasiliano, kuhusu uchukuzi, amejipanga vipi kuhusu barabara, nitawaelewa kama kweli mnataka maendeleo, lakini bila hivyo sijaona kama kuna juhudi za kikamilifu za kupeleka maendeleo Lindi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Lindi ni Mkoa ambao sasa hivi unaona neema, lakini unaona mipango iliyopangwa ya hovy hovy, tunahitaji mabadiliko ya kweli na ya dhamira ya kumkomboa mwananchi wa Lindi na Tanzania kwa Ujumla. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tunakuja suala la maendeleo ya barabara, nilileta maswali hapa wakasema fedha tayari zimeshapelekwa Lindi naomba Waziri mwenye dhamana aniambie ni fedha gani zimepelekwa Lindi vijijini kwa ajili ya zile barabara? Sasa hivi Ufuta huko vijijini unashindwa kuja mjini, barabara hakuna. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Nangaru leo wamekaa na ufuta vijijini wanatafuta barabara, hawana! Sasa tutafutieni njia maana yake tumejaribu kuongea imekuwa kama tumemfungia kengele mbuzi , tunaomba majibu yenye dhati, ni lini daraja la Mchinga, kijiji cha muda mrefu, Makao Makuu ya Jimbo hakuna daraja la kutoka Mchinga kwenda Kibiweni, Mheshimiwa Rais mwenyewe Magufuli alifika Lindi akasema nitajenga hili daraja la Mchinga na mimi ni mlezi wa hapa, naomba Waziri mwenye dhamana alimalize daraja la Mchinga na watu wa Mchinga waneemeke. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hayo, ahsanteni sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Fredy Mwakibete atafuatiwa na Mheshimiwa Jasson Rweikiza, Mheshimiwa Mohamed Mchengewa ajiandae!

MHE. FREDY A. MWAKIBETE: Mheshimiwa Naibu Spika, Ahsante kwa kunipa fursa hii na mimi niweze kuchangia katika Wizara hii muhimu katika uchumi wa nchi yetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza nimshukuru Mwenyezi Mungu ambaye ametupa uzima na afya njema hata tumepata kufika kuiona siku ya leo. Nimshukuru sana Mwenyezi Mungu kwa kumwongoza vema Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na leo hii anafanya kazi iliyotukuka katika nchi yetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini nimshukuru Mungu pia kwa jinsi Mawaziri wanavyofanya kazi vizuri, Mawaziri wote, Manaibu Waziri, Makatibu Wakuu na

Watendaji wengine. Lakini kipekee sana niwashukuru baadhi ya Mawaziri ambao walifika Jimboni kwangu, nikianza na kaka Mheshimiwa Mwigulu Nchemba, ulinyeshewa sana na mvua kipindi kile! Pia Mheshimiwa *Engineer Stella Manyanya*, pamoja na Mheshimiwa Profesa Sospeter Muhongo, tunawashukuru sana! *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba sasa nichangie kama ifuatavyo:-

Nikianza na suala la uwanja wa ndege wa Songwe, uwanja huu umejengwa zaidi ya miaka 14 sasa, tangu ambapo ulipendekezwa, tunashukuru Serikali ilipofikia, lakini bado unahitaji kuboreshwa zaidi! Uwanja huu ni muhimu sana kwa sababu unaunganisha Mikoa ya Nyanda za Juu Kusini iwe Mbeya, Njombe, Katavi, Rukwa na Ruvuma, tunautumia uwanja huu wa Songwe.

Mheshimiwa Naibu Spika, uwanja huu wa Songwe, nilikuwa nasoma kwenye vitabu umetengewa shilingi bilioni 10, lakini bilioni 10 hii naamini kwa suala la kujenga taa pamoja na kujenga ujenzi kwa maana ya *fence*, hakika Mheshimiwa Waziri hazitatosha kwa bajeti ambayo imetengwa pale! *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tunaamini uwanja huu utakapojengwa, utafungua fursa nyingi sana za kiuchumi Nyanda za Juu Kusini. Wawekezaji wengi sana ambao wamekuja ili wawekeze, lakini wanasema hatuwezi kusafirisha mizigo kutoka Mbeya, ama kutoka Songwe, ama kutoka Njombe mpaka kwenda Dar es Salaam halafu ndipo iende Ulaya, wanataka ndege *Emirates* zitoke huko ziende moja kwa moja Mkoani Mbeya kwa ajili ya kuchukua hizo *raw products* na pia ziweze kuwa *processed*. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia uwanja huu ni muhimu kwa sababu kuna baadhi ya viwanda ambavyo vilikwishaanzishwa pale, vinashindwa kuendelea kwa sababu hakuna njia madhubuti; ukiangalia *TAZARA*, nayo haifanyi vizuri. Kwa hiyo, tunaomba uwanja huu uweze kukamilika kwa wakati ili uweze kufungua fursa nyingi za kiuchumi.

Mheshimiwa Naibu Spika, nikija katika suala la barabara, suala la barabara kwa Jimbo langu la Busokelo ni changamoto kubwa sana. Nakumbuka kuna barabara ambayo iliahidiwa ni zaidi ya miaka 12 sasa inasemwa itajengwa kwa kiwango cha lami. Nikichukua kitabu cha Ilani ya Chama chetu ukurasa wa 49, hii ni Ilani ya Chama mwaka 2015 imeandikwa ile barabara pale kwamba Katumba – Mbambo - Tukuyu, kilomita 80 kwa kiwango cha lami, lakini kwa miaka yote hiyo hata hivi ninavyoongea, nakumbuka nilishawahi kuleta swali na Mheshimiwa Naibu Waziri, alilijibu kwamba ifikapo mwaka huu mwezi Septemba ama Oktoba itakuwa imekamilika.

Mheshimiwa Naibu Spika, hata hivyo, tukija katika bajeti ukifungua ule ukurasa wa 243, imeandikwa *upgrading to DSD of Katumba-Lwangwa-Mbambo- Tukuyu road* kilometa 83, lakini hapa inaonyesha ni kilometa moja tu! Tunamwomba sana, Mheshimiwa Waziri, barabara hii ni ya enzi na enzi, alikuja Mheshimiwa Rais Benjamin William Mkapa aliahidi, lakini alikuja Mzee, Mheshimiwa Dkt. Kikwete aliahidi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tarehe 28 Agosti, 2015 Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Dkt. John Pombe Magufuli, saa sita na dakika thelathini mchana aliahidi barabara hii na wananchi walipiga sana makofi wakiamini kwamba itajengwa. Hakika tunawaombeni sana, kwa sababu barabara hii, kule tuna vitu vingi kwanza kuna gesi asilia. Hii gesi asilia, kuna viwanda viwili ambavyo vinafanya *extraction* na *exploration za minerals*, lakini zinaharibika kwa sababu barabara haziko imara!

Mheshimiwa Naibu Spika, si gesi asilia tu, kuna suala zima la *geothermal*, karibu tutaanza kuchimba, umeme wa kutumia joto ardhi pia unatoka kule! Nakumbuka alipokuja Mheshimiwa Profesa Sospeter Muhongo yeye mwenyewe alijionea ile barabara hadi akauliza Mheshimiwa Mbunge hapa vipi, nikasema na mimi nitalia kilio kwa Mheshimiwa Waziri wa Miundombinu ili aweze kutuwezesha kwa barabara hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini si hivyo tu, hivi ninavyoongea Mheshimiwa Waziri, barabara ile nilipita mwezi wa nne hakika ilikuwa ni *worse, worse, worse*, nusura nipate ajali! Watano walikufa kwa sababu ya mvua ambazo zimenyesha sana kipindi hiki. Kwa hiyo, tunaomba mtukumbuke, mtukumbuke kwa maana ya kwamba, sehemu ambapo ilitakiwa tusafiri umbali wa kilometa pengine 20 inatulazimu tuzunguke sana. Kama mnakumbuka kipindi ambacho kumetokea mafuriko ya kule Kyela, watu wa Kyela wanalazimika kupita Ipinda, waje Mbambo, waje Masoko, waje Tukuyu wanatumia barabara hii na ndiyo kiunganishi pekee cha Halmashauri zote tatu, maana yake Halmashauri ya Rungwe, Wilaya ya Rungwe, Busokelo na Kyela. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, tunaombeni sana na si hivyo tu, ni zaidi ya tani 20 kama si 30 zimeharibika wiki mbili zimepita kwa sababu ya barabara kutopitika, kwa maana ya kwamba malori yameweza kuzuia njia na hakuna abiria anayeweza kupita pale na utelezi ni mkali sana. Kwa hiyo, wananchi ambao wanalima wanashindwa kwenda kupeleka mazao yao kwenda mjini kwa sababu hakuna magari yanayokwenda kule kuchukua bidhaa zao, kwa hiyo tunawaombeni sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini siyo hivyo tu, kuna suala zima la madaraja. Madaraja ni changamoto kubwa, ni changamoto kubwa kwa sababu sasa mvua zilivyonyesha zimesababisha baadhi ya madaraja hayo

kuondoka, kwa maana ya kwamba wananchi wanatumia tunaita madaraja utepe. Sasa baadhi ya wanafunzi hawawezi kwenda ng'ambo ya pili ya mto kwenda kusoma kwa sababu hawawezi kuning'inia kwenye zile nyaya ama zile kamba ambazo zimewekwa pale. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, tunaomba kama kuna *emergency plan* yoyote iweze kutusaidia ili haya madaraja yaweze kujengwa hasahasa daraja la Nsanga. Halafu kuna daraja ambalo lipo Kata ya Kisiba ambalo linaitwa Kibundugulu, hii Kibundugulu imesababisha hata kwenye mitandao, ambao mna *WhatsApp*, baadhi ya akinamama wanatembea juu ya kamba, inasikitisha sana! Kwa mfano, kama huyo mama ni mjamzito kwa vyovyote vile hawezi kuvuka pale kwa sababu inahitaji apite mmoja baada ya mwingine. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, tunaombeni sana Wizara hii kupitia Wizara ya Miundombinu mtusaidie kutengeneza hata *emergency*, wakati bado tunaendelea kusubiri hiyo *long plan* kwa ajili ya kutusaidia kujenga madaraja. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, mbali na hayo, pia kuna suala hili la mitandao ya simu; mitandao ya simu ina-*diverge* sana kulipa kodi na kwa bahati mbaya sana pengine sijui tuna mtambo ama hatuna mtambo, lakini ni muhimu kupitia TCRA wawe na mtambo ambao unaweza uka-*filter* ama ukajua ni kiwango gani cha *course* ambazo kila siku zinaingia na kiwango gani cha mapato hata kama ni hizi *M-pesa*, *Tigo pesa* ili Serikali ipate mrabaha wake sawasawa, iwezekanavyo. Kwa maana hiyo basi, ni muhimu kuanzisha mitambo kama nchi zingine ambapo inarahisisha sana kutokuwa katika *quarrels* na Serikali kwa maana ya kufuatilia masuala ya kodi, mara hapa, mara pale, wewe unaingia tu kwenye *system* unajua bwana wewe umefanya hivi na hivi *then* lipa kodi.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hayo, naunga mkono hoja, ahsanteni sana! (Makofi)

NAIBU SPIKA: Ahsante. Nilikuwa nimemtaja Mheshimiwa Jasson Rweikiza, atafuatiwa na Mheshimiwa Mohamed Mchengera. Wakati akichangia mchangiaji aliyekaa nilitamani sana Waziri na Naibu Waziri wawe wana-*note* maana na mimi nina-*interest* na hiyo barabara! Tuendeleo! (Makofi)

MHE. JASSON S. RWEIKIZA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru kunipa nafasi na mimi nichangie asubuhi ya leo. Awali ya yote naomba nichukue nafasi hii kuwashukuru Wabunge wenzangu wa CCM kwa kunichagua kwa kura nyingi kuwa Katibu wao. Nawaahidi kwamba kazi naifanya vizuri kwa weledi na ustadi mkubwa, sitawaangusha! (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda nizungumzie barabara yangu moja iliyoko Jimboni kwangu. Barabara hii inaanzia Kanazi kwenda hadi Katolo, hii barabara ni kubwa sana, ni barabara ya TANROAD, ni barabara ya TANROAD, kubwa, lakini ina hali mbaya sana! TANROAD ni kama vile wameitelekeza, hawaitengenezi mara kwa mara, hawaiweki lami hata kama si lami angalau wangukuwa wanaitunza inakuwa inapitika vizuri mwaka mzima! Mara nyingi inakuwa na mashimo makubwa sana na ni barabara ambayo inaunganisha wilaya tatu, Wilaya ya Bukoba yenyewe, Wilaya ya Misenyi na Wilaya ya Muleba sasa barabara kama hii ina umuhimu wa pekee, inahudumia Kata 19, watu karibu 300,000. Kata zenyewe ni Kata ya Kemondo, Kata ya Katerero, Kata ya Igwela...

WABUNGE FULANI : Aaaaaah! Katerero!

MHE. JASSON S. RWEIKIZA: Kata ya Mikoni, kikomelo, Kishogo, Kashalu, Kibimbili, Kaibanja, Katolo, Kyamulaile, Mugajwale, Luhunga, Chaitoke, Izimbya, Kibilizi, Lukoma, Lubale na Butelankuzi, bila barabara hii hawa watu hawafiki Bukoba Mjini na wa mjini hawafiki kwenye Kata hizi, bila barabara hii. Sasa barabara hii ina umuhimu wa kipekee, kule tunalima mazao mengi sana, kahawa nyingi sana, ndizi nyingi sana, lakini ina hali mbaya sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, jana Mheshimiwa Savelina Mwijage aliongelea barabara hii ndiyo yenye daraja la Kalebe, daraja bovu kweli kweli ni hatari pale! Sasa naomba sana Mheshimiwa Waziri barabara hii ipewe fedha, kwenye kitabu hiki cha hotuba ya Waziri haimo na ni barabara kama nilivyosema ya TANROAD.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini pia kuna barabara nyingine ambayo inaanzia Mjini Bukoba kwenda Kabango Bay, kilometa 42 barabara ya mpaka, inakwenda Uganda, nimeisema mara nyingi hapa Bungeni, lakini kwenye kitabu hiki imepangiwa shilingi milioni 200, barabara ya mpaka, barabara ya usalama, barabara ya ulinzi, milioni 200 ni fedha kidogo sana! Tumeisema muda mrefu sana. Hata Mheshimiwa Shein alipokuwa Makamu wa Rais aliwahi kuisemea kwamba ijengwe kwa kiwango, miaka karibu 10 iliyopita hadi leo haijaguswa! Naomba na yenyewe ipewe fedha, itengenezwe. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna jambo lingine kubwa, pale Halmashauri ya Bukoba Vijijini nilisema hapa Bungeni, wiki mbili zilizopita kulikuwa na ubadhirifu wa fedha za barabara. Fedha ya *Road fund*, fedha ya Mfuko wa Jimbo na fedha ya ombi maalum, fedha nyingi karibu bilioni moja. Nikapiga kelele kule kwenye Halmashauri, Mkuu wa Mkoa aliyekuwepo ambaye sasa amehamishwa akaanzisha utaratibu wa kuwashughulikia hawa watu, akaunda Tume wakakamatwa, nashangaa mpaka leo hawajapelekwa Mahakamani.

Mheshimiwa Naibu Spika, niliandika barua kwa CAG kwamba apeleke Tume ya Wakaguzi wakague fedha hii imeliwa namna gani, fedha nyingi namna hii. Cha kusikitisha, CAG amenijibu kwamba hana fedha ya kwenda kufanya kazi hii! Unamwambia fedha imebiwa anasema sina fedha ya kwenda kukagua wizi, nasema inasikitisha sana! Anasema aliyeomba ndiye agharamie, sasa naangalia namna gani nitapata fedha ya kuwalipia watu wa CAG waende kule wakague wizi huu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini mbaya zaidi, nimesema jambo kubwa, kutokana na ubadhirifu huu watu wa *Road Fund* wamekataa kutoa fedha kwenye barabara za vijijini nyingine ambazo inabidi wazihudumie kwamba hadi fedha hii irudishwe ndiyo watoe fedha! Sasa anayeadhibiwa siyo aliyekula zile fedha, ni wananchi wa Bukoba Vijijini. Mkurugenzi amehamishwa, *Engineer* amehamishwa ingawa nasikia wamekamatwa na wenyewe sasa hivi, lakini anayeadhibiwa ambaye sasa hivi hana pa kupita, barabara zimekongoroka zote zimekuwa mashimo ni Wwananchi ambao hawana hatia! Naomba sana jambo hili liangaliwe kwa kina kwa nini uwaadhibu wananchi ambao hawana hatia, uwaache wenye hatia hata leo hawajapelekwa Mahakamani, wanawaangalia tu, wako tu wanaangalia, hili kwa kweli ni jambo ambalo linasikitisha sana!

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini, nizungumzie *SUMATRA*, *SUMATRA* imeagiza kwamba mabasi ya shule yapakwe rangi ya njano, nitangaze maslahi mimi ni mliki wa shule na nina mabasi hayo mengi. Sasa wanaagiza kwamba yapigwe rangi ya njano, jambo hili ni la kuchekesha, ni kichekesho na si jipya waliwahi kusema huko nyuma tukamwambia Waziri aliyekuwepo, Mheshimiwa Nundu akazuia jambo hili, leo tena wamelirudisha.

Mheshimiwa Naibu Spika, basi moja la *Costa* kulipaka rangi ya njano si chini ya milioni tatu, uchomelee chomelee kwanza kwenye kutu upige rangi ya njano, *three million shillings* unazipata wapi, analipa mzazi? Unafanya shule ziwe na gharama kubwa bila sababu, haina faida yoyote kwa mzazi kwa shule wala kwa mwanafunzi! (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, huu ni uhuni wa hali ya juu sana, yamkini kuna mtu ana rangi zake kule, amenunua rangi nyingi Dubai au Japan anataka aziuze kwa nguvu. Jambo hili halikubaliki, lazima Mheshimiwa Waziri atoe maelezo kuhusu jambo hili kwa nini tunafanyiwa jambo ambalo ni la uovu kama hili. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, nimalizie na uwanja wa ndege wa Mkajunguti ambao uko Kagera, Wilaya ya Misenyi. Uwanja huu umezungumziwa siku nyingi sana. Michoro imefanyika, fidia imeandaliwa, lakini haikutolewa, uwanja huu ujengwe, kwenye bajeti hii haumo. Uwanja huu unaunganisha nchi tano,

Uganda, Rwanda, Burundi, Tanzania na Congo, uko katikati, ni wa kimkakati kabisa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile ndege zikitoka *Latin America* zitatua pale zitaweka mafuta zitaenda Asia, zikitoka Afrika ya Kusini zitatua pale zitaenda Ulaya. Ni uwanja wa kimkakati kabisa, basi ujengwe! Fedha itengwe ipatikane kwenye bajeti na kazi iendeleo.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba niishie hapo, nakushukuru sana! *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Mohamed Mchengerwa, atafuatiwa na Mheshimiwa Ritta Kabati, Mheshimiwa Victor Mwambalaswa ajiandae.

MHE. MOHAMED O. MCHENGERWA: Mheshimiwa Naibu Spika, awali ya yote naomba nimshukuru sana Mwenyezi Mungu aliyenijalia afya njema na kusimama ndani ya Bunge lako hili Tukufu, lakini nichukue fursa hii kuwaombea Wabunge wote afya njema ndani ya Bunge lako hili, Mwenyezi Mungu awajaliwe afya njema pamoja na akili timamu katika kuisimamia Serikali yetu hii ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niwashukuru sana wananchi wa Jimbo langu, lakini pia nichukue fursa hii kuwakumbuka wazee wetu waliotangulia, nikianza na Bibi yetu Bibi Titi Mohamed ambaye alikuwa Mbunge wa kwanza katika Jimbo la Rufiji, ambalo leo hii historia yake inapotea, hata pale tunapooni sherehe za kumkumbuka mama Bibi Titi Mohamed amekuwa akisahaulika, nichukue fursa hii kumkumbuka. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia niwakumbuke wazee kina mzee Ngauka, mzee Mkali pamoja na Marehemu mzee Mbonde, Mwenyezi Mungu aiweke roho yake mahali pema peponi! *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nimkumbuke pia Profesa Idrissa Mtulia ambaye ni Babu yangu huyu, aliyekuwa Mbunge wa Jimbo la Rufiji na Dkt. Seif Seleiman Rashid ambaye pia alikuwa Mbunge wa Rufiji.

Mheshimiwa Naibu Spika, nimeona nizungumze hili kwa kuwa Rufiji imetoa mchango mkubwa sana katika Taifa hili letu. Asilimia zaidi ya 60 ya wapigania uhuru wa nchi hii wote walitoka Rufiji na kama hakutoka Rufiji basi atakuwa na asili ya Rufiji, hata wale Wamakonde watakuwa ni asili tu ya Rufiji. *(Kicheko/Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nimeona niliseme hili kwa kuwa Rufiji imekuwa ikisahaulika sana kwa muda mrefu sana! Nimesikiliza kwa umakini sana hotuba

za Mawaziri wetu wote hata waliopita. Hotuba hata ya Waziri wetu wa Kilimo ameshindwa kuizungumzia Rufiji. Mimi sielewi unapozungumzia kilimo ukashindwa kuisema Rufiji, Bonde la Mto Rufiji, lakini pia hata Mawaziri wengine hata nikija pale kwa Maliasili na Utalii tunafahamu atasoma hotuba yake siku ya Jumanne, lakini nafahamu matatizo makubwa ya kero za wananchi wa Jimbo la Rufiji na inawezekana siku ya Jumanne nisiwepo, niseme tu, Wizara ya Maliasili na Utalii iliweza ku-introduce kodi ya kitanda ambayo ni gharama kubwa kila mwananchi wa Rufiji analazimika kulipa shilingi 130, 000/= kwa kitanda anachokilalia. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, nimeona niliseme hilo japokuwa nitachangia kwa maandishi. Nirudi katika hotuba yetu hii ya siku ya leo ya Wizara hii. Nimesikiliza kwa makini hotuba ya wenzetu Wapinzani baadhi ya waliokuwa wakichangia, lakini pia mchango alioutoa Mheshimiwa Keissy, siku ya jana.

Mheshimiwa Naibu Spika, niseme tu kwamba Mheshimiwa Kessy amezungumza mambo mengi sana ya msingi ambayo, niseme Mheshimiwa Waziri ayachukuwe kwa kina sana, ule mgawanyo wa pato hili la Taifa, mgawanyo huu uende vyema na sisi wananchi wa Jimbo la Rufiji tuweze kunufaika na pato hili la Taifa. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, wapo wengine katika Bunge lako hili Tukufu wameomba wanunuliwe ndege, wengine wameomba meli, wengine wajengewe reli; tunafahamu siku Mheshimiwa Waziri atakapokuja kujibu hoja zake hapa atajikita sana kwenye reli na ununuzi wa ndege, lakini atasahau yale maeneo ambayo yanahakikisha Chama cha Mapinduzi kinaingia madarakani. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Jimbo langu la Rufiji limemchagua Dkt. John Pombe Magufuli kwa imani kubwa sana wakiamini kwamba kero hizi za kwao walizonazo toka Rufiji inazaliwa mwaka 1890, kabla ya 1900 Rufiji ilikuwepo. Pia kwa kutambua kwamba Rufiji ni kubwa kuliko Mkoa wa Kilimanjaro, Rufiji peke yake, Rufiji hii ambayo ina shule moja tu ya Sekondari kidato cha tano na sita, basi Mheshimiwa Waziri wa Miundombinu atusaidie sisi Rufiji na nazungumza kwa uchungu kabisa, tuweze kupata angalau barabara ambazo zitawasaidia wananchi wetu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, mgawanyo huu wa Pato la Taifa nawaomba Waheshimiwa Mawaziri wawe wanazingatia mchango wa Taifa katika Pato la Taifa. Sisi Rufiji tunayo Selous ambayo ni Hifadhi ya Taifa kubwa kabisa Afrika, lakini pia tunayo misitu, katika pato la Taifa Rufiji tunachangia zaidi ya asilimia 19. Mchango huu mkubwa wa Pato la Taifa tunaachangia Rufiji, mchango huu wote unakwenda kujenga barabara na kutengeneza reli maeneo mengine ya nchi na sisi Rufiji ambao tulikuwepo hata kabla ya uhuru, tunapoizungumzia

Rufiji tunazungumzia wakati wa mkoloni ambao tulikuwa na wilaya sita nchini, Wilaya ya Rufiji ilikuwepo. Hakuna asiyefahamu boma lile la Utete, hakuna asiyefahamu katika historia ya nchi hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nina imani kubwa sana na Waziri wangu huyu, Profesa, sina ubavu wala uwezo wa kumpinga, kwa sababu kwanza yeye ni Profesa na uwezo wake umejidhirisha baada ya Mheshimiwa Rais kumteua kwa nafasi aliyopata leo hii.

Mheshimiwa Naibu Spika, namwomba sana Mheshimiwa Waziri, yeye atakuwa shahidi mara ngapi nimemfuata kwa ajili ya kuzungumzia barabara zetu za Rufiji, atakuwa shahidi mkubwa. Nimemfuata mara kadhaa, lakini si kwake tu, nimekwenda mpaka kwa Makamu wa Rais kwa ahadi yake ya tarehe 9 Septemba, 2015 aliyohidi ujenzi wa barabara kwa kiwango cha lami, barabara ya Nyamwage kuelekea Utete. Rufiji ndiyo wilaya pekee ambayo haiunganishwi na lami japokuwa Rufiji ina zaidi ya miaka 55 katika nchi hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tunaomba sana Serikali itufikirie, kipindi hiki kwa kweli tunawaomba sana. Ahadi za Marais, tukianza ahadi ya Rais wa Awamu ya Nne, Mheshimiwa Dkt. Jakaya Mrisho Kikwete wakati anakwenda kule Selous alipita barabara ya Mwaseni- Mloka, Ikwiriri kwenda Mwaseni, Mloka kule, akielea Selous, barabara hii ni mbovu sana. Leo hii kutoka Mwaseni - Mloka kufika Ikwiriri unatumia zaidi ya saa kumi kwa kilometa 90 peke yake, lakini kutoka Nyamwage kuelekea Utete, kilometa 33 tunatumia zaidi ya saa tano. Hii ni aibu, aibu kubwa sana kwa Serikali yetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niombe sana basi Serikali yetu iweze kutufikiria. Ombi maalum kabisa kwake Mheshimiwa Waziri, nina imani na yeye kama nilivyosema, atufikirie barabara zetu hizi ambazo Marais wetu walituhidi. Barabara ya Nyamwage kuelekea Utete kwenye Makao Makuu ya Halmashauri yetu, namwomba sana Mheshimiwa Waziri akisimama atueleze anafanya nini kuhusiana na hili.

Mheshimiwa Naibu Spika, ukurasa wa 257 wa kitabu chake umezungumzia barabara hii itakarabatiwa tu ukarabati wa kawaida. Sasa tunashindwa kuelewa, kwa sababu katika kikao chetu cha mkoa cha barabara Mhandisi wa Mkoa alituhidi kwamba barabara hii itarekebishwa kwa kiwango cha lami, lakini nashangaa katika kitabu cha Mheshimiwa Waziri amezungumzia ukarabati mdogo. Nimwombe sana Mheshimiwa Waziri suala hili atujibu wakati anajibu hoja zake. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini barabara ya kutoka Ikwiriri kuelekea Mwaseni, Mloka ni kilio kikubwa. Huku ndiko Serikali inakusanya zaidi ya asilimia

19 ya Pato la Taifa, watalii leo hii wanatumia zaidi ya saa kumi, tunawa-discourage. Nimwombe sana Mheshimiwa Waziri, kwa kuwa barabara hii ni barabara ya TANROADS sasa wafikirie ijengwe kwa kiwango cha lami. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuwa muda wangu ni mdogo, nikumbushie barabara ya Bungu kuelekea Nyamisati kwa ndugu yangu, Mwenyekiti wa Wandengereko, Mheshimiwa Ally Seif Ungando na barabara ya Kibiti kuelekea Ruaruke pamoja na suala zima la minara ya simu, nimwombe sana... (Makofi)

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa muda wako umekwisha!

MHE. MOHAMED O. MCHENGERWA: Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Sasa tutamsikia Mheshimiwa Ritta Kabati, Mheshimiwa Victor Mwambalaswa ajiandae. Mheshimiwa Cecil Mwambe simwoni, Mheshimiwa Ester Bulaya, halafu Mheshimiwa Selemani Bungara Alimaarufu ajiandae.

MHE. RITTA E. KABATI: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana. Naomba nikushukuru kwa kunipa nafasi hii adimu. Kwa sababu nilishaongea naomba nianze moja kwa moja kwenye mada, naunga mkono hoja ya hotuba hii ya miundombinu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nianze moja kwa moja na ujenzi wa viwanja vya ndege na moja kwa moja nielekee katika Mkoa wangu wa Iringa. Kiwanja cha Nduli ni kiwanja ambacho toka nimeingia hapa Bungeni miaka mitano iliyopita, siku zote nimekuwa nikichangia hotuba ya Uchukuzi lakini kiwanja hiki tumeambiwa kwamba kipo katika mpango wa ujenzi wa vile viwanja 11. Haya majibu tulishapata toka hotuba ya Bunge lililopita, sasa ni lini hasa Kiwanja cha Nduli kitajengwa! (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kama hakijajengwa hiki kiwanja kina changamoto nyingi sana na najua kwamba ujenzi wa hiki kiwanja utasaidia sana kukuza uchumi wa Mkoa wetu wa Iringa, hata Taifa zima. Kwa sababu tunategemea sana ile hifadhi ya Ruaha ambayo tunajua kwamba watalii wengi sana tungewapata na tungeweza kupata ajira kwa vijana wetu na vilevile tungeweza kabisa kuongeza kipato cha utalii. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, uwanja huu una changamoto nyingi sana. katika njia zile za kuruka na kutua (*running way*) kuna makorongo, yaani sio *corrugation*, zile njia ni balaa, kwa sababu mwaka 2012, mwaka 2015 kulishawahi kutokea ajali ya ndege ya *Auric*. Sasa naomba Mheshimiwa Waziri

au na ile Kamati ingepita kuona, wakati wowote tunaweza tukapata matatizo. Ule uwanja sasa hivi hauna uzio, mara nyingi sana mifugo inakatiza katikati ya uwanja na vilevile bei ya ndege ni kubwa sana kwa sababu hakuna kituo cha mafuta. Kwa hiyo, inasababisha nauli inakuwa kubwa sana. Ningeomba kabisa uwanja huu ukakaguliwe mapema na ikiwezekana katika vile viwanja 11 basi kiwe cha kwanza kujengwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nizungumzie pia na ujenzi wa barabara za kiuchumi katika Mkoa wetu wa Iringa. Kwa kuwa Serikali hii ya Awamu ya Tano imeweka kipaumbele kabisa kujenga viwanda kwa ajili ya kujenga uchumi na kufufua viwanda vyetu nchini ili kuongeza ajira na pia kuongeza uchumi katika nchi yetu. Katika Mkoa wetu wa Iringa zipo barabara za kiuchumi ambazo siku zote Wabunge wangu wa Mkoa wa Iringa wamekuwa wakizitungumzia kwamba zijengwe kwa kiwango cha lami ili ziweze kupitika.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa sababu kwenye Mkoa wetu wa Iringa, kwanza kabisa kuna Kiwanda kile cha Mgololo cha Karatasi, kuna Viwanda vya Chai ambavyo viko pale Mufindi na kule Kilolo. Vile vile kuna msitu na kuna hifadhi, lakini barabara zake zote za kiuchumi hazina lami, sasa utakuta malori yanapokwenda kuchukua bidhaa na kuna malighafi nyingi tu ambazo zingesaidia kwenye viwanda lakini wanapokwenda kuchukua zile malighafi wakati wa mvua malori yanakwama mno. Kwa hiyo, naomba kabisa Serikali sasa iangalie na izipe uzito. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nimesoma kwenye kile kitabu, kuna baadhi ya barabara zimetengewa japokuwa ni finyu sana, lakini naomba sasa ungefanyika upembuzi yakinifu, ile miradi ya kiuchumi, barabara zile za kiuchumi zianze kujengwa ili kusaidia uchumi kwenye nchi hii. Labda hata nizataje kidogo, kuna barabara hasa inayokaa katika hifadhi, *Ruaha National Park*, hii nafikiri ipewe kipaumbele kikubwa sana katika mkoa wetu, kwa sababu ile hifadhi ni ya pili katika Afrika. Halafu katika Wilaya ya Mafinga kuna ile barabara ya Mafinga-Mgololo, kwenda Shangalawe kupitia *Sao Hill*, Mtula – Matana kuelekea mpaka Nyololo, kuna ile barabara ya Nyololo - Kibao, hizi zipewe kipaumbele katika Wilaya ya Mufundi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini ukienda Kilolo, barabara inayounganisha mkoa na Makao Makuu siku nyingi sana, hata Profesa Msola alikuwa anaisemea sana, haina lami kabisa. Ile inaanzia Ipogolo- Ndiwili- Ihimbo- Luganga- Kilolo, hii nayo ipewe kipaumbele. Pia kuna ile ya Dabaga- Ng'ang'ange- Mwatasi- Mufindi, hizi barabara ni za kiuchumi, naomba zipewe kipaumbele. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini nizungumzie kuhusu reli ya kati. Mimi nimeolewa na Wasukuma, ni vizuri nikiwazungumzia. Huu ujenzi wa reli ungesaidia sana kuponya barabara zetu, tumekuwa tukitenga pesa nyingi sana

kwa ajili ya barabara lakini kama hakuna reli tumekwenda kuona kwenye nchi za wenzetu, nchi nyingi zenye miundombinu mizuri hata uchumi unakwenda kwa haraka sana. Kwa hiyo, ningepomba kwa kweli reli safari hii ipewe kipaumbele cha hali ya juu kabisa.

Mheshimiwa Naibu Spika, pengine ningetoa tu hata ushauri wangu, pengine kungekuwepo na TANRAIL ambayo itafanya kazi kama TANROADS. Hii TANRAIL ishughulikie tu masuala ya reli, reli ya kati, reli ya TAZARA na ijenge hizi barabara ya Tanga, Tanga mpaka Kigali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, labda niizungumzie kidogo reli ya TAZARA, kwamba, kulikuwa kuna ile sheria ambayo muda mrefu sana tulijua kwamba hii sheria ingeletwa mapema ikabadilishwa tungeweza pia kuwasaidia hii Reli ya TAZARA. Mara ya mwisho Waziri aliyekuwepo alikuwa amefanya mpango kwamba wale Wajumbe wa Miundombinu wangekwenda Zambia wakakutana ili warekebishe hii sheria. Sasa nataka kujua imefikia wapi? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo la mwisho ambalo nataka kulizungumzia, ni kuhusu hizi nyumba za Serikali zilizouzwa. Ukisoma kitabu cha Kambi ya Upinzani ukurasa wa tisa unaelezea, lakini nataka kwanza kunukuu kwamba unapozungumzia kitu, nimesoma neno la Mungu kwa sababu Mbunge wangu ni Mchungaji, anasema kwamba toa kwanza boriti kwenye jicho lako ndipo utaona kibanzi kwenye jicho la mwenzio. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini nimeangalia, hizi nyumba zimeuzwa lini, mwaka 2002, wakati huo Waziri Mkuu alikuwa Mheshimiwa Sumaye na sasa hivi yuko kwenye Kamati Kuu ya CHADEMA. Vile vile nikaona kwamba mgombea wa upinzani naye aliuziwa Plot No. 68 na nikaona kwamba mgombea wa Upinzani, Mheshimiwa Lowassa na yeye pia anahusika. Aliuziwa kwenye 590, sasa ningepomba ushauri huu wangerudisha kwanza wao... *(Makofi)*

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Kabati muda wako umekwisha! Mheshimiwa Mwambalaswa, atafuatiwa na Mheshimiwa Ester Bulaya, Mheshimiwa Selemani Bungara ajiandae.

MHE. RITTA E. KABATI: Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja. *(Makofi)*

MHE. VICTOR K. MWAMBALASWA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi hii na mimi niweze kuchangia kwenye hoja iliyo mezani.

NAIBU SPIKA: Watu waliowasha *mic* naomba wazime, nadhani kuna *mic* ya ziada imewashwa. Mheshimiwa Mwambalاسwa, naomba ukae. Taarifa Mheshimiwa Mbowe!

TAARIFA

MHE. FREEMAN A. MBOWE: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba mwongozo wako kuhusiana na kauli iliyotolewa na Mheshimiwa...

NAIBU SPIKA: Samahani Mheshimiwa Mbowe, unatoa taarifa au unaomba mwongozo?

MHE. FREEMAN A. MBOWE: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba Mwongozo!

NAIBU SPIKA: Kama ni mwongozo samahani naomba ukae, kwa sababu Mheshimiwa Mwambalاسwa alikuwa ameshaitwa na amesimama. Wakati ukisimama alikuwa amesimama, kwa hiyo naomba aendelee Mheshimiwa Mwambalاسwa. *(Makofi)*

Jamani, niko hapa mbele naona watu wote, Mheshimiwa Mwambalاسwa alikuwa amesimama kabla Mheshimiwa Mbowe hujasimama, ndiyo maana nikasema taarifa. Kama unatoa taarifa endelea, kama ni mwongozo nitakuomba ukae ili aendelee Mheshimiwa Mwambalاسwa, kwa mujibu wa Kanuni zetu.

MHE. FREEMAN A. MBOWE: Mheshimiwa Naibu Spika, kama itakupendeza kwa kutoa taarifa nitatoa taarifa.

NAIBU SPIKA: Sawa, toa taarifa.

MHE. FREEMAN A. MBOWE: Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kuweka jambo moja wazi kwa faida ya Taifa. Tunapokuwa tunakemea jambo ambalo tunafikiri lina maslahi ya Taifa kama Kambi, hatusemi kwa sababu tunashambulia upande wa pili, tunasema kwa sababu tunafikiri lina maslahi ya Taifa. Ni vema Waheshimiwa Wabunge tukatambua kwamba kosa likifanywa na kiongozi ama na mtu yeyote, bila kujali ni wa CHADEMA, bila kujali ni wa CUF, bila kujali ni wa CCM, linabaki kuwa kosa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, tusiache tuka-*negate facts* kwa sababu anayezungumza pengine anayehusika yuko upande wake. Tutakapokuwa tunatoa misimamo yetu kama Kambi wakati wowote, kama kuna mtu katika Kambi yetu anahusika, ina maana naye sheria inachukua mkondo wake. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, taarifa hiyo alipaswa kupewa Mheshimiwa Kabati, lakini Mheshimiwa Kabati alishamaliza kuzungumza, kwa hiyo, nadhani ni maelezo ya ushauri kwa wale wajao kuchangia. Mheshimiwa Mwambalasa, naomba uendelee! *(Makofi)*

MHE. VICTOR K. MWAMBALASWA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana kunipa nafasi hii ili na mimi niweze kuchangia hoja iliyo mezani.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza jana tulipewa kitabu, pamoja na cha bajeti, kitabu kingine kidogo chenye taarifa ya utekelezaji wa miradi ya Mfuko wa Mawasiliano kwa wote hadi Aprili 16. Kwenye ukurasa wa 17, naomba ninukuu, kwenye Wilaya yangu ya Chunya, wanatoa taarifa ya minara iliyoweka inayofanya kazi ya mawasiliano na ambayo haifanyi kazi, kwenye Wilaya ya Chunya:

“Kata ya Kambikatoto mtoa huduma Vodacom, ruzuku dola 51,000, mnara haujawaka. Kata ya Lualaje, mtoa huduma TTCL, ruzuku dola 62,000, mnara haujawaka. Kata ya Mafyeko, Vodacom, ruzuku dola 121,000, mnara haujawaka. Kata ya Makongorosi, Vodacom, mnara haujawaka. Kata ya Matwiga, Vodacom, haujawaka”

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa napenda tu rekodi iwe wazi kwamba minara haipo, kwa hiyo wanavyosema haujawaka ina maana upo lakini haujawaka, hii minara haipo. Kwa hiyo, kama ruzuku wameshapewa wapeleke minara, kama hawajapewa ruzuku basi wapewe ambao watapeleka minara. Minara haipo!

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali ya Awamu ya Tano imejipambanua na mambo makubwa, mazuri yanayoonekana. Jambo la kwanza, bajeti ya maendeleo, Serikali ya Awamu ya Tano wameitoa kutoka asilimia 20 kwenda asilimia 40 ya maendeleo, jambo zuri sana, imejipambanua. Pia akiongea Mheshimiwa Rais ukimtazama usoni amejipambanua sana na wanyonge, watu wa chini. Ukimwalia anavyoongea unasema huyu kweli inatumiza, ukiwalia Mawaziri wanavyoongea na wanavyofanya kazi vijijini unaona kwamba kweli hawa wanataka kumkomboa mnyonge, wanataka kumkomboa Mtanzania, lakini kwa kuanzia na mnyonge. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa hawa wanyonge ambao wanatumiza, bajeti tunayoipitisha hapa inakwenda kutatua matatizo yao, ndiyo bajeti hii ambayo Bunge linapitisha. Hakuna kitu kinaumiza au kinakera kama Bunge hapa linapitisha bajeti iende kwenye Wizara hii kiasi kadhaa, Wizara hii kiasi kadhaa, zikija Kamati kupitia bajeti mwaka unaofuata mwezi wa Tatu au wa Nne, unaambiwa Wizara hii imepewa asilimia 10, Wizara hii asilimia 17, Wizara hii asilimia 15. Sasa Serikali yetu nzuri, Serikali ya Chama cha Mapinduzi tunawapa

KPI hiyo sasa, hiyo ndiyo tutawapima. Mwaka kesho tukifika mwezi wa Nne tunataka tuone bajeti ambayo tunapitisha hapa ya kuwakomboa wanyonge ikifika mwezi wa Nne imepita asilimia 80, asilimia 90. Tutawapima mwezi wa Nne mwaka kesho. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hilo, naomba niongelee barabara ya Mbeya- Chunya- Makongorosi. Mnyonge mnyongeni haki yake mpeni, kwanza napenda kuishukuru sana Serikali kwa kujenga angalau kutoka Mbeya kufika Chunya, nawashukuru sana. Barabara hii ina historia ndefu sana, hii ndiyo ilikuwa zamani ambayo *Cecil Rhodes* alisema ni barabara ya kutoka Cape kwenda Cairo ilipita toka Zambia- Mbeya- Chunya- Itigi- Manyoni- Babati- Arusha kwenda Cairo, ingawaje Serikali yetu baadaye ilipitisha sheria, *Government Notice*, kwamba itakuwa inatoka Mbeya- Iringa- Dodoma, lakini asilia ilikuwa Mbeya- Chunya- Itigi- Manyoni- Singida- Babati- Arusha, ndiyo *Great North Road* ilikuwa inapita hapo. Sasa naishukuru sana Serikali kwa kujenga angalau mpaka Chunya.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa hivi nauli kutoka Chunya kwenda Mbeya, kutoka Sh. 10,000/=, 15,000/= sasa hivi ni Sh. 3,500/=. Sasa hivi mazao kutoka Chunya kwenda Mbeya yanakwenda kwa urahisi. Ndiyo uzuri wa kuweka miundombinu mizuri kwa ajili ya wananchi, nashukuru sana. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye mwaka huu sasa barabara hii imepangiwa Shilingi bilioni 45.8 lakini zaidi ya asilimia 80 ya hela hizi zinalipa madeni, kwa hiyo, itakayojenga barabara kutoka Chunya kuelekea Makongorosi ni karibu bilioni tisa. Kama alivyosema Mheshimiwa Massare, jirani yangu, kipande kingine cha kutoka Mkiwa kwenda Itigi, bilioni sita. Yote katika hiyo 45 *billion* itakwenda kwenye kulipa madeni.

Mheshimiwa Naibu Spika, barabara hii ilianza kujengwa kabla ya barabara ya Iringa- Dodoma haijaanza, kabla ya barabara ya Msata- Bagamoyo haijaanza, hii itakwisha lini! Naomba sana Mheshimiwa Waziri aongezewe fedha kwa ajili ya kumaliza barabara hii kufika Makongorosi ili iendelee kutoka Makongorosi kwenda Rungwa na mwishoni kwenda Mkiwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, barabara hii kwa watu wa Chunya ni lulu, ni mboni ya jicho, sana, tena sana. Sasa imejengwa juzi nimetoka Chunya mwezi wa pili nimekwenda *TANROADS* Mkoani kuwaambia kuna sehemu mbili zimeanza kubomoka sababu kuna malori yanabeba tumbaku, kuna malori yanabeba mbao ambayo yanaweka rumbesa, kutoka Chunya kuja Mbeya, lakini yakifika Mbeya yanagawa kwa sababu kuna *weigh bridges*, kwa hiyo, naiomba sana Serikali iweke mizani ya kupima hiyo mizigo ya malori ili tuweze kuilinda hiyo barabara yetu, hata mkiweka *temporary* au *mobile weigh bridge* itasaidia sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, Mheshimiwa Mwakibete ameongelea Uwanja wa Songwe na mimi nitaongelea Uwanja wa Songwe huo huo. Uwanja wa Songwe ulianza kujengwa miaka kumi na nne iliyopita, Uwanja wa Kigoma umeanza kujengwa miaka minne iliyopita, Uwanja wa Bukoba miaka minne iliyopita, Uwanja wa Tabora miaka minne iliyopita, Uwanja wa Mafia miaka minne iliyopita, huu wa Songwe miaka kumi na nne iliyopita. Mara tatu, mara nne ndege zinatoka Dar es Salaam kwenda Mbeya zinageuza zinashindwa kutua, hasa mwezi wa Tano, wa Sita kwa sababu ya ukungu, kwa sababu uwanja hauna taa. Kwa hiyo, naomba uwanja huu nao uishe tunahitaji sasa hivi kuweka taa za kuzielekeza ndege kutua, kuweka fensi na kumalizia jengo la abiria. Sasa mwaka huu tumetenga bilioni 10 sijui kama zitatoshia. Naiomba Serikali Uwanja wa Songwe ni *gateway* kubwa sana kwa Mikoa ya Kusini na nchi jirani, naomba uishe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna kiongozi mmoja wa nchi jirani...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MHE. VICTOR K. MWAMBALASWA: Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja. Ahsante. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa Ester Bulaya, atafuatiwa na Mheshimiwa Selemani Bungara, Mheshimiwa Suleiman Saddiq ajiandae.

MHE. ESTER A. BULAYA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi ili niweze kuchangia Wizara hii ya Ujenzi. Kwanza kabisa Waziri akija kutujibu hapa jioni, ningependa atufafanulie katika hizi fedha za maendeleo ni kiasi gani kinakwenda kulipia madeni ya Wakandarasi ambayo natambua yameanza kulipwa, ni kiasi gani kinakwenda kumalizia miradi tuliyopitisha bajeti ya mwaka jana na kiasi gani kinakwenda kwenye miradi mipya, isiwe kiujumla hivi. Tunaomba, mmesema hapo kazi na sisi tunataka tuwasimamie muifanye kazi kiufasaha, siyo jumla jumla hivi, aje atuambie, kwenye randama sijaona. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine ambalo ningetaka kulizungumzia na hili pia nitasema kama Waziri kivuli wa Sera, Uratibu, Bunge na mazagazaga mengine. Mwaka uliopita kwenye Mfuko Mkuu, Wizara hii ilipitishiwa bilioni 199, leo kwenye kitabu chake Mheshimiwa Waziri amekiri mpaka Aprili amepokea bilioni 600. Kwa utaratibu wa kuheshimu mihimili amepata zote na ziada, alimpitishia nani? Huku ni kuvunja Katiba na kudharau Bunge, alipata zote, kuna Wizara zingine hazijapata, kaka yangu Mheshimiwa Nape wamempa bilioni mbili, mwaka jana tulimpitishia bilioni tatu hizi bilioni 500 nani alimpitishia? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lazima Bunge liheshimiwe, lazima tufuate Kanuni, lazima tufuate Katiba, kuna Wizara nyingine hazipata hata asilimia 50, yeye amepata 200 tofauti na tuliyompitishia humu, hatusemi asipewe pesa, tunataka utaratibu ufuatwe ili kujenga nidhamu ya matumizi. Leo kuna akinamama kule wanaomba *gloves* tumepitisha bilioni mia na, amepata 600 nani kampitishia? Tunapoyasema haya tunataka tutengeneze nidhamu, hatuna hila, mimi mwenyewe nataka apate fedha, angekuja kuomba sasa hivi tupitishie leo. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, naendelea, Mheshimiwa Rais wetu mtukufu, mpenzi sana amesema tunataka tujifunge mkanda tubane matumizi fedha nyingi ziende kwa wanyonge. Kwenye hotuba ya Mheshimiwa Waziri naona kuna *residential house*, Ikulu, JK ametoka miezi sita iliyopita imeharibika lini? Kila mwaka hapa tunapitisha fedha za ukarabati, je, amemtuma?

Mheshimiwa Naibu Spika, Mheshimiwa Mwambalasa amesema ukimtazama moyoni dhamira yake ni kwa wanyonge, hizi fedha mngepeleka TEA aende akatengeneze miundombinu ya elimu. Sasa hivi Wahisani wamegoma kuleta pesa, kipaumbele siyo kujenga *residential house* Ikulu, tupeleke kwenye miradi ya maendeleo wangempa Mheshimiwa Nape, wangepeleka TBC, wangepeleka na maeneo mengine. Kipaumbele *residential house* Ikulu, Dar es Salaam? (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Mheshimiwa Waziri, jambo lingine nimesoma ripoti ya CAG, kuna halmashauri tano zimetoa mikataba ya utengenezaji wa barabara zaidi ya bilioni moja na milioni mia saba bila kujua dhamana ya hawa Wakandarasi, kweli! Ndiyo maana kule kwenye Halmashauri zetu mtu anaomba tenda hana hata greda, kwa nini wasilime barabara kama mashamba? Huu ni wizi, lazima usimamiwe, tukisema wizi usimamiwe tunataka biashara hii ikome ili Jimboni kwangu kule wananchi wangu watengenezewe barabara, mambo yaende hatuwezi tukasema funika kombe mwanaharamu apite, halafu hapiti. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa nakuja Jimboni. Mwaka jana walitupa bilioni moja utengenezaji wa barabara ya kuanzia kwa kaka yangu kule Mheshimiwa Kangi, Kisolya – Bulamba – Bunda – Nyamswa, na hili nilimwambia Mheshimiwa Waziri, mwaka jana ilipitishwa kwa kiwango cha lami leo naona imewekwa kwenye changarawe, tuchukue lipi? Wananchi wa Bunda kuanzia Mwibara kwa kaka yangu kule Mheshimiwa Boniphace Mwita, tueleweje, ni kiwango cha lami au cha changarawe? Hata hivyo, Mkoa wa Mara umekuwa ukipewa fedha ndogo kila mwaka, Mheshimiwa Rais alivyoomba kura alisema hizi ni kiwango cha lami hapa mmetuwekea changarawe, lipi ni lipi? Maneno yanakwenda huku, vitendo kule, tuamini kipi hapa? (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini kulikuwa kuna ukarabati, upanuzi wa barabara kubwa ya kutoka Dar es Salaam kwenda Musoma, Mheshimiwa Waziri wananchi wangu waliridhia kupisha upanuzi wa barabara wameshafanyiwa tathmini huu mwaka wa nne pamoja na baba yangu Mzee Wassira nyumba yake iko Manyamanyama, mnawalipa lini? Sasa mtuambie hapa lini mnawalipa hawa? Yuko na Mwenyekiti wa Chama cha Mapinduzi Gimano anadai humu, lini mnawalipa? Kuna wazee maskini mmoja babu yangu, mpaka amekufa jana hajalipwa, kwa nini mliwafanyia tathmini mpaka leo hamjawalipa, naomba majibu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine, Mheshimiwa Waziri Halmashauri yangu mimi ni mpya barabara nyingi haziko sawa, kupitia TANROADS Mkoa wa Mara mmejipanga vipi kuhakikisha hizi Halmashauri changa mnazisaidia. Kwanza kama mnavyojua Wilaya ya Bunda ni miongoni mwa Wilaya maskini, Wizara kupitia TANROADS Mkoa wa Mara mnajipanga vipi kuhakikisha hizi Halmashauri mnazipa support kuhakikisha barabara zinapitika.

Mheshimiwa Naibu Spika, natambua kuna nyingine zimeshaanza kufanyiwa kazi kama Balili – Mgeta, namshukuru Mkurugenzi wa TANROADS Mkoa wa Mara na maeneo mengine ya Kangetutya, Manyamanyama, sasa hizi nyingine hizi mna mkakati gani wa kuhakikisha mnazisaidia? Ahsante sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa Alimaarufu Selemani Bungara.

MHE. SELEMANI S. BUNGARA: Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza namshukuru Mwenyezi Mungu, ambaye amenipa mimi umaarufu na kuwa Selemani Bungara Bwege, pia kwa kukupa Mheshimiwa Naibu Spika, kuwa mjanja kwa hiyo, namshukuru Mwenyezi Mungu. Pili, nawashukuru wapiga kura wa Jimbo langu la Kilwa Kusini, mwaka 2010 nilishinda kwa kura 500 kuna watu wakasema wewe umemuonea tu Madabida nitamwita Mhindi Bin Asineni, mwaka huu nimempiga kwa kura 5,595. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, naomba CCM mjiandae mumlete mgombea mwingine nimpige tena. Kwa mara yangu ya kwanza kuchangia katika Bunge hili mambo mengi yamesemwa hapa, lakini naomba vijana wangu wa upande wa UKAWA msiwe na wasiwasi, humu ndani sasa hivi hatupambani na Serikali ya CCM, humu tunapambana na Serikali ya Magufuli na tunapambana na Serikali ya Mapinduzi, CCM hamna Tanzania sasa hivi, hii ni Serikali ya Magufuli na Serikali ya Mapinduzi.

Sasa mkitambua kwamba tunapambana na Serikali ya Magufuli, tusimlaumu sana Magufuli kwamba ndiyo kwanza anaanza na wamekubali wenyewe Serikali ya CCM kwamba tulifikia hapa na udhaifu huu ni kwa ajili ya

Serikali iliyopita ya CCM, hii sasa ni Serikali ya Magufuli. Kwa hiyo, tutamwona Mheshimiwa Magufuli kwa miaka yake hii mitano atafanya nini akishindwa na yeye tutamwajibisha. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, mwisho nawashukuru sana vijana wangu wa UKAWA tushirikiane tuzidi ili 2020 tuiielekeze kibla Serikali ya Magufuli maana yake CCM tena hakuna nchi hii. Waheshimiwa nimepokea pole, kuna watu hapa wametaka kulia hapa eti kwa sababu...

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, BUNGE, KAZI, AJIRA, VIJANA NA WENYE ULEMAVU: Taarifa.

MHE. SELEMANI S. BUNGARA: Bunge lisioneshwe *live* wanataka kulia, aah, mimi nilifikiri wanataka kulia kwa sababu watu hawapati maji vijijini...

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, BUNGE, KAZI, AJIRA, VIJANA NA WENYE ULEMAVU: Taarifa!

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Bungara naomba ukae...

MHE. SELEMANI S. BUNGARA: Nikae kidogo eeh.

NAIBU SPIKA: Ukae kidogo upewe taarifa.

MHE. SELEMANI S. BUNGARA: Haya nitunzie wakati wangu tu wala sina wasiwasi.

TAARIFA

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, BUNGE, KAZI, AJIRA, VIJANA NA WENYE ULEMAVU: Mheshimiwa Naibu Spika, kanuni ya 68(6) inayohusu taarifa naomba kumpa taarifa Mheshimiwa Mbunge anayeongea kwamba kwa mujibu wa Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania hakuna Serikali yoyote ambayo inaweza kutajwa kwa jina la Rais na bila kupitia katika Chama ambacho kwa mujibu wa Katiba ndicho kinachounda Serikali. Baada ya uchaguzi wa mwaka 2015, Chama cha Mapinduzi ndicho kilichopigiwa kura na kupewa ridhaa ya kutawala na Rais aliyeshinda katika uchaguzi huo ni Dkt. John Pombe Magufuli.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, naomba tu kumpa taarifa Mheshimiwa Mbunge anayezungumza aendelee tu kuchangia vizuri akijua kwamba chama kilichoshinda kwenye uchaguzi kwa mujibu wa Katiba na kikapewa dhamana ya kuongoza ni Serikali ya Chama cha Mapinduzi inayoongozwa na Dkt. John Pombe Magufuli. Kwa hiyo, asipate shida sana

kutenganisha hivyo vitu, ajue kwamba Dkt. John Pombe Magufuli ana kundi huku kubwa la wanachama wa Chama cha Mapinduzi ambao wanaipa dhamana Serikali hii kuwa ni Serikali ya Chama cha Mapinduzi. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Bwege unaipokea hiyo taarifa!

MHE. SELEMANI S. BUNGARA: Taarifa siipokei kwa sababu anapingana na mwenyewe Mheshimiwa Magufuli, kila siku anasema kwamba Serikali yangu, wakati mwingi anasema Serikali yangu hasemi Serikali ya CCM, kwa hiyo siipokei taarifa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, dakika zangu bado saba ilikuwa tatu tu, narudia kusema kwamba napenda sana Wabunge msililie kwamba Bunge lisioneshwe *live* mlie kwa kuwa watu hawapati maji, hawapati tiba vizuri, hawapati elimu. Nashangaa sana mtu anayelia anaomba kulia, mimi ninavyojua kulia kuna mambo mawili tu, utamu au uchungu, na ukipata utamu au uchungu huombi kulia unalia tu, ukimwona mtu anaomba kulia au anatamani kulia hataki kulia huyo. Ahsante. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, mimi naanza na mambo ya viwanja vya ndege, katika kitabu ukurasa wa 99 nampongeza sana Mheshimiwa Waziri, kwamba anaanza mchakato katika Uwanja wa Ndege wa Kilwa Masoko, nimefurahi sana, lakini Uwanja wa Kilwa Masoko walikuja kutathmini mwaka 2013 na tathmini ya uwanja ili upanuliwe bilioni mbili, milioni themanini, laki nne na sitini elfu mia mbili na sitini mpaka leo, wametathmini watu wale hawajawalipa. Leo wanasema wanafanya mchakato ili wapane sasa kabla bado hawajafanya mchakato huo wakawalipe wapiga kura wangu, 2,080,460,260, mkawalipe.

Mheshimiwa Naibu Spika, mwaka 2013/2014, 2015/2016, wanawaambia wasiendeleze majumba wala wasilime mashamba yao mwaka wa tatu sasa hivi au wa nne. Naomba sana katika majumuisho ya Mheshimiwa Waziri aniambie kwamba lini watakwenda kuwalipa wale watu ili waendeleo na mchakato wa kuupanua uwanja huo. Kama hawakuniambia lini wanataka kuwalipa nashika shilingi. Najua mtapiga kura nyinyi mko wengi, lakini shilingi mimi nitaishika safari hii isipokuwa katika majumuisho yake akiniambia watawalipa lini kesi imekwisha kwa sababu Serikali ya Magufuli ndiyo kwanza inaanza, sisemi sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo la pili barabara, katika ahadi ya Mheshimiwa Rais aliyepita kulikuwa na ahadi ya barabara ya kwa Mkocho – Kivinje, lakini mpaka leo. Mheshimiwa Majaliwa alikuwa Waziri akasema kabla ya Uchaguzi, uchaguzi umekwisha, naomba Waziri Profesa, Msomi leteni hela hizo barabara ya kwa Mkocho – Kivinje ijengwe, maana yake kuna watu hapa wa CCM wanasema Majimbo upinzani usipeleke hela, jamani ehee mimi

nilipata kura elfu kumi na tano, Asineni elfu kumi, Mheshimiwa Magufuli alipata elfu kumi, Mheshimiwa Lowassa alipata elfu kumi na nne, haya hizi elfu kumi za Mheshimiwa Magufuli ndiyo zimemfanya yeye ashinde. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa ukisema kwamba Jimbo la Kilwa huleti maendeleo kwa sababu Magufuli hakushinda mnawaumiza elfu kumi waliomchagua Magufuli, haki sawa kwa wote timizeni. Sina wasiwasi, kama hamkuleta hayo nitashinda zaidi kwa sababu kila ukimumiza mtu wa Kilwa basi anazidi kupata uchungu anaipiga CCM, leteni Maendeleo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Barabara ya Nangurukuru – Liwale itive lami, sisemi sana amesema Mheshimiwa Bi Lulida hapa, Naiwanga – Nainoko – Ruangwa mtengeneze, mjenge. Kilanjelanje na Njilnji mmepanga milioni 85, jamani ehee milioni 85 haifai, haitoshi tuongezeni hela, mvua ya mwaka huu, mafuriko ya mwaka huu barabara yote imekufa tunaomba hela iongezwe, naomba sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, siisemi sana Serikali ya CCM kwa sababu tayari ishashindwa na wenyewe Mawaziri mmesema kwamba Serikali yetu ilikuwa dhaifu, ilikuwa haikusanyi hela, ilikuwa hivi, lakini Serikali ya Magufuli inakusanya hela haina udhaifu, wala siilaumu Serikali ya CCM iliyopita, najua nitailaumu Serikali ya Magufuli mwakani siyo mwaka huu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Waheshimiwa Wabunge, kuna vijiji kumi havina mawasiliano ya simu Nainokwe, Liwitu, Kikole, nawaomba Mheshimiwa Waziri na Mheshimiwa Naibu Waziri watuletee mawasiliano watu wapige simu.

Mheshimiwa Naibu Spika, haya, bandari, nimeangalia humu Bandari ya Kilwa haipo, lakini gesi ya Kilwa akisimama Mheshimiwa Muhongo hapa, gesi ya Kilwa italetama mambo, ehee, lakini watu wenyewe wa Kilwa *thuma amanu thuma kafara*. Naomba bandari nayo muiangalie, sasa gesi hiyo mungeipitisha wapi? Naomba sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, mwisho, sisi watu wa Kusini mnatuonea, maendeleo yote mnawapa watu wenye maneno mengi tu huku. Sisi wengine hatujui kusema, wanyonge, tunaomba Serikali ituangalie. Kuna mradi wa maji, kuna wafadhili kutoka Ubelgiji, basi mpaka leo hawataki kutuletea, tangu mwaka 2014, Mbelgiji amesema anatuletea maji hamtaki kutuletea maji. Kwa sababu gani, sisi watu wa Kusini tu! Mnyonge mnyongeni, haki yake mpeni.

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa muda wako umekwisha.

MHE. SELEMANI S. BUNGARA: Bado zile tatu alizochukua Mheshimiwa. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Tunaendelea na Mheshimiwa Suleiman Saddiq, halafu Mheshimiwa Omary Mgumba na Mheshimiwa Bonnah Kaluwa wajiandae.

MHE. SULEIMAN A. SADDIQ: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru sana kwa kunipa nafasi. Naomba nianze kwa kumpongeza sana Mheshimiwa Rais wetu Dkt. John Pombe Magufuli. Mheshimiwa Rais anafanya kazi kubwa sana, kazi anazofanya matunda yake tunayaona. Leo nimefarijika sana kusimama mbele ya Bunge hili na kutoa shukrani za dhati kabisa kwake kwa kazi kubwa anayofanya hatimaye leo tuna bajeti nzuri sana ya Wizara hii. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba pia kumpongeza sana Mheshimiwa Waziri na Naibu Waziri, wamejipanga vizuri, wanafanya kazi nzuri na ni wasikivu. Niliwaomba Bunge lililopita tuna tatizo Mvumero, mvua zimenyeshwa na daraja limekatika, moja kwa moja hawakuwa na kigugumizi waliniambia twende na siku ya Jumamosi niliondoka nao tulienda Mvomero. Waziri alitoa maelekezo ndani ya siku saba daraja lile kingo zote zilitengenezwa. Hii ndiyo kasi ya Magufuli, nawapongeza sana kwa kazi kubwa wanayofanya. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo la kwanza ambalo napenda kuchangia ni Kurasini, upande wa bandari yetu. Eneo la Kurasini kuna msongamano mkubwa sana wa malori. Malori yale sasa hivi yanasababisha msongamano ule unaendelea hadi Kibaha. Niwaombe wenzetu watafute namna bora na kutafuta eneo lolote kujenga haraka *dry port* kati ya Kibaha na Morogoro ili tuondoe msongamano ule, tuboreshe miundombinu na uchumi usonge mbele. Bandari na barabara zinapanuliwa lakini bado malori yale yanaleta msongamano kubwa sana. Malori ya mafuta na makontena hali imekuwa mbaya. Tunaomba wenzetu walifanyie kazi, nina imani wanalifahamu hilo. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini naomba pia nizungumzie kidogo tu daraja la Kigamboni. Kazi iliyofanywa ni kubwa sana, daraja zuri na la mfano. Nimuombe Waziri katika maeneo mawili, tunajua gharama iliyotumika pale ni kubwa, magari ya abiria hususani daladala wanaovuka kwenye daraja lile wanalipa shilingi 7,000, daladala ambayo imepakia watu 30, akimtoza abiria shilingi 400; anapata shilingi 12,000 akilipa shilingi 7,000 kabaki na shilingi 5,000. Serikali hii ni sikivu jaribuni kulifanyia kazi jambo hili, kwa magari ya abiria *tariff* ipunguzwe. Tunaweza tukaweka shilingi 2,000 au shilingi 1,500/=, magari mengine yote *Lexus, VX*, hata shilingi 10,000/= watu watalipa, lakini magari ya abiria tuyaangalie. Tupunguze kidogo ili wananchi wetu waweze kufaidika na matunda ya daraja lile. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, pia suala la baiskeli, kuna mtu ana madafu na machungwa yake anatoka Kigamboni anafika pale anatozwa hela nyingi. Naomba baiskeli nazo zisaidiwe wengine wote waendeleo kulipa. Kwa hiyo, Mheshimiwa Waziri haya mawili naomba uyafanyie kazi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba pia nizungumzie suala la uwanja wa ndege wa Dar es Salaam (*Terminal II*). Pale kuna msongamano mkubwa, wakati tunaendelea kusubiri *Terminal III* upande wa *arrival*, kuanzia saa saba mchana mpaka saa tisa au saa kumi, ndege ni nyingi, mizigo ina-delay sana kutoka kwenye ndege kuja eneo la abiria. Tunaomba juhudi za haraka zifanyike ili abiria wasikae muda mrefu. Ndege zinagongana, moja inaingia saa saba, nyingine saa nane na nyingine saa sita, naomba sana suala hili lifanyiwe kazi, wakati tunaendelea kusubiri matunda mazuri ya *Terminal III*. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa naomba niingie Mvomero. Mvomero tuna daraja ambalo nimemshukuru Mheshimiwa Waziri kazi nzuri imefanyika. Sasa hivi tuna mradi wa barabara ya lami kutoka Magole – Turiani - Handeni. Mpango wa barabara hii tokea mwanzo ilikuwa lami iwekwe Korogwe - Handeni, Handeni-Turiani, Turiani-Magole ili Magole pale magari yote yaelekee Dodoma na Kanda ya Ziwa, abiria wa Mombasa, Tanga na maeneo mengine wapite barabara ile ya *shortcut*. Naishukuru sana Serikali mwaka huu Mheshimiwa Waziri ametenga fedha nyingi kumaliza kilometa 48 za awali kutoka Magole – Turiani, hilo tunalishukuru sana na wananchi wanasubiri kazi ianze.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini katika hili mkandarasi anadai fedha za nyuma, naomba Mheshimiwa Waziri ili aanze kazi mngesha naye mkamaliza madeni ya nyuma. Kampuni ya Kichina inadai fedha kidogo za nyuma, hapa mme mtengea fedha nyingi, malizaneni naye aanze kazi mara moja. Naomba barabara ya kutoka Turiani - Mzia - Handeni ambayo tayari mmeshafanya upembuzi yakinifu, tengeni fedha tufungue mlango wa lami Korogwe mpaka Magole kuelekea Dodoma na Kanda ya Ziwa. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nimkumbushe Mheshimiwa Waziri, kuna ahadi ya Mheshimiwa Rais wa Awamu ya Nne, barabara ya kutoka Chuo Kikuu Mzumbe, wanaita Sangasanga – Langali - Mgeta. Mheshimiwa Rais wa Awamu ya Nne alituahidi barabara ile itajengwa kwa kiwango cha lami. Naona mwaka huu wametenga fedha shilingi milioni 700 kwa kilometa mbili, sijui lami nyepesi au nzito sielewi. Naomba suala hili Mheshimiwa Waziri nikukumbushe kwa niaba ya wananchi wa Mvomero ili ahadi ile ikamilike tuendeleo kupata matunda mazuri ya Serikali ya CCM. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, katika suala la minara ya simu nimeshakwenda kwa Mheshimiwa Waziri mara nyingi na aliniambia kuna mpango wa kupeleka mnara Kibati. Kwenye kitabu chake cha mawasiliano, ukurasa wa 18, namba

272 na 273 ameonesha kuna mnara Kanga na Kibati na minara hii imetengewa fedha nyingi, mnara mmoja anasema haujawaka, mwingine umewaka. Mheshimiwa Waziri minara yote haipo, hakuna uliowaka na hakuna ambao umezimwa. Mheshimiwa Waziri nilimpa kilio changu cha wananchi wa Kibati na akaniunganisha na watu wa Halotel...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MHE. SULEIMAN A. SADDIQ: Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja mia kwa mia. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Omary Mgumba atafuatiwa na Mheshimiwa Bonnah Kaluwa na Mheshimiwa Moshi Kakoso ajiandae.

MHE. OMARY T. MGUMBA: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru sana kwa kunipa nafasi hii ili niweze kutoa mchango wangu katika Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano. Kwanza nimshukuru Mwenyezi Mungu aliyetujalia kufika siku ya leo tuko ndani ya jengo hili tukiwa na afya njema na uhai.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini pili, nimpongeze Mheshimiwa Waziri na timu yake kwa hotuba nzuri ambayo ina mipango inayoonesha dhamira ya dhafi. Kuna Mbunge alizungumza jana akasema kwamba zaidi ya asilimia 46 ya bajeti ya maendeleo kwenye bajeti kuu inakwenda katika Wizara hii ya Ujenzi. Baada ya kupitia kitabu nimeona pesa nyingi imekwenda huku kuna sababu maalum ya kulipia madeni ya wakandarasi. Dawa ya deni ni kulipa na inaonesha ni jinsi gani Serikali ya Awamu ya Tano imejipanga vizuri kuwalipa wakandarasi hawa ili waendeleo kujenga zaidi barabara zetu na kufungua milango ya uchumi katika nchi yetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Mbunge mmoja jana ametoa takwimu nyingi sana kuilaumu Serikali kwa kusema kwamba pale bandarini mizigo imepungua, mizigo inayoenda Malawi, Zambia, Congo lakini amesahau kusema jambo moja tu kwamba pamoja na kupungua huko lakini mapato yameongezeka. Kwa hiyo, nichukue nafasi hii kuipongeza sana Serikali pamoja na kwamba mizigo inapungua lakini mapato yameongezeka. Hii maana yake ni kwamba imedhibiti uvujaji wa mapato na hapa tunajali ubora na sio uwingi, bora kiingie kichache lakini tunakusanya zaidi. Hii inatuhakikishia kwamba sasa barabara zetu ambazo tulikuwa tunaomba na zinapitishwa na Bunge lakini pesa hazipelekwi sasa zitapelekwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na pongezi hizo kwa Serikali nitoe angalizo tu, wenzangu wamezungumza lakini na mimi nisisitize kwamba Bunge hili kazi yake ni kuisimamia na kuishauri Serikali. Tunapitisha hizi bajeti, lakini

tunategemea hizi bajeti zitakwenda kwa wakati ili bajeti hii itekelezwe ili tuendelee kuaminiwa na wananchi wetu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, natoa mfano mmoja tu katika Jimbo langu, bajeti zilizopitishwa mwaka jana kwa ajili ya matengenezo ya kawaida tu barabara ya Bigwa - Kisaki, Madamu - Kinole mpaka leo pesa hizo hazijafika na barabara hazijaanza kutengenezwa. Hiyo ni bajeti ya mwaka jana na tumebakiza mwezi mmoja na nusu kumaliza muda wa bajeti ya mwaka wa fedha.

Kwa hiyo, niombe Serikali yangu ya Chama cha Mapinduzi ni vizuri mipango ambayo mmeileta hapa na tunaipitisha kuhakikisha kwamba inatekelezwa ili tuendelee kujenga uhalali wa kuongoza nchi hii miaka mingi ijayo. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, suala lingine ni kuhusu msongamano wa Dar es Salaam, Mbunge mwenzangu kutoka Morogoro kaka yangu Mheshimiwa Saddiq alivyozungumza lakini amesema mkoa wowote lakini mikoa ambayo ina nafasi kubwa ya kuwa na bandari kavu kama alivyosema ni Pwani au Morogoro, lakini Morogoro una nafasi kubwa zaidi ya kuwa bandari kavu kwa sababu zifuatazo:-

Kwanza, kijiografia inaunganishwa na kanda zote, Kanda ya Kati, Kusini na Kaskazini. Kwa hiyo, tukiweka bandari kavu pale itatuondoshea msongamano kule Dar e Salaam na kufanya shughuli kutekelezeka kirahisi. Pia tutafungua milango ya kiuchumi kwa mkoa wa Morogoro na mikoa mingine ya jirani. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa nijielekeze katika Jimbo langu katika Wilaya yangu ya Morogoro Vijijini. Wilaya ya Morogoro Vijijini hususani Jimbo la Morogoro Kusini Mashariki, sasa kubwa katika jimbo lile sasa hivi imekuwa ni barabara hususani barabara ya Bigwa - Kisaki. Ni barabara ya muda mrefu, Rais wa Awamu ya Nne alitoa ahadi 2005 kwamba itajengwa kwa kiwango cha lami akiwepo Waziri wa Ujenzi ambaye sasa hivi ndiye Rais aliyeko madarakani. Mwaka 2010 tena Rais, Dkt. Jakaya Kikwete akatoa ahadi ya kujenga barabara hii kwa kiwango cha lami. Pia mwaka 2014 alipokuja kutuaga watu wa Morogoro Vijijini akiambatana na Mheshimiwa Waziri wa Ujenzi ambaye sasa ni Rais aliyeko madarakani, Dkt. John Pombe Magufuli akaahidi tena kwamba hii barabara itajengwa kwa kiwango cha lami. Barabara hii sijaiona katika kitabu hiki, namwomba sana Mheshimiwa Waziri akija katika majumuisho yake atupe matumaini ahadi hii ya Rais itatekelezwa lini kujengwa kwa kiwango cha lami barabara? (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, barabara hii ni muhimu sana kwani inaunganisha mkoa wa Morogoro pale Kisasi na mkoa wa Pwani kupitia Wilaya ya Rufiji. Pia inakwenda katika mbuga ya Selous, lakini ndiyo barabara pekee katika Mkoa wa Morogoro ilikidhi vigezo vya MCC. Hii ndiyo barabara iliingia katika mradi wa MCC. Kama Wamarekani waliona barabara hii ni muhimu naamini kabisa Serikali yetu ya Awamu ya Tano itaona ni muhimu zaidi na itaitekeleza haraka sana kwa kujenga kwa kiwango cha lami. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, utekelezaji mradi huu ulikuwa chini ya MCC. Namwomba Waziri akija atupe matumaini baada ya hao MCC kuleta madoido na kuweka pembeni Serikali ina mpango gani kuchukua jukumu hilo na kumaliza kwa kiwango cha lami. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nije kwenye suala la kupandisha hadhi barabara ya kutoka Ngerengere - Mvaha kuwa ya mkoa.

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Mgumba muda wako umekwisha.

MHE. OMARY T. MGUMBA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana, naunga mkono hoja kwa asilimia mia moja. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Bonnah Kaluwa atafuatiwa na Mheshimiwa Moshi Kakoso.

MHE. BONNAH M. KALUWA: Mheshimiwa Naibu Spika, nikushukuru kwa kunipa nafasi ya kuongea. Pia nimpongeze Mheshimiwa Waziri kwa hotuba yake nzuri ambayo ameitoa.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini katika hotuba ya Mheshimiwa Waziri sijaona bajeti ya wakazi wa Kipunguni ambao wapo Kata ya Kipawa. Wakazi hawa wa Kipunguni kama Sheria ya Ardhi Namba 4 ya mwaka 1999 inavyosema watu wanaweza wakaiachia sehemu kama Serikali inaihitaji lakini kwa kupata fidia. Wananchi wa Kipunguni wa Kata ya Kipawa, mtaa wa Kipunguni na wa Mashariki, wamefanyiwa tathmini mwaka 1995 lakini mpaka leo hawajawahi kupewa hiyo fidia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, wananchi hawa wengine sasa hivi wamekuwa ni wazee na wengine ni wastaafu wana maisha magumu sana. Kwanza, zile nyumba zao hawawezi kuendeleza kitu chochote kwa sababu hizo leseni zao za makazi hawawezi hata wakawapa benki au mtu yeyote ili waweze kupata kitu chochote ambacho kinaweza kikawasaidia kwa miradi yao maendeleo. Kwa hiyo, namuomba Mheshimiwa Waziri atakapokuwa anafanya

majumuisho ya hotuba yake atueleze ni lini sasa Serikali itawalipa fidia hawa wananchi wa Kipunguni pamoja na Mashariki. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini pia nataka Waziri aje kutueleza kwamba hawa wakazi waliofanyiwa tathmini mwaka 1995 watakapowapa sasa hivi hiyo fidia watawapa fidia ya aina gani. Kwa sababu mwaka 1995 hata mfuko wa simenti ulikuwa unauzwa bei ndogo, lakini kwa sasa hivi bei zimeshapanda na hawa wakazi ndio kama hivyo bado wanasubiri wapewe fedha zao au hiyo fidia ambayo walifanyiwa tathmini 1995. Kwa hiyo, namuomba Mheshimiwa Waziri akija anipe hayo majibu mawili, kwanza aniambie atawalipa lini na pili aniambie atatumia sheria gani ya kuwalipa hawa watu waliofanyiwa tathmini mwaka 1995. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, suala lingine nataka niongelee Bodi ya Wakandarasi kwa sababu Dar es Salaam, Manispaa ya Ilala barabara zetu zimekuwa zikitengenezwa kwa kiwango duni sana. Mfano kama barabara ya St. Mary's, Vingunguti ambayo inatokea Barakuda na Kimanga zimetengenezwa lakini sasa hivi haziwezi kupitika kwa sababu waliotengeneza wametengeneza kwa kiwango duni na magari yanayopita hapo ni makubwa sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, naomba Mheshimiwa Waziri atuambie Bodi ya Wakandarasi wanashughulikia kitu gani kwa sababu tumekuwa kila mwaka tunarudia kutengeneza barabara na hii inatufanya wakazi wa Manispaa ya Ilala hasa Jimbo la Segerea wasiweze kwenda mbele kwa sababu ya barabara. Hizi barabara nazoziongelea ni barabara ambazo kama zingetengenezwa vizuri na kama zingeweza kupitia vizuri basi kungekuwa hakuna foleni pale TAZARA au Ubungo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, Mheshimiwa Waziri naomba kwenye hii Bodi ya Wakandarasi pamoja na kwamba unasema sasa hivi tunasaidia wakandarasi wazawa, lakini tuwasaidie wakandarasi wazawa wenye uwezo. Tumeangalia wakandarasi wengi ambao wanasema kwamba wanasaidiwa na sisi tunashukuru kwa sababu wakandarasi wazawa watakaposaidiwa ndiyo na nchi yetu inapiga hatua lakini sasa hawa wakandarasi hawana vifaa vya kufanyia kazi. Mfano mimi nilimtembelea mkandarasi ambaye anajenga daraja Boyonkwa, nimekuta mchanga anabebea kwenye matoroli, hana vifaa vya kufanyia kazi na nilivyouliza sana wanasema mkandarasi huyo hana vifaa vya kufanyia kazi lakini bado wanaendelea kupewa *tender* na Manispaa ya Ilala. Hiyo inatukwaza sisi watu wa Manispaa ya Ilala lakini pia inatukwaza watu wa Dar es Salaam kwa sababu hawa ndiyo ambao wanaendeleza foleni inakuwa kubwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kitu kingine ambacho nataka niongelee ni kuhusu daraja ambalo linaunganisha Kipawa na Kata ya Segerea na kuja

daraja lingine ambalo linaunganisha Kipawa na Kata ya Kinyerezi. Najua kwamba TANROADS wamejenga daraja ambalo linaunganisha Kata ya Kipawa na Segerea lakini hili daraja lingine ambalo ni la Kata ya Kipawa linalounganisha Segerea na lenyewe ni kubwa kama linalounganisha Kipawa na Kinyerezi. Nimesikia daraja lile linajengwa na Manispaa ya Ilala kwa maana kwamba linajengwa na TAMISEMI.

Mheshimiwa Naibu Spika, tangu mwaka 2011 hili daraja lilipochukuliwa na mafuriko halijawahi kujengwa mpaka leo 2016 kila mwaka wanalipangia bajeti lakini hakuna kitu chochote kinachoendelea. Kwa hiyo, namuomba Mheshimiwa Waziri aangalie ni jinsi gani anaweza akafanya hili daraja walichukue wenyewe la si hivyo wananchi wanaendelea kupata matatizo, mvua ikinyesha wananchi wa Segera wanabaki Segerea, wananchi wa Kipawa wanabaki Kipawa. Cha ajabu daraja ambalo lina vigezo kama hivyo ambalo linaunganisha Kinyerezi na Kipawa limejengwa. Nimuombe sana Mheshimiwa Waziri atakapokuja aweze kutuambia atafanya kitu gani katika mambo hayo.

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine nalotaka kuongelea ni bandari kavu. Mji wetu wa Dar es Salaam sasa hivi una foleni kubwa kutokana na kwamba hakuna bandari kavu, magari yote yanarundikana sehemu moja. Kwa hiyo, tunaomba Mheshimiwa Waziri asimamie tupate bandari kavu pale Kibaha ili magari yaweze kuwa yanakusanyikia hapo, lakini pia tuondoe hizo *conjunction* za Dar es Salaam, kwa sababu sasa hivi Dar es Salaam magari ni mengi.

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Bonnah Kaluwa muda wako umekwisha.

MHE. BONNAH M. KALUWA: Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Moshi Kakoso atafuatiwa na Mheshimiwa James Mbatia.

MHE. MOSHI S. KAKOSO: Mheshimiwa Naibu Spika, nishukuru kunipa nafasi hii. Nianze mchango wangu kwa kuchangia kuhusu Shirika la Reli. Ili nchi iweze kuendelea inahitaji kuwa na miundombinu ya reli. Shirika letu la Reli linahitaji kufanyiwa mabadiliko hasa ya kisheria. Tayari Serikali ilileta mabadiliko ambapo RAHCO ilitenganishwa na TRL. Niiombe na kuishauri Serikali ni vizuri ikaleta sheria hapa Bungeni shirika hili liunganishwe liwe kitu kimoja ili liweze kuwa na ufanisi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, zipo changamoto nyingi sana ambazo zimejitokeza kwenye Shirika la Reli. Ni vyema Serikali ikapata ushauri wa

Wabunge ikaangalia umuhimu wa kuliunganisha ili liweze kufanya kazi vizuri. Litakapokuwa limeunganishwa litaisaidia nchi na wananchi walio wengi watanufaika na utekelezaji wa sheria hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niipongeze Serikali wamekuja na mpango wa kujenga reli ya kati. Ujenzi wa reli ya kati tunahitaji Serikali ifanye mchakato haraka ili iweze kutengenezwa reli ambayo itawasaidia wananchi. Naomba Serikali iharakishe na iangalie kwenye maeneo ambayo yana umuhimu wa uwekezaji. Serikali itakapokuwa imejenga reli kuanzia Dar es Salaam - Tabora - Mwanza iangalie umuhimu sana wa kufikisha reli hii kutoka Tabora - Kigoma na tawi lake la kutoka Uvinza - Msongati. Pia tunahitaji reli hii itoke Kaliua - Mpanda - Karema kwa ajili ya uwekezaji. Ni vizuri Serikali ikaangalia umuhimu wa kujenga hii reli kwa haraka ili iweze kutoa ufanisi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo lingine la pili ni suala la bandari. Bandari ndiyo lango kuu la uchumi wa nchi yetu. Bandari ya Dar es Salaam inahitaji kufanyiwa marekebisho kwenye maeneo hasa ya himaya ya pamoja ya forodha (*single custom*). Eneo hili ni muhimu sana kufanyiwa mabadiliko ya haraka kwani inalazimu kodi kwa mizigo ya nchi jirani kutozwa hapa nchini kabla ya mizigo hiyo haijatozwa nchini mwao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tunaiomba na kuishauri Serikali iachane na mpango huu kwa sababu unawafukuza wafanyabiashara wa nchi jirani. Sheria hii inawafanya wafanyabiashara wakimbilie kupeleka mizingo kwenye bandari ya Mombasa, Durban na Msumbiji. Tunaiomba Serikali ifuate ushauri ili iweze kusaidia kutoa tatizo la kukimbia kwa wafanyabiashara. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo lingine ni *warehouse rent* ambayo inatozwa mara mbili, inatozwa na Bandari na TRA. Tunaomba Serikali iangalie suala hili na Mheshimiwa Waziri na timu yake tunaamini wana uelewa wa kutosha ili waweze kutoa hivi vitu ambavyo vinafanya kuwe na mgongano wa kimaslahi na kuwafanya wafanyabiashara wakimbie bandari yetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini naomba Serikali iboreshe bandari ambazo zipo mikoani, Mkoa wa Mwanza, Iringa kwa maana ya kule Njombe, maeneo ya Kyela, maeneo ya Ziwa Tanganyika kwa maana ya bandari ya Kigoma na Karema. Tunahitaji bandari hizi ziweze kuboreshwa ili ziweze kutoa huduma kwenye maziwa makuu, Ziwa Victoria na Tanganyika. Tukifanya ujenzi wa bandari na kuboresha hizo bandari, zitatoa uchumi mzuri kwenye maeneo husika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, sambamba na maboresho ya bandari kwenye Mikoa ya Mwanza, Kigoma, Katavi, Mbeya kwa upande wa Kyela na kule Njombe maeneo ya Ziwa Nyasa, bado tunahitaji kuunganisha Bandari na

Marine kwani zikiunganishwa zitafanya kazi pamoja kuliko ilivyo sasa hivi. *Marine service* haina uwezo wa ku-operate meli ambazo zipo kwenye maeneo husika. Tunaomba Serikali iangalie maeneo haya ili kufanya maboresho yatakayosaidia kukuza uchumi na kutoa ufanisi kwa hivi vyombo viwili. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, nizugumzie suala la barabara. Serikali ina dhamira ya dhati kuunganisha mikoa yote nchini kwa barabara za lami. Niiombe Serikali iangalie umuhimu sana wa kuunganisha barabara zote ambazo zilichelewa kupelekewa maendeleo hasa zile zilizo pembezoni. Mkoani kwangu nina barabara ya kutoka Mpanda - Kigoma haijaunganishwa kwa kiwango cha lami. Nashukuru Serikali imetenga fedha kiasi cha shilingi bilioni 16. Niiombe Serikali iharakishe kusaini mkataba ili barabara ile iweze kujengwa kwa kiwango cha lami. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini zipo barabara za kutoka mkoa wa Katavi kwenda mkoa wa Tabora, ni vyema Serikali ikaharakisha mchakato iliyonayo ili ziweze kukamilisha barabara hizi. Pia bado zipo barabara zinazounganisha mkoa wa Mbeya na mkoa mpya wa Njombe, mikoa ya kutoka Ruvuma kwenda Mtwara, lakini bado tunahitaji mkoa wa Kigoma kuunganishwa na Mkoa wa Kagera, tunahitaji barabara zote hizi ziunganishwe kwa kiwango cha lami ili nchi iweze kupitika vizuri. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, nimalizie na suala la mawasiliano. Kwenye suala la mawasiliano Serikali bado tunahitaji iendelee kukuza ule Mfuko wa UCSAF ili uweze kutoa mawasiliano kwa wote. Vipo vijiji jimboni kwangu ambavyo viliahidiwa na Serikali kupatiwa mawasiliano kama vijiji vya Kata za Sibwesa na Katuma, lakini bado kuna vijiji vya Igagala, Majalila na Rugufu eneo la Mishamo tunahitaji mawasiliano ya kudumu ili wananchi waweze kupata huduma hiyo muhimu. Tunaomba Serikali ielekeze nguvu kwenye maeneo hayo ili watu wote wanufaike na mfuko ule ambao unafadhiliwa na Serikali. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hayo, niishukuru Serikali na niombe ichukue ushauri ule na tunaunga mkono hoja, ahsante. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa James Mbatia atafuatiwa na Mheshimiwa Ngeleja, Mheshimiwa Ntimizi ajiandae.

MHE. JAMES F. MBATIA: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kwa kunipatia nafasi na mimi niweze kutoa mchango wangu kwa niaba ya wananchi wa Vunjo.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuwa ni mara ya kwanza nachangia kwenye Mkutano huu wa Bunge, nipende tu kusema kwamba haki ya kuwa na fikra tofauti na mwenzio ni haki ya msingi, ni haki ya kuzaliwa, ni haki ya Kikatiba

na tusijengeane chuki binafsi kwa sababu hizi ni kazi za Watanzania tu tunazifanya. Masuala ya chuki binafsi hayana nafasi hapa tunapita tu na Tanzania ina umri mrefu kuliko sisi binadamu. Kwa hiyo, kujengeana chuki binafsi hapa siyo jambo la kheri wala halitatujengea mambo yote ya udugu wetu na mambo ya msingi kwa maslahi binafsi ya Tanzania. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, wajibu wa Bunge letu ni kuisimamia na kuishauri Serikali. Wajibu wa Bunge letu kwa niaba ya wananchi kwa kuwa wananchi ndiyo walipa kodi na rasilimali za Taifa zinazotumika na Serikali, tunasimamia Serikali kwa niaba ya wananchi na kuna kanuni inayosema hakuna haja ya kulipa kodi kama hakuna uwakilishi (*no taxation, no representation*). Sisi Wabunge tukiwa ndani ya Bunge hili, tukiwa tunasema mambo hata kama hayapendezi lakini mgongano wa fikra unaleta tija. Hata mwanasayansi mmoja Isaac Newton katika kanuni yake ya tatu anasema katika kila kani mkabala kuna kani iliyo mrejeo sawa na kinyume. Tukiwa na mawazo mapana Serikali hii ya Awamu ya Tano itafanya kazi yake vizuri ya kuhudumia Watanzania kwa maslahi mapana ya wote bila ya ubaguzi wa aina yoyote. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, nianze na usafirishaji, hii Tanzania ni kubwa. Afrika Mashariki kabla haijaingia Sudan ya Kusini, Uganda, Kenya, Rwanda, Burundi ni asilimia 48 tu ya eneo lote la Afrika Mashariki, Tanzania ina eneo la kijiografia zaidi ya asilimia 52. Katika hali hiyo tufanyeje? Lazima tukubali kwenye vipaumbele tuanze kuwekeza kutokana na kasi ya mabadiliko ya sayansi ya teknolojia duniani na suala la kuunganisha bandari zetu na reli na hasa reli ya kati ambayo ndiyo lango kuu la uchumi na kuwa na reli ya kisasa (*standard gauge*), hili sio suala tena la kupiga danadana. Suala la Serikali kutumia *resource* zake kwenye bajeti hii shilingi trilioni moja kujenga *standard gauge* labda ungesema ni upembuzi yakinifu na mambo mengine. Dunia ya leo nenda hata Marekani, nenda Ulaya, Mheshimiwa Waziri ametembea na anaijua dunia na ningependekeza hata Kamati mbalimbali za Bunge ziende nje ya Tanzania wakapate *exposure* ili waweze kuishauri vizuri Serikali, tuone wenzetu duniani wanafanyaje, wakiwekeza kwenye akili ya mwanadamu mambo mengine yote yanaenda vizuri. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, nishauri suala la reli ya kati Serikali ikope na hii kazi ifanyike ndani ya mwaka mmoja, miaka miwili au mitatu suala hili tuachane nalo tufanye mambo mengine makubwa zaidi. Tukisema tunatafuta *resource* zetu wenyewe hatuwezi tukajenga hii reli ya kati. Angalia wenzetu wa Kenya wameshaanza kuanzia Mombasa, wameshafika Nakuru, Naivasha sasa wanakimbilia Nairobi wakiwa na *lane* hii moja ya reli sisi bado tunapiga danadana ya maneno tu, mara ratili kumi, mara ratili *pound* ngapi hapana hatuwezi tukafika huko. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, bandari zetu tulizonazo, jana kwenye maoni ya Upinzani nilizungumzia kuhusu Bandari ya Mtwara nayo ikapewa kipaumbele chake ukilinganisha na Bandari ya Dar es Salaam.

Tumezungumzia masuala ya malori zaidi ya 5,000 mpaka 6,000 kwa mwezi pale Kurasini ni suala la kufanya maamuzi tu Bandari ya Kavu ya Soga ipo pale fanya maamuzi, mwekezaji yupo tunasonga mbele lakini ni danadana mwakani tunarudia kwenye maneno hayo hatuna nafasi ya kufanya mambo ya namna hiyo. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu barabara zetu, sisi Wabunge wakati tunatoka Dar es Salaam tunaona eneo la Chalinze lilivyoharibika, ni matuta matupu. Eneo lile anatoka Rais Mstaafu wa Awamu ya Nne na amejenga barabara nyingi tu ndani ya Taifa hili tunasemea vitu gani vya ajabu hapa? Angalia barabara za Gairo hapo, tupo kwenye hali gani na tunapita sote pale tunaona. Kwa nini barabara hizi zinaharibika kiasi hicho? Ni kwamba zaidi ya asilimia 99.43 ya usafirishaji wetu wa mizigo unatumia barabara. Sasa tunafanya mambo ya *vicious cycle of poverty*, unazunguka pale pale barabara, barabara. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna wengine wanasema bandua lami weka lami, kuna suala la *classification theory*! Labda niwaombe watu wa TANROADS na Wahandisi na ikupendeze Mheshimiwa Waziri Wabunge tupewe semina kuhusu ujenzi wa barabara unakuwaje ili tuwe na fikra pana za kuweza kutoa michango yetu iweze ikasaidia vizuri zaidi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali ijikite kwenye kutoa huduma za elimu, afya, maji, haki, mahakama na nyinginezo lakini masuala ya ujenzi wa barabara, ujenzi wa reli na bandari duniani leo ni suala la kutafuta wawekezaji, ni sekta binafsi inapewa kipaumbele katika maeneo haya. Serikali tena mnaanza kurudi kule ambapo tumeshatoka tutakuwa tunapiga danadana tu.

Mheshimiwa Naibu Spika na Waheshimiwa Wabunge tunamchanganya hata Waziri. Jana hapa Mbunge mmoja alitoa mchango kuhusu reli akashangiliwa sana, mwingine akasema kuhusu viwanja vya ndege akashangiliwa sana, sasa Waziri achukue lipi, awekeze kwenye reli au awekeze kwenye viwanja vya ndege au basi tu tunafanya kama ngoma za kuigiza hapa? (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nishauri TANROADS kwamba maji ni adui mkubwa wa barabara. Tulivyofundishwa masuala ya *asphalt* na *bitumen* kwenye ujenzi wa barabara maji ni adui mkubwa wa barabara. Sasa Serikali kuu inashirikianaje na Serikali za mitaa ili TANROADS kwa kushirikiana na Halmashauri kuona namna gani tunaishirikisha jamii ili tuweze kufungua mitaro yetu vizuri,

kuwa na kilimo cha matuta, kilimo cha kingamaji, hasa maeneo ya miinuko ili iweze ikawa ni shirikishi kwa wote, la si hivyo hili tunalofanya hapa barabara zetu zinaharibika kila siku. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa namna ya kipekee nimpongeze Meneja wa TANROADS wa Mkoa wa Kilimanjaro kwa kazi nzuri anayoifanya na unyenyekevu na upole wake na tarehe 13 tulishiriki naye kwenye kongamano la pamoja la namna ya kujikinga na maafa (*risk management*) katika Mkoa wa Kilimanjaro.

Wataalamu wetu wakati mwingine tunawalaumu kutokana na mashinikizo tunayowapa sisi viongozi wa kisiasa halafu wanashindwa kufanya kazi zao vizuri. TANROADS kusema ukweli wanafanya kazi nzuri kuna wachache hawafanyi kazi vizuri, sasa wale wachache wasifanye wale wengi wakalaumiwa bure. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, suala la mawasiliano, kodi zisizotabirika, sisi ni wa pili baada ya Gabon kwa kodi nyingi na zisizotabirika kwenye sekta ya mawasiliano hasa kwenye sekta ya simu. Tuwe na mifumo endelevu na mipana ya miaka zaidi ya 100 ijayo ili tuweze kuhakikisha kwamba Tanzania tunayohitaji ya miaka 150 ijayo inakuwaje, tuweze kushindana na wenzetu duniani. Tusipofanya hivyo tutakuwa hata kwenye ukanda wa Afrika Mashariki tutakuwa nyuma. Kwa mfano Bandari ya Dar es Salaam ndiyo inashika mkia katika ukanda wa Afrika Mashariki, tusijilinganishe na tunachopata sasa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru sana na naomba zile barabara za ahadi za Rais ziweze kupewa kipaumbele, ahsante sana. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Mheshimiwa Ngeleja dakika tano, Mheshimiwa Ntimizi dakika tano na Mheshimiwa Njeza ajiandae dakika tano.

MHE. WILLIAM M. NGELEJA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana kwa hiyo fursa uliyonipatia ya dakika tano, nashukuru sana. Nimesimama hapa kuungana na Waheshimiwa Wabunge wanzangu kuchangia hotuba hii ya Mheshimiwa Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano ambayo inatuunganisha Watanzania endapo mambo haya yatatekelezeka.

Mheshimiwa Naibu Spika, kabla sijaendelea kuchangia, wiki moja iliyopita Taifa zima lilipata habari ya mauaji yaliyotokea Jimboni Sengerema. Nasimama hapa kwa niaba ya Wanasengera na Watanzania wengine kuwaombea marehemu wetu waliouwawa kikatili sana, Mwenyezi Mungu azilaze roho zao mahali pema peponi.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia navishukuru sana vyombo vya habari kwa jinsi ambavyo vimezungumzia jambo hili na kupeleka ujumbe mahsusi kwa jamii. Kwa fursa hii navishukuru na kuvipongeza sana vyombo vya dola kwa namna ambavyo vimefanya kazi kubwa na kwa kweli sasa hivi watuhumiwa wameshatiwa mbaroni na naamini kwamba haki itatendeka. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja hii kwa sababu ya matumaini kwamba yakitekelezeka yaliyomo humu ndani Taifa litakuwa linasonga mbele kwa kasi kubwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, la kwanza ninalotaka kuzungumzia ni masuala ya jimboni kwangu. Nimeona pale kuna masuala ya ujenzi wa daraja la Kigongo Busisi, zimetengwa shilingi milioni 600, naipongeza sana Serikali kwa ajili ya kupata Mhandisi Mshauri ili afanye usanifu, mambo ya *design* na mambo mengine ili hatimaye ujenzi wa daraja uanze, naishukuru sana Serikali. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini mwaka jana tulipitisha bajeti ya ununuzi wa kivuko kingine hapo hapo Busisi Kigongo na hapa tumeelezwa kwamba taratibu za kumpata Mhandisi Mshauri wa kufanya upembuzi yakinifu, taratibu za kufanya upembuzi yakinifu ulishakamilika na sasa taratibu za manunuzi ya hicho kivuko yanaendelea vizuri. Nashukuru sana na naipongeza Serikali. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, siku nne zilizopita tulikuwa na sakasaka na hekaheka kule Sengerema kwenye kivuko cha Kamanga. Mheshimiwa Waziri nakushukuru sana pamoja Mheshimiwa Naibu Waziri na Watendaji wako kwa kutatua hilo tatizo na sasa vivuko vyote vinafanya kazi, kwa hiyo nashukuru sana. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kule kwangu nimetengewa fedha za matengenezo ya barabara lakini nataka nimkumbushe Mheshimiwa Waziri nafahamu kwamba hii ni bajeti ya kwanza kama walivyozungumza Wabunge wengine, siyo rahisi sana mambo yote yaliyoahidiwa kwenye Ilani ya Chama cha Mapinduzi na hata kwenye mipango yetu yakawa *reflected* kwenye bajeti hii. Nonachoomba Mheshimiwa Waziri atakapokuja kufanya majumuisho asisahau kuzungumzia barabara ya Kangama - Sengerema kilometa 35 ambapo ukisoma Ilani ya Uchaguzi, ukurasa wa 60 utaona imehaidiwa kujengwa kwa lami. Pia kuna barabara nyingine ya Sengerema – Nyehunge, Jimbo la Buchosa kwa Mheshimiwa Dkt. Tizeba, kilometa 68 iko kwenye ahadi. Tuna barabara nyingine ya kutoka Busisi, Jimbo la Sengerema kwenda Jimbo la Nyang'hwale na kuelekea Msalala hadi Kahama kwenye Jimbo la Mheshimiwa Maige. Hii ni barabara ambayo imeahidiwa na Mheshimiwa Rais kujengwa kwa lami. Ni barabara inayounganisha mikoa mitatu, mkoa wa Mwanza, Geita pamoja na Shinyanga. Naomba Mheshimiwa Waziri atakapokuja kufanya

majumuisho azungumzie hilo pia kutupa matumaini kwamba mipango ya utekelezaji itafanyika lini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, suala la reli limezungumzwa sana na hasa nazungumzia reli ya kati. Kitu ambacho nataka niseme, hizi hotuba zinavyokuja hapa zina miongozo yake, hotuba tunazozijadili hapa zinaletwa kwa miongozo. Mojawapo ya mazingatio ambayo hotuba hizi zinatakiwa kuyazingatia ni Ilani ya Chama cha Mapinduzi kwa sababau ndiyo Serikali iliyoko madarakani lakini pia na ahadi na maagizo au maelekezo ya wakuu wa Serikali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nazungumzia ujenzi wa reli ya kati, jambo hili siyo jipya wala siyo geni, tumelizungumza kwenye Mpango wa Maendeleo, tumelizungumza katika mazungumzo yetu ya kawaida na pia tumekuwa tukizungumza katika bajeti zilizopita. Kwenye Ilani yetu unafahamu, ukisoma ukurasa wa 66, ahadi ya 69 utaona tumesema upembuzi yakinifu ulishakamilika, kwa hiyo ilikuwa ni kwenda sasa kufanya upembuzi wa kina zaidi ili hatimaye ujenzi uanze na kikwazo kikubwa ilikuwa fedha. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nazungumza hili kwa uchungu kwa sababu inavyokuja ni kama vile ujenzi wa reli ya kati haujawekwa wazi hapa. Ukisoma ukurasa wa tano na wa sita wa hotuba ya Mheshimiwa Waziri inasema, hotuba hii imetayarishwa kwa kuzingatia Ilani ya uchaguzi, mambo mengine pamoja na maagizo ya Serikali. Tarehe 25 Aprili, Serikali kupitia Msemaji wa Ikulu, Kaimu Mkurugenzi wa Mawasiliano...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Kengele ni moja Mheshimiwa Ngeleja, dakika tano zimekwisha.

MHE. WILLIAM M. NGELEJA: Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja, nakushukuru sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Ntimizi dakika tano, Mheshimiwa Njeza dakika tano ujiandae.

MHE. MUSA R. NTIMIZI: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kwa kupata muda wa kuchangia kidogo katika bajeti ya Wizara hii muhimu kwa uchumi wa nchi yetu na wananchi wake. Kwa sababu ya muda mchache nitazungumzia maeneo mawili kwa haraka haraka.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nichangie barabara yetu ya Itigi – Chaya – Nyahuwa - Tabora. Barabara hii kipande cha Itigi - Chaya kimekamilika kwa asilimia zaidi ya 90; kutoka Nyahuwa - Tabora imekamilika kwa zaidi ya 90%

lakini katikati kipande cha Chaya - Nyahuwa bado hakijaanza kushughulikiwa. Niiombe Serikali na Mheshimiwa Waziri kwa kuwa kuna umuhimu mkubwa wa kipande hiki kukamilika na kutumika, kwa kweli tuiangalie kwa macho mengi barabara hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, unapotoka Manyoni kuja Tabora kwa kupitia Singida - Nzega unatumia kilometa 460 kufika Tabora. Unapotoka Manyoni kuja Ifigi kupitia Chaya mpaka Tabora ni kilometa 254, kwa kuzunguka unaongeza kilometa 206. Wanaokwenda Kigoma wakipitia Chaya maana yake watapunguza zaidi ya kilometa zaidi ya 206 kwa safari yao. Wanaokwenda Mwanza wakipitia njia ya Chaya - Tabora - Nzega watapunguza kilometa zisizopungua 110 kufika Mwanza badala ya kupitia Singida na Igunga. Barabara hii ni muhimu sana, tunaomba Serikali sasa ifike wakati watuambie mkandarasi anaanza lini ujenzi kipande kile cha Chaya - Nyahuwa.

Mheshimiwa Naibu spika, kwa kweli Mheshimiwa Waziri anajua 100% ya kipande hiki kimepita kwenye jimbo langu, atakapokuja kuhitimisha hapa basi atueleze imefikia wapi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kulikuwa kuna maombi ya kupandisha hadhi barabara, maombi yako mengi Mheshimiwa Waziri alituambia lakini basi tuone taratibu maombi yale yanaanza kupunguzwa. Mimi nina kipande cha barabara ya Bwekela - Miswaki - Loya - Iyumbu ambacho kinaunganisha majimbo ya Igunga, Manonga, Igalula na Singida Vijijini. Barabara hii ni muhimu sana kwa uchumi wa wananchi wetu kwa sababu kuna kilimo kikubwa cha mpunga kule, kuna haja barabara hii itengenezwe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nisipozungumzia reli wananchi wangu hawatanielewa. Ukianzia Kalangasi mpaka Igalula reli inapita katika jimbo letu na ni muhimu sana. Juhudi zinazofanyika kuimarisha reli yetu zinaonekana tunaipongeza Serikali. Napenda nimpongeze Mkurugenzi wa TRL kwa kufanya sasa TRL ianze kujiendesha kiuchumi kwa mipango mbalimbali ambayo inafanyika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niungane na Wabunge waliosema kuna haja ya kuunganisha TRL na RAHCO kwa sababu ya kuisaidia TRL kujiendesha. TRL ili ijiendeshe inahitaji kutengeneza pesa za ndani lakini vilevile iweze kukopa. TRL haina assets za kukopea ili iweze kufanya mipango yake ya kimaendeleo. Assets ziko RAHCO, TRL hawana assets, wanashindwa kufanya mipango mizuri ya kimaendeleo mwisho wa siku wanaitegemea Serikali kwa kiasi kikubwa sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, ukiangalia RAHCO hawajaiangalia vizuri miundombinu ya reli ambapo ili TRL ifanye vizuri lazima miundombinu ya reli iwe

imara. RAHCO hawana wafanyakazi wengi, hawana wataalamu wa kutosha kuweza kui-service reli yetu ikawa inapitika kwa muda wote. Kuna haja kabisa Serikali kuleta sheria hii Bungeni tuiangalie upya, tuunganishe sasa RAHCO na TRL zifanye kazi ambayo italisaidia Shirika letu la Reli kuweza kufanya kazi vizuri zaidi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, reli ni kiungo muhimu sana kwa uchumi wa nchi yetu. Barabara zinaharibika kwa sababu mizigo mingi inasafirishwa kwenye barabara zetu. Kuna haja kabisa ya kutengeneza mazingira yaliyo bora zaidi ili reli yetu ilete tija na faida katika uchumi wa nchi yetu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja, ahsante sana. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Njeza dakika tano tutamalizia na Mheshimiwa Bashe dakika tano.

MHE. ORAN M. NJEZA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana kwa kunipa huo muda wa dakika tano, nafikiri itanitoshia kwa vile ya kwangu ni machache sana.

Napenda kuanzia kwa kumpongeza kwanza Waziri na Naibu wake na timu nzima ya Wizara hii kwa hotuba yao nzuri. Pia napenda kusisitiza katika mipango yao wangejaribu kuangalia mawasiliano ni muhimu sana katika uchumi wa nchi yetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, ameongelea kuhusu *mobile money banking* kwenye hotuba yake ya kwamba Tanzania inaongoza duniani kwa kuwa na mzunguko wa karibu shilingi trilioni 4.5 za *mobile money*. Tujaribu kuangalia, je, hizo pesa zote ambazo ziko kwenye mzunguko wa shilingi trilioni 4.5 kwa mwezi zina umuhimu gani kwa Taifa letu hasa kwenye uchumi wetu? (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini cha kuangalia zaidi ni namna gani zinasimamiwa? Ninaangalia haya makampuni mengi ambayo yanaendesha hii biashara hata mahesabu yao yanaonesha kuwa yanapata hasara. Sasa hii pesa ambayo ni 20% ya pesa zote za amana za nchi hii zinasimamiwa na makampuni ambayo yanapata hasara na hizi ni pesa za wananchi.

Mheshimiwa Naibu Spika, namuomba Waziri pamoja na mwenzake Waziri wa Fedha waangalie mifumo ya benki sasa hivi imebadilika kutoka kule kwenye *traditional banking* kuja kwenye hizi benki za kileo ambazo zaidi zinatumiya teknolojia. Tujiangalie ni kwa nini sisi Tanzania tuongeze hapa, *are we in control*, sidhani! Inaweza kuwa ni bomu hili, kwa hiyo tujiangalie sana kwa hili. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine ambalo napenda kuchangia ni uwanja wetu wa Songwe, miaka 14 uwanja haujakamilika na Mbeya ni *geographical strategic* kwa nchi yetu. Nchi zote zinazotuzunguka ni nchi kubwa za SADC na abiria wengi wanatoka huko, hivyo tukimalizia huo uwanja utatusaidia kukuza uchumi wa nchi. Kule tuna mazao mengi ikiwemo maua na mbogamboga na wenzetu wote wa Nyanda za Juu Kusini wanategemea sana huu uwanja. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini lingine ni TAZARA, watu wengi hapa hawajaongelea umuhimu wa TAZARA, kwa nini tujenge vitu vipya badala ya kuimarisha vitu tulivyonavyo? *Investment* ya TAZARA ni kubwa sana. Unaongelea bandari bila ya kuongelea TAZARA utakuwa unapoteza muda wako. TAZARA ndiyo tunaitegemea lakini haina menejimenti imara, muundo wake ni mbovu na wa kizamani tuuangalie. Naomba sana pamoja na kuboresha TAZARA angalia vilevile kujenga Bandari Kavu Mbeya kwenye kijiji cha Inyara itasaidia nchi zote zinazotuzunguka. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine la mwisho ni suala la barabara zinazounganisha mikoa. Tuna barabara yetu ya Isyonje – Kikondo -Makete na Njombe, ni ahadi ya Rais, aliahidi akiwa Igoma na akaahidi tena akiwa Kikondo kuwa hii barabara itakamilika kwenye bajeti ya mwaka huu sasa mmeiweka wapi? Haya ndiyo maeneo yenye uchumi mkubwa wa nchi hii. Kwa nini hatu-*invest* kwenye vitu ambavyo vitazalisha na kuleta uchumi mkubwa kwenye nchi hii? Tunahangaika na vitu vingine ambavyo unaweza kusema labda ni vitu vya anasa hata kama ni muhimu lakini ni anasa zaidi lakini vitu ambavyo ni kwa ajili ya kujenga uchumi wa nchi hii hatuviangalii. Naomba hiyo barabara iwemo kwenye bajeti ya mwaka huu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nimalizie hapo, naunga mkono hoja, ahsante. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Bashe dakika tano.

MHE. HUSSEIN M. BASHE: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Mimi nina mambo machache tu. Nitaunga mkono bajeti ya Mheshimiwa Waziri akinipa majibu juu ya mambo yafuatayo:-

Jambo la kwanza ahadi ya Mheshimiwa Rais Kikwete aliyeitoa mwaka 2005 na baadaye mwaka 2010 katika Jimbo la Nzega na bahati nzuri Meneja wa TANROADS, Mkoa wa Tabora yupo, juu ya ujenzi wa lami kilomita 10 ndani ya Mji wa Nzega, ahadi hii ilikuwa ya Rais Kikwete. Mwaka 2014, Rais Kikwete alifika Nzega akiwa na Rais wa sasa wakati huo Waziri wa Ujenzi aliiongelea barabara hii. Baadaye Rais Magufuli akiwa mgombea aliongelea suala la ahadi

hii. Kwa hiyo, naomba majibu kwa Mheshimiwa Waziri juu ya suala hili nijue nini kinafanyika ili niweze kumuunga mkono na yeye anafahamu namheshimu sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo la pili, Mheshimiwa Rais aliahidi madaraja mawili katika Jimbo la Nzega na ni kwa sababu Halmashauri kupitia TAMISEMI hawana uwezo wa kuyajenga madaraja haya, daraja la Nhobora na daraja la Butandula pamoja na barabara zake. Hli ni jambo lingine ambalo napenda kupata majibu.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo la tatu, nataka niseme kidogo kuhusu Bandari ya Bagamoyo. Mimi naiunga mkono kama *strategic investment* kwa nchi na *study* zinaonekana kwamba *by 2030-2035, six percent* ya mzigo wa dunia wa kibiashara unaopita katika bahari utapita kwenye bahari ya Hindi. Tathmini za kisayansi zinaonesha hakuna bandari itakayokuwa salama duniani kwa gharika mbalimbali kama Bandari ya Bagamoyo. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini tatizo langu ni moja kama nchi tunalipa fidia, kama nchi tunachimba kuongeza kina cha bandari hii, *what is the stake* ya kwetu, *share* yetu kama Taifa kwenye mradi wa Bandari ya Bagamoyo ni asilimia ngapi? Kwa sababu *the biggest part* ya *expenses* tunafanya sisi kama nchi, kupokea *wharfage* tu haitutoshi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo la nne, Rais Kikwete aliahidi Wilaya ya Nzega wakati anamnadi Mheshimiwa Dkt. Kigwangalla na Mheshimiwa Selemani Zedi, ujenzi wa barabara ya kutoka Tabora kupita Mambali kufika Itobo kwenda Kahama. Nitaomba majibu kutoka kwa Mheshimiwa Waziri nini kinafanyika. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, barabara hizi nilizozitaja ni barabara muhimu sana kwa wakazi wa Mkoa wa Tabora. Vilevile madaraja haya, daraja la Nhobora ni daraja la uhai kwa wananchi wa Jimbo la Nzega kwa sababu hili daraja mto wake ndiyo unaenda ku-*connect* kule ambako Mheshimiwa Rais Magufuli akiwa Waziri wa Ujenzi alijenga daraja kwa kutumia *local engineers* Wilaya ya Igunga. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, la mwisho nilitaka niwaambie Waheshimiwa Wabunge tuna haki ya kukosoa na nataka niwashauri Waheshimiwa Mawaziri, kwa karne hii tumepata *the most honest President*. Rais Magufuli *is honest*, ni mkweli, kama hataki jambo atasema, hana siasa. Niwaombe Waheshimiwa Mawaziri mmepata kiongozi wa kufanya naye kazi ambaye ni *most result oriented*, msaidieni kumshauri, msiogope. Sisi huku mtaani tunasema mna nidhamu ya uoga, tunawaomba kama kweli ipo basi msiifanye hii. Kwa sababu huyu mtu *deep in his heart* anachokisema ndicho anachokiamini na hata kama kuna makosa amewahi kufanya au anafanya basi tujue *deep in his heart* hana

malicious interest na nchi hii. Mheshimiwa Magufuli ana-represent the true picture ya common Tanzanian na anayajua maisha ya Watanzania, kwa hiyo, tumsaidie kuweza kufikisha nchi hii anakotaka. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, ahsante sana kwa michango yenu. Nina matangazo machache hapa kabla hatujasitisha Bunge, kwanza nitaanza kusoma majina ya wachangiaji wa mchana.

Mchana tutakuwa na Mheshimiwa Freeman Mbowe, Mheshimiwa Kasuku Bilago, Mheshimiwa Mary Muro, Mheshimiwa Joyce Sokombi, Mheshimiwa Ahmed Katani, Mheshimiwa John Kadutu, Mheshimiwa Mbaraka Dau, Mheshimiwa Hussein Amar, Mheshimiwa Ester Mahawe, Mheshimiwa Dkt. Diodorus Kamala, Mheshimiwa Edward Mwalongo, Mheshimiwa Abdallah Chikota, Mheshimiwa Omari Kigua na Mheshimiwa Salum Rehani.

Waheshimiwa Wabunge, ninayo matangazo mengine, Mwenyekiti wa Kamati ya Bunge, Utawala na Serikali za Mitaa anawatangazia Wajumbe wa Kamati zifuatazo ili waweze kwenda kuonana na Kamishna wa Sekretarieti ya Maadili ya Viongozi wa Umma. Wajumbe wanaoalikwa ni kutoka katika Kamati ya Utawala na Serikali za Mitaa; Kamati ya Haki, Maadili na Madaraka ya Bunge; Kamati ya Kanuni za Bunge; Kamati ya Huduma na Maendeleo ya Jamii na Kamati ya Katiba na Sheria wakiwemo Wenyeviti na Makamu Wenyeviti wa Kamati hizi. Watakutana leo hii saa saba na dakika 20 katika ukumbi wa Msekwa na watamaliza saa 9.30 alasiri. Kwa hiyo, wakitoka hapa waelekee ukumbi wa Msekwa Wajumbe wa Kamati hizo nilizozitaja na Wenyeviti wao.

Waheshimiwa Wabunge, tangazo lingine ni la kikao cha Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji ya Mitaji ya Umma, wanatangaziwa kwamba leo tarehe 18 Mei, 2016 saa saba mchana wakutane ukumbi wa Hazina. Tangazo limeletwa na Mwenyekiti wao Mheshimiwa Albert Ntabaliba.

Waheshimiwa Wabunge, tangazo lingine kutoka Idara ya Uhusiano wa Kimataifa na Itifaki inawakumbusha Waheshimiwa Wabunge ambao hawajachukua pass zao za kusafiria na walishapeleka maombi wakachukue hizo pass zao ziko tayari. Kama mtu hajui ofisi hiyo ilipo, wanasema ofisi hiyo iko katika Jengo la Habari lililopo mkabala na viwanja ambavyo hufanyika sherehe, tafrija ama maonyesho mbalimbali ya Bunge.

Waheshimiwa Wabunge, tangazo lingine, Katibu wa Wabunge wa Lindi na Mtwara, Mheshimiwa Hassan Kaunje, anaomba mkutane Ukumbi wa Msekwa "B" baada ya kuahirisha Bunge saa mbili usiku. Kwa hiyo, baada ya

kuahirisha Bunge saa mbili usiku Wabunge wa Lindi na Mtwara wnatakiwa kukutana Msekwa “B”.

Waheshimiwa wabunge, tangazo lingine ni lile lililotangazwa asubuhi lakini Katibu Mheshimiwa Cecilia Paresso ameomba lirudiwe, leo Jumatano kutakuwa na ibada ya misa ya Wakristo wa madhehebu ya Kikatoliki mara baada ya kuahirishwa Bunge saa saba. Aidha, Waheshimiwa wa madhehebu yote wanaopenda kushiriki ibada hiyo wanakaribishwa. Kwa hiyo, mnakumbushwa kwamba ibada hii hufanyika kila Jumatano.

Waheshimiwa Wabunge, pia kuna kukumbushana kidogo tu, tulileta kesi hapa kadhaa kuhusu ile *Cybercrimes Act*, naomba tukumbushane tu hilo kwa sababu tunajisahau wakati mwingine katika michango yetu ama katika hotuba zile tunazozitoa kila wakati tunaendelea kwenda huko. Tafadhali tuzingatie Kanuni ya 64.

Waheshimiwa Wabunge, baada ya kusema hayo, nasitisha shughuli za Bunge mpaka saa kumi leo jioni.

(Saa 7.00 Mchana Bunge lilisitishwa hadi Saa 10.00 Jioni)

(Saa 10.00 Jioni Bunge lilirudia)

Mwenyekiti (Mhe. Mussa A. Zungu) Alikalia Kiti

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, tunaendelea na uchangiaji na tunaanza na Mheshimiwa John Kadutu ajiandae Mheshimiwa Mbaraka Dau. Naona Kadutu hayupo tuendelea na Mheshimiwa Dau.

MHE. MBARAKA K. DAU: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru kwa kunipa fursa hii ili na mimi niweze kuchangia hotuba ya Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano.

Awali ya yote, nianze kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu aliyetuwezesha kuwa hapa wote tukiwa salama na afya na kuweza kujadili mambo mbalimbali yanayohusu mustakabali wa nchi yetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa namna ya kipekee kabisa nimshukuru sana Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano, ndugu yangu Mheshimiwa Makame Mbarawa na Naibu wake rafiki yangu Mheshimiwa Ngonyani kwa hotuba nzuri sana ambayo kwa kiasi kikubwa sana imejikita katika kuondoa matatizo na kero mbalimbali za wananchi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, niende moja kwa moja kwenye uchangiaji. Kuna dhana hii ambayo ilikuwa ikizungumzwa sana ya maeneo ya pembezoni, maeneo yaliyosahaulika. Kwa bahati mbaya sana, kila inapojadiliwa maeneo ya pembezoni na yaliyosahaulika kisiwa cha Mafia kinasahaulika. Wananchi wa Kisiwa cha Mafia wana kila aina ya sababu na sifa zote za kuitwa watu ambao ni wa maeneo ya pembezoni na waliosahaulika.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hivi leo mtu akisafiri kutoka Dar es Salaam mpaka Mwanza kuanzia saa 12 asubuhi akifika saa 3 au 4 lakini mwingine akaondoka na boti Dar es Salaam pale akielekea Mafia basi yule wa Mwanza atafika wa Mafia hajafika. Nayasema haya kwa sababu adha ya kusafiri kwa boti kutoka Dar es Salaam mpaka unafika Mafia inaweza ikachukua siku moja mpaka mbili na ndiyo maana kwa makusudi kabisa tukaamua wananchi wa Mafia wanapotaka kusafiri wanakwenda Kusini kidogo kwa kutumia barabara ya Kilwa mpaka maeneo ya Mkuranga, wengine wanakata kushoto wanakwenda Kisiju. Sasa matatizo yanaanza pale, barabara ya Kisiju - Mkuranga kilometa kama 46 ni ya vumbi, ni mbaya sana na imekuwa ikipigiwa kelele sana lakini bado haijashughulikiwe.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia bandari ya Kisiju ni kama *economic hub* ya Kisiwa cha Mafia kwani mazao yote ya nazi na yanayotokana na bahari yanapitia bandari ya Kisiju lakini tatizo la uharibifu wa barabara ile ya Mkuranga – Kisiju ni kubwa. Nimeangalia kwenye Kitabu cha Mheshimiwa, nikakisoma mara mbili mpaka tatu sikuiona barabara ya Mkuranga - Kisiju ambayo ni kilometa 46. Naomba sana Mheshimiwa Waziri wakati anahitimisha basi alitolee maelezo suala hili.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini namna ya pili ambayo abiria wengi wanaitumia kufika kisiwa cha Mafia ni kwenda mpaka Bungu, Rufiji wanakata kushoto wanakwenda mpaka kwenye bandari ya Nyamisati. Baina ya Bungu na Nyamisati ni kama kilometa 41, pale napo pia barabara ni kama hakuna. Ina mashimo na kipindi kama hiki cha mvua inakuwa kama imekatika. Wananchi wa Mafia wanaposafiri na boti kutoka Kilindoni wakafika Nyamisati wana kazi nyingine pale ya kudandia magari mbalimbali na wengine bodaboda ili wafike Bungu na hatimaye kuja Dar es Salaam. Naomba sana Mheshimiwa Waziri wakati unahitimisha ulielezee hilo pia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini kwa upande wa Kisiwani Kwenyewe Mafia, kuna barabara kutoka Kilindoni - Rasi Mkumbi kilometa 55. Mkononi kwangu hapa nina Ilani ya Chama cha Mapinduzi ambayo ndiyo tuliyoinadi kwa wananchi, ndani ya Ilani hii inasema wazi kabisa, Chama cha Mapinduzi kwa miaka mitano ijayo tutajenga barabara kwa kiwango cha lami kutoka Kilindoni - Rasi Mkumbi (Bweni). Hata hivyo, nimeangalia kwenye kitabu cha Mheshimiwa

Waziri sikuiona barabara hiyo. Kwa hiyo, Mheshimiwa Waziri nakuomba sana atakapokuja ku-*wind up* alitolee maelezo na hilo nalo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kule Mafia kuna barabara inaitwa *Airport Access Road* kilometa 14 inatoka Kilindoni inakwenda mpaka Utende ambayo imetengenezwa kwa kiwango cha lami. Kwa masikitiko makubwa sana, barabara ile haijakabidhiwa huu unafika mwaka mmoja toka imekamilika. Naiomba sana Serikali na Mheshimiwa Waziri, itakapofika wakati mkandarasi anataka kuikabidhi barabara ile Serikali msikubali kuipokea kwani ina mashimo mwanzo mpaka mwisho na mpaka leo haijazinduliwa. Barabara ina matatizo, kuna jokes zinaendelea kule Mafia wanasema kama gari ikipata pancha ukipiga jeki badala ya ile gari kwenda juu basi jeki ndiyo inatitia chini kama vile umepiga jeki kwenye matope. Kubwa zaidi wenyewe wanaiita barabara ya *Big G* maana yake ina mashimo mashimo mengi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa haraka haraka nizungumzie kuhusu Bandari ya Nyamisati ambayo na wenyewe pia imo katika kitabu hiki cha Ilani ya CCM. Jana kwa bahati nilipata fursa ya kuongea na Kaimu Mkurugenzi Mkuu wa Mamlaka ya Bandari (TPA) akanithibitishia kwamba bandari ile itajengwa lakini pesa zilizotengwa zilikuwa ni kidogo na walipoenda kufungua zabuni wakakuta ame-*quote* shilingi bilioni nane na wao Mamlaka ya Bandari hawana uwezo wa kulipia fedha hizo. Akanihakikishia Mkurugenzi Mkuu kwamba wamenunua *dredger* (mashine la kuchimbia na kuongeza kina kwenye bandari), kwa hiyo wamesema kazi hiyo wataifanya wao wenyewe.

Mheshimiwa Waziri naomba wakati utakapokuja ku-*wind up* uniambie na uwaambie wananchi wa Mafia ni kiasi gani kimetengwa kwa ajili ya Bandari ya Nyamisati kazi ambayo wataifanya wenyewe Mamlaka ya Bandari? Vinginevyo kwa mara ya kwanza mimi sijawahi kutoa shilingi hapa lakini leo kama nisiposikia habari ya Bandari ya Nyamisati kiasi gani kimetengwa na mimi nitaingia kwenye *record* hapa ya kuzuia shilingi au pengine hata noti. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nizungumzie upanuzi wa uwanja wa ndege wa Mafia. Sasa hivi tuna kilometa 1.5 ili ndege kubwa ziweze kutua tunahitaji *runway* yenye angalau kilometa 2.5 ili watalii waweze kuja moja kwa moja katika Kisiwa cha Mafia. Ndugu yangu Mheshimiwa Waziri iliyobaki pale ni kilometa moja tu, naomba sana mtupatie hiyo kilometa moja ili watalii waweze kuja Mafia na tuweze kunufaika na biashara ya utalii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, MV Dar es Salaam...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa Dau nakushukuru sana. Sasa namuita Mheshimiwa Hussein Amar.

MBUNGE FULANI: Mtera.

MWENYEKITI: Tunaendelea na Mheshimiwa Joyce Sokombi.

MHE. JOYCE B. SOKOMBI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nijikite sana upande wa mawasiliano. Mkoa wa Mara mawasiliano ni shida hasa tukienda kwenye kata za Bunda upande wa Neruma, Nachonchwe, Vigicha, Ving'wani na upande wa Tarime kuna Muriba na Yanungu. Hii ni asilimia kubwa sana ya watu ambao hawana mawasiliano na *total* yake inakuja ni 15,894 watu hawana mawasiliano. Mtu ukitaka kufanya mawasiliano inabidi uende kwenye mti yaani tunarudi kule kule enzi zile za Mwalimu Nyerere. Kwa kweli upande wa mawasiliano kwa Mkoa wa Mara inatia aibu. Naiomba Serikali ielekeze nguvu zake huko na kuhakikisha wale watu wanajione wako kwenye nchi yao na kwamba wanapata mawasiliano. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, naenda kwenye upande wa uwanja wa ndege. Mkoa wa Mara tuna uwanja wa ndege mmoja tu na Mkoa wa Mara una historia kubwa sana ambayo haitafutika. Ni Mkoa ambao ametoka Baba wa Taifa, lakini uwanja wake wa ndege unatia aibu na unasikitisha sana. Tulitegemea uwanja wa ndege Musoma ndiyo uwe uwanja ambao ni wa mfano katika nchi yetu ya Tanzania. Hata kama tuna *local airport* basi iwe ni *local airport* yenye kiwango lakini uwanja wa Mara jamani unatia aibu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunaomba sana Serikali ielekeze nguvu zote kwenye uwanja wa Musoma. Imefikia hatua tunasema sasa wana Mara na sisi tumechoka ina maana kwamba tunapohitaji kupanda ndege kwenye uwanja mzuri ni mpaka uende Mwanza au Dar es Salaam ina maana watu wa Mara hatufai kupanda ndege kwenye viwanja vizuri kwa hapa Tanzania? (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kitu kingine nakuja upande wa barabara. Nitazungumzia barabara itokayo Manyamanyama kuelekea Musoma Vijijini. Barabara hiyo inapita katika vijiji vya Kangetutya, Kabulabula, Bugoji mpaka kufika Musoma Vijijini, kwa kweli hairidhishi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nilitegemea katika bajeti hii barabara hii angalau ingekuwa ya kiwango cha lami lakini gharama zake zimewekwa kwenye kiwango cha changarawe. Zile changarawe zinazowekwa ni za kiwango cha chini sana mvua inaponyesha barabara zile zinakatika. Kwa hiyo, hakuna mawasiliano ya barabara kutoka kule Musoma Vijijini kuja Bunda.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hata kama mkulima anataka kuuza mazao yake ni lazima mtu atoke kule Musoma Vijijini aje Bunda, usafiri inakuwa ni shida sana kwa sababu watu wengi wenye magari wanaogopa kuweka magari yao yafanye biashara kwenye hizo barabara kwa sababu mtu anaona gari yake inaharibika.

Kwa hiyo, naishauri Serikali ihakikishe kwamba barabara hii inayotoka Manyamanyama kwenda Musoma Vijijini kwa kipindi kijacho inajengwa kwa lami.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mtu wa Kabulabula akitaka kuiona lami ni mpaka aje Bunda au mpaka aende Musoma Mjini, kwa kweli tunaomba na tunasema kwamba wananchi wa kule wamechoka na wanasikitika sana. Mkoa wa Mara mzima barabara ya lami ni ile inayotoka Mwanza - Tarime - Kenya, zile barabara zingine zote hazina lami na nilitegemea kwenye bajeti yetu hii angalau ningeona vipande vya lami lakini sivyo. Lami tumewekewa kilometa mbili tu, ni ndogo sana na ni shilingi bilioni mbili.

Kwa hiyo basi, naomba na naendelea kuishauri Serikali, kwa hizi kilometa mbili zilizowekwa kwa upande wa Mkoa wa Mara kusema ukweli haziridhishi, hazitoshi ziongezwe. Mkoa wa Mara una *population* kubwa sana kwa nini Serikali isihakikishe inaweka lami katika baadhi ya barabara za Wilaya?

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba na kuishauri sana Serikali iwe makini inapokuwa inakaa kujadili na kupanga bajeti zake. Kwa sababu unapokaa na kupanga ili mradi tu umepitisha bajeti, kaa uangalie ni watu wangapi unaowaumiza. Ina maana wale watu wa vijijini hawatakuwa na maendeleo mpaka lini? Hiyo pia inazidisha kudidimia kwa uchumi wa mahali husika kwa sababu watu wameshazoea ile hali ya kila siku kwamba mimi ni mtu wa kijijini, barabara ni ya vumbi, hakuna lami, hizo lami tutazona mjini mpaka lini? (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, namwomba Mheshimiwa Waziri ajikite sana katika Mkoa wetu wa Mara, tunaomba lami hasa kutoka Bunda kwenda Wilaya ya Musoma Vijijini na pia barabara ya Nata kwa Serengeti, kwa kweli tunaomba mtusaidie barabara za lami.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tukiangalia kwa upande wa Serengeti ni Wilaya ambayo ina uchumi mkubwa kwanza tuna mbuga ya wanyama na pia watu wengi wanatoka Arusha kuja Serengeti, lakini barabara zile hazipitiki. Hamuoni kwamba tunapoteza asilimia kubwa sana ya uchumi wa Tanzania kwa kupoteza watalii kuja Tanzania kutembelea mbuga ya Serengeti?

Kwa hiyo basi, naomba...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Bilago ajiandae Mheshimiwa Mary Muro.

MHE. KASUKU S. BILAGO: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante kwa nafasi hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika mkoa wa Kigoma kitu ambacho kimeifanya Kigoma iwe hivyo ilivyo ni ukosefu wa barabara. Barabara ndizo zimetufanya tuonekane hatuna thamani yoyote, mfanyakazi akipangiwa kazi Kigoma anajiuliza mara mbili mbili niende au nisiende, akienda unamuuliza umekujaje na umefikaje hapa? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika vitu ambavyo mkoa wa Kigoma lazima utendewe haki ni kuufungua ule mkoa na kuutoa kwenye minyororo ya ukosefu wa barabara.

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara ya kutoka Kigoma - Nyakanazi tangu nilipoanza kusikiliza na kuangalia Bunge imekuwa ikitwajwa mpaka leo na mimi na umri huu nimeingia humu naikuta barabara hiyo inaendelea kutajwa. Watakuja na wengine huenda wakaikuta tena barabara ya Nyakanazi inatajwa, kuna tatizo gani na Nyakanazi na Kigoma? Tuna dhambi gani watu wa Kigoma mpaka barabara hii inayotuunganisha na Mwanza na Kagera isifunguke, barabara hiyo moja tu?

Mheshimiwa Mwenyekiti, nilikuwa naangalia pesa zilizotengwa kwenye barabara katika vipande vile viwili ni shilingi kama shilingi bilioni 40 ambazo tuseme zinaweza zikatengeneza kilometa kama 40, lakini kuna wakandarasi wa kilometa hamsini hamsini, Kidawe – Kasulu na Kabingo – Kakonko kwenda Nyakanazi kuna shilingi bilioni 40, zitafanya kazi gani?

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini kingine kikubwa kabisa cha kuiunganisha barabara hiyo hatuoni eneo linalotoja Kabingo, Kibondo, Kasulu, Manyovu, kilometa 258, hakuna kitu kinachozungumzwa pale. Kwa maneno mengine hii barabara bado ina safari ndefu ya kwenda. Tunaambiwa kuna fedha za ADB zimetengwa, labda Waziri akisimama atatuambia ziko sehemu gani kwasababu kwenye vitabu vyake vyote fedha hizo hazionekani, na kama hazionekani maana yake ni nini? Hiyo barabara haitatengenezwa kwa mwaka huu wala kesho wala lini. Na kwa kipande kilichopo tukikitengeneza kwa shilingi bilioni 40, sijui tunahitaji miaka mingapi kumaliza barabara hiyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara nyingine ya kuifungua Kigoma ni Kigoma – Uvinza, Kaliua – Urambo – Tabora. Hiyo isipofunguka bado tuna taabu. Sisi Kigoma ndio tunaolisha Tabora na wao wanafahamu ndiyo maana watu wa Tabora wala hawatuchokozi maana tukifunga hiyo barabara msosi Tabora

itakuwa shughuli. Kwa hiyo, lazima hiyo barabara itengenezwe. Kuna pesa zimetengwa tena pale ili kukamilisha vipande vya kuanzia Uvinza kwenda Malagarasi na Kaliua hadi Urambo bado kuna shida.

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara nyingine ambayo lazima ifunguliwe ni ya kuanzia Uvinza kwenda kwa watani wetu Mpanda hadi Sumbawanga. Barabara hizo zikifunguliwa utaona tu kwamba kila mtu anatamani kuhamia Kigoma, kwa sababu katika mkoa ambayo haijachakachuliwa ardhi ni Mkoa wa Kigoma, na barabara hizo zikishafunguka tutapata wageni wengi kuja kuwekeza katika mkoa wetu. Hatuwezi kupata wawekezaji kama hakuna barabara. Hata vile viwanda vilikuwa vinazungumzwa na Mheshimiwa yule mtani wangu, nilikuwa najiuliza wale wawekezaji watapita wapi? Na hata wakiwekeza viwanda bidhaa za viwanda wataziuzaje hakuna barabara? Ni *land locked region*, huwezi kutoka, ukiingia unashukuru Mungu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, bila kuzungumzia reli hujazungumza kitu chochote katika nchi hii. Na tukitaka kujikomboa lazima hii reli tuitengeneze. Nchi makini zinatengeneza reli, nchi makini zinasafirisha bidhaa kwa kutumia treni, sisi tumerundika malori barabarani rundo. Kuna mtu mmoja aliwahi kusema haya malori ni ya nani? Mbona tukizungumzia kujenga reli hakuna ile *motive* ya ujenzi wa reli, kuna watu wanalinda linda haya malori haya? Maana mimi sikuona hata sababu kwa mfano Dar es Salaam – Mbeya malori yote yale ya nini wakati TAZARA iko pale na iko vizuri tu? Lakini ukizungumzia malori yale yatoke barabarani unatafuta matatizo. Mtu mmoja aliwahi kulizungumzia hili nadhani lilim-cost alipokuwa Waziri wa Uchukuzi – lilitaka kumgharimu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini ndugu zangu niseme reli ya kati kwa *standard gauge* ni jambo ambalo haliepukiki kwa gharama yoyote. Kama tulishakopa vitu ambavyo huenda hata havikutusaidia sana tunatafuta mkopo sasa wa kujenga reli ya kati na matawi yake yote kuingia nchi zenye rasilimali Burundi, Rwanda na Congo kwa tawi litakaloishia Kalema ili tuweze kujikomboa kiuchumi. Reli hizo zitatusaidia katika maisha yetu haya. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunapata umasikini kwasababu hatuna *infrastructure* za uhakika. Yaani wakati fulani unaweza ukajiuliza hivi anaetufanya tuwe maskini ni nani? Tumerogwa na nani nchi hii? Kumbe ni wakati fulani inawezekana hata kufikiri kwenyewe kwetu si kuzuri zaidi. Tunahitaji kufikiri vizuri zaidi ya leo. Na ndugu zangu tunapozungumza suala la Kitaifa kama hili tunaondoa itikadi zetu, tunakomaa pamoja. Hii reli hakuna reli itakayojengwa ya UKAWA, reli ikijengwa kwa *standard gauge* hapa ni nchi nzima tutaona matunda yake na faida zake. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nizungumzie bandari. Kuna nchi ambazo zina bandari ndogo ndogo tu lakini zimetengeneza uchumi wake vizuri.

Wakati fulani ni aibu nchi kuwa maskini wakati ina bandari kubwa. Una bandari ya Dar es Salaam, una bandari ya Tanga, una bandari ya Mtwara, bandari kubwa zinazolingia na kutoka nchi nyingine za nje. Kinachotu-cost kwenye bandari yetu hii, hatujawekeza vizuri zaidi. Ushauri umetolewa kwenye hotuba ya Kambi ya Upinzani ukilinganisha na bandari za wenzetu wanavyo *improve* kuweka gat za kutosha; sisi sijui tuna *politic!* Wakati fulani huwa napata hata jina zuri la kutumia; lakini niwaambie kufanya biashara na bandari ya Dar es Salaam si rafiki kwa wafanyabiashara wanaopitisha mizigo pale Dar es Salaam, kuna *red tapes* kibao. Yaani urasimu mwingine hata usio na sababu, watu wanapoteza muda mwingi wa kutoa mizigo bandarini wakati bandari zingine mizigo unatoka kwa njia rahisi sana. Hiyo inatupotezea mapato mengi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, na Mheshimiwa Waziri ukitaka hili likuokoe komaa na bandari, punguza urasimu pale bandarini. Yaani mimi nashindwa kuelewa bandari ya Dar es Salaam, mna-*operate* yaani hakuna *electronic system* ya kutoa mizigo na kulipia na kufanya nini. Unakuta watu wamebeba makaratasi anatoka TRA anakimbia kwingine, kwa nini usilipe TRA na karatasi lako likaonekana bandarini kwa *electronic system*? Tuna *operate* kama wakulima tu wa kijiji fulani hivi, wasomi wakubwa, maprofesa na madaktari tunashindwa kuweka *system* ambayo mtu akilipa TRA akienda bandarini anakuta inasomeka na inampunguzia muda. Panda, teremka, ukifika kule wanakwambia hatujapata karatasi kutoka TRA, ukienda TRA wanasema tuliyemtuma yuko njiani anapeleka hizo karatasi. Haya maisha ni ya kizamani kabisa kabisa na ni ya ujima kabisa! Sijawahi kuona kitu kama hicho katika nchi ambayo inaendelea ya sayansi na teknolojia. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nizungumzie simu *fake*. Hizi simu *fake* zilipongia mllichukua ushuru na mliendelea kupata kodi kwenye *voucher* zinazolingia kwenye simu *fake*. Leo mnatangaza sijui tarehe ngapi mnazizima, kwanza mmesha- *calculate* mtapoteza kiasi gani kwenye mapato ya nchi hii? Kwa sababu watumiaji wengi ni wale wanaosema walinunua simu *fake*, na aliejua simu *fake* ni ninyi, mliziuzaje zikiwa *fake*? Yaani ni kama mchezo wa kuigiza mnasema leta hizi simu mnaingiza zinauzwa halafu baadaye mnawaambia; jamani mna habari hizi zilikuwa *fake*? Sasa zilikuwa *fake* sisi tungejuaje? Mimi mnunuzi nina haja ya kuuliza hii ni *fake*? Na ukiuliza hii ni *fake* muuzaji anakwambia hii ndiyo *original!* Mimi natoka kijiji cha Kasuga, hivi kule Kasuga Kakonko najua *original* ni ipi na *fake* ni ipi? (Makofi/Kicheko)

Mheshimiwa Mwenyekiti, yaani Serikali ilitakiwa...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante.

MHE. KASUKU S. BILAGO: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Muro, ajiandae Dkt. Kamala.

MHE. MARY D. MURO: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante, nashukuru kwa kunipa nafasi. Nakishukuru chama changu kwa kunipa nafasi ya kuingia Bungeni na kuwa sehemu ya Bunge kwa ajili ya mustakabali wa nchi yetu ya Tanzania. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia napenda nianze kuchangia kuwa mimi ni mmoja kati ya Wajumbe wa Kamati ya Miundombinu ambayo ilikuwa inatembea nchi nzima kuangalia uhalisia wa mambo yanavyoendelea katika Kamati hiyo. Nilichokiona ni kwamba nchi yetu ya Tanzania, kama tuna nia ya dhati, kwa sababu niliangalia Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (2016/2017 – 2020/2021) ambao uliletwa hapa Bungeni. Nikaangalia na Pato la Taifa linakotoka, vyanzo vya Pato la Taifa la kuendeleza mpango huo, nimekuta kuna tofauti kubwa sana kwa sababu vyanzo kama bandari ambayo tulitarajia ilete pato ambalo litaweza kuendesha shughuli za nchi inadidimia na inazama kabisa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa nini nasema hivyo? Bandari ya Dar es Salaam kama ungewapa waendeshaji wengine ingeweza kutumika kama chanzo kikubwa ambacho kingeweza kuinusuru Tanzania kuishia kuwa na wakopaji wa kila siku, kwa sababu tumefika pale bandarini tumekuta kuna vitu viwili, kuna kitu kinaitwa *MCL*, tumekuta kuna *TPA* ambayo ndiyo mama. Katika kuangalia hali ile tumekuta kwamba watu wawili hamuwezi kuendesha kitu kimoja kwa nia tofauti. Kwa hiyo, unakuta kwamba bandari badala ya kupata mapato, ikafanya kazi vizuri, yeye anakuwa mwangalizi wakati *MCL* ambaye hana kipato anashindwa kufanya kazi vizuri. Na sehemu zote hizi kuna watumishi ambao wako pale wanafaidika na hamna kitu kinachotokea ambacho kinarudi kwenye Serikali kama mapato ambayo yanaweza kuendeleza nchi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimesikiliza malalamiko ya watu wengi mikoani wanataka maji, barabara, n.k., lakini nimeangalia mapato ya Tanzania kupitia vyanzo halisi, hakuna. Kwasababu kama ni bandari, nimeenda bandarini nimekuta kuna migogoro na migongano ya kimaslahi. Kuna watu wamefika pale wamefanya ni mahali pa kuchukulia hela wakati nchi haipati pato lolote. Unakuta kuna migongano ya kimaslahi, kuna *TRA* inafanya yake, kuna *TPA* wanafanya yao, yaani kuna migongano ya kimaslahi imefikia mahali ambapo hatuwezi kupata kitu chochote. Tumefukuza wadau ambao walikuwa wanaleta hela pale bandarini kwasababu ya migongano ya kimaslahi. *TRA* anataka vyake, *TPA* anataka vyake sasa wamefika mahali hakuna kinachoendelea ni wawekezaji kuondoka na kutuacha tukiwa watupu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimeangalia tulivyofika *airport* kwenye viwanja vya ndege, nimefika Mwanza; kile kiwanja cha Mwanza nimeona kwenye majedwali inaonesha kwamba wanapewa shilingi bilioni 30, ni kweli tulikuwa Mwanza, tumekuta kuna uendelezaji wa jengo la kuongozea ndege ambalo limejengwa vizuri kwa *East Africa* nafikiri linaongoza, lakini ukiangalia lile jengo limesimama kwa muda karibu mwaka haliendelezwi kwa sababu halina hela. Na nimeangalia kwenye hotuba ya Waziri inaonesha kwamba anatoa shilingi bilioni 30. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, tulipofika pale tulikuta kwamba kuna shilingi bilioni 20 ambazo Serikali ilitakiwa itoe haikutoa, leo hii unampa shilingi bilioni 30 wakati ana deni halafu mradi ulishasimama. *Mobilization* ya *material* mpaka ifike kuanza tena ina maana ni hela zaidi ya hiyo, na hivyo ndivyo vyanzo vya mapato ambavyo Serikali kama ingejikita kwenye vile vyanzo ambavyo ni *deal* tungeweza tukapata mapato na tukaendesha hizo shughuli zote tunazosema, za maji, za barabara na kadhalika. Hapa hata tupige kelele kama vyanzo hivi tumeshavikalilia haiwezekani hata siku moja kutoka hapo! (Makofi)

T A A R I F A

MWENYEKITI: Taarifa.

MHE. JOSEPH G. KAKUNDA: Mheshimiwa Mwenyekiti naomba kumpa taarifa mchangiaji wa sasa kwamba hakuna mgongano wowote wa maslahi kati ya *TPA* na *TRA* kwa sababu makusanyo yote yanayofanywa na *TPA* na makusanyo yote yanayofanywa na *TRA* ni makusanyo ya Serikali. Ahsante sana.

MHE. MARY D. MURO: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante siipokei, naomba akae nayo kwa sababu mimi naelezea kile nilichokiona. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nasema hayo kwa sababu kama tutaendelea kupanga bajeti ambazo hazitekelezeki ina maana wananchi wetu tutakuwa tumewatenga mbali sana. Hapa UKAWA na CCM wote tumetoka kwa wananchi, tunahitaji kuwafanyia wananchi ili wapate neema, lakini kama tunafika hapa halafu tunaulizana taarifa wakati mimi nina taarifa sahihi na mimi ndiye niliyezunguka nikaona *reality*, ninasema haya kwa sababu niliyashuhudia. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama tungekitengeneza vizuri na tukawekeza vizuri kwa hizo hela zilizotengwa siku tulipokwenda Mwanza tungekuta kwamba lile jengo kwenye kiwanja kile liko mbali sana na umaliziaji. Kiwanja cha Mwanza kinajaa maji, ndege kubwa zinashindwa kutua kwa sababu wakati mwingine kunakuwa na ukungu, hamna viongozea ndege ambavyo wakati wa ukungu ndege zinaweza zikatua.

Mheshimiwa Mwenyekiti, vitu vyote hivyo kwa shilingi bilioni 30 haiwezekani. Nimesema hayo kwasababu kama tunaimarisha bandari, viwanja vya ndege tunaweza kuwa na pato ambalo tunaweza kuendesha nchi na tunaweza kupata hayo yote ambayo mmeomba, barabara, maji, afya na kadhalika. Fahamu kwamba afya, maji, elimu hivi vyote ni *consumer* wa mapato kutoka vyanzo kama bandari na viwanja vya ndege. Viwanja vya ndege vikizalisha vizuri ndipo tunaweza tukapata maji. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia ningependa niunge mkono msemaji aliyepita. Tumepita mawasiliano, tumekuta kweli wanasema kwamba watazima huo mtambo, lakini tukajjuliza nchi yetu ya Tanzania ambayo ina wataalam ambao wanawezakugundua, wapo kwa ajili ya kujua kwamba hizi ni bidhaa *fake* na hizi ni bidhaa ambazo sio *fake*. Kama wapo na wanalipwa na wanaruhusu vitu viingie, halafu wateja wanunue, hawa maskini wa kule kwetu, halafu waambiwe mitambo ile inazimwa kwa simu zao *fake* halafu wakose simu, hivi tunawezaje kulifanya hili Taifa liingie katika uchumi wa kati kama sasa hivi bibi yangu na mama yangu kule kijijini aliyenunua simu *fake* hatakuwa na simu kuanzia mwezi wa sita? Tunatakiwa tufike mahali tuangalie. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, Serikali ilikuwa wapi wakati simu *fake* zinaletwa hapa nchini? Kile chombo ambacho kinadhibiti uingizaji wa simu *fake* kilikuwa wapi? Hao ndio waliotakiwa washughulikiwe, kwamba kwa nini mmeruhusu simu *fake* zikaingia lakini si yule bibi yangu kule nyumbani ambaye hajui na simu nilimpelekea tu mimi na mimi nikiwa najua nitempelekea simu nzuri. Mnafahamu kabisa simu ndiyo mawasiliano ambayo kila mmoja anaweza akawasiliana na mwenzake. Leo hii tunapowazimia watu karibia milioni 20 hawatakuwa na simu, Taifa tunalipeleka wapi? Na kama Taifa litakosa mapato hayo maji mnayoyaomba humu ndani mtayapata wapi?

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninaomba jamani kama kweli tuna nia ya dhati tuhakikishe kabisa Serikali inafuatilia. niishauri Serikali fuatilieni vitu, kama kweli mlikuwepo wakati simu zinaingizwa *fake* mna kitu cha kujibu. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninarudi kwenye mawasiliano. Nimeona kwamba kuna watu wanachota hela pale. Kuna makampuni yanachota hela pale kwenye mfuko wa uendelezaji minara...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante! Mheshimiwa Dkt. Kamala, dakika tano, jiandae Profesa Norman Sigalla dakika tano.

MHE. BALOZI DKT. DIODORUS B. KAMALA: Mheshimiwa Mwenyekiti ahsante.

Mheshimiwa Mwenyekiti nilikuwa nimejipanga kwa ajili ya dakika kumi lakini nitajitahidi nitumie muda mfupi kadri itakavyowezekana.

Mheshimiwa Mwenyekiti tarehe 22 Februari, 2016 wananchi wa maeneo ya Omukajunguti ambao walielekezwa wasiendeleo na shughuli za maendeleo katika eneo hilo na tathmini ikafanyika kwa ajili ya kulipwa fidia kwa ajili ya uwanja wa Kimataifa wa Omukajunguti; na tarehe 22 Februari, 2016 wakapokea barua kutoka Wizara ya Ujenzi Uchukuzi na Mawasiliano iliyowekwa sahihi na Kaimu Katibu Mkuu wa Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano, Ndugu G. Migire kwamba fedha hizo zitatengwa katika bajeti hii. Sasa wananchi wakaniomba wakisema ukienda huko unga mkono bajeti ya Wizara ili tuweze kupata fedha yetu ya fidia. Lakini nimepitia kitabu hiki na vitabu vingine, sioni fedha hizo za kulipa fidia. Kwa hiyo nachelea kuunga mkono bajeti hewa inapokuja kwenye suala la kulipa fidia watu wa Omukajunguti.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwahiyo nataomba Mheshimiwa Waziri anisaidie kunipa maelezo nielewe vizuri ili nitakapokuwa naunga mkono bajeti yake nikikutana na mpiga kura wangu akaniuliza niwe na majibu sahihi ya kumueleza kwanini niliunga mkono bajeti.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini pia ningependa kumkumbusha Mheshimiwa Waziri, tunayo ahadi thabiti ya Mheshimiwa Rais alipokuja kwenye kampeni alituhidi akiingia Ikulu fedha zote atakazozikuta atazichukua azilete Omukajunguti kwa ajili ya kulipa fidia. Mheshimiwa Rais akishazungumza, Mheshimiwa Waziri natarajia asaidie katika kutekeleza ahadi ya Mheshimiwa Rais. Vigezo vingine vyote vinathibitisha ule uwanja ni muhimu kwa ajili ya maendeleo ya Mkoa wa Kagera, kwa ajili ya Kanda ya Ziwa na maeneo mengine.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Jambo la pili kwa harakaharaka tunayo ahadi ya kilometa tatu za lami kwa ajili ya Mji wa Bunazi, nimeangalia kwenye kitabu hiki sizioni. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunayo ahadi ya Mheshimiwa Rais ya kilometa 40 za barabara kujengwa kwa kiwango cha lami kuanzia Katoma hadi Kashenye.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kweli ukiangalia hesabu kwa haraka haraka, barabara hii imekuwa ikijengwa kwa kiwango cha lami kwa mita 500 kila mwaka. Kwa mwendo huu itachukua miaka 80 ya kukamilisha ujenzi wa barabara hiyo. Sasa miaka 80 kujenga kilometa 40, huo sio mwendo wa hapa kazi tu, ni mwendo wa konokono ambao nakuomba Mheshimiwa Waziri unisaidie. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini pia kwa sababu dakika zenyewe ni chache tuna ahadi inayotoka kwa Makamu wa Rais juu ya barabara ya lami kutoka Kaja hadi Mugana, Hospitali Teule ya Wilaya. Naomba Mheshimiwa Waziri akiwa anjibu atusaidie kufafanua hilo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo la mwisho ambalo ningependa kulizungumza kwa sababu ya muda, naona *figisufigisu* katika ujenzi wa meli mpya katika Ziwa Victoria. Ahadi ilikuwa kujenga meli nne, mbili Ziwa Tanganyika, moja Ziwa Victoria na nyingine kule Ziwa Nyasa. Lakini ukisoma kitabu hiki, ahadi hiyo sasa taratibu inabadilika sasa tunaona fedha zilizotengwa ni shilingi bilioni 20 za kuanza kujenga meli katika Ziwa Victoria, sioni lini tutaanza kujenga kule Ziwa Tanganyika wala Ziwa Nyasa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini pia ukisoma kitabu hiki kwa haraka haraka kama una akili ya kufikiria kidogo unapata mashaka, kwa sababu inaonekana zimetengwa shilingi bilioni 20 za kujenga meli mpya katika Ziwa Victoria, lakini hatuelezwi, meli hiyo mpya itagharimu Shilingi ngapi. Lakini katika kitabu hiki hiki tunaambiwa itakarabatiwa MV Victoria kwa shilingi bilioni 20. Sasa kama shilingi bilioni 20 zinatumiwa tu kukarabati inakuwaje tena unatenga shilingi bilioni 20 kwa ajili ya kujenga meli mpya? Mimi nadhani kama ni kweli shilingi bilioni 20 ndizo zinazotakiwa kwa ajili ya ukarabati basi zingetengwa fedha nyingi zaidi kwa ajili ya kujenga meli mpya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini Mheshimiwa Waziri anafahamu Serikali ilitoa shilingi bilioni 600 kwa ajili ya ukarabati MV Victoria lakini fedha hizo hazikufanya kazi iliyokusudiwa. Namshukuru Mheshimiwa Waziri alichukua hatua. Lakini napenda niseme kama siku chache zilizopita, shilingi bilioni 1.3 zilikuwa zinatoshesheza kukarabatia MV Victoria, imekuwaje leo sasa inabadilika si shilingi bilioni 1.3 tena ni shilingi bilioni 20 zinazohitaji kufanya ukarabati. Ndiyo maana nakuwa na wasiwasi, ningependa Mheshimiwa Waziri, anieleze kwamba katika maamuzi haya hakuna *figisufigisu* bali kweli tunataka kutekeleza Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi na kuji-adress kwa yale tunayokusudia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa sababu ya muda naomba niishie hapo. Nachelea kuunga mkono hoja mpaka hapo nitakapokuwa nimepewa maelezo yatakayoniwezesha mimi kurudi kwa wananchi na kuwaeleza kwa nini nimeunga mkono hoja, ahsante. *(Makofi)*

MHE. PROF. NORMAN A. SIGALLA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nikushukuru kunipa nafasi. Kwanza kabisa nianze kumpongeza Waziri Mheshimiwa Mbarawa na msaidizi wake kwa kazi kubwa ambayo wanaifanya, lakini na mtihani mkubwa walionao wa kuhakikisha kwamba nchi hii inabadilika.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nichangie maeneo machache kwa haraka haraka. Umuhimu wa Kuunganisha RAHCO na TRL. Wabunge wengi wamechangia, lakini nimepitia sheria ya uanzishwaji wa TRL pamoja na RAHCO, ambacho nimebaini majukumu ya RAHCO bado ni majukumu ya msingi sana.

Pendekezo langu ni muhimu sana RAHCO aondolewe kwenye kusimamia reli ya kati, kwa sababu aliikuta, irudi TRL lakini majukumu ya RAHCO yaendeleo kwenye reli mpya zote ambazo hatujajenga ikiwemo reli ya *Mtwara Corridor*. Miundombinu ya reli zote mpya ambazo hazijajengwa zibaki kwa RAHCO lakini aondolewe kwenye kusimamia reli ya kati, Reli ya kati ibaki TRL. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na hilo naomba nisisitize umuhimu wa ujenzi wa reli ya kati kama wenzangu walivyosema kwa kutoa *dimension* tofauti kidogo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, uchumi wa sasa duniani kote *concession agreement* ndio utaratibu wa uchumi wa dunia hii, uchumi wa *tender* ni wa kizamani kidogo nachelea kusema. Watu wanaotafuta biashara duniani anakushawishi, niko tayari kufanya a, b, c, kwa faida hii na mimi nitakupa hivi. Hivi ndivyo walivyofanya Kenya, Rwanda, Uganda, Djibouti na Ethiopia kujenga reli zao. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, na kwa utaratibu wa *concession agreement* nchi haingii kwenye hasara ya kulipia kwa sababu deni linalipwa na uendeshaji wa mradi husika, ndiyo maana ni muhimu sana viongozi wetu wanaoisimamia Wizara hii walione hili kwa namna ya kipekee sana ili kuharakisha ujenzi wa reli ya kati.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sambamba na hilo niweke mfano mwepesi ili twende pamoja na wenzangu. TRL yenyewe kabla ya uteuzi wa Mkurugenzi Mtendaji wa sasa ilikuwa inaenda hovyoy. Baada ya kuteuliwa CEO wa sasa ndugu Masanja TRL Inafanya vizuri, hii inakupa picha kwamba si wakati wote tatizo ni mfumo, kuna wakati mwingi na sehemu kubwa ya Waafrika tatizo letu ni watu wanao-*execute* nafasi hizo. Ukichagua CEO mbaya shirika linaweza likafa siyo kwa sababu ya mfumo, ndio maana TRL leo inafanya vizuri hakuna kilichobadilika. Sheria ni zile zile lakini baada ya kubadilisha CEO tu TRL inaenda vizuri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninashawishika kusema ni wajibu wa Serikali kuangalia kwamba *competency based on recruitment, promotion and appointment become the key in terms of allowing other people to execute these positions*. Lazima tuteue, tuajiri na tuwapandishe vyeo watu wetu kwa kufuata weledi usiotia mashaka. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba niseme kidogo habari TRA na TPA na hasa utaratibu wa kutoza kodi mbili (*storage charge na warehouse charge*). Ni vizuri sana Wizara iharakishe kuondoa kabisa TRA asitoze tozo la kutunza mizigo libaki TPA.

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, Taarifa.

MHE. PROF. NORMAN A. SIGALLA: Mheshimiwa Mwenyekiti, sambamba na hilo ni vizuri sana niongeze kusema habari ya simu *fake*.

T A A R I F A

MWENYEKITI: Mheshimiwa taarifa, mbona mnapoteza muda? Muda wenyewe dakika tano, haya sema taarifa yako.

MHE. MARY D. MURO: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante kwa kuniruhusu. Napenda kumpa taarifa mzungumzaji ambaye ni Mwenyekiti wa Kamati, makubaliano ni kwamba RAHCO haitakiwi kugawiwa mradi wowote bali zinatakiwa kuungana na TRL na huo ndio msimamo wa Kamati inawezekana pengine sijamsikia vizuri lakini hivyo ndivyo msimamo wa kamati.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Zitto kaa, Mheshimiwa hizi taarifa nyingine mtapeana kantini sasa, endelea. (*Makofi*)

MHE. PROF. NORMAN A. SIGALLA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba niseme kidogo kuhusu simu *fake*. Watu wengi fasili ya simu *fake* wanadhani kwamba ni simu za shilingi 30,000; shilingi 25,000 ndizo simu *fake*. Ukweli ni kwamba simu nyingi za bei ndogo ni simu *genuine*. Mpaka sasa hivi, baada ya TCRA kuanzisha utaratibu huu ni asilimia 14 tu ya simu ambazo hazijahakikiwa. Wengi wanasema kwa nini waagizaji hawakufanya hivi kabla ya hapo?

Naomba niseme kwamba hili limetokana na kwamba TCRA haikuwa na mitambo ya kutambua simu *fake* na simu *original*. Baada ya kupata mitambo ni lazima tuingie sasa kwenye utaratibu wa kuhakiki simu hizo. Wengi mnajua simu *fake* madhara yake ni nini. Ninaweza kukupigia simu wewe nikakugombanisha, nikakufanyia madhara na mfumo wa utambuzi ukashindwa kutambua, ndiyo maana ni lazima tuwe na simu halisia ili kulinda afya na ulinzi wa watu wetu. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninaomba nichangie kidogo kuhusu barabara. Niipongeze Serikali kwa kutenga fedha kwenye barabara, lakini naomba nisisitize barabara zinazounganisha mikoa kwa mikoa chonde chonde, ni

muhimu sana zikapewa kipaumbele. Barabara za Katavi – Kigoma - Kagera, Katavi kwenda Tabora, Kigoma kwenda Tabora barabara ya Njombe kwenda Makete kwenda Mbeya, barabara ya kutoka Chimala - Matamba kwenda Hifadhi ya Kitulo ni muhimu sana zikapewa kipaumbele kwa sababu ya uchumi wetu na kuimarisha uchumi wetu. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo niombe sana Wizara ikamilishe viwanja vya ndege hasa vile ambavyo kwa sura ya kijiografia vinaunganisha na nchi jirani. Viwanja vya Songwe - Mbeya, Mwanza, Kigoma, Mtwara na viwanja kama hivyo. Baada ya kusema hayo naunga mkono hoja. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante, Mheshimiwa Balozi Adadi ajiandae Mheshimiwa Mwamoto.

MHE. BALOZI ADADI M. RAJAB: Mheshimiwa Mwenyekiti, na mimi nashukuru sana kupata nafasi hii ya kuchangia kwenye bajeti hii ya mtoa hoja.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza kabisa ningependa kusema kwamba bajeti hii kwa kweli haikututendea haki Mkoa wa Tanga. Bajeti hii haiku-*take into consideration* kwamba sasa hivi tumepata *tender*, tumepata zabuni ya kutoa mafuta kutoka kule Ohima, *Lake Albert* - Uganda mpaka Tanga kwenye bandari ya Tanga. Lakini ukiangalia kitabu hichi hakizungumzi hata kidogo, hakuna hata mstari mmoja unaozungumzia kwamba Bandari ya Tanga itaboreshwa namna gani? Sasa hivi Bandari ya Tanga ina matatizo mengi, Bandari ya Tanga ina vitu ambavyo ni vichakavu, hata mashine za kubebea makontena ni taabu. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna hizi mashine za *tag boats* ambazo zinatakiwa kwenda kufunga meli baharini. Mashine ziko mbili, moja ni mbovu kabisa na nyingine tumekodisha kutoka Mombasa. Sasa sioni chochote ambacho kinaelezea mambo ya *standard gauge* kuhusiana na reli, sioni chochote ambacho kinaelezea kuhusiana na *airport* ya Tanga, mambo yote ambayo yanazungumzwa hapa ni *standard gauge* ya reli ya kati, au kwa sababu Waheshimiwa Wabunge wako kwenye mstari wa reli ya kati basi Tanga tunasahaulika? Kwa nini Tanga tunasahaulika?

Mheshimiwa Mwenyekiti, jana hapa Wabunge wa reli ya kati walikutana, sasa jamani Mheshimiwa Waziri nini sisi Tanga tumekukosea? Tumepata *tender* na hutaki kutupa chochote. Nimeona hapa maboresho ya Bandari ya Tanga ni shilingi milioni 7.6 kweli, *are we serious?* (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nahamia sasa Jimboni kwangu kuna barabara kule, nimeangalia kwenye *Hansard* tangu mwaka 2000 barabara ya Amani -

Muheza kilometa 40 imeanza kuzungumziwa, kwamba ijengwe kwa kiwango cha lami. Awamu ya Nne Mheshimiwa Jakaya Mrisho Kikwete aliahidi kuiweka barabara hiyo lami, Rais, Mheshimiwa Magufuli ameiahidi kuiweka lami barabara hiyo, Mheshimiwa Rais Mkapa ameiahidi kuiweka lami barabara hiyo, na watu wote wa Amani wanategemea kwamba barabara hiyo itawekwa lami. Sasa hivi naangalia kwenye kitabu hapa naona shilingi milioni 250, nilitaka kuzirai Profesa, kwa sababu nitawaambia nini watu wa Amani?

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara hii inategemewa kule, uchumi wa Muheza unategemea Amani, mazao ambayo yako Amani ni kitukingine. Amani kuna kila kitu, kuna si mambo ya utalii tu, mbaao, karafuu, chai, hiliki, pilipili manga na mdalasini zote zinatoka kule.

Sasa mimi nitawaambia nini watu wa Muheza jamani? Nategemea kwa kweli Mheshimiwa Waziri utakapo-*wind up* jioni basi ueleze chochote ambacho kitahusiana na barabara ya lami ya Amani, Bandari ya Tanga, reli *standard gauge* tunataka Tanga na kiwanja cha ndege cha Mkoa wa Tanga utakifanya nini. Sioni chochote wala hata kugusiwa hakikugusiwa; na sasa hivi tunategemea kwamba mambo yatakuwa moto moto Tanga. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, tumeahidiwa kilometa tatu, Rais, Mheshimiwa John Pombe Magufuli alifurahi wakati wa kampeni jinsi uwanja ulivyojaa, akasema Muheza mmenifurahisha nawapa kilometa tatu za lami vumbi limezidi, na hizo kilometa tatu mtazipata kabla ya mwezi wa sita; mpaka sasa hivi sioni kitu. Nimeangalia kwenye kitabu kuanzia *page* ya kwanza mpaka ya mwisho sioni chochote.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba Mheshimiwa Waziri utakapokuja hapa kwa kweli utueleze na uwape matumaini watu wa Muheza hizo kilometa tatu za kuondoa vumbi Muheza utazifanya vipi, nitazipata namna gani?

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna masuala mengine niliwahi kuwasiliana Mheshimiwa Waziri, hakuna mawasiliano huko Amani ambako ndiko kwenye uchumi wetu Muheza. Hakuna mawasiliano Amani, Zirai, Kwezitu, Mbomole kote kule huwezi kuongea na simu, ukiongea na simu mpaka upande juu ya miti ama kwenye kichuguu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana nategemea kwamba Mheshimiwa Waziri labda atakuja na majibu, ahsante sana. (*Makofi*)

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa Venance, Mheshimiwa Aweso ajiandae, Mheshimiwa Anna Tibaijuka, Mheshimiwa Aweso.

MHE. JUMAA H. AWESO: Mheshimiwa Mwenyekiti, nikushukuru kwanza kwa kunipa nafasi hii na mimi niweze kuchangia hotuba iliyokuwepo mbele yetu. Lakini pia niungane na Mbunge wa Muheza kuhusu malalamiko yetu na masikitiko yetu kwa Wizara hii kwa namna mkoa wetu ulivyosahaulika. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunapata uchungu leo kuona baadhi ya maeneo ya wenzetu yanatekelezewa miradi mbalimbali lakini sisi Mkoa wetu wa Tanga tunasahaulika. Leo tunaona wenzetu wanashangilia wanakaa safu za mbele lakini sisi mkoa wetu wa Tanga tunawekwa katika jiko kazi yetu kusugua masufuria na sisi Mkoa wetu lazima atutizame kwa jicho la huruma. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, sisi watu wa Tanga tumekuwa watu wa kupembuliwa tu. Ukiangalia bandari tunapembuliwa, ukiangalia sijui nini tunapembuliwa hivi sisi ni lini tutatekelezewa miradi yetu ya maendeleo? Kwani tumemkosea nini Mwenyezi Mungu? (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunazungumza haya kwa masikitiko makubwa kwa kuwa kila kukicha sisi tumekuwa watu wa kupewa ahadi tu. Wali ni mtamu sana kwa maini lakini ukikaa sana unakuwa kiporo na kiporo kkaa sana kinachacha na kikichacha kinaumiza tumbo, leo wananchi wa Tanga tunaumizwa kutokana na kutotekelezewa miradi mbalimbali, inakuwa kazi ya kusuasua.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini lingine nataka nizungumzie kwa masikitiko makubwa barabara yetu ya Pangani – Tanga – Saadani. Barabara hii mimi tangu sijazaliwa, nimezaliwa, nimesoma msingi, sekondari mpaka Chuo Kikuu leo nimefika na mimi nimekuwa Mbunge lakini barabara yetu tumekuwa watu wa ahadi tu. Amekuja Mheshimiwa Rished miaka 15 tunaambiwa itajengwa, Mheshimiwa Pamba akaambiwa ipo kwenye upembuzi, mimi leo naambiwa pia barabara yetu *African Development Bank* wameonyesha nia sasa hii nia inaisha lini ili barabara hii sasa itengenezwe? (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, sisi Pangani tupo pangoni, tuna fursa nyingi katika Wilaya yetu ya Pangani, leo tuna Mbuga Saadani ambayo ni kichocheo kikubwa cha kiutalii, ni mbuga pekee katika Afrika ambayo imeungana na bahari. Barabara hii ya Tanga - Pangani ndiyo inaunganisha na Mkoa wa Tanga na nchi jirani ya Kenya, tukijenga barabara Tanga - Pangani - Saadani tutaweza kuinua sekta ya utalii katika Wilaya ya Pangani na Mkoa wa Tanga. Lakini kwa kuwa tuna mahusiano vizuri na Zanzibar na Mombasa, Kenya ina maana tutainua sekta ya utalii katika Wilaya ya Pangani, lakini pia tutaweza kunyanyua sekta mbalimbali za kiutalii, uvuvi na kilimo kutokana na barabara hii ya Tanga - Pangani. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi sina maneno mengi sana ya kusema, ila nilikuwa namwomba Waziri katika majumuisho yake atuambie amejipanga vipi kuhakikisha kwamba atatutekelezea barabara hii ya Tanga - Pangani, Bandari ya Tanga pamoja na reli ya kutoka Tanga - Arusha na Musoma ili tuchangie katika pato la Tanzania. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante, Mheshimiwa Profesa Tibaijuka ajiandae, Mheshimiwa Venace Mwamoto. Mheshimiwa Profesa Tibaijuka kwanza.

MHE. PROF. ANNA K. TIBAIJUKA: Mheshimiwa Mwenyekiti ahsante sana kwa kunipa nafasi.

Mimi kwanza kabisa naomba niseme kwamba ni Mjumbe wa Kamati ya Mindombinu na naomba kabisa nianze kwa kuunga mkono taarifa iliyotolewa na Mwenyekiti wetu Mheshimiwa Dkt. Norman Sigalla na pia naomba nianze kusema kwamba mimi naunga mkono hoja ambayo iko mbele yetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nampongeza sana Mheshimiwa Waziri, amejitahidi kadri alivyoweza, lakini na sisi kazi yetu hapa ni kuboresha. Kwa hiyo, naomba nizungumze kwa mtizamo huo wa kuboresha yaani *positive and forward looking contribution*. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kazi iliyo mbele yetu ni kubwa. Nimewahi kusema na kila nitakaposimama nitarudia, kwamba nchi yetu imebarikiwa, tumepata kiongozi ambaye sasa anatumingiza katika mapambano mapya ya kupigana na umaskini. Umaskini huu unamaanisha kwamba tunasomesha watoto, lakini watoto hawawezi kupata ajira kwa sababu hatujajipanga vizuri kuweka miundombinu ambayo itaweza kubadilisha hali yetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nampongeza sana Mheshimiwa Waziri na pia *cabinet* nzima, Baraza la Mawaziri na Mheshimiwa Rais kwa kuona kwamba, sekta hii sasa ipewe angalau asilimia 16 ya bajeti ya Serikali. Lakini Kamati yetu ilipendekeza na niomba nisisitize kwamba hazitoshi na ushahidi kwamba hazitoshi Waheshimiwa Wabunge wote mnaposimama kila mmoja unaona kwamba, anasema mambo ya msingi ambayo ni pungufu. Barabara zinatakiwa zijengwe maeneo mbalimbali nchini kote na kila mmoja wetu hapa anastahili. Anastahili reli, reli inatakiwa kwenda katika kila Wilaya, anastahili bandari, lazima ziwe kila mahali na kadhalika, lakini sasa bajeti haitoshi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, mimi mchango wangu nataka kusema kwamba wananchi wa Muleba Kusini ambao wamenituma hapa kwa mara nyingine na wenyewe wana matarajio yao. Matarajio yao ni kwamba, Hospitali yetu Teule ya Rubya, Hospitali ya Wilaya, iko milimani na huwezi kuifikia bila kupita Mlima wa Kanyambogo. Kwa hiyo, siwezi kurudi nyumbani kwa

wananchi wa Muleba Kusini kwa kujiamini kama sijaweza kuwahakikishia kwamba Mheshimiwa Waziri utakaposimama utatwambia hatima ya barabara ya lami kutoka Muleba kupita Kanyambogo kwenda Hospitali Teule ya Rubya. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kwa ridhaa yako nimkabidhi Mheshimiwa Waziri *tender* iliyoitishwa na TANROADS chini ya Waziri wetu wa Ujenzi wa zamani ambaye sasahivi anaongoza nchi ambayo ilikuwa kwenye Gazeti la *Daily News* la tarehe 13 Septemba, 2013. Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli akiwa Waziri wa Ujenzi alitisha *tender* ya kujenga barabara ya lami kutoka Muleba kupitia Kanyambogo kwenda Rubya. Nimeona sasa hivi Mheshimiwa Waziri hujasahau kabisa, lakini umeweka kwamba ni ya changarawe. Kwa mlima wa Kanyambogo kuweka changarawe pale ni kutwanga maji kwenye kinu. Unaweka kifusi asubuhi, jioni kimeshaporomoka.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kamati yetu imeshauri kabisa kwamba pamoja na ukosefu wa fedha TANROADS wajitahidi kuachana na mambo ya changarawe na kokoto, hawa ni watu wa lami ni watu wa viwango, watusaidie; sisi kazi yetu ni kuwatafutia fedha wanazostahili. Kwa hiyo, nataka kusema kwamba jambo hili ni muhimu. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, sasahivi Mheshimiwa Rais Jakaya Mrisho Kikwete, amemaliza kazi yake. Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli wakati akiwa kwenye kampeni pale Muleba alituahidi na mimi naamini ni mtu wa ahadi, kwamba sasa hili litatekelezwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo la pili, sisi wanawake wa Tanzania tunajivunia sana na tunampongeza sana Mheshimiwa Samia Suluhu na alipopita Muleba akiwa kwenye kampeni aliahidi barabara ya lami kutoka Lunazi kwenda Ziwa la Burigi. Ziwa la Burigi ni ziwa (*unique*) la kipekee katika nchi yetu, lakini amini usiamini miaka 55 baada ya Uhuru hakuna barabara yoyote inayokwenda Ziwa Burigi ambalo ni *unique ecosystem*. Kwa hiyo, naomba kabisa hili nalo liangaliwe. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini sasa kwa mchango wangu naweza nikasema mambo mengi. Watu wamezungumzia meli nimeshazungumza, kiwanja cha ndege cha Omkajunguti kuikomboa Kagera kutokana na umaskini imeshazungumzwa, naomba nikazie. Lakini pia kama mtu ambaye ninatoka Kanda ya Ziwa, reli ya kati imezungumziwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba tunapozungumza reli tuangalie sasa kumuwezesha pia Waziri wetu...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Venance, Ajiandae Mheshimiwa Ahmed Katani.

MHE. VENANCE M. MWAMOTO: Mheshimiwa Mwenyekiti, awali ya yote kwanza nianze kumshukuru Mwenyezi Mungu ambaye amefanya leo nikapata nafasi hii. Lakini moja kwa moja niende kwenye mada. Kwanza nimpongeze sana Mkurugenzi Mkuu wa TANROADS, *Engineer Patrick Mfugale*, lakini pia nimpongeze sana na Meneja wetu wa TANROADS wa Mkoa kwa kazi nzuri ambayo amekuwa akiifanya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nizungumzie habari ya barabara zetu za Kilolo. Wilaya ya Kilolo iko katika Mkoa wa Iringa, ukienda kwenye Ilani ya Chama chetu cha Mapinduzi inasema kwamba kila barabara inayounganishwa na Wilaya itawekwa lami. Barabara zote ambazo zinakwenda Wilaya za Mufindi na Iringa zina lami. Juzi kwenye swali langu niliuliza miaka saba imeanza kushughulikiwa, kati ya kilometa 35 ni kilometa saba tu ndizo ambazo zimewekwa lami, kwa miaka saba kilometa saba ndizo zimewekwa lami. Nilikuwa nauliza tu swali na hata juzi niliuliza kwamba kwa kilometa hizi zilizobaki ambazo ni karibu 28, je, ni kwa miaka 28 ndipo tutapata lami? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, ningepomba Mheshimiwa Profesa wewe ni mtu makini na kilolo unajua, umeshafika, hebu angalia uwezekano wa kuhakikisha kwamba, barabara ya kutoka Ipogolo kwenda Ndiwili - Ihimbo - Luganga - Kilolo inawekwa lami; walau tupate kilometa saba tu kwa mwaka huu wa fedha na mwakani ukitupa saba basi tutakuwa tumesogea, ili watu wawe na imani. Kwa sababu ukiangalia katika Mkoa wa Iringa maeneo ambayo yanategemewa kwa kilimo ni pamoja na Wilaya ya Kilolo. Sasa tusiposafirisha yale mazao yakafika kwenye Wilaya nyingine na baadhi ya Mikoa ambayo ina matatizo itakuwa ni tatizo. Kwa hiyo, nakuomba kabisa uhakikishe kwamba angalau mwaka huu tunapata lami. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini pia, nikushukuru kwa kuwa barabara hii ya Mkoa ilikuwa inashia Idete na juzi nilipokuwa nauliza swali langu na tulishaomba kwamba barabara hii kwa kuwa inakwenda kutokea Mkoa wa Morogoro kupitia Idete - Itonya - Muhanga mpaka Mngeta kwa Mheshimiwa Susan Kiwanga, ningepomba hizo kilometa 26 ambazo zimebaki pale, wala pale hatuhitaji lami tunahitaji tu pesa kidogo tuweze kuunganisha ili iwe rahisi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, na nilisema kwamba leo hii ikitokea barabara ile pale Kitonga, aidha, pakaziba au pakabomoka uwezekano wa kwenda Morogoro unapotoka Zambia, Malawi, Afrika Kusini, Mbeya na Iringa yenyewe inabidi uje Dodoma, karibu zaidi ya kilometa 400 za ziada. Kwa hiyo,

ningeomba Mheshimiwa kwa kuwa ulituahidi juzi hebu angalia uwezekano wa kutusaidia hizo kilometa 26 za kwenda kutokea Mngeta. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia, ningependa kuzungumzia barabara nyingine ambayo inaanzia Ilula - Mlafu - Wotalisoli - Mkalanga - Kising'a mpaka Kilolo, barabara hiyo ni ya Mkoa na ninashukuru Mungu kwamba imeanza kufanyiwa kazi. Ningeomba tu kwa kuwa barabara ile ni ya mkoa ina vipimo maalum ambavyo inabidi vizingatiwe. Na sisi Kilolo tumeweka msimamo kwamba tusingependa kwa wafanyakazi ambao hawatumii utalam wakatoka nje ya mikoa yetu. Kama barabara ya Kilolo inatengenezwa basi vibarua watoke Kilolo badala ya kutoka maeneo mengine ili iwe rahisi wao kulinda zile barabara zao, kuona kama kuna udanganyifu kutoa taarifa kwa viongozi kwamba hapa tunaingizwa mjini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, pi kuna madaraja pale. Nashukuru mmetaja habari ya madaraja kwamba mtatusaidia...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MHE. KATANI A. KATANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nichukue fursa hii kukushukuru kwa kunichagua leo, lakini na mimi nimuombe Mheshimiwa Waziri, nimeona kwenye bajeti yake kwenye suala la barabara ya kutoka Mtwara kwenda Nanyamba - Tandahimba - Newala - Masasi wametenga pesa pale, lakini jambo hili kwa Mkoa wa Mtwara sio la kwanza. Ukisoma bajeti iliyopita ya Wizara ya Ujenzi walitenga pesa, lakini barabara haikujengwa. Sasa msije mkaendelea kutupa *ngulai* tukawa na matumaini mnatenga, mwisho wa siku hakuna utekelezaji; hili ni jambo la hatari sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwaka 2005 Mzee wangu kipenzi, Mheshimiwa Dkt. Jakaya Mrisho Kikwete, Rais Mstaafu, wakati anaomba kura kwa watu wa Mtwara aliwaahidi kuwajengea barabara hii kwa kiwango cha lami. Mwaka 2010 karudi tena akawaahidi kuwajengea barabara hii kwa kiwango cha lami, lakini hata Rais mpendwa sana Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli alipokuja Jimboni kwangu Tandahimba ameahidi kujenga kilometa zote 210 kwa kiwango cha lami. Leo mmekuja mmetenga kilometa 50, kwenye pesa mliyotengea ni shilingi bilioni 20. Mimi sijui kama kuna u-serious kweli wa kuijenga hii barabara yetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini hii ndiyo barabara ambayo nimeizungumzia; Wilaya yangu ya Tandahimba, Wilaya ya Newala, Mtwara Mjini, Vijijini ndio wazalishaji wakubwa wa zao la korosho. Hebu leo jiulize Mheshimiwa Waziri kutoka Mtwara Mjini kwenda Tandahimba Jimboni kwangu ni kilometa 95, lakini unatembea kwa saa saba kutoka Mtwara Mjini. Yaani ukitoka Mtwara kwenda Dar es Salam utafika mapema Dar es Salaam kuliko

Mtwara kwenda Jimboni kwangu Tandahimba. Nikuombe Mheshimiwa Waziri, hii pesa mliyoiweka basi muwe na nia ya dhati kabisa ya kuona barabara hii mnaanza kujenga angalau kwa kilometa hizo mlizozitaja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tuna Barabara ya Ulinzi ipo pale na barabara hii ni muhimu sana. Jambo ambalo nataka nikukumbushe Mheshimiwa Waziri, mwezi wa 12 wakati wananchi wa Jimbo la Tandahimba wamekwama Mto Ruvuma askari wetu walitumia boti kwenda Tandahimba kwa saa 12, lakini walipofika Tandahimba walishindwa kwenda hata barabara ya Ulinzi haipitiki. Mwisho wa siku wale watu wa Tandahimba wameokolewa na boti la kutoka Msumbuji, hii ni aibu kwa Taifa letu. Nione sasa Wizara yako inajipanga vizuri kuziona barabara zile za Mtwara mnazifanyia mambo mazuri sana. Mkumbuke kwamba Mkoa wa Mtwara ulisahaulika kwa kuona kwamba sehemu ile ni sehemu ambayo mlikuwa mmewaweka watu waliokuwa wanapigania uhuru. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, leo watu wameshapata uhuru tayari, mkishinda washaurini na watu wa Msumbiji wawaongezeeni pesa kwa sababu mliwaweka Mtwara ili mtuwekee lami watu wa Mtwara. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nizingumzie suala la Bandari ya Mtwara. Bandari hii ni fursa kubwa kwa uchumi wa Mtwara na kwa Taifa hili la Tanzania. Kama leo Bandari ya Mtwara ingekuwa inafanya kazi vizuri hata leo msingesafirisha maroli haya ya GSM mnapakia saruji kutoka Mtwara kuleta Dar es Salaam kwa gharama kubwa. Leo Bandari ya Mtwara ingekuwa inafanya vizuri watu wa Mtwara wangepanya biashara kubwa na watu wa Comoro ambao wana njaa, na sisi ni wakulima wazuri tu. Bandari ya Mtwara ingekuwa imewezeshwa vizuri leo watu wa Zanzibar tungekuwa tunapata fursa ya kukimbia kwenda Zanzibar, lakini ingekuwa ni fursa ya biashara baina ya nchi hizi za Malawi ambazo hawana bandari na wanatumia gharama kubwa sana kusafirisha mizigo yao kwenda sehemu nyingine. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mmetenga pesa ya kujenga gati moja, lakini wakati tunasoma Mpango tulizungumza suala la magati manne. Niwaombe hata hako kagati kamoja mlikokasema basi tuone sasa kanajengwa kweli, badala ya blah blah ambazo haziwanufaishi Watanzania. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimeona bajeti ya suala la uwanja wa ndege wa Mtwara na nimeona mmetenga fungu pale, lakini jambo ambalo nataka nikukumbushe bajeti ya mwaka uliopita mlitenga shilingi milioni 500, sijui ile shilingi milioni 500 imekwenda wapi? Sasa watu wa Mtwara tusije tukaendelea kudanganywa. Niombe Serikali hii ina nia njema, na mimi naamini Waziri una nia njema, wakati ukiwa Wizara ya Mawasiliano ulifanya mambo mengi mazuri,

nione haya uliyoyaandika unayafanya kweli ili tuone maendeleo ya nchi hii ya Tanzania. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, niende kwenye jambo hili la nyumba za Serikali. Hili ni jambo la ajabu na ni la hatari sana, wenzangu walizungumza. Wenzangu wamezungumza hapa, na haya mambo msipochukulia *serious* wazee wangu wenye kumbukumbu za dhati mtaikumbuka miaka ya 1970, nchi ya Kenya Rais akiwa Mzee Jomo Kenyatta, alifanya mambo kama tunayofanya kwenye Taifa hili la Tanzania. Uuzaji wa nyumba hizi yalifanywa Kenya kwenye ardhi ya Wakenya leo mwanae anakuja kukiri mapungufu ya miaka ya 1970 iliyopita. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, isomeni sheria ile mliyoandaa wenyewe. Ukisoma Sheria ile ya *Executive Agency Act* namba 30 ya mwaka 1997 iko wazi, mmeipa TBA mamlaka kubwa ya kuuza, kujenga upya, kukarabati na kugawa zile nyumba zenye *class A, B* na *C*, lakini mkiangalia kwenye mambo haya ya TBA kama mtafuatilia mtaona namna wenyewe mlivyofanya na mnahusika, wenyewe mnajijua, sio jambo la siri hili. Wazee wangu mpo muda mrefu mnajua kwenye mambo yale. Sasa hizi ni pesa za Watanzania ambazo zinatumiwa kwa maslahi ya watu wachache. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, tena nikuombe Mheshimiwa Waziri, suala hili la TBA uwe *serious*, ndani yake ukisoma magazeti yale ya zamani wapo watu wazito wa Taifa hili wanajua mambo haya. Wameingilia mamlaka ya TBA bila sababu za msingi. Tuone sasa mnakuwa *serious* kwa ajili ya Watanzania na muone Taifa hili la Tanzania ni la watu wote, wala tusikae hapa kwa ajili ya mambo ya vyama kama watu wa CUF, wa CHADEMA, wa CCM wanazungumza jambo kwa *interest* ya Taifa hili, tuwaunge mkono. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, isionekane tu Upinzani unapoleta hoja hamuwi *serious* na hoja ya Upinzani, na Wapinzani pia CCM wakileta hoja tusione hoja zao si za msingi, kwa ajili ya Taifa hili ni lazima tuzungumze lugha moja, tuizungumze Tanzania moja, tuone Watanzania wananufaika na rasilimali zao badala ya kukaa hapa tunapiga ngonjera tu. Watu wanasimama hapa wanapiga mangonjera tu, mnataja majina ya viongozi waliopita, fanyeni kazi sasa huu ndio wakati wa kufanya kazi. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi nikwambie Mheshimiwa Waziri naumia sana, binafsi niseme na ni-*declare interest*. Pande hizi za CCM, CUF, CHADEMA nani mnakaa mnakuja hapa mnawataja viongozi waliopita. Andaeni mikakati yenu kama hi mliyoileta leo, tekelezeni ya kwenu achaneni na kuzungumza mambo yaliyopita, kama mnashindwa kuchunguza fanyeni hayo mnayoyakusudia sasa. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Waziri nikuombe sana na niendeleo kukuomba sana; barabara hii ya kutoka Mtwara kwenda Tandahimba kama kuna sehemu kwa kudokoadokoa hebu waone Wamakonde hawa. Zamani mlikuwa mnasema Wamakonde sio watu, sisi ni watu tena majabali kweli kweli! mtuone kwamba, tupo kwenye Taifa hili. Ahsante sana. (Makofi)

MHE. FREEMAN A. MBOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi na mimi nchangie hoja ya wizara hii. Nitachangia masuala machache sana, na suala la kwanza ambalo ningependa nimuombe kabisa Mheshimiwa Waziri aelewe, nitazuia mshahara wake; ni suala linalohusu uwanja wa ndege wa KIA. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, hili suala limezungumzwa Bunge la Nane, Bunge la Tisa, Bunge la Kumi, leo tuko Bunge la 11. Nimeshasimama katika Bunge hili zaidi ya mara kumi nazungumza suala la KIA, lakini mimi sielewi Serikali yetu inafikiri nini na inataka nini, na sijajua ni nani hasa *beneficiary* wa ule uwanja wa ndege wa KIA.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa faida ya wale wapya nitatoa historia kidogo tu kwa muda mfupi sana. Uwanja huu mliubinafsisha mwaka 1997 kwa kipindi cha miaka 25 kwa gharama ya dola 1,000 kwa mwaka. Mkamkabidhi mwekezaji eneo la kilometa za mraba 110, mkamkabidhi na uwanja mzima. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, tumelalamika kuhusu ule mkataba wa KIA kwamba ardhi mliyoikabidhi kwa huyo mwekezaji ilikuwa ni ardhi iliyogusa Wilaya mbili; Wilaya ya Hai na Wilaya ya Arumeru katika Mkoa wa Arusha. Ni ardhi ambayo imegusa kata sita na vijiji 12. Sasa uwanja wa ndege ule umetumika kama vile hauna mwenyewe. Tumelalamika, tumeunda tume tumekwenda na Mawaziri KIA, lakini bado kuna sintofahamu haieleweki kuhusiana na uwanja ule; hatimaye Serikali ikakiri kwamba uwanja ule una matatizo, mkataba una matatizo; mwaka 2009 Serikali ikavunja ule mkataba.

Baada ya Serikali kuvunja mkataba wakadai kwamba wamerejeshu uwanja wa Kimataifa wa KIA katika miliki ya Serikali. Lakini Serikali ikatoa kauli kwamba asilimia 90 ya masharti ya mkataba hayakutekelezwa, lakini kitu cha ajabu mkataba ulipovunjwa Serikali ikailipa fidia kampuni ambayo ilitakiwa kuwekeza pale.

Mheshimiwa Mwenyekiti, yakalipwa mamilioni ya dola; na wakati wamiliki hao wanaendesha ule uwanja Serikali ilikopa kutoka kwenye *European Development Bank* zaidi ya dola milioni nne ambazo tunalipa Watanzania wote. Mimi najjuliza viongozi wetu wako wapi, yaani wanafikiri nini?

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa kichekezo kikubwa kuliko vyote ni hiki; baada ya ule uwanja kuwa umerejeshwa Serikalini, Serikali ikamuachia yule yule aliyekuwa anauendesha ule uwanja kazi ya kuuendesha ule uwanja. Ukiuliza Serikali leo au hata Waziri, uwanja wa Kimataifa wa KIA unaingizia Serikali hii shilingi ngapi hawezi kukuambia jibu ambalo linaeleweka. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, na uwanja huu ambao mwekezaji yule yule wa KADCO ameachiwa, tunaambiwa inamilikiwa na Serikali kwa asilimia 100, viwanja vyote vya ndege nchi hii vinaongozwa na Taasisi inayoitwa *Tanzania Airport Authority*. Kama uwanja ni asilimia 100 mali ya Serikali ni kwa nini mnawaachia watu binafsi wanauendesha? (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, na watu hao hao ndio wale ambao walishindwa kutekeleza asilimia 90 ya masharti ya mkataba. Sasa leo uwanja wa ndege wa KIA unatumia eneo la kilometa za mraba, nimesema umetengewa eneo la kilometa za mraba 110. Umegusa watu, makabila mbalimbali na eneo lile waliishi Wamasai kabla hata ya Uhuru wa nchi yetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kinachofanyika pale sio uendelezaji wa uwanja wa Kimataifa wa Kilimanjaro, ni watu ndani ya Serikali wanaweka mikakati ya *ku-grab* ile *land* inayozunguka uwanja wa KIA. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nitawapa takwimu ambazo mtaona miujiza ya Tanzania. Mojawapo ya viwanja ambavyo viko bize sana duniani ni uwanja Heathrow nchini Uingereza, (London Heathrow) ambao una *terminal one, terminal two, terminal three, terminal four* na wanakwenda *terminal five and six*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, uwanja wa Heathrow London umejengwa katika eneo la hekta 1,227. Lakini uwanja wa KIA uki-*compare* na Heathrow, London eti Serikali inasema uwanja ule unahitaji hekta 11,085. Uwanja wa Heathrow kwa mwaka mmoja una *handle flight* na hizi ni *data* za mwaka 2014, 500,000. Uwanja wa KIA kwa mwaka mzima una *handle flight* 7,800.

Mheshimiwa Mwenyekiti, uwanja Heathrow kwa mwaka mzima unapitisha *passengers* milioni 75, uwanja wa KIA *comparatively* unapitisha abiria 820,000. Uwanja huo wa Heathrow unaotumia hekta 1,200 unapitisha tani 1,420,000 za *cargo* lakini uwanja wa KIA unapitisha tani 3,000.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa tunasema vijiji vinavyozunguka uwanja ule, vijiji vya Mtakuja, Tindigani, *Sanya Station*, Rundugai, Chemka, Majengo katika Jimbo la Arumeru, Samaria, Malulu na Maroroni upande Arumeru, haya maeneo yanatakiwa Serikali iweke mpango chini yarejeshwe kwa wananchi, wananchi waishi kwa amani. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, uwanja wa KIA hauhitaji kilometa za mraba 110 kwa ajili ya kujenga uwanja haiwezekani, ni matumizi mabaya ya ardhi na wizi wa ardhi ya wananchi na mnajua kabisa mikoa ya Kaskazini ardhi ni tatizo kubwa kweli kweli. Hilo ni jambo la kwanza ambalo ningependa sana kulizungumza kuhusiana na mpango wa KADCO.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo la pili, barabara. Kuna barabara moja inajengwa, kwanza Waheshimiwa Wabunge nieleze jambo moja hapa. Kuna dhana ambayo inajengeka kwamba kuna barabara zinajengwa sana Kilimanjaro au pengine Kaskazini, ni kweli na napenda nikiri kuna mikoa yenye uhaba mkubwa wa barabara na ni lazima tupige sana kelele ili tupate barabara za kutosha. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini hata huku Kilimanjaro hali sio shwari mnavyofikiria na naomba nitoe takwimu kwa Jimbo langu kwa mfano; barabara ya kwanza ya lami ilijengwa mwaka 1966, barabara ya kilometa 12, kwa miaka 40 haikujengwa barabara nyingine. Barabara iliyofuata kujengwa ilijengwa wakati ya awamu ya Mheshimiwa Jakaya Mrisho Kikwete ambaye alitoa ahadi ya kujenga barabara inayoitwa Kwa Sadala - Masama.

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara hiyo imejengwa tangu mwaka 2010, kilometa hizo 12.5 hazijakamilika mpaka leo. Sasa kama tunaweza kujenga kilometa 12.5 kwa miaka sita ni dhahiri kwamba wajenzi (*contractors*) wanalipwa fidia kubwa kwa ajili ya *interest* kwa sababu ya kukaa *site* kwa muda mrefu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, mimi niombe Serikali kwamba wamechukulia suala la ujenzi *infrastructure* kama *priority* ni jambo jema kwenye uchumi, lakini *absorption capacity* inanitia wasiwasi kidogo. Kwa idadi ya fedha iliyopelekwa katika Wizara hii, kwa idadi ya miradi ambayo itatakiwa kutekelezwa katika Wizara hii, ni lazima Serikali na Wizara hii iangalie uwezo wake wa kuweza ku-*absorb* kiwango hiki cha fedha *otherwise* mnaweza mkatoa *room* kubwa sana ya ubadhilifu na wizi wa fedha kupitia miradi mbalimbali ambayo inategemewa kujengwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine ambalo ningependa kulizungumza kwa haraka sana ni reli ya kaskazini. Ni kweli reli ni kitu muhimu kwa nchi nzima kila mahali, nina-*understand*, lakini hii reli ya *northern line* tusiipuuze kwa muda mrefu kwa sababu hata kidogo kilichobakia pale kitapotea. Kwa hiyo, naungana Waheshimiwa Wabunge wa Tanga katika kilio chao, kwamba tunapofikira reli tusifikirie tu *central line*, tuiimarisha *central line*, tuiimarisha TAZARA, tujenge reli ya kusini na vilevile *northern line* ambayo tayari ilikuwepo tusiipoteze ile reli kwa sababu itakuja kutugharimu fedha nyingi sana kujenga wa mara nyingine.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Hussein Amar, ajiandae Mheshimiwa Edward Mwalongo.

MHE. HUSSEIN N. AMAR: Mheshimiwa Mwenyekiti, asante kwa kunipa nafasi na mimi niweze kuchangia. Kwanza naanza kumshukuru mwenyenzi mungu ambaye amenijalia afya njema kwa siku ya leo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza kabisa nianze kumwambia Mheshimiwa Waziri wa Ujenzi, kwamba sitaunga mkono hotuba hii mpaka hapa atakaponipa majibu yaliyo sahihi. Kwa nini nasema hivyo, leo mimi ni Mbunge katika Jimbo la Nyang'hwale nina umri wa miaka sita katika nafasi hii ya Ubunge.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwaka 2010 Mheshimiwa Rais aliyepita wa Awamu ya Nne alikuja kuomba kura kwenye Jimbo hilo la Nyang'hwale, akatuahidi kutujengea barabara kwa kiwango cha lami kutoka Kahama kupita Wilaya ya Msalala, Nyang'olongo, Bukwimba, Nyang'hwale, Busolwa, Busisi na Sengerema kwa Mheshimiwa Wiliam Ngeleja. Mwaka 2012 Mheshimiwa Rais alikuja kwa mara ya pili akiwa ameongozana na Waziri Mheshimiwa Jumanne Maghembe, Rais wa sasa, Mheshimiwa Majaliwa na Mheshimiwa Stephen Masele.

Mheshimiwa Mwenyekiti, alikuja akafanya mkutano wa hadhara pale, akatuahidi tena neno lile lile, kwamba nitawajengea barabara ya kiwango cha lami kutoka Kahama - Nyang'hwale kuunganisha Sengerema. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwaka 2015 mgombea Urais, Makamu wa Kwanza wa Rais, Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan naye alikuja akasema maneno yale yale. Tulimuomba na akasema barabara hii itajengwa kwa kiwango cha lami. Mwaka 2015 Rais wa Awamu ya Tano Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli niliomba na kukumbusha na akasema mimi nilikuwa Waziri wa Ujenzi kipindi kile, sasa nikiwa Rais barabara hii itajengwa kwa kiwango cha lami.

Mheshimiwa Mwenyekiti, wananchi waliamini na wakatoa kura nyingi sana kwa Mheshimiwa Rais na mimi mwenyewe Mbunge. Leo nina sababu gani ya kuunga mkono hoja hii, viongozi wangu Wakuu wa Kitaifa wametoa ahadi na ahadi hii haimo ndani ya hiki kitabu, naunga mkono nini? Ninaomba Mheshimiwa Waziri, utakapokuja kuhitimisha hapo, bila kutoa majibu sahihi leo sikubali kuunga mkono na nitashika shilingi, itakuwa ni mara yangu ya kwanza leo. Huyo anayesema hawezi sijui yeye ndiye aliyenileta Bungeni? Mimi nasema sitounga mkono hoja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna lami ambayo tuliahidiwa, ujenzi wa barabara ya lami kutoka Geita kuja Nyang'hwale yenye urefu wa kilometa 80, tangu mwaka 2013 tumeweza kujengewa kilometa sita. Kwenye kitabu hiki leo nimesoma nimepangiwa kilometa 2.78, kilometa 80 zitajengwa baada ya miaka mingapi? Nina haja gani ya kuunga mkono hoja hii? Kwa hiyo, Mheshimiwa Waziri ninaomba leo uniambie.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini pia niende kwenye upande wa mawasiliano. Jimbo langu lina Kata 15, lakini ni Kata sita tu ndizo zenye mawasiliano. Kata tisa ambazo ni Bukwimba, Kafita, Nyugwa, Kakola, Nyamtukuza, Nyabulanda, Shabaka, Nyijundu, Kaboha hazina mawasiliano ya simu. Lakini cha ajabu kwenye kitabu chenu hiki mmesema hivi; Busolwa kuna Mnara lakini haujawashwa, kuna kama Kata sita ziko hapa pembeni mmeonesha kwamba haujawashwa. Hebu niambiwe sababu gani kwa nini minara hiyo haijawashwa na iko tayari leo zaidi ya miaka miwili.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa wananchi wa Jimbo la Nyang'hwale wanamsikiliza leo Mbunge wao, hawamuoni kwenye tv lakini wanamsikiliza kwenye redio kwamba leo Mbunge wetu...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Mheshimiwa ahsante, muda wako umekwisha ahsante. Mheshimiwa Edward Mwalongo, ajiandae Mheshimiwa Omari Kigua na Mheshimiwa Abdallah Chikota.

MHE. EDWARD F. MWALONGO: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante kwa kunipa nafasi. Na mimi nianze kupongeza Wizara ya Ujenzi kwa hotuba nzuri ambayo tunayo mbele yetu na tunaendelea kujiadili.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi nianze na jambo la Njombe Mjini, nashukuru kwamba ahadi ya Rais naona inaelekea kwenye ukweli kwamba nimepata kilometa nne za barabara za mjini nashukuru sana naomba hiyo kazi ifanyike. Kwa sababu iko hapa kwenye kitabu bado sijajua utekelezaji utakuwaje lakini naona mtunda na mategemeo ni mazuri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo moja tu ambalo linaleta shida katika mji wa Njombe, ziko alama za "X". Alama zile zimewekwa na TANROADS, alama zile zinawatia umaskini wafanyabiashara na wananchi wa Njombe. Alama zile zimewekwa miaka mingi hazijulikani lengo lake ni nini, nyumba zile wananchi wanalipia kodi, Wizara ya Ardhi bado inawatambua kama ni wamiliki halali wa vile viwanja, lakini wale wananchi zile nyumba hawawezi kukarabati, kuziendeleza na wala wakienda nazo benki hawawezi kupata mkopo kwa kuweka dhamana zile nyumba.

Mheshimiwa Mwenyekiti, huku ni kuwatia umaskini wananchi, naomba Wizara ifanye maamuzi kama haina fedha za kuwalipa fidia ama kufanya marekebisho ya zile barabara basi ifute zile "X" mara moja na iwaruhusu wananchi waendeleo na maendeleo yao na ifanye kwamba barabara ya Mjini Njombe iwe nyembamba kama ilivyo sasa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sisi tutaridhika kabisa na ile barabara ilivyo, na tuko tayari kufanya mji wetu uendeleo kuwa bora, kuliko sasa mmetuweka katika maisha magumu, nyumba zimetwa alama za "X" haziendelezwi, mji ni mchafu watu wanashindwa kuuendeleza. Naomba sana Mheshimiwa Waziri uliangalie hilo suala la mji wa Njombe na alama za "X".

Mheshimiwa Mwenyekiti, liko suala la barabara ya Ludewa - Njombe. Barabara hii inaanzia katika msitu wa Itoni pale Nundu, barabara hii naona imetengewa fedha shilingi bilioni 35; ni fedha kidogo mno kwa barabara hii. Lakini kingine ambacho ni cha kushangaza, barabara hii inaanzia kujengwa Lusitu kwenda Mawengi. Barabara inaanzia kujengwa kilometa 50 ndani, naomba Mheshimiwa Waziri arudishe barabara hii ianzia Itoni kuelekea Ludewa na iongezwe fedha kwa sababu huku ndiko tunakozungumza kila siku habari ya Mchuchuma na habari ya Liganga.

Mheshimiwa Mwenyekiti, habari ya Mchuchuma na Liganga imeanza kuzungumzwa kwenye mabunge tangu Bunge alijahamia Dodoma, tangia watu wengine humu ndani hawajazaliwa mpaka sasa wanakuwa Wabunge, Mchuchuma - Liganga na tunalalamika nchi haina fedha lakini tumeacha mali inalala Ludewa. Chuma kipo pale, tunataka kuanzisha viwanda, tutaanzisha viwanda gani bila chuma? Niwaombe sana tutengeneze barabara ya Ludewa ili kusudi tuweze kutoa kile chuma tufanye maendeleo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, liko suala la TAZARA. Tunazungumza habari ya reli ya *standard gauge*, ni jambo jema na wengi wamesema sana juu ya reli na kwamba reli ni uchumi. Lakini hebu tujifunze kule TAZARA kuna shida gani? Tunahangaika na barabara ya Tanzania Zambia kuikarabati kila mwaka, mizigo yote ipo barabarani, reli tupu haina kazi. Tunazungumza habari ya bandari kavu, sisi wa Kusini na sisi tunasema kama bandari kavu inatakiwa na ni muhimu tuiweke Mbeya ili kusudi mizigo ya Kusini mwa majirani zetu ipite kwenye bandari kavu itakayojengwa Mbeya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sikusema toka mara ya kwanza lakini dakika zangu tano namuachia jirani yangu ili na yeye apate nafasi ya kuchangia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, liko suala la madaraja. Sisi tumeomba katika Halmashauri ya Mji wa Njombe, tujengewe daraja katika kijiji cha Mamongolo kuvukia kijiji cha Lupira, Wilaya ya Makete ili kusaidia wananchi kule waweze

kuvuka kwenda hospitali kupata matibabu. Kuna mto mkubwa pale hauna daraja, lakini nimejaribu kuangalia kwenye kitabu sijaona, nikuombe sana Mheshimiwa Waziri utakapo...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa Omari Kigua, ajiandae Mheshimiwa Abdallah Chikota.

MHE. OMARI M. KIGUA: Mheshimiwa Mwenyekiti, asante kwa kunipa fursa hii. Awali ya yote naomba nikushukuru kwa kunipa nafasi ya kuchangia hotuba hii ya Wizara ya Ujenzi lakini pia nimshukuru Mheshimiwa Waziri husika wa Wizara hii kwa mara ya kwanza ameweza kuona umuhimu wa Jimbo la Kilindi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi nataka nianze kwa kuchangia hususani katika upande wa barabara kwenye dhana ya kuunganisha mikoa kwa mikoa kwa maana ya barabara kiwango cha lami. Nikienda ukurasa wa 41, hapa nataka nizungumzie barabara inayoanzia Handeni kwenda Kibirashi, Kijungu, Kibaya, Njoro, Chemba, Kwa Mtoro hadi Singida, ina urefu wa kilometa 460. Dhana hii ya kuunganisha mikoa ni dhana pana na ina maana kubwa sana kwa sababu inalenga katika uchumi wa mwananchi mmoja mmoja, Wilaya, Mkoa hadi Taifa. Unapofungua barabara maana yake unaruhusu mazao yauzwe kwa wepesi, unaruhusu *movement* za watu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Waziri wa Wizara hii katika mwaka wa fedha unaoanza 2016/2017 wametufikia katika *stage* ya *visibility study* na *detailed design*. Mimi nataka niamini kabisa kwamba barabara hii ni muhimu sana kwa sababu inaunganisha mikoa minne, Mkoa wa Tanga, Mkoa wa Manyara, Singida pamoja na Dodoma. Muda umefika wa kuweza kuitengeneza barabara hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna jambo lingine ambalo limezungumzwa na Wabunge wa Mkoa wa Tanga na mimi lazima nizungumze, hususani suala la reli ya Tanga kwenda Moshi hadi Musoma, na pia nataka nizungumzie habari ya bandari. Mambo yote haya ni ya msingi kwa sababu yanalenga kuinua uchumi wa Tanga. Waziri wa Viwanda alizungumza hapa kwamba kuna wawekezaji ambao wanataka kufungua viwanda katika Mkoa wa Tanga. Sasa kama unataka kufungua Mkoa wa Tanga maana yake nini, ni lazima uwe na bandari na reli iliyo imara ili uweze kusafirisha *cement* ile katika mikoa ya pembezoni mwa nchi. Mimi naomba Mheshimiwa Waziri hili ulitie mkazo mkubwa sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine ambalo ningependa kuchangia kwa sababu muda hautoshi ni juu ya wakandarasi wetu ambao wanatengeneza barabara. Barabara nyingi hususani katika Halmashauri

zinatengenezwa chini ya kiwango na wakati mwingine mkandarasi anatengeneza barabara haweki matoleo. Hili linasababisha barabara hizi kuharibika hasa wakati wa mvua. Mfano katika Jimbo langu la Kilindi lenye *squire meter 6,125*, Mheshimiwa Waziri nikuambie barabara hizi sasa hivi hazipitiki.

Mheshimiwa Mwenyekiti, wananchi wamenituma kwamba tuangalie ni namna gani mfuko huu wa *TANROADS* unaweza kusaidia kuikarabati barabara hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini lingine ni ushauri tu katika Wizara hii kwamba pawepo na *performance audit* katika miradi yetu mikubwa ya barabara. Miradi hii wakandarasi wanapewa hela nyingi sana, lakini baada ya mwaka mmoja, miezi sita barabara hazipitiki. Hii haiwezekani, Serikali lazima iwe *very serious* na hili, ili fedha za Watanzania ziwe na maana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini suala lingine ambalo ningependa kuchangia ni suala la mawasiliano...

(Hapa kengele ililiakuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante. Anafuata Mheshimiwa Abdallah Chikota, ajiandae Mheshimiwa Dkt. Mary Nagu, Mheshimiwa Oliver.

MHE. ABDALLAH D. CHIKOTA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nikushukuru kwa kunipa nafasi ili na mimi niweze kuchangia hoja ya Wizara hii ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano. Nitaanza kuchangia kwa kuzungumzia hoja ya Bandari ya Mtwara na kama walivyosema wenzangu waliopita kwenye masuala ya Kitaifa, basi itikadi tuweke pembeni. Umuhimu wa bandari ya Mtwara umeelezewa vizuri sana na hotuba ya Kambi ya Upinzani ukurasa wa 26; zimetajwa sababu 12, lakini na wewe Mheshimiwa Waziri, ukurasa wa 84 umeelezea umuhimu wa Bandari ya Mtwara. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini kwa masikitiko makubwa naomba ninukuu kauli za utatanishi ambazo zipo kwenye hotuba hii. Naomba kunukuu, ukurasa wa 84 unasema kwamba, "Bunge lako lilitaarifiwa juu ya kukamilika kwa majadiliano baina ya Mamlaka ya Bandari na mkandarasi wa mradi wa kupanua Bandari ya Mtwara kwa kujenga ghati mpya nne kwa utaratibu wa sanifu, jenga na gharamia," mwisho wa kunukuu. Lakini hapo chini kuna sentensi ambayo ni ya utatanishi inasema; "napenda kuliarifu tena Bunge lako tukufu kuwa, majadiliano hayo sasa hayakufanikiwa"; kule juu tuliambiwa yamekamilika, sasa tunaambiwa kwamba hayakufanikiwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunajikaanga sisi wenyewe, uwekezaji tukiwekeza kwenye Bandari ya Mtwara, hatuisaidii Mtwara tu tunaisaidia Tanzania, sasa hivi wakati wa msimu wa korosho meli ya Dangote ikiingia Bandari ya Mtwara, basi korosho haziwezi kusafirishwa kwa sababu Bandari ya Mtwara inakuwa haina uwezo wa kuudumia meli nyingi. Na tuliaminishwa kwamba, ghati nne zinajengwa na tarehe 26 Februari, 2016 Mheshimiwa Waziri Mkuu alitembelea bandari hii akaulizia kwamba, mkandarasi anaendelaje? Maana nasikia kwamba anazungushwa?

Mheshimiwa Mwenyekiti, alijibiwa kwamba anaendelea vizuri na hakuna tatizo, lakini leo hii tunaambiwa kwamba majadiliano hayakufanikiwa.

Mimi niungane na waliosema kwamba TPA kuna matatizo, Mamlaka ya Bandari kuna matatizo. Kwa hiyo, naomba Waziri utakapokuja kufanya majumuisho utuambie nini kilijiri, nini kilitokea, kwa sababu, kampuni hii ni kampuni kubwa, ni kampuni ya Hyundai ya Japan, haiwezi kuacha mradi huu kwa sababu nyepesi tu ambayo imetajwa hapa. Maana sababu yenyewe imeelezwa kwamba mkandarasi kwa sasa hawezi kugharamia mradi badala yake aikutanishe mamlaka na benki itakayotoa mkopo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kampuni ya Hyundai haiwezi kufanya jambo hili inawezekana kuna uzembe ulifanyika na mtu fulani. Kwa hiyo, naomba Waziri utakapokuja utuambie nini kilijiri mpaka mradi huu mkubwa ukaahirishwa tena kwa dakika za mwisho.

Mheshimiwa Mwenyekiti, na mimi niungane na wenzangu kuzungumzia kwamba, uwekezaji kwa Kanda ya Kusini haufanywi kwa kiasi kinachotakiwa; nimezungumzia Bandari ya Mtwara, lakini unapozungumzia eneo maalum la uwekezaji tunazungumzia Mtwara na Lindi, lakini hata Bandari ya Lindi...
(Makofi)

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Dkt. Mary Nagu, ajiandae Mheshimiwa Oliver, ajiandae na Mheshimiwa Doto Biteko.

MHE. DKT. MARY M. NAGU: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi na mimi niungane na wenzangu kumpongeza Mheshimiwa Waziri kwa kazi nzuri anazofanya na mimi nitajikita zaidi kwenye ujenzi wa barabara na pengine kwa ujumla, mambo mengine machache. Napenda kuwapongeza kwa sababu si kazi rahisi kujenga barabara za lami katika miaka michache kwa kilometa 17,000 na ninashukuru sana Mkoa wa Manyara una kilometa 223 za lami.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kuiomba Wizara, pamoja na kilometa hizi 223 sisi tuna barabara ambayo tumeiomba na Mheshimiwa Rais aliahidi barabara kutoka Mogitu kwenda Haydom – Mbulu mpaka Karatu na Haydom ndio Hospitali ya Rufaa, kuna miezi mingi ya mvua ambapo wananchi hawawezi kwenda kwenye hiyo hospitali, kwa hiyo, tunaomba sana barabara hiyo iwe ya lami. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na pongezi zangu naomba Wizara iangalie gharama za kujenga barabara za lami. Nilivyoangalia takwimu kwenye kitabu hiki ni karibu shilingi milioni 800 mpaka shilingi bilioni moja kujenga kilometa moja. Ninaomba sana tuliangalie hilo kwa sababu, badae hii itakuwa *reflected* kwenye gharama za uchumi ndani ya nchi na ninajua kwamba, mwanzo ni mgumu, lakini tunavyoendelea tunaweza tukafanya hivyo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine ambalo naliomba ni barabara za Mkoa wa Manyara, ni chache sana ambazo zina hadhi ya mkoa, tunaomba sana barabara zile zipandishwe hadhi. Na tumeshaandika barua kwenye Wizara, lakini naomba nikumbushe barabara ya Dongobesh - Obesh - Basodesh - Gawal mpaka Singida tunaihitaji kwa sababu itatusaidia sana kwenye uzalishaji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini lingine ambalo ninaliomba ni kwamba tumeweza kujenga barabara nyingi kuu kwa ajili ya kupewa asilimia 70 ya Mfuko wa Barabara. Ninafikiri muda umefika sasa kupeleka nguvu kubwa zaidi kwenye barabara za Wilaya na vijijini na ni wakati muafaka na ninawaomba Wabunge tukubaliane kwamba sasa mgawanyo uwe asilimia 50 kwa 50 ili barabara hizi ziende sambamba na barabara kuu ziwe *served* na barabara zile za Wilaya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nilisema kwamba nitajielekeza zaidi kwenye mambo ya ujumla; nasema kwamba jamani katika usafirishaji na uchukuzi, gharama ndogo iko kwenye usafiri wa maji, ukifuatiwa na usafiri wa reli. Na uchumi utakuwa na gharama ndogo kama reli itakuwa inatumika zaidi kuliko barabara. Ninaungana mkono na watu wa reli ya kati, reli ya Tanga na ile ya Kaskazini kuelekea Kaskazini Magharibi kwa kufanya uchumi wetu uwe wa ufanisi kulinganisha na nchi zingine ili tuweze kufanya biashara nzuri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninaomba sana hili tuliangalie ili badae sasa barabara ziwe zina-*feed* reli na ninajua kuna watu, na mimi kama ningekuwa na malori ningegopa kwa binafsi yangu kuzamisha reli kwa ajili ya barabara. Ninaomba sana hili tuliangalie, lina maslahi binafsi, ni ngumu na tuliangalie. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwisho ningependa kusema namna ya kuendesha Bunge hapa. Ninaomba sana jamani habari ya kutukanana, habari ya kukashifiana, haikubaliki na Kanuni za Bunge, lakini hili ni jumba tukufu, hili ni jumba ambalo tunapaswa kuwaheshimu viongozi wetu wa nchi... (Makofi)

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante. Anafuata Mheshimiwa Oliver na ajiandae Mheshimiwa Biteko na...

(Hapa baadhi ya Wabunge walizungumza bila mpangilio)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Oliver.

(Hapa baadhi ya Wabunge walizungumza bila mpangilio)

MHE. OLIVER D. SEMUGURUKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana...

MHE. DKT. MARY M. NAGU: Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono bajeti ya Waziri, pamoja na...

MHE. OLIVER D. SEMUGURUKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kunipatia nafasi. Awali ya yote namshukuru Mwenyezi Mungu kwa kunipa nafasi hii na kusimama mbele ya Bunge lako Tukufu. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza kabisa najikita katika Sheria ya Mtandao iliyopitishwa na Bunge lako Tukufu mwaka jana. Naona hii sheria haijafahamika vizuri kwa wananchi, nilikuwa naomba Serikali iweze kufuatilia kwa undani zaidi utumiaji wa hii Sheria ya Mitandao. Je, ni lini Wizara yako itatoa elimu ili watu waelewe hii Sheria ya Mitandao, maana mitandao inatumika ndivyo sivyoy.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nilikuwa naomba pia kuhusu simu. Ni lini simu zitakuwa na *rate* moja? Kwa mfano, mtandao wa Vodacom au Airtel na Tigo kuwa na *rate* moja? Nilikuwa naomba pia Serikali iweze kulingalia hili.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia Mkongo wa Taifa umeenea nchi nzima, lakini *internet* inasumbua sana, baadhi ya maeneo ni shida. Unaweza uka-*download* kitu kwa muda wa masaa mawili, *document*. Labda una haraka sana ya kwenda sehemu unataka *document* uwasilishe sehemu, lakini inakuwa ni shida, nini maana ya kuweka Mkongo wa Taifa zima?

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia *network* kwa vijijini imekuwa shida sana. Mtu unaenda vijijini unabeba simu tatu, *atleast*, upate *communication*. Unabeba

labda simu ya Vodacom, Airtel na TTCL, hapo pote unatafuta *communication*. Nilikuwa naomba pia, hili iweze kuliangalia. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, najikita moja kwa moja katika SUMATRA. Mara nyingi tunasikia SUMATRA ikidhibiti nauli za mabasi na treni, lakini kwenye nauli za ndege hakuna kudhibiti, ukiuliza unaambiwa inategemea soko kwa kuwa ni huria. Mbona basi ni huria na inazidhibitiwa? Unakuta ndege, kila ndege ina nauli yake, unakuta *FastJet* ina nauli yake, ATCL ina nauli yake, kila ndege ina nauli yake. Tulikuwa tunaomba na hili nalo muweze kuangalia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, upande wa Kagera Airport. Kagera tuna Kagera Airport, lakini pia Ngara tuna uwanja wa ndege unaitwa Luganzo Airport. Huo uwanja wa Luganzo ulishasahaulika kabisa, hata hauongelewi katika Ilani ya CCM sijawahi kuona. Ule uwanja ulitumika sana kipindi cha wakimbizi, ndege zote za UN tulikuwa tunatumia pale. Na mimi ni mmoja wapo nilikuwa nafanya kazi UN, ndio tulikuwa tunatumia hata kuleta mizigo, cargo zote za wakimbizi zilikuwa zinatumia huo uwanja, lakini uwanja umesahaulika kabisa. Tunaomba Wizara hii iweze kuangalia ule uwanja wa Luganzo kama Serikali inaweza ikaanza kuutumia ili hata wawekezaji wa ndege waweze kutumia ule uwanja. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, najikita pia katika ujenzi wa nyumba za watumishi wa umma. Watumishi wa umma wana tatizo la makazi kutokana na uhaba wa nyumba za Serikali. Unakuta mtumishi wa Serikali amehamishwa kutoka kituo kimoja kwenda kingine, anakaa hotelini muda mrefu sana, hapa hela za Serikali zinazidi kutumika. Kabla ya kuhamishwa kwa nini asitafutiwe nyumba ili Serikali kuweza kuangalia hizo hela zisiende bure. Nyumba hazina hadhi bora kwa... (Makofi)

(Hapa baadhi ya Wabunge walizungumza bila mpangilio)

MWENYEKITI: Ahsante. Anafuata Mheshimiwa Doto na Mheshimiwa Profesa Maji Marefu wajandae.

MHE. DOTO M. BITEKO: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru kwa kunipa nafasi hii. Naomba na mimi nimshukuru Mwenyezi Mungu kwa kunipa nafasi hii ya kuzungumza mbele ya Bunge lako.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi nianze moja kwa moja, nina miradi ya barabara ambayo iko kwenye Wilaya yetu ya Bukombe ambayo namuomba Mheshimiwa Waziri aiangalie kwa jicho la pili kwa sababu Wilaya ya Bukombe kwa ramani yake jinsi ilivyo, upande wa Kusini imepakana na hifadhi kwa hiyo hakuna namna ya kupita. Namna pekee ya kufungua Wilaya ya Bukombe ni kufungua barabara za upande wa Kaskazini. Kwa hiyo, ninakuomba sana

Mheshimiwa Waziri utuangalie Wilaya ya Bukombe utuunganishe na Wilaya nyingine za Mkoa wa Geita na mikoa ya jirani.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mfano, iko barabara inayotokea Ushirombo inapita Katome, inapita Nyang'orongo, inapita Nanda, inapita Bwelwa, inapita Iboya, inapita Bwendamwizo, inapita Ivumwa, inapita Wigo, inatokea Nyaruyeye Wilaya ya Geita, inakwenda Nyarugusu inatokea Buyagu hadi Geita Mjini. Barabara hii ni muhimu sana kwa sababu inawasaidia wananchi wa Wilaya ya Bukombe kusafirisha mazao yao kuyapeleka Geita. Barabara hii ni muhimu sana kwa sababu inawaunganisha wananchi wa Wilaya ya Bukombe pamoja na wananchi wa Wilaya ya Nyang'hwale kwenda mkoani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninaomba pia, Mheshimiwa Waziri aingalie barabara ambayo inatuunganisha Bukombe pamoja na Wilaya ya Chato. Barabara hii ni muhimu sana kwa uchumi wa wananchi wa Geita, kwa wananchi wa Chato, pamoja na wananchi wa Bukombe. Barabara yenyewe ni hii inayopita Bulega, inatokea Kavoyoyo, inaenda Shisabi, inaenda Mwabasabi, inaenda Matabe, inatokea Bwanga kwa Dkt. Kalemani, tunaunganishwa na Daraja moja la Nyikonga. Mheshimiwa Waziri tunakuomba sana hii barabara ni muhimu sana, uiweke na yenyewe iweze kutusaidia kwenye kukuza uchumi wa watu wetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara ya Lunzewe Bwanga, leo ni miaka miwili imesimama haijengwi. Ni barabara ambayo inajengwa kwa kiwango cha lami, kwa muda wote huu haijafanyiwa kazi, lakini mbali na hivyo wananchi wa Lunzewe pale hawajalipwa fidia kwa miaka yote hiyo. Hawawezi kuendeleza nyumba zao, hawawezi kufanya chochote kwa sababu wanasubiri fidia kutoka TANROADS. Ninakuomba sana Mheshimiwa Waziri utusaidie barabara hii ijengwe, lakini vilevile wananchi wale waweze kupata fidia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninaomba vilevile, Mheshimiwa Rais wakati wa kampeni aliwaahidi wananchi wa Bukombe; na hii ni sauti ya wananchi wa Bukombe inakulilia Mheshimiwa Waziri, kilometa tano za lami kwenye Mji wa Ushirombo tunaziomba. Sijaona mkakati wa aina yoyote wa kutekeleza ahadi hii, ninakuomba sana, wananchi wanaamini kwamba ahadi hii itatekelezwa na tuanze sasa hivi. Kilometa tano tu na sisi pale tupate lami Mheshimiwa Waziri, ili siku ukija na suti yako usitoke na vumbi, uje uko *smart*, utoke ukiwa *smart* kwa sababu utakuwa umetuleta barabara ya lami. Ninakuomba sana uzingatie hilo Mheshimiwa Waziri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo la mwisho, uwanja wa ndege wa Geita. Mkoa wa Geita ndio mkoa unaotoa dhahabu na madini, Wizara ya Nishati na Madini mapato yake makubwa yanatokea Geita, lakini jambo la kusikitisha ni kwamba pamoja na upya wake hatuna uwanja wa ndege. Uwanja wa ndege

tuanaotumia ni ule wa *Geita Gold Mine*. Ninakuomba sana Mheshimiwa Waziri, umeonesha hapa kuwa ziko fedha ambazo zimepangwa kwa ajili ya uwanja wa Geita, tunaomba fedha hizo zitolewe, uwanja wa Geita ujengwe kwa haraka ili wananchi wetu waweze kupata maendeleo na usafiri wa anga. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo la mwisho ninaomba vilevile nimuombe sana Mheshimiwa Waziri, ile barabara inayotoka Katoro kuja Ushirombo, inapita Nyang'hwale, barabara hii ni barabara kubwa inapitisha magari makubwa. Barabara hii tunaomba na yenyewe uiwekee lami kwa sababu, hii barabara ukiiwekea lami, utapunguza mizigo kwenye barabara ya Bwanga ambayo kwa vyovyote vile haiwezi kuhimili mizigo ya magari mengi yanayopita pale.

Mimi ninafahamu kwa Serikali hii ya Awamu ya Tano mambo haya yanawezekana. Ninakutia moyo Mheshimiwa Waziri wa Ujenzi, ninakutia moyo nikiamini kwamba maneno haya niliyoyaomba na sauti ya Wanabukombe utaizingatia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo, Mungu akubariki sana. Naunga mkono hoja. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante. Namuita Mheshimiwa Profesa, Mheshimiwa Aeshi, Mheshimiwa Cecil, Mbunge wa Ndanda wajiandae.

MHE. STEPHEN H. NGONYANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana kwa kuniona. Mimi nianze kwa kuunga mkono hoja, naomba niunge mkono hoja asilimia mia moja kwa sababu Mheshimiwa Waziri na watendaji wake wa kazi wanafanya kazi vizuri na Mungu awabariki muwe hivyo hivyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi nilikuwa na wazo moja tu, nianze na Mkoa wangu wa Tanga. Wabunge wenzangu wa Mkoa wa Tanga wameongea sana na mimi nataka nirudie, kwani Tanga ni Upinzani? Tanga haikutoa kura nyingi ndani ya Chama cha Mapinduzi? Na kama tumetoa, mbona tunaachwa? Naomba sana Mheshimiwa Waziri wewe ni mtu msikivu, pamoja na Wizara zako zote mbili uchukuzi pamoja na ujenzi, naomba muangalie.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mfano katika Wilaya ya Korogwe, mwaka 2010 Rais wa Awamu ya Nne aliahidi kutengeneza barabara ya lami kutoka Korogwe kwenda Kwa Shemsi kupitia Bumbuli na kutokea Soni. Leo ukiangalia katika kitabu hiki ukurasa wa 51, haikutengewa hata thumni, maana yake ni nini? Zile sehemu ambazo ni nyeti, ambazo zinategemewa, ambazo zilikuwa ni ahadi, Mheshimiwa Rais wa Awamu ya Tano amesema, hazikutengewa hata thumni. Mnatutendea haki kweli?

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la pili ni suala la Mji wa Mombo. Mji wa Mombo uliahadiwa na Marais wawili na leo narudia kwamba Mji wa Mombo itajengwa kwa kiwango cha lami kilometa 1.5 na ikaahidiwa kwamba, kazi hiyo ifanyike. Mpaka leo hii hakuna chochote ambacho kimeweza kuwekwa. Naomba Serikali yangu tukufu, msikilize kilio cha Wanatanga. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la bandari kavu. Suala la bandari kavu ilikuwa toka Awamu ya Kwanza, ilikuwa kwamba, Korogwe Mjini kutakuwa sehemu ya *Old Korogwe*, kwamba kutakuwa na eneo la kujenga bandari kavu, lakini kwenye kitabu hiki hakuna. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la reli kutoka Tanga mpaka Arusha, mpaka Musoma ni kitu muhimu sana kwa Watanzania wa Kusini. Watanzania wanategemea kuona safari hii kazi inaendelea, lakini cha kushangaza inayoangaliwa...

MBUNGE FULANI: Kaskazini.

MHE. STEPHEN H. NGONYANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, eeh Kaskazini, sawa sawa, lakini kinachoangaliwa ni reli ya kati peke yake na reli ya TAZARA, kwa nini? Hii reli ya Kaskazini haina maana, haifanyi kazi, hakuna watu, hakuna biashara na hakuna viwanda? Naomba Serikali yetu hii muangalie! *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, bandari ni kitu muhimu sana, lakini leo...

(Hapa baadhi ya Wabunge walizungumza bila mpangilio)

MWENYEKITI: Ahsante. Anafuata Mheshimiwa Aeshi, Mheshimiwa Cecil jiandae na Mheshimiwa Kiswaga.

MHE. KHALFAN H. AESHI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru kwa kunipa nafasi; awali ya yote naomba nichukue nafasi hii kumpongeza Mheshimiwa Waziri, lakini vilevile kuipongeza Wizara yote ya Ujenzi.

Mimi ndani ya Jimbo langu la Sumbawanga Mjini kwa kweli, wananchi kupitia mimi, nitoe shukrani zangu nyingi sana za dhati, tumepata barabara zote kwa kiwango cha lami, zimejengwa na zimekamilika ndani ya Jimbo la Sumbawanga Mjini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimesimama hapa kwa hoja moja tu ya uwanja wa ndege. Kwenye bajeti ya mwaka huu uwanja wa ndege ndani ya Jimbo la Sumbawanga Mjini unajengwa. Sasa wako baadhi ya Wabunge wametaka kupinga wakisema uwanja wa ndege ndani ya Jimbo la Sumbawanga Mjini usijengwe.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba niseme ukweli, uwanja wa ndege wa Sumbawanga ukijengwa utarahisisha mambo mengi; na uwanja wa ndege unapojengwa eneo lolote lile ni maendeleo makubwa. Sasa nataka niseme, mimi nimuombe Mheshimiwa Waziri bajeti hii iende kama ambavyo imepangwa na wananchi wa Sumbawanga walikusikia na wamefurahi sana na mimi kama Mbunge nasema hivi, ninaunga mkono kwa asilimia mia moja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini lingine nilitaka niwashauri Wabunge, kila Mbunge amechaguliwa jimboni kwake na wananchi wake. Mimi nimehangaika miaka mitano kuhakikisha tunapata bajeti ya kujenga uwanja wa ndege na hatimaye tumefanikiwa, ninaomba kila Mbunge akalilie jimbo lake. Na Waheshimiwa wengine waliokuwa wanasema tusijenge uwanja wa ndege, basi kwao wakajenge reli hiyo siyo kwangu, mimi kwangu sihitaji reli, nahitaji uwanja wa ndege. Barabara ya lami ninayo, nataka sasa uwanja wa ndege ujengwe ndani ya Jimbo la Sumbawanga Mjini. *(Makofi/Kicheko)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nilitaka kusema hivi kwa sababu Wabunge hawa wanaopinga uwanja wa ndege ndiyo wanaosafiri kutoka Wilayani kwao wanapita Wilaya ya Jimbo la Sumbawanga Mjini wanakwenda Mbeya kufuata uwanja wa ndege. Sasa tunataka tuwarahisishie, uwanja ukijengwa Sumbawanga hawatasafiri kwa muda mrefu. Kwa hiyo, nataka niseme tu kuwa Mheshimiwa Waziri nakuunga mkono na nitatetea hoja hii, ilimradi kuanzia mwaka huu uwanja huo utajengwa na wananchi wa Sumbawanga watapanda ndege kwa bei nafuu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, leo hii kutoka Sumbawanga kwenda Dar es Salaam tunapanda kwa shilingi 900,000, lakini uwanja utakapokuwa umekamilika tutapanda kwa shilingi 200,000, mtakuwa mmetusaidia mno.

Kwa hiyo, nasema kwa haya machache kwa dakika tano ulizonipa, nilitaka kumuunga mkono Mheshimiwa Waziri kwamba, tunaomba sasa uwanja huu wa ndege ujengwe kama tulivyokuwa tumekusudia kwenye bajeti yako. Ahsante sana kwa kunipa nafasi. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Ceci, Mbunge wa Ndanda. Mheshimiwa Ceci, Mbunge wa Ndanda.

MHE. CECIL D. MWAMBE: Mheshimiwa Mwenyekiti, jina langu ni gumu kidogo, la kizungu, linaitwa Cecil. *(Kicheko)*

MWENYEKITI: Nakushukuru bwana Cecil. *(Kicheko)*

MHE. CECIL D. MWAMBE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru kwa nafasi ya kuchangia, lakini hata hivyo niende moja kwa moja kujikita kwenye hoja za msingi.

Kwanza kabisa nataka nimshauri Waziri kwamba sasa hivi tuna makampuni makubwa mawili yanayotoa huduma za ndege Tanzania, *FastJet* pamoja na *Precision*. Waheshimiwa wengine walichangia wakikueleza kwamba wale watu wameamua kuwa wezi moja kwa moja; mimi nina mfano moja kwa moja wa *Precision Air*, ndiyo ndege peke inayokwenda Mtwara.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na uwanja wa Mtwara kutokukarabatiwa kwa miaka mingi, lakini *Precision Air* wamekubali kwenda pale na kutoa huduma kwa ajili ya watu wa Mtwara. Adha ya kwanza tunayoipata *Precision Air*, *reporting time* Dar es Salaam ni saa 10.00 usiku kama vile unakwenda nchi za nje. Lakini hata hivyo, kule Mtwara tunatakiwa turipoti saa 11.00 asubuhi kila siku katika siku zote 365 katika mwaka. Sasa kwa sisi tunaotokea mbali na Mtwara Mjini tunalazimika kutoka majumbani kwetu saa 9.00 usiku, wengine saa 8.00 usiku kama akina Mheshimiwa Mkuchika na wengine wanaotokea Newala. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, niseme wazi pia kwamba, hawa watu nauli zao zimekuwa kubwa sana hazifanani na hali halisi na uchumi wa watu wa Mtwara. *Precision Air* tiketi ya kwenda na kurudi Mtwara sasa hivi imefikia shilingi 850,000, hakuna jinsi ya kuweza kubadilisha. Lakini hawa *FastJet* unapokwenda Arusha au Moshi ukiwa unaelekea huko, ukitaka kubadilisha safari yako tiketi uliyokata Dar es Salaam kwa shilingi 200,000 unaambiwa kule uongezee shilingi 200,000 ili waweze kukupangia tarehe nyingine uweze kusafiri. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunaomba Waziri mambo hayo ayaangalie kwa jicho la karibu sana kwa sababu tunatamani kupata huduma hizi za ndege kwenda majumbani kwetu, lakini kwa bahati mbaya kabisa gharama hizi zimekuwa kubwa sana. Ni bora kwenda Afrika ya Kusini au sehemu nyingine kuliko kusafiri kwenda Mtwara kwa sasa hivi. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nirudi kwenye masuala ya barabara; tumeona hapa vizuri kabisa mmetenga, utanza kufanyika upembuzi yakinifu kwa ajili ya barabara ya Nanganga - Ruangwa - Nachingwea ambako ni nyumbani kwa Waziri Mkuu, ni jambo nzuri kufikiria haya mambo. Lakini sisi tulisema kwamba, hizi barabara ni *ring roads*, utakapomfikisha Waziri Mkuu katika barabara nzuri kabisa nyumbani kwake, akitaka kutoka pale kuelekea Nachingwea atakwenda vizuri, lakini atashindwa kufika Masasi ambako nako ni *central business*, anatakiwa akafanye shughuli zake nyingine kule.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tumeona pia katika barabara ya kutokea Mtwara kwenda Newala kurudi mpaka Masasi, zimetengwa sasa hivi pesa kwa ajili ya kufanya kazi katika kilometa 50 tu. Tunasema wazi kwamba hizi hazitoshi, kwa sababu barabara ile toka nchi hii haijapata uhuru iko vile na mliahidi kwamba, mtaweka pale ndani wakandarasi wasiopungua wanne kwa kuwapa vipande vidogo vidogo, ili iweze kukamilika kwa wakati. Hatujaona Serikali hii inafanya jambo hili na sisi tunasema tunaomba mara moja tupewe taarifa hii. Lakini pia barabara ya Lukuledi kwenda Nachingwea hatujaona sehemu yoyote serious inayoonesha kwamba kuna pesa zozote zimetengwa pale kufanya chochote ikiwemo fidia kwa ajili ya watu wa Lukuledi na maeneo mengine. *(Makofi)*

(Hapa baadhi ya Wabunge walizungumza bila mpangilio)

MWENYEKITI: Ahsante. Namuita Mheshimiwa Kiswaga, ajiandae Mheshimiwa Mahawe na Mheshimiwa...

(Hapa baadhi ya Wabunge walizungumza bila mpangilio)

MHE. KISWAGA B. DESTERY: Mheshimiwa Mwenyekiti, nikushukuru kwa kunipa nafasi. Dakika tano ni chache, nianze tu kwa kusema kwamba Wilaya za Magu pamoja na Wilaya ya Ilemela inavyo visiwa, vinahitaji vipate vivuko kwa sababu visiwa hivyo ni vijiji. Katika Kisiwa cha Besi, Wilaya ya Ilemela, pamoja na Kisiwa cha Ijinga, Wilaya ya Magu, tumeomba kwenye RCC lakini mpaka leo na ninaangalia kwenye bajeti sioni, naomba Mheshimiwa Waziri aliweke hili ili tuweze kusaidiwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunayo barabara ambayo imeahidiwa na Rais wa Awamu ya Nne na Rais wa Awamu ya Tano, barabara ya Ngudu - Magu pamoja Nhungumalwa kwa kiwango cha lami. Upembuzi yakinifu umeshakamilika, lakini nimepitia hotuba ya Mheshimiwa Waziri sijawahi kuona fedha za kutosheleza ujenzi huu wa mradi wa barabara ya lami. Naomba sasa aliweke ili ahadi ya Mheshimiwa Rais ikamilike. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunayo Barabara ya Magu - Kabila - Mahaha; barabara hii ni muhimu sana kwa uchumi wa Wilaya ya Magu pamoja na Bariadi. Mheshimiwa Rais ameahidi lami, lakini sijaona hata kwenye utaratibu wa upembuzi yakinifu, bali kuna hela kidogo tu ambazo zimetengwa kwa ajili ya kuendeleza barabara hii. Naomba barabara hii nayo ya Magu - Kabila - Mahaha, iwekwe kwenye mpango mzima wa lami. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunayo barabara inayofungua Mkoa wa Simiyu, kwa maana ya Bariadi - Salama - Sayaka - Bubinda na Kisamba. Barabara hii ni barabara ya karibu sana ikitengenezwa kwa kiwango cha lami ili kuepusha

watu wa Bariadi kwenda mpaka Lamadi; ni barabara muhimu kiuchumi kama tunataka kujenga uchumi kwenye kanda hiyo. Tunaomba sana barabara hii iwekwe, lakini kipande hiki cha Sayaka - Bubinza - Kisamba, huwa tunaomba kwenye *Road Board*, kwa sababu ni kipande kidogo, kipande daraja kihudumiwe na *TANROADS*, lakini mpaka leo hakijaweza kuwekwa. Niombe Mheshimiwa Waziri akiweke kipande hiki, ili kiungane na wenzetu wa Simiyu na kiwekwe lami kipande hiki. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, iko barabara ikijengwa tunaweza kuondoa msongamano wa Mwanza. Watu wa kutokea Mara wanapokwenda *airport* hawana sababu ya kuingia mjini...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante! Ahsante, Mheshimiwa Kiswaga. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mtuka, ajiandae Mheshimiwa Mahawe. Mheshimiwa Kadutu karudi? Basi nafasi yake atachukua Mheshimiwa Mbena.

(Hapa baadhi ya Wabunge walizungumza bila mpangalio)

MWENYEKITI: *No! No!* Mheshimiwa Mbena utachukua, wewe unachomekea utaingia baadaye. Anaingia Mheshimiwa Mtuka, yupo?

MHE. DANIEL E. MTUKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nipo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru kwa nafasi hii na mimi nitoe mchango wangu kwenye Wizara hii ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano.

Mheshimiwa Mwenyekiti, niende moja kwa moja kwenye barabara zangu za hadhi ya mkoa, kwa maana ya jimboni kwangu Manyoni Mashariki. Ubora wa barabara hizi si wa kuridhisha, ninaomba sana Wizara husika, nadhani watu wa *TANROADS* Mkoa huwa hawaendi kusimamia ujenzi wa barabara hizi, kwanza upana hauko sawasawa, tuta linanyanyuliwa katikati, magari makubwa ya mizigo hayawezi kupishana na mpaka sasa hivi magari mawili yameanguka.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini pia madaraja; ukienda kwenye daraja lile la Mto wa Sanza, nilipita juzi pale! Nakuomba Mheshimiwa Waziri siku moja tupange safari twende kule ukaangalie tulinganisha *BOQ* na kitu ambacho kipo kule kwenye lile daraja lenye mita mia moja, ni refu. Nimekuta kitu cha ajabu sana kule, nondo milimita sita inajenga daraja! Milimita sita! Hii ni hujuma ya ajabu sana. Naomba tuangalie ubora katika ujenzi wa barabara na hasa katika usimamizi wa hizi barabara. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, niende moja kwa moja upande wa ujenzi wa kituo kinachoitwa *One Stop Inspection Station* pale Muhalala; hivi vituo ni vitatu katika hii *central corridor*, moja ni kule Muhalala. Sasa tatizo ni kwamba wale wananchi hawajalipwa fidia. Mwaka wa tatu sasa hawafanyi shughuli zao za kimaendeleo, hawalimi, hawajengi na ardhi imechukuliwa, lakini hawalipwi fidia. Naomba Waziri akijumuisha atoe majibu, lini watalipwa fidia watu hawa? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, niende moja kwa moja kwenye reli ya kati. Naomba niungane na Wabunge wenzangu, reli hii ni ya gharama kubwa sana *standard gauge*, nadhani katika historia ya nchi hii hatujawahi kuingia mradi mkubwa wenye thamani kubwa kama huu. Naomba tutafute mkandarasi...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Mahawe! Ajiandae Mheshimiwa Mbena, Mheshimiwa Kakunda.

MHE. PROSPER J. MBENA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru na mimi niungane na waliompongeza Mheshimiwa Waziri kwa hotuba yake nzuri. Nianze kwa kusema naunga mkono hoja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Barabara ya kutoka Kisasi kuja Morogoro, Bigwa kilometa 151, ni barabara ambayo ipo kwenye Ilani ya Uchaguzi ya CCM. Ni barabara ambayo Rais Mstaafu wa Awamu ya Nne ameahidi wananchi wa Morogoro Vijijini, ni barabara ambayo Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Awamu hii ya Tano ameahidi wananchi kwamba barabara hiyo itajengwa kwa kiwango cha lami na ni barabara ambayo ilipitishwa kwa ajili ya mpango wa MCC, lakini hata bila MCC kupita bado Serikali iliipa umuhimu kwamba ingeanza na kipande cha kilometa 78 cha kutoka Bigwa hadi Mvuha kwa kiwango cha lami.

Mheshimiwa Mwenyekiti, inasikitisha kwamba barabara hiyo haipo humu kwenye kitabu cha hotuba ya Waziri, hiyo haikubaliki, itatuletea ugomvi usiokuwa wa lazima na wananchi wa Morogoro Vijijini na niwe mkweli kabisa mimi nitakuwa upande wao, tunaihitaji barabara hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, madaraja yaliyomo katika njia hiyo; lipo daraja la Ruvu, lipo daraja la Mvuha na lipo daraja la Dutumi. madaraja ya Mvuha na Dutumi yanatitia, yanadidimia chini madaraja yale. *TANROADS* wana habari, wameagizwa washughulikie, lakini mpaka ninavyosema hivi hakuna kinachofanyika na hayamo kwenye mpango huu, inasikitisha. Lakini napenda nimkumbushe Waziri kwamba hilo litaleta ugomvi usiokuwa na lazima.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mafuriko yaliyotokea hivi karibuni sehemu ya Mvaha yamesababishwa kwa sehemu kubwa na matatizo ya madaraja haya kwa sababu yanaenda chini, mvua inayesha, mafuriko yanajaa juu, watu hawawezi kupita, hakuna ukingo, yanaleta ajali kwa watu na magari yanayopita, Mheshimiwa Waziri tusaidie. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante.

Mheshimiwa Ester Mahawe, na kama hayupo, Mheshimiwa Kakunda.

MHE. JOSEPH G. KAKUNDA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru, naenda moja kwa moja kwenye hoja.

Naomba nimuunge mkono Mheshimiwa Waziri kwa hotuba yake nzuri, lakini nimwambie kwamba Barabara ya Tabora - Itigi - Manyoni kilometa 260, ambayo ameipangia shilingi bilioni 79 hizi za Serikali hazitatosha.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nilikuwepo Kuwait wakati tunazungumza na *Kuwait Fund* kuhusu kupata fedha kwa ajili ya barabara hii na walisema ikikamilika barabara ya Kilwa *the next road* itakuwa ni hii barabara ya Tabora - Itigi - Manyoni. Kwenye hotuba yake amegusia kidogo tu kuhusu hayo mazungumzo, lakini hajasema *commitment* ya *Kuwait Fund* ikoje, naomba wakati ana-*windup* atupatie *commitment* ya *Kuwait Fund* ikoje? (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, la pili, barabara ya Makongorosi - Rungwa - Itigi hadi Mkiwa; hii barabara imeamuliwa kujengwa tangu miaka kumi iliyopita, ninaomba isifike miaka 20 barabara hii bado inajengwa, ninaomba sana. Hayo mawili yanamtosha Mheshimiwa Waziri kuyafuatilia. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, halafu cha tatu kiwanja cha ndege cha Tabora, amepanga pale shilingi bilioni 7.8; kiwanja cha ndege cha Tabora kilianza kujengwa mwaka 1919, hadhi yake ya sasa hivi iko nyuma sana ukilinganisha kwamba pale Tabora ndiyo makao makuu ya *Western Brigade* ya Jeshi. Ninaomba sana Serikali iweke kipaumbele kwenye kiwanja cha ndege cha Tabora; kwanza, hizo fedha shilingi bilioni 7.8 zilizopangwa zionekane kwa macho zimetumika, kusiwe na uchakachuaji wa aina yoyote Mheshimiwa Waziri. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu reli ya kati. Reli ya kati madhara yake ni makubwa sana kama haitajengwa. Kusafirisha mafuta kwa njia ya barabara *petrol, diesel*, mafuta ya taa, ni gharama kubwa sana na hii ndiyo inasababisha bei ya vitu hivi kuwa kubwa, inaathiri sana maisha ya watu wetu. Naomba sana kipaumbele, kwa njia yoyote ile Serikali ifanye lolote inaloweza kufanya hii reli ya kati lazima ijengwe. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, la mwisho ambalo napenda kuchangia ni kuhusu bandari. Upo mradi unaoendelea pale, ule mradi unaoendelea wa kuboresha bandari kwa kushirikiana na Benki ya Dunia na Serikali ya Uingereza ninaomba usimamiwe vizuri, ili hatimaye meli kubwa ziweze ku-dock pale na ziweze kushusha shehena kubwa sana, ili tusiathirike kibiashara. Bandari yetu ina *potential* kubwa sana ya kusaidia uchumi wa nchi hii. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, la mwisho ambalo napenda kuzungumzia ni mitandao. Kwetu kule tuna shida ya mitandao kwenye kata nyingi sana, lakini hasa kwenye kata za Kilori, Kipili, Kitunda na Majojoro, ninaomba sana wakati Waziri anaposimama aweze kuzungumza *commitment* ya Serikali kuhusu kuboresha mitandao kwenye Wilaya yangu ya Sikonge. Ahsante sana. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Ester Mahawe.

MHE. ESTER A. MAHAWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, asante. Ninaomba tu niende haraka haraka kwa sababu, muda nao ni mfupi sana, lakini pia nashukuru kwa nafasi niliyoipata.

Mheshimiwa Mwenyekiti, najua suala la barabara ya Karatu - Mbulu limezungumzwa sana. Barabara hii ilimng'oa Mheshimiwa Marmo baada ya miaka 25 kuwa Mbunge kwenye Bunge hili, kumbe ni kwa sababu tu mambo mengi kwa kweli hayapelekwi vile inavyokuwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa siyo hivyo tu, ilifika mahali wananchi wa Mbulu walikasirika wakaamua kuchagua debe la gunzi badala ya debe la mahindi mwaka 2010, lakini wamerudisha imani baada ya Mheshimiwa Mama Samia Suluhu, Makamu wa Rais, kupita wakati ule wa kampeni na yeye binafsi kupita katika barabara ile ya Magara akaona jinsi ambavyo anapita juu ya maji, alipofika daraja la Magara, akaahidi wananchi ya kwamba daraja hilo lazima litatengenezwa katika kipindi hiki. Tunamshukuru sana pia Rais, Mheshimiwa John Pombe Magufuli, kupitia kwa Waziri wake wa Ujenzi nina hakika ya kwamba, hili litakuwa limemgusa kwa namna ya pekee maana tumelisema sana. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, upande wa pili wa daraja la Magara kuna huduma muhimu kama shule na kituo cha afya, ambako wakati wa masika watu wa upande mwingine wa kutoka Mbulu hawapati huduma stahiki, wanafunzi wanashindwa kwenda shule wakati wa masika mpaka masika itakapokwisha. Tunaomba, haidhuru tujengewe daraja lile kama hatutaweza kupata barabara kwa kiwango cha lami ili kwamba wananchi hao waweze kuunganishwa. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini kama hiyo haitoshi; daraja hili upembuzi yakinifu ulikwisha kukamilika na kwa namna hiyo kwa ajili ya ahadi ya Serikali ya tangu mwaka 2011 wakati wa Rais Mstaafu Kikwete, wadau mbalimbali kama TANAPA waliweza kusogeza huduma zao karibu. TANAPA wamefungua geti na REA tayari wamepeleka umeme pale wakijua kwamba daraja hili linatengenezwa karibuni ili wananchi wa pale wapate kuhudumiwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini niseme tena habari ya barabara ya Mbulu - Haydom. Haydom kama tulivyosema ni Hospitali ya Rufaa, ni hospitali kubwa inategemewa na mikoa kama minne, tunaomba tusaidiwe ili kwamba, wannchi wetu waweze kupata huduma.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini pia ninaomba nizungumzie suala la *FastJet*. *FastJet* kwa kweli ni karaha, tunaambiwa kwamba hapa ni suala la soko, haiwezekani. Msafiri gani anasafiri bila begi? (*Makofi*)

MHE. CECILIA D. PARESSO: Mheshimiwa Mwenyekiti, Kuhusu Utaratibu!

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Susan, dakika mbili na nusu! Tunamalizia na Mheshimiwa Sanga, dakika mbili na nusu na Mheshimiwa Allan ikibakia dakika moja. (*Makofi*)

MHE. CECILIA D. PARESSO: Mheshimiwa Mwenyekiti, Kuhusu Utaratibu.

MWENYEKITI: Utaratibu baAadae, kaa chini. (*Makofi/Kicheko*)

MHE. SUSAN A. J. LYIMO: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana kwa kunipatia fursa hii. Kwanza kwa niaba ya wanawake wote Tanzania, Afrika na dunia nichukue fursa hii kumpongeza sana Fatma Samba Diouf kwa kuwa Katibu Mkuu wa FIFA kwa hiyo, nampongeza sana. Hii ni hatua kubwa sana kwa Waheshimiwa wanawake duniani. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa haraka tu naomba niseme mambo machache; la kwanza kuhusiana na *ferry* ya Dar es Salaam. Mwaka jana Mheshimiwa Waziri alituambia kwamba ile *ferry* ilinunuliwa kwa shilingi bilioni 7.9. Nilikuwa naomba kujua leo hii *ferry* hiyo iko wapi? Kwa sababu, taarifa nilizonazo hiyo *ferry* sasa hivi haipo kazini! Nilikuwa naomba kujua iko wapi? (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, la pili ni suala la bajeti. Nilikuwa naomba Waziri anapokuja kutoa maelezo hapo anapo-*windup* atuambie inawezekanaje, tulipitisha bajeti ya Wizara hii nyeti sana kwa nchi yetu kwa shilingi bilioni 191 fedha za ndani kutoka Mfuko Mkuu, lakini mpaka Aprili 30, wametumia shilingi bilioni 607 zaidi ya asilimia 68. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nilikuwa naomba maelezo ya kina inawezekanaje Wizara hii ipate fedha hizo na imezipataje wakati tuna matatizo makubwa kwenye Wizara nyingi ambazo hata asilimia 50 hawajafika? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, lingine nililokuwa naomba kulichangia ni suala zima za nyumba za Serikali, limeongelewa sana. Nilikuwa naomba kujua, lile Azimio la mwaka 2008 kutoka kwenye maelezo binafsi ya Mheshimiwa Kimario mpaka leo limefikia wapi? Na je, mna mpango gani wa kuendeleza nyumba hizo au kuzirejesha, ili tujue wahusika? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nilikuwa naomba nizungumzie barabara ya Kinondoni, kutoka Mwenge mpaka Morocco. Nimefuatilia vitabu vya bajeti kuanzia mwaka 2013 mpaka leo, fedha ambazo zimeshatolewa ni shilingi bilioni 126, lakini barabara ile bado. Sasa nilikuwa naomba ilikuwa ni kuanzia Morocco mpaka Tegeta, lakini kwa awamu mbili; nilitaka kujua hizi fedha zimefika wapi kwa sababu mpaka majuzi hapa tulisikia Mheshimiwa Rais akisema kwamba anatoa zile fedha zilizokuwa za sherehe za Uhuru kwenda kujenga hii barabara.

Sasa nilikuwa nataka tu kupata maelezo, hizi fedha ambazo zimeshatolewa kuanzia mwaka 2013 mpaka leo ziko wapi? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, la mwisho...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Sanga.

MBUNGE FULANI: Sawa jamani, TAZARA.

MHE. DEO K. SANGA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nishukuru na mimi kunipa nafasi hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nipongeze sana Wizara hii, watendaji wote na Waziri na Naibu Waziri, wamefanya kazi nzuri na bajeti hii ina muelekeo mzuri; wapate fedha, sisi tunasubiri maendeleo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna mtu mmoja alikuwa anachangia jana hapa, anasema daraja la Kigamboni halina faida, hivi kweli halina faida daraja la Kigamboni, kweli? Ila amesema amekwenda mara nane, mara ngapi, anakwenda na kurudi, si ndio faida yenyewe. Kama daraja halipo angekwendaje? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Serikali ya Awamu ya Tano ni kwa ajili ya watu wa chini. Na watu wa chini kule, hivi tunakwenda kuwaambia leo mambo hayo

watu wa Kigamboni kweli? Eeh, wanatembea kwa mguu, si ndio wana faidi daraja hili. Songa mbele Waziri, usirudi nyuma. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, watu wanazungumzia habari ya kuuza zile nyumba. Nyumba ziliuzwa Waziri Mkuu alikuwa Mheshimiwa Sumaye. Mheshimiwa Sumaye ndiye aliesimamia mambo hayo, ndiye alieuza zile nyumba, lakini na nyumba zile na nyumba...

(Hapa baadhi ya Wabunge walizungumza bila mpangilio)

MHE. DEO K. SANGA: ...mnanijua, wee! (Kicheko)

Mheshimiwa Mwenyekiti, na nyumba zile...

(Hapa baadhi ya Wabunge walizungumza bila mpangilio)

MHE. DEO K. SANGA: Mheshimiwa Mwenyekiti, na nyumba zile walionunua ni Watanzania.

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, kama ni Mheshimiwa Sumaye, si athibitisha!

(Hapa baadhi ya Wabunge walizungumza bila mpangilio)

MHE. DEO K. SANGA: Mheshimiwa Mwenyekiti, walinunua nyumba zile ni Watanzania, ndio walionunua zile nyumba. (Makofi/Kicheko)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimuombe Waziri mwenye dhamana, pale mjini...

MWEYEKITI: Order, Order!

(Hapa baadhi ya Wabunge walizungumza bila mpangilio)

MHE. DEO K. SANGA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nimuombe sana Waziri katika bajeti aone namna ya kutafuta fedha hata kilometa moja na nusu Makambako Mjini. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, niombe, katika kupandisha daraja barabara za Halmashauri kwenda TANROADS, kuna barabara ya kutoka Makambako - Kifumbe, kutoka Usetule kwenda Kitandililo, tafadhali sana. Lakini vinginevyo Rais wa Awamu ya Tano... (Makofi)

MBUNGE FULANI: Baby!

MWENYEKITI: Ahsante! Ahsante sana. *(Makofi)*

(Hapa baadhi ya Wabunge walizungumza bila mpangilio)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Allan dakika moja, ajiandae Dkt. Possi!

MHE. ALLAN J. KIULA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante kwa kuni...

MWENYEKITI: Dkt. Possi, ujiandae!

MHE. ALLAN J. KIULA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante kwa kunipatia nafasi na mimi ya kuchangia japo kwa dakika moja kwenye Wizara hii. Kwanza nimshukuru kabisa Waziri wa Wizara hii kwa kazi kubwa wanayofanya. Pia nishukuru kwa daraja la Sibiti ambalo limetengewa pesa, tunaamini sasa litakamilika, ndoto hiyo itakuwa imemalizika.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini kwenye Ilani ya Chama cha Mapinduzi kuna sera ya kuunganisha mikoa kwa mikoa kwa hiyo, barabara ya kuunganisha Singida na Simiyu bado hapa kupitia Iguguno, haikuweza kuonekana, kwa hiyo, nilikuwa naomba Waziri atakapojibu aweze kuzungumzia suala hili. Lakini katika ukurasa wa 252, kwenye Kasma 2326, kuna barabara ile ya kutoka Karatu - Mbulu - Haydom - Sibiti River – Lalago mpaka Maswa, hapo katikati inapita...

(Hapa baadhi ya Wabunge walizungumza bila mpangilio)

MWENYEKITI: Ahsante! *(Makofi/Kicheko)*

MICHANGO KWA MAANDISHI

MHE. ENG. ATASHASTA J. NDITIYE: Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda kumpongeza Mheshimiwa Waziri kwa hotuba yake nzuri iliyogusa karibu sehemu nyingi, hasa katika ujenzi wa miundombinu ya barabara. Hata hivyo, nitapenda kupata ufafanuzi katika maeneo muhimu mawili kuhusu miundombinu ya barabara katika Jimbo langu la Muhambwe lililoko Wilaya ya Kibondo, Mkoa wa Kigoma.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Waziri katika hotuba yake ametaja kuwa kuna pesa imetengwa kwa ajili ya ujenzi wa barabara kwa kiwango cha lami (Nyakanazi – Kibondo, kilometa 50, shilingi 17,400,000); angalia katika kitabu ukurasa wa 227.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ningependa kupata ufafanuzi ili kuondoa mkanganyiko pale Waziri anaposema Nyakazi - Kibondo, kilometa 50.

Wananchi hawaelewi kwani kipande hicho kinaishia Kabingo ambayo iko Wilaya ya Kakonko, Nyakanazi - Kibondo ni kilometa 91. Vilevile naomba *commitment* ya Waziri kuhusu hiyo pesa inayotegemewa kutoka ADB itapatikana lini na ujenzi utaanza lini kwa kipande kutoka Kabingo - Kakonko - Kibondo - Kasulu - Manyovu?

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Waziri kwenye mapendekezo ya RCC iliyofanyika Februari, 2016 tulipendekeza baadhi ya barabara katika Majimbo ya Muhambwe, Kibondo, zipandishwe hadhi kutoka Wilaya kwenda Mkoa (Kitahama - Mabamba) na kutoka Mkoa kwenda Taifa (Kifura – Kichananga – Mabamba) kutokana na umuhimu kiuchumi na kiusalama kwa nchi yetu. Sijaona kwenye hotuba hii, naomba ziingiwe.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru kwa kutenga pesa kwa ajili ya barabara ya Kibondo – Mabamba, (*Page 255(281)*). Kwenye hotuba ilisema itajengwa kwa kiwango cha lami (kilometa 45), nimeona imetengewa shilingi milioni 80; tafadhali angalia suala hili kwani nyumba zinaendelea kuwekewa alama za “X”.

MHE. RITTA E. KABATI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nianze na kumpongeza Mheshimiwa Waziri, Naibu Waziri na watendaji wote wa Wizara kwa kuwasilisha bajeti yao hapa Bungeni. Yapo mambo ambayo nilikuwa napenda kupata ufafanuzi wa Serikali.

Mheshimiwa Mwenyekiti, viwanja vya ndege; ukisoma kitabu cha hotuba ya Waziri, ukurasa wa 90 – 91 unaeleza kuwa kupitia TCAA Serikali itaendelea kusimamia uboreshaji wa viwanja vya ndege na kiwanja cha ndege cha Nduli kikiwa kimojawapo. Lakini ukiangalia hali halisi ya kiwanja cha ndege cha Nduli kipo katika hali mbaya sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kiwanja kina matatizo makubwa sana katika njia ya kurukia na kutua ndege (*runways*), kiwanja hakina *fence*, kila siku mifugo inapita katikati ya kiwanja. Kutokana na mafuriko yalijitokeza mwaka huu kiwanja kimeharibiwa sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mwaka 2015 safari za ndege zilikuwa 2,300. Idadi ya abiria kwa mwaka 2015 walikuwa 8,300 hivyo ni ongezeko la asilimia 198 kwa safari za ndege katika kipindi cha miaka mitano. Kuna ongezeko la wasafiri wanaosafiri kwa ndege, ni asilimia 90 kwa kipindi cha miaka mitano.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tuna mbuga ya wanyama ya Ruaha; kama kiwanja hiki kitakamilika kwanza tutaongeza utalii na pia tutakuza uchumi wa Mkoa na Taifa zima. Naomba kujua kama kiwanja hiki kitajengwa kwa sababu katika mpango kipo, lakini muda ndiyo leo Waziri atupe jibu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ujenzi wa barabara za kiuchumi mkoa wa Iringa. Serikali ya Awamu hii ya Tano, sera yake ni ujenzi wa viwanda ili kukuza kwa uchumi wa nchi na kutengeneza ajira kwa wananchi. Katika mkoa wetu wa Iringa barabara nyingi za kiuchumi bado hazijaweza kujengwa kwa kiwango cha lami pamoja na kwamba katika hotuba yake kuna baadhi zimetengewa fungu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Wilaya ya Kilolo; barabara ya Ipogolo - Kilolo, makao makuu, hii barabara inaunganisha Mkoa na Wilaya kilometa 37, lakini iliyojengwa kwa lami ni kilometa saba tu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mufindi; kuna kiwanda cha karatasi, viwanda vya chai, msitu mkubwa; barabara zake ni Mafinga - Mgololo - Changalawe kupitia vijiji vya *Sao Hill*, Mtila - Matana kutokea Nyororo, Nyororo – Kibao.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu reli ya kati; ili kuponya barabara zetu ni vema Serikali ikaijenga. Ushauri wangu ni kuwe na *TANRAIL* ambayo itafanya kazi kama *TANROADS* kuweza kusimamia masuala ya reli nchini, mfano reli ya kati, reli ya *TAZARA*, reli mpya kwenda DRC, hii ya Tanga - Uganda, Tanga - Kigali; itasaidia kubeba mizigo mingi, itasaidia kulinda barabara zetu, itasaidia kupunguza gharama, itasaidia kufungua fursa ya ajira.

Mheshimiwa Mwenyekiti, reli ya *TAZARA*; muda mrefu Serikali inazungumzia kupitia upya mkataba wa Sheria za *TAZARA*, je, Serikali imefikia wapi? Ni kwa nini kwa upande wetu tusitumie reli ya *TAZARA* kwa usafirishaji wa ndani ya nchi, tuliambiwa upande wa Zambia wanafanya hivyo?

Mheshimiwa Mwenyekiti, hivi mishahara ya wafanyakazi wa *TAZARA* imefikia wapi, hakuna tena mgogoro? Naomba kupata majibu ya Waziri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja.

MHE. DANIEL N. NSANZUGWANKO: Mheshimiwa Mwenyekiti, pongezi na hongera kwa Waziri, Profesa Mbarawa na Naibu Waziri wake na timu nzima ya Wizara. Mmeanza vizuri, endeleeni kwa kasi hiyo hiyo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nina mambo machache kuhusu barabara ya Kidahwe - Kasulu kilometa 50, fedha shilingi bilioni 19.3. Kutoka Kidahwe hadi Kasulu Mjini ni kilometa 60; je, ina maana kilometa 10 zinazobakia zitajengwa lini? Ni vizuri barabara yote ya Kidahwe - Kasulu, kilometa 60, zikajengwa pamoja bila kuacha kiporo au kipande hicho; tafadhali Wizara angalieni jambo hilo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara ya Kasulu – Kibondo – Kabingo na Kasulu – Manyovu, Mheshimiwa Waziri umesema itakuwa *financed* na ADB kama sehemu ya mkakati wa Sekretarieti ya EAC. Ni vizuri tukajua *time frame* ya ujenzi wa barabara hii, ni barabara ndefu, kilometa 2,258; tafadhali Wizara pamoja na Wizara ya Fedha muipe kipaumbele barabara hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kupandisha hadhi barabara za Mkoa wa Kigoma. Mheshimiwa Waziri, Mkoa wa Kigoma ni kati ya mikoa yenye mtandao mdogo kabisa wa barabara za mikoa (*Regional Roads*). Tafadhali, pandisha au toa idhini ya kupandishwa barabara zifuatazo kuwa barabara za mkoa:-

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara ya Kasulu – Kabanga – Msambara – Mwaufa – Mganza hadi Herujuu; barabara ya Nkundutsi – Malamba – Muhunga – Herujuu; barabara ya Buhigwe – Muyama – Kasumo – Mwangi – Mganza – Herujuu. Barabara hizi zina sifa na kitakuwa kichocheo za kukuza uchumi na zina sifa zote stahili kupandishwa hadhi kuwa *Regional Roads*.

MHE. DKT. MARY M. MWANJELWA: Mheshimiwa Mwenyekiti, awali ya yote naunga mkono hoja, *however*, naomba majibu na utatuzi wa tija kwa haya yafuatayo:-

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara ni tatizo hususani katika Mkoa wa Mbeya. Jiji la Mbeya kwa muda mrefu tumekuwa na kilio cha *by pass road* toka Mlima Nyoka, Uyole, barabara ya zamani kutokea uwanja wa ndege wa Songwe, tumejadiliana kwenye *Road Board* bila mafanikio. Kwani hii imekuwa ikisababisha foleni isiyopitika kwenye barabara kuu ya Mbeya, barabara kuharibika sana, ajali na vifo vingi kwani malori makubwa yamekuwa yakipita hapo hapo, hii ni hatari kubwa. Nahitaji jibu na ufafanuzi wa kina juu ya hili suala sugu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia suala la barabara ya Dar es Salaam, Tangi Bovu hadi Goba, huu ujenzi umesimama muda mrefu na eneo lililobakia ni dogo sana. Nini tatizo na lini itakamilika kwani itasaidia sana kupunguza foleni nyingine na hii barabara ni muhimu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, uwanja wa ndege wa Kimataifa wa Songwe unasuasua sana. Hakuna taa, jengo halijakamilika na ni *gate way* ya *Southern Corridor*; ni lini utakamilika kwa ajili ya kupanua wigo wa biashara hii?

Mheshimiwa Mwenyekiti, uwanja wa ndege wa zamani wa Mbeya umekuwa *dumped*, umetelekezwa na hauna matumizi yoyote zaidi ya kuvamiwa hovyoy, ni nini hatma ya uwanja huu? Je, Serikali haioni umuhimu wa kuweka kitega uchumi hapo au kuipatia Halmashauri ya Jiji, ili paendelezwe?

Mheshimiwa Mwenyekiti, *cybercrime* imekithiri, ni nini hatma ya hili suala? Mitandao imekuwa inachafua wananchi bila hatua yoyote. Tujulishwe udhibiti wake ukoje? *Prevention* ni *better than cure*, kuna wengine wanafahamika waziwazi; nipatiwe majibu ya kina na ufumbuzi kwa haya machache. Naunga mkono hoja.

MHE. ALBERT O. NTABALIBA: Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda kuwampongeza Mawaziri wote wa Wizara hii kwa kazi nzuri wanayoifanya.

Napenda kusisitiza kwamba kwa kazi nzuri mnayoifanya ingawa bajeti yako ni ndogo sana kulingana na mahitaji ya nchi hii, ninayo machache ya kuchangia:-

Mheshimiwa Mwenyekiti, reli ya kati ni ukombozi wa wananchi wengi ndani ya nchi hii. Tunaomba Serikali ilifanyie kazi kwani sasa ni hitaji kwa wananchi na kusafirisha mizigo mikubwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara ya Mnamila – Kasulu – Kibondo – Nyakanazi, tunaomba ipewe umuhimu wa kipekee kwani ni kero kubwa sana. Kigoma nayo ipewe kipaumbele.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Waziri, Mheshimiwa Rais aliahidi kutupatia fedha za kupasua barabara mpya za Nyakimue hadi Muhinda, Rusaba hadi Nyamboze, Kibande hadi Nyamugali, Kilelema hadi Mugeru, Munzeze hadi Kwitanga, Kajana hadi Kasumo, Mwayaya hadi Buhigwe. Tunaomba fedha za kupunguza urefu kwenda makao makuu ya Wilaya, kwani ni kero kubwa sana, bajeti ya Wilaya hairuhusu kupasua barabara mpya. Tunaomba mtusaidie na ahadi ya Rais iweze kutekelezwa. Tunaomba *special fund* na wataalam waje wapitie barabara hizi na *cost analysis* iweze kufanyika.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwisho tunawataka mafanikio mema.

MHE. RIDHIWANI J. KIKWETE: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza niruhusu nimpongeze Mheshimiwa Waziri kwa kazi nzuri anayoifanya. Kwa uhakika yeye na wenzake Wizarani wamethibitisha kuwa nia inapokuwepo na mengine yote yanawezekana. Hongera kwa mipango mizuri, Chalinze tunakutakia kila la kheri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na mazuri ambayo yanaendelea kutokea Chalinze, barabara inayounganisha Mkoa wa Pwani na Morogoro, inayotoka Mbwewe hadi Mziha hadi Turiani hadi Dumila imeachwa haitengenezwi. Na sasa ni takribani miaka nane toka nyumba ziwekewe alama ya “X” na hakuna lolote ambalo limeendelea. Nafikiri kwa tafsiri ya barabara ya *TANROADS*, barabara hii inatoshia vigezo na hivyo, ni muda muafaka kuiangalia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Rais aliahidi kuhusu ujenzi wa kituo kikubwa cha malori na mabasi. Mwananchi mmoja wa Chalinze alisema, kama mko tayari Wizara, yeye yuko tayari kutoa eneo; ninachotambua ni kuwa hili ni jambo la kimkakati na nina imani ninyi wasaidizi wake mlitakiwa kulishughulikia. Je, jambo hili mmefikia wapi? Maana muda unakwenda na sioni hatua zikiendelea.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa ni takribani miaka saba toka ujenzi wa makazi ya Makao Makuu ya Wilaya ya Chalinze yaanze. Nyumba mbili zimejengwa na kwa bahati nzuri aliyefungua nyumba hizo ni Mheshimiwa Rais Mstaafu wa Awamu ya Nne na Rais wa sasa akiwa ni Waziri wa Ardhi; sasa hali imeendelea kubaki kama kipindi kile. Je, Wakala wa Nyumba za Serikali analo eneo la heka 50 kwa ajili ya ujenzi wa makazi ya watumishi watakaokuja kufanya kazi? Je, ni mkakati gani mlionao kuhakikisha kuwa Mamlaka ya Makao ya Wilaya ya Chalinze yanajengwa?

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika mvua zinazonyesha maeneo ya Pwani hasa Bagamoyo, yameathirika sana, hususan barabara inayojengwa toka Msata kwenda Makofia, Bagamoyo, ardhi hii imesababisha kufungwa kwa barabara. Mheshimiwa Waziri tuhakikishie kuwa barabara itakapokamilika kesho au siku zijazo, hakutatokea majanga kama yanayotokea.

Mheshimiwa Mwenyekiti, toka utungaji wa Sheria ya Makosa ya Kimtandao wasomi, wanasheria na wanaharakati katika kada mbalimbali wamechambua na kuonyesha mapungufu ya Sheria hiyo. Mfano, ni juu ya ukweli wa *data* za mteja, Sheria hii Ibara ya 32 hadi 35 zinamlazimisha mtoa huduma kutoa *data* za mteja wake kwa Mkuu wa Kituo cha Polisi bila kibali cha mahakama. Hii kwa mujibu wa taratibu za haki, kibali cha kutoa taarifa hutolewa na mahakama, hii ni kinyume na taratibu hizo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Ibara ya 3(a) ya Sheria ya Makosa ya Kimtandao inampa Waziri mamlaka ya kuamua kipi ni kosa na kipi si kosa. Anapewa mamlaka ya kusimamisha na kusitisha huduma na hata pia kuondoa taarifa juu ya kitendo husika, mfano, kuondoa mijadala ambayo yeye ana maslahi nayo au ambayo anaona inagusa ofisi yake. Katika Sheria za Utoaji Haki, haki za kufanya maamuzi ni kazi ya mahakama na Hakimu ndiye mtamkaji, kumpa Waziri nafasi hii ni kufinya utaratibu wa utoaji haki. Naomba Mheshimiwa Waziri atakapokuja atuambie ana mpango gani juu ya sheria hii kandamizi kwa haki za binadamu, ukiachilia mbali matumizi mabaya yanayoendelea ambayo wewe Mheshimiwa Waziri umepewa nguvu na Ibara ya 39 ya Sheria ya Makosa ya Kimtandao.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na kazi nzuri ambayo mmekwishaifanya katika upangaji mzuri wa mawasiliano, changamoto ya upatikanaji wa mawasiliano imekuwa ni jambo la kawaida hata baadhi ya wananchi kuamini kuwa, wao hawapaswi kuwa na simu. Hapa nawazungumzia wananchi wa Kibindu, Miono, Mkange, Msata, Chalinze na maeneo mbalimbali ya Mji wa Kiwangwa na Kata ya Talawanda. Wakati wa Serikali ya Awamu ya Nne Mheshimiwa Waziri aliniahidi kuongea na watu wa Halotel/Viettel ili kumaliza taabu ya mahitaji ya mawasiliano kwa wananchi hawa waliopiga kura nyingi kuichagua Serikali ya Chama cha Mapinduzi kwa kuwa imani yao ni kubwa sana watapata suluhu ya tatizo lako. Naomba kuwasilisha.

MHE. INNOCENT S. BILAKWATE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nimshukuru Mungu kwa kunipa nafasi ya kuchangia kwa maandishi na pia kunipa uhai na afya njema ya kuwatumikia wananchi wangu wa Jimbo la Kyerwa. Nichukue fursa hii kuipongeza Serikali yangu ya Chama cha Mapinduzi, mwanzo ni mzuri, inatia moyo, ikiwemo Wizara ya Ujenzi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara ya Murushaka – Murongo; Mheshimiwa Waziri katika Ilani ya Chama cha Mapinduzi katika ukurasa wa 59 imeelezwa kufanyiwa upembuzi na usanifu yakinifu, lakini kwenye bajeti yako sijaiona. Mheshimiwa Waziri, kusema ukweli barabara hii ndiyo barabara ya kiuchumi namba moja Kyerwa, ndiyo tegemeo la Wanakerwa ikipitia Makao Makuu ya Wilaya na kuunganisha Wilaya jirani ya Karagwe na kuunganisha Mkoa wa Kagera. Pia barabara hii inaunganisha nchi jirani za Uganda na Rwanda.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Waziri pia Mheshimiwa Rais akiwa Kata ya Nkwenda Wilayani Kyerwa alitaja barabara hii na umuhimu wake na akaahidi itajengwa kwa kiwango cha lami na akatoa zawadi ya kuahidi kilometa 20 kwa kuanzia, wakati taratibu zingine zikiendelea, lakini cha ajabu ahadi ya kilometa hizo 20 haionekani katika Bajeti yako. Mheshimiwa Waziri, naomba kupewa jibu kwa nini hiyo barabara haipo kwenye upembuzi na hizo kilometa 20 alizoahidi kwa kuanzia, hazikuwekwa kwenye bajeti yako?

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Waziri, kwa umuhimu wa barabara hii na mateso wanayoyapata wananchi isipowekwa kwenye bajeti au Mpango wa Serikali wa Miaka Mitano, tujandae jimbo kuondoka. Maana wamekuwa wakiahidiwa maneno ya uongo kuwa itatengenezwa tangu Serikali ya Awamu ya Nne na Rais Kikwete akiwa Nkwenda kwenye mkutano wa hadhara.

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara ya Mgakorongo – Kigalama – Murongo; Mheshimiwa Waziri, naomba kujua barabara ya Mkagorongo – Kigalama mpaka Murongo, taarifa nilizozipata tayari imefanyiwa upembuzi

yakinifu, ninachotaka kujua ni lini barabara hii ujenzi utanza? Maana, sikuona kwenye bajeti yako pesa ya ujenzi kwa kiwango cha lami?

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Waziri, nakuomba sana, nimejitahidi sana kukuandikia mpaka nimefika ofisini kwako kukueleza kuhusu barabara hizi na umuhimu wake. Naomba sana kufikiriwa, tumeachwa muda mrefu, tumekuwa yatima, hatukuwa na mtu wa kutusemea. Pia nikuombe sana, pata nafasi ufanye ziara ya kutembelea Jimbo la Kyerwa ili ujionee mwenyewe umuhimu wa barabara hii; maana inaonyesha wakati mwingine mnaletewa taarifa za uongo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nipewe majibu kama nilivyoomba kwenye maandishi yangu. Naunga mkono hoja.

MHE. ALLY S. UGANDO: Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda nami kuchangia kwa maandishi katika mada hii ya miundombinu kwani ni muhimu sana katika Jimbo langu la Kibiti.

Katika Jimbo langu la Kibiti kuna changamoto kubwa katika miundombinu, hasa maeneo ya Delta hakuna mawasiliano kabisa; Mfisini, Kiomboni, Sanenga, Salale, Mbwera, Mbuchi, Kingongo, Mberambe, Msala, Mchinga, Maparoni, Mbuchi, Pombwe, Kechuru; katika maeneo haya mazingira si rafiki kwa mawasiliano na barabara zao pamoja na magati ya maeneo hayo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu ujenzi wa gati la Nyamisati, napenda kuishauri Serikali yangu sikivu ya Chama cha Mapinduzi (CCM) kuanza haraka sana ujenzi wa gati la Nyamisati, kwani gati hili ni muhimu sana, litahudumia Wilaya mbili za Mafia na Kibiti kwa kuhudumia wananchi wengi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara ya Bungu – Nyamisati; barabara hii nayo ni muhimu sana kwani inatumiwa na wananchi wa Mafia na wa Kibiti, tena barabara hii ijengwe kwa lami. Kibiti – Ruaruke – Nyamisati; barabara hii nayo iboreshwe kwa kiwango cha changarawe kwani ina mchango mkubwa wa kukuza uchumi wa wakulima. Kufungua barabara mpya kutoka Kipoka – Maparoni – Msala, jamani hii ni barabara muhimu sana kufunguliwa kwani italetu mchango mkubwa sana wa uzalishaji mali katika uchumi wetu wa Taifa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kibiti – Makima – Kisarawe – Chole. Hii nayo ni barabara muhimu ya Chole Kati kuja Dar es Salaam. Kinyanya – Magogo – Matatu – Msoro, nayo ni barabara ya muhimu sana kwa kuja katika Makao Makuu ya Kata ya Mtawanya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la minara; nashauri Serikali yangu sikivu ipelekwe maeneo husika ili nayo iwafaidishe wananchi wa sehemu husika kwa kuboresha huduma za jamii kama kujenga shule, zahanati, kuchimba visima, barabara na kadhalika. Katika Jimbo langu la Kibiti kuna maeneo mengi ambayo hayana mawasiliano, kama maeneo ya *delta* na nchi kavu kama Mng'aru, Kimbugi, Miwaga, Ngulakula, Rungungu, Mangwi, Nyamwimbe, Ruaruke.

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara ya Kibiti – Mchukwi; barabara hii ni muhimu sana kwenda Hospitali ya *Mission* ya Mchukwi. Barabara hii iwekewe lami kwani hospitali hii inawahudumia watu wengi sana kutoka ndani na nje ya Wilaya yangu ya Kibiti.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la ujenzi wa Bandari ya Bagamoyo ni muhimu sana, upewe kipaumbele katika bajeti hii. Bandari hii ikiisha itachangia mchango mkubwa katika Pato letu la Taifa, kupunguza msongamano wa foleni katika Jiji la Dar es Salaam na vijana wetu kuajiriwa kupitia bandari hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mapambano dhidi ya UKIMWI; kila mmoja anawajibika kuhakikisha anapambana na suala zima la UKIMWI. Wahakikishe kutoa elimu wakati wa ujenzi wa barabara ili watu wapime kwa hiari na watambulike kisha wapewe elimu ya ushauri nasaha.

MHE. MAGDALENA H. SAKAYA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ni kwa nini Serikali inaruhusu Shirika la ndege la *FastJet* hutoa huduma kwa kuwaibia wateja/abiria kwa kiasi kikubwa hivyo? Ndani ya ndege, maji nusu lita wanauza shilingi 3,000 wakati wanachukua kiwandani kwa bei ya jumla, nusu lita shilingi 300.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukikata tiketi ya *go and return*, ukipata dharura ukashindwa kusafiri tarehe ya tiketi hata ukiwapa taarifa saa 24 kabla ya safari, hela yako inakufa na tiketi imekufa. Begi hata kama lina nguo za mtoto, likizidi kilo moja unalipishwa kuanzia shilingi 100,000 mpaka shilingi 200,000; huu ni wizi mtupu wakati Serikali ipo na inaona. Tunaomba majibu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mawasiliano ya simu; katika Wilaya ya Kaliua kuna maeneo ambayo hakuna minara ya simu na hivyo, wananchi hupata shida kubwa ya mawasiliano. Kata ya Igwisi, kijiji cha Upele na vitongoji vyake vyote, kata ya Tugimlote mpaka kijiji cha Igombe. Kata ya Ulambi, Sigaga mpaka vijiji vya Usinga na Kotonko. Kata ya Igagala mpaka vijiji vya Wachawasome na vitongoji vya Kona Nne, Ukumbanija, Ufulaga. Kata ya Ugunga mpaka vijiji vya Mpilipili na vitongoji vya Kanyanya. Maeneo yote ya Kaliua kuanzia pale mjini mtandao wa Tigo ni wa shida sana.

MHE. MARY P. CHATANDA: Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja. Naikumbusha Serikali suala la ujenzi wa bandari kavu ya Korogwe Mjini, eneo la *Old Korogwe*. Mheshimiwa Rais alipokuwa akiomba kura Korogwe, alikutana na hoja hii kutoka kwa wananchi na kuwahidi atalifanyia kazi jambo hili, lakini kwenye vitabu vya makadirio ya mapato na matumizi ya Wizara ya Ujenzi hakuna mahali palipozungumzia suala hili la bandari kavu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pili, Mheshimiwa Rais alitoa ahadi ya lami Korogwe Mjini, kilometa tano, lakini ndani ya makadirio ya mapato na matumizi ya bajeti hii, Korogwe haijaguswa. Niiombe Wizara hii kuona ni namna gani itatekeleza ahadi hii ili wananchi waendeleo kuwa na imani na Serikali yao. Naomba kuwasilisha.

MHE. KAPT. ABBAS ALI MWINYI: Mheshimiwa Mwenyekiti, je, ununuzi wa ndege mpya kutoka *Bombardier* umefikia hatua gani? Ni lini hasa ndege hizo zitawasili tayari kwa kutumika (*time frame*)? Ndege ngapi zinategemea kununuliwa kwa hatua hii ya awali?

Mheshimiwa Mwenyekiti, je, *Tanzania Airport Authority (TAA)* mamlaka yake yanagusa pande zote mbili za Muungano (Unguja na Pemba)?

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa takribani miaka sita sasa cheo cha Ukurugenzi Mkuu wa Shirika la *ATCL* kimekuwa kikikaimiwa (*acting*), lini hasa utakuwa mwisho wa kukaimu? Je, unatambua kuwa ndege pekee inayomilikiwa na *ATCL, Dash 8-300* imeacha kuruka toka tarehe 11/5/2016 na hakuna taarifa, kipi hasa kimesababisha hali hiyo? Naomba maelezo kuhusiana na hilo.

MHE. JOSEPH L. HAULE: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana. Naomba niongeze kidogo kwenye mchango wangu niliowasilisha jana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimuombe Waziri wa Ujenzi aipe barabara ya Ruaha Mbuyuni - Mlolo (Chabi) - Ibanda - Mlunga - Ileling'ombe mpaka Mpwapwa ya kilometa 74 ambapo inaunganisha Wilaya mbili za Kilosa na Mpwapwa. Hii inamaanisha kuwa inaunganisha mikoa ya Iringa, Morogoro na Dodoma.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwenye Mfuko wa Barabara wa Mkoa wa Morogoro walifanya tathmini na kuititisha barabara hii kuwa chini ya *TANROADS* na pia waliwaalika wataalam kutoka Wizara ya Ujenzi ambao nao waliipitisha na kusema inafaa kufanyiwa kazi haraka sana kadri inavyowezekana. Namuomba sana Mheshimiwa Waziri akija ku-*wind up* aje atupe majibu, ni lini Serikali itaanza kujenga barabara hii ili kuunganisha wananchi hawa wa mikoa ya Dodoma na Morogoro na Iringa?

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kuwasilisha.

MHE. DANIEL E. MTUKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, natambua kuna ujenzi wa *One Stop Inspection Station (OSIS)* karibu utaanza eneo la Muhalala, Wilayani Manyoni. Ombi langu ni kulipwa fidia wananchi wa Muhalala ambao walitii kutofanya shughuli zote za kilimo na ujenzi eneo hilo wakisubiri fidia tangu mwaka 2013. Malalamiko ya wananchi hawa wazalendo ni makubwa, tafadhali nipate majibu, ni lini fidia hii inalipwa?

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo la pili; Manyoni Mashariki tuna barabara mbili za hadhi ya mkoa, kama vile Manyoni - Iteka - Sanza - Chali Igongo na Ikungi - Londoni - Kilimatinde (Solya). Tatizo langu ni kiwango cha ujenzi ni cha chini sana. Kiwango cha ujenzi hakitofautiani na barabara za Wilaya, wakati wa ujenzi hawamwagi maji ya kutosha, vifusi vinarashiwa sana, sehemu kubwa wanakwangua tu na *graders*, hawashindilii vya kutosha.

Mheshimiwa Mwenyekiti, *culverts* katika mapito ya maji ni vichekesho kwa baadhi ya maeneo, maji yanapita pembeni badala ya kupita ndani ya *culverts*. Upana wa barabara ni wa kuangalia upya, siyo rahisi kupishana mabasi au malori mawili yakiwa na mzigo kwani katikati pamenyanyuliwa sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, daraja kubwa la mto mkubwa wa Sanza lililokamilika miaka miwili iliyopita limekatika. Kuna maajabu katika nchi hii, nashauri Waziri aidha, wewe mwenyewe au Afisa kutoka Wizarani nitampeleka akakague nondo zilizoengea daraja hili tulinganisha na *BOQ*, kuna hujuma mbaya sana. Tatizo kubwa ni usimamizi mbovu au wasimamizi Ofisi ya Meneja wa Mkoa wameungana na makandarasi kuwahujumu Wanamanyoni.

Mheshimiwa Mwenyekiti, reli ya Manyoni - Singida; tunaomba sana rejesheni huduma ya reli hii hata kama inashia Singida, ni sawa tu. Tuna vitunguu, viazi vitamu, kuku wa kienyeji, miwa, mbuzi, chumvi na mizigo mingine mizito kama mafuta kwenda na kutoka Singida.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwisho, naunga mkono hoja.

MHE. QAMBALO W. QULWI: Mheshimiwa Mwenyekiti, Wizaru kuendelea kukamilisha zoezi la usanifu wa kina wa barabara ya *Oldeani Junction* - Matala - Mwanuzi - Kolandoto. Barabara hii ndiyo barabara ya kuunga Mkoa wa Arusha na Mkoa wa Simiyu hadi Mwanza. Hii barabara ni fupi sana na ujenzi wake hautasumbua maana inapita katika maeneo mepesi kufikika.

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara hii inapita katika maeneo yenye vitunguu, mpunga, mahindi na pia eneo muhimu sana kwa ufugaji. Barabara hii ni rafiki wa mazingira na ndiyo maana inaitwa *Serengeti Southern By pass*.

Naomba Serikali itafute fedha za ujenzi haraka sana ili kutimiza sera ya kuunga mikoa, lakini pia ahadi ya viongozi wa juu wa Awamu ya Nne na ya Tano.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia barabara ya Karatu - Mbulu - Haydom - Matala iliyoingia mwaka huu kwenye hatua ya upembuzi yakinifu na baadaye usanifu wa kina. Ni imani yangu kuwa baada tu ya maongezi hayo kazi ya ujenzi itaanza mara moja.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia tunaomba barabara ya Manyara - Kitete - Losetele ipandishwe hadhi kutoka barabara ya Halmashauri kwenda kuwa barabara ya Mkoa; barabara hii inaunganisha Wilaya ya Karatu na Wilaya ya Monduli. Ni barabara inayopitisha mazao mengi kuelekea soko lililoko Arusha. Nashukuru.

MHE. FREEMAN A. MBOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, maombi maalum ya barabara. Jimbo la Hai liko katika maporomoko ya Mlima Kilimanjaro, ardhi yake ni *alluvial*, ambayo huwa tope kali na zito lenye utelezi mkali na hatari hata kwa mvua kidogo sana. Barabara za lami hakika siyo anasa, hasa ukitia maanani hali ya miinuko na mabonde makubwa yaliyopo; barabara ya Kwa Sadala - Masama - *Machame Junction* ni muhimu sana sasa ikamilishwe.

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara za mji wa Hai ambao ni makao makuu ya Wilaya nazo zinahitaji sana lami. Mji huu sasa unawakazi zaidi ya 60,000 na haujawahi kupata hata kilometa moja ya lami, ukiacha barabara kuu inayotoka Moshi kwenda Arusha inayopita katikati ya mji huu; tunaomba angalau kilometa kumi za lami katika mji huu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara ya Bomang'ombe - Rundugai - Longoi - Kikavu Chini - TPC - Moshi, ni barabara muhimu iliyo ukanda wa tambarare. Ni eneo linalokumbwa na mafuriko mara kwa mara na miundombinu ya changarawe husombwa na hivyo kulazimika kujengwa kila mwaka. Barabara hii ina urefu wa kilometa 27, naomba sana iingizwe kwenye orodha ya barabara za kufanyiwa angalau upembuzi yakinifu kwa mwaka 2016/2017.

MHE. MARTIN M. MSUHA: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kuchukua nafasi hii kuungana na wenzangu kuwapongeza Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano na Naibu wake kwa hotuba nzuri iliyosheheni mipango mizuri juu ya utekelezaji wa shughuli za Wizara hiyo kwa mwaka tajwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sekta ya ujenzi; kutokana na mvua nyingi zilizonyesha msimu uliopita, barabara nyingi za Jimbo la Mbinga Vijijini zimeharibika vibaya sana kiasi cha kuathiri shughuli za usafirishaji na uchukuzi ndani ya jimbo. Njia nyingi zilifunga mawasiliano kama barabara zifuatazo; Mbinga - Mkumbi - Lugari, Mbinga - Linda - Litowo, Linda - Muhongozi, Kigonsera

- Matiri - Kilindi, Lipumba - Kihangimahuka, Muhongozi - Paradiso. Nimuombe sasa Mheshimiwa Waziri aweze kutoa waraka au agizo kwa Meneja wa TANROADS Mkoa, aweze kuchukua hatua za haraka ili matengenezo ya barabara hizo yaweze kufanyika mara moja ikiwa ni pamoja na ujenzi wa madaraja kama lile la Maperera, Mto Lukanzauti.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Wizara iangalie uwezekano wa kuingiza kwenye mpango wake wa mwaka ujao kipande cha barabara ya kutoka Mbinga Mjini hadi Longa kwa kiwango cha lami ili kuunganisha na mradi wa ujenzi wa barabara ya kutoka Longa hadi Litowo unaojengwa kwa ufadhili wa *European Union* kwani itakuwa ni kituko kuacha kipande hicho kuendelea kuwa cha vumbi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu uchukuzi; katika sekta hii naiomba Serikali iangalie yafuatayo; ununuzi wa meli mpya katika Ziwa Nyasa na upanuzi wa Bandari ya Mbamba Bay.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mawasiliano; napenda kuipongeza Serikali kwa dhati kwa hatua iliyofikiwa katika sekta ya mawasiliano hususani mtandao wa simu za mkononi. Hata hivyo, naomba waombwe tena Kampuni ya Halotel ili iweze kufikisha mawasiliano ya simu za mkononi kwenye maeneo yafuatayo; Kingoli, Kata ya Litumbandyosi, Mihango Kata ya Kigonsera, Lukiti - Linda, Litembo - Litembo, Mahilo - Kitura, Kindimba Chini - Muungano, Sara - Muhongozi, Kilindi - Matiri, Barabara - Matiri, Kikuli - Mikalanga, Makonga - Miukalanga, Matuta - Kipapa, Mbuta - Kamabarage, Mhimbazi - Amani Makolo, Lipumba - Kihangimahuka.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kuwasilisha na kuunga mkono hoja.

MHE. SHALLY J. RAYMOND: Mheshimiwa Mwenyekiti, awali ya yote, ninamshukuru Mungu kwa kuwezesha kujadili mada za kuiletea nchi yetu ya Tanzania maendeleo.

Pili, ninampongeza sana Mheshimiwa Waziri Profesa Makame Mbarawa, Naibu Waziri, Injini Edwin Ngonyani na Injini Joseph Nyamhanga, Katibu Mkuu Ujenzi, Dkt. Leonard Chamuriho, Katibu Mkuu Uchukuzi, Profesa Faustine Kamuzora, Katibu Mkuu Mawasiliano, Injini Dkt. Maria Sasabo, Naibu Katibu Mkuu Mawasiliano na watendaji wote wa Wizara husika na bodi zao.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hoja yangu ni kuhusu mawasiliano ya simu. Utakubaliana na mimi kwamba simu za mkononi zimeshamiri kila kona ya nchi hii, lakini kila leo gharama za simu zinapanda.

Swali, hivi Mtanzania wa kawaida anafaidikaje na wawekezaji hao wa mitandao mbalimbali wakiwemo Airtel, Vodacom, Tigo, Zantel, Halotel na wengine?

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninamuomba Mheshimiwa Waziri mwenye dhamana atoe mwongozo kwa makampuni hayo yatoe elimu ya ujasiriamali kwa wanawake kama mgao wa CSR. Niko tayari kuungana nao kule Kilimanjaro ili elimu hiyo iwafikie wengi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga hoja mkono.

MHE. BUPE N. MWAKANG'ATA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru kwa kunipa nafasi. Awali ya yote namshukuru sana Mwenyezi Mungu kutujaalia uzima. Pia naomba niwashukuru wananchi wa Mkoa wa Rukwa kwa kuniamini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nimpungeze Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa John Pombe Magufuli kwa umahiri wake wa kazi, uwajibikaji na kuiletea heshima Serikali. Nimpungeze pia Waziri Mkuu, Mheshimiwa Kassim Majaliwa kwa kuchaguliwa kwake na uchapakazi wake. Niwapongeze Mawaziri wote na Manaibu wote kwa uchapakazi wao mzuri, hakika tunayo majembe.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba niunge mkono hoja wakati nikitaka ufafanuzi wa hoja zifuatazo; Mkoa wa Rukwa uliunga mkono Serikali hii kwa kukipatia Chama cha Mapinduzi kura nyingi sana za kishindo, sasa nipe nikupe. Je, uwanja wa ndege wa Sumbawanga utaanza kujengwa lini? Wananchi wanapata shida sana kutokana na umbali, hasa wanaposafiri kwenda Dar es Salaam ambako huduma nyingi za Serikali hutolewa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia wananchi wa Sumbawanga, wenyeji wa Bagwe, wanaoishi pembezoni mwa uwanja walifanyiwa tathimini ya nyumba zao muda mrefu kwamba watalipwa na nyumba zao zikawekwa alama ya "X" kwa muda mrefu. Mpaka sasa hawajalipwa na wanakosa huduma muhimu za kibenki na huduma nyingine mbalimbali, je, watalipwa lini?

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo la pili, ningependa kuishukuru Serikali kwa kutambua umuhimu wa Barabara ya Sumbawanga - Mpanda - Nyakanazi yenye urefu wa kilometa 346.6 kwani barabara hii ni kiungo muhimu cha mawasiliano. Lakini kuna barabara ya Kibaoni - Muze - Mtowisa - Ilemba - Kilyamatundu kilometa 200 ijengwe kwa kiwango cha lami kwani ukanda huu wa Bonde la Ufa ndiko mazao mengi yanatoka huko kama ngano, asali, mpunga, samaki, ufuta na mazao mengine. Kwa hiyo, ni vema ikajengwa kwa kiwango cha lami na madaraja yajengwe.

Mheshimiwa Mwenyekiti, zipo barabara ambazo zinasimamiwa na Halmashauri ambazo hawawezi kuzihudumia kutokana na fedha wanazozipata, ikiwemo Kalambazite - Ilemba ambapo hii barabara iliomba ibadilishwe iwe ya TANROADS kwa sababu inakidhi viwango na nyingine ni barabara ya Miangaluna - Chombe, Mtowisa - Kristo Mfalme, Mawenzusi - Msia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sijajua Serikali inafikiria nini juu ya mgogoro wa shamba la *Efatha* ambao ni wa muda mrefu. Wananchi wanapata shida hata kupitisha barabara, matokeo yake wananchi wameendelea kuwa maskini kwa kushindwa kuwasomesha watoto. Naomba Serikali yako sikivu iwarudishie shamba hilo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwisho nichukue fursa pekee kuipongeza Serikali ya Awamu ya Tano ambayo ni ya Hapa Kazi Tu, chini ya Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli, kwa uamuzi wa kununua ndege zetu. Hii itatujengea heshima kubwa na tutaendelea kumuunga mkono Rais wetu kwa jitihada zake za kutumbua majipu na kukusanya kodi kwa wingi na hususani Mkoa wa Rukwa. Naunga mkono hoja.

MHE. SEBASTIAN S. KAPUFI: Mheshimiwa Mwenyekiti, miundombinu imara ni msingi muhimu wa maendeleo ya sekta nyingine zote. Naamini unapokuwepo mgawanyo sawa wa rasilimali za nchi, unapunguza ombwe la watu wengine kuilaumu Serikali. Napongeza ujenzi wa barabara ya Tabora - Koga - Mpanda kwa kiwango cha lami ambao utaanza hivi punde. Rai yangu ni mchakato huu wa ujenzi usichukue muda mrefu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ujenzi wa uwanja wa ndege Mpanda uendelee kuimarishwa kwani huduma ya ndege ni muhimu sana. Niiombe Wizara kutupatia huduma ya mafuta ya ndege, sambamba na *route* za ndege.

Mheshimiwa Mwenyekiti, reli ya kati na matawi yake, ikiwemo Kaliua - Mpanda - Karema ni la msingi. Barabara ya Mpanda - Ugala - Kaliua ni muhimu mno, ukizingatia uwepo wa barabara moja bila kuwa na *escaping route* ni jambo la hatari, hasa pale barabara zinapojifunga.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kuwasilisha na kuunga mkono hoja.

MHE. ZAINAB N. MWAMWINDI: Mheshimiwa Mwenyekiti, awali ya yote nimpongeze Mheshimiwa Waziri, Naibu na Makatibu wote wa Wizara.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ombi langu ni barabara itokayo Iringa Mjini kwenda *Ruaha National Park*. Barabara hii ni muhimu sana kwa watalii, naomba ipewe kipaumbele kwa kiwango cha lami.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante, natanguliza shukrani.

MHE. EMANUEL A. MWAKASAKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, naendelea kumpongeza Mheshimiwa Waziri kwa uwasilishaji mzuri wa mpango wa makadirio ya mapato na matumizi ya fedha kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nina hoja chache za kuandika au kutoa ushauri kwa maandishi, ili zifanyiwe kazi na Wizara kama ifuatavyo:-

(i) Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna tetesi kuwa moja ya sababu inayosababisha kukawia au kucheleweshwa kwa uunganishaji upya wa mashirika mawili ya reli ya kati yaani *TRL* na *RAHCO*, ni tetesi au madai kuwa kuna baadhi ya watendaji ndani ya Wizara ambao wana maslahi ya binafsi ya kibiashara kupitia miradi inayosimamiwa na *RAHCO*. Naomba Mheshimiwa Waziri uchunguze hili.

(ii) Mheshimiwa Mwenyekiti, nashauri Serikali ifanye juhudi kubwa katika kuzifufua upya na kuziimarisha karakana za *TRL* za Morogoro na Tabora ili ufanisi wa kiufundi na kuimarisha vichwa na mabehewa ya treni uweze kuwa wa uhakika.

(iii) Mheshimiwa Mwenyekiti, katika Taarifa ya Utekelezaji wa Miradi ya Mfuko wa Maendeleo wa Mawasiliano kwa Wote hadi Aprili, 2016, Jimbo la Tabora Mjini lenye jumla ya kata 29, kata za Kalunde katika vitongoji vya Ulundwa na Ilamba, kata ya Ifucha, vitongoji vya Miziwaziwa, Ushilo na Ugurudu, kata ya Ntalikwa, kitongoji cha Shimo la Udongo, kata ya Uyui, kitongoji cha Imala Mihayo na Kakulungu na kata ya Ndevelwa, vijiji vya Ibasu na Izenga, hakuna kabisa mawasiliano ya simu. Ninaomba Wizara iwakumbuke wananchi hawa katika uwekaji wa minara ya simu ili nao waweze kupata mawasiliano.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kuwasilisha.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Dkt. Possi! (Kicheko)

NAIBU WAZIRI, OFISI YA WAZIRI MKUU (WATU WENYE ULEMAVU): Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Dakika ngapi? tatu? Okay!

MWENYEKITI: Jiandae Waziri wa Fedha.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA WAZIRI MKUU (WATU WENYE ULEMAVU): Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kusema machache kuhusu bajeti ya Wizara inayohusika na Mawasiliano na Uchukuzi. Kuna mambo mawili hatuwezi

tukakwepa na wala hatuwezi tukaingiza siasa inapokuja katika masuala ya mawasiliano ambayo ni sheria na teknolojia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninavyozungumzia sheria nina maanisha Sheria za Kimataifa na Kitaifa na nianze kwa kusema kwamba Tanzania mwaka 1983 ilikuwa mwanachama wa *WIPO (World Intellectual Property Organization)* na kwa maana hiyo, ndio maana tuna sheria ambazo zinalinda haki za watu waliotoa ubunifu wa aina mbalimbali katika teknolojia, kwa lugha rahisi ni *patents*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa kwa sababu tunakubali kwamba Tanzania haiwezi ikajifungia na tupo katika kisiwa kinachoitwa *globalization*, kwa hiyo, ni wajibu wa Tanzania kulinda *patents* za wabunifu mbalimbali wa Hitanzania na wa Kimataifa. Na ndio maana suala la kukataza matumizi ya simu fake sio utashi tu wa *TCRA* au sio siasa tu, ni wajibu wa kisheria za kwetu za ndani, lakini pia na za kimataifa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa sababu sisi sote, Wabunge tuna nia moja ya kuhakikisha kwamba tuna *act* kama viongozi kuhakikisha kwamba Taifa linakwenda katika mstari ulionyooka, basi ni rai yangu kwa Wabunge wote kuunga mkono suala hili. Na katika kusema hivyo niweke wazi kwamba maendeleo ya teknolojia sasa yamewafanya pia baadhi ya wajanja kuwa haraka zaidi kutumia teknolojia hiyo hiyo kuingiza simu *fake*, ndio maana kwa wale wanaofuatilia wanakumbuka mwaka 2014 Ujerumani zilikamatwa *Samsung Galaxy*, Uingereza pia hivyo hivyo, tena kule ulikamatwa mpaka mnara *fake* uliokuwa unaingilia mawasiliano ya watu. Mwaka jana tu pale China kabla ya *IPhone*, nafikiri, kutoa toleo lao jipya, China zilitoka mpya na watu wakaamini kwamba zile ndio zilikuwa ni sahihi, maana yake ni nini?

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa haya yote tusiwe na ile dhana ya kudhani kwamba *TCRA* wanaweza wakaweka watu bandarini na *airport* kuzuia simu *fake*. Njia pekee ya kuzizuia ni njia ya matumizi ya teknolojia kama hivi wanavyotaka kufanya kwamba, kuzima simu *fake*, kuzidhibiti zisiweze kutumika. Na hii naamini inafanyika kwa manufaa ya wananchi wote kwa sababu, wananchi sasa watakuwa wana pata kitu halisi kulingana na fedha yao kwa sababu nina amini ni wizi kumuuzia mtu kitu cha shilingi 700,000 wakati ukweli ni kwamba ni cha shilingi 200,000 kwa sababu kilitengenezwa kwa *low quality* au kinaweza kikawa kwa *quality* isiwe *low* sana, lakini ukweli ni kwamba kime-*infringe patent* ya watu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hivyo naunga mkono hoja ya Waziri. Ahsante sana. (Makofi)

MWENYEKITI: Waziri wa Fedha.

WAZIRI WA FEDHA NA MIPANGO: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nianze kwa kumpongeza Mheshimiwa Waziri na Mheshimiwa Naibu Waziri kwa kazi nzuri wanayoifanya kuongoza Wizara hii nyeti sana na vilevile kwa hotuba yao nzuri sana ambayo kwa kweli ni ya kina. Na niseme moja kwa moja kwamba naunga mkono hoja iliyotolewa na nawaomba Waheshimiwa Wabunge wakubali kuidhinisha bajeti hii kama ilivyowasilishwa, maana hii ndio msingi wa uchumi wa viwanda ambao tunajaribu kujenga. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, dunia nzima kinachotofautisha nchi maskini na nchi ambazo zimeendelea ni ubora wa miundombinu yake. Sasa tatizo ni kwamba, ujenzi wa miundombinu bora tunaihitaji wote, lakini ina gharama kubwa sana na hivyo ni lazima tuijenge kwa awamu, lakini twende kimkakati tukianza na maeneo ambayo yatatusukuma kwa haraka kama Taifa. Kwa hiyo, *sequencing* ni lazima na hakuna nchi yoyote ulimwenguni ambayo ina uwezo wa kujenga miundombinu yote wanayoihitaji kwa wakati mmoja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nizichangie hoja chache ambazo zilizungumzwa humu ndani na moja wapo imejirudia ni ile inayohusu uhamisho wa fedha. Nisisitize tu kwamba, uhamisho wa fedha ambao unafanywa na Serikali baina ya mafungu na ndani ya mafungu unaongozwa na sharia; kuna vitu viwili vikubwa ambavyo vinazingatiwa katika kufanya uhamisho.

Mheshimiwa Mwenyekiti, moja ni kutekeleza maamuzi ambayo yana maslahi kwa Taifa na sheria inasema hivyo, lakini la pili, unaweza ukafanya uhamisho; Waziri wa Fedha anaruhusiwa kufanya uhamisho pale ambapo kuna mahitaji ya dharura. Ukisoma Sheria ya Matumizi (*Appropriation Act*), inasema vizuri katika kifungu kile cha 6(1), inaeleza ni mazingira gani ambayo Waziri wa Fedha anaruhusiwa kufanya uhamisho, sijui kama ni lazima nisome, lakini Waheshimiwa Wabunge nawasihi tena kwenda kuziangalia zile sheria vizuri. Hatuwezi kufanya uhamisho kinyume cha sheria, ziko bayana, lakini vilevile Sheria ya Bajeti, Kanuni ya 28(1), inasema wazi kwamba *reallocations* zote kati ya mafungu ni lazima zipate idhini ya Waziri wa Fedha kwa hiyo, huwezi tu ukafanya hivi hivi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini sio hivyo tu, kifungu cha 41 kinasema vilevile kwamba kinaweka masharti ya kufanya uhamisho kati ya mafungu na kinasema; *all reallocations between votes shall not exceed 5% of total government budget* na haya yote tumekuwa tunayazingatia. Sasa nilikwisha liarifu Bunge lako tukufu kwamba katika mwaka huu wa fedha tulionao, Fungu 98 - Ujenzi; Bunge hili liliidhinisha shilingi bilioni 798.26 kwa ajili ya fedha za maendeleo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, hadi kufikia mwezi Machi tulishatoa shilingi bilioni 931 kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo. Na nilishaeleza hili kwamba

ukichukua tarakimu hizi ni kweli kabisa tumeshatoa fungu zaidi ya fedha zilizoidhinishwa na Bunge kwenye hicho kifungu, lakini narudia kwa kuzingatia maelekezo ya sheria. Fedha zilizotolewa na Serikali zilitoka Fungu 21 ambalo ni Mradi Namba 6294 ambapo Bunge, kwenye kifungu kile lilikuwa limeidhinisha shilingi bilioni 628.5 kwa ajili ya kulipia madeni mbalimbali.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tuliamisha fedha kutoka fungu hili kwenda fungu 98 kulipia madeni ya miundombinu kwa hiyo, nilishalieleza na fedha zilizozidi ni shilingi bilioni 133.04 ambazo ni sawa na asilimia 0.6 tu ya bajeti yote ya Serikali ya shilingi trilioni 22.5. Kwa hiyo, narudia tena katika kufanya uhamisho wa fedha tunazingatia kikamilifu Sheria ya Bajeti, hakuna mahali ambapo tunakiuka utaratibu huu. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine ambalo ningependa kulisemea kulikuwa na ushauri wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu kwamba tutenge fedha zaidi kwa ajili ya miundombinu na angalau ifike asilimia 20 ya bajeti yote ya Serikali. Ninawaelewa vizuri kabisa, kama nilivyotangulia kusema miundombinu ndio kikwazo kikubwa ambacho kinachelewesha maendeleo ya nchi yetu, kwa hiyo, ni ombi halali kabisa. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mwaka ujao wa fedha 2016/2017 tumetenga zaidi ya shilingi trilioni saba kwa jali ya miundombinu kwa maana ya uchukuzi, barabara, maji, mawasiliano, nishati na umwagiliaji. Na hii peke yake ni asilimia 24 ya bajeti yote ya Serikali, kwa hiyo, tunapiga hatua kuelekea kwenye ushauri huu ambao tuliupokea kutoka kwenye Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, labda niseme moja lingine ambalo linahusu Himaya ya Forodha, kwa pamoja ni *Single Customs Territory*, hili nilikwishalielezea, lakini linajirudia tena. Kwa hiyo, niseme mfumo huu unawezesha ushuru wa forodha wa mizigo inayoingia kwenye nchi kama ya kwetu ulipiwe moja kwa moja katika nchi ambayo mizigo ile inafikia badala ya kwenda kulipiwa kwenye *destination country*. Sasa huu ni mfumo mpya ambao unatumika kwa Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki na kwa Congo pia tumekubaliana kwamba tutumie mfumo huu. Sasa wale ambao walizoea utaratibu wa zamani na wakawa wanakwepa kodi chini ya utaratibu wa zamani wanaukimbia huu ili wasilipe kodi ipasavyo. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini nilishalitaarifu Bunge lako kwamba pamoja na kuona hitilafu hiyo, nilikwishatoa maagizo kwa TRA na Mamlaka ya Bandari kulichunguza jambo hili kuona jinsi ambavyo kweli, linaathiri kiasi cha mizigo inayopita katika Bandari yetu ya Dar es Salaam. Na nilisema hivyo kwa sababu ukiangalia *trend* katika bandari nyingine ulimwenguni kwa miezi ya karibuni na hususani kuanzia mwezi Januari, tunaona pia bandari nyingine ambazo haziko

katika mfumo huu nazo mizigo yake imeathirika. Na nilieleza kwamba hisia mojawapo inaweza kuwa ni madhara ya kuporomoka kwa uchumi wa China ambao ume-*affect* biashara katika nchi ambazo inafanya nazo biashara, lakini hili linahitaji kufanyiwa uchambuzi wa kina ili kujua ukweli ni nini na kuweza kuchukua hatua ipasavyo. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, labda niseme pia kuhusu mgongano ambao unasema kuna mgongano wa tozo ya hifadhi za mizigo. Moja inalipwa kama *customs...* (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante, Mheshimiwa Waziri.

Mheshimiwa Naibu Waziri, mengi amekujibia Waziri wa Fedha.

NAIBU WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Mwenyekiti, awali ya yote napenda nimshukuru Mwenyezi Mungu kwa kuendelea kunipa uhai, nguvu, afya njema na akili timamu ili niweze kuchangia hoja ya Mheshimiwa Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano kwa kujibu baadhi ya hoja za Waheshimiwa Wabunge.

Naomba nichukue fursa hii kwa heshima kubwa, kumpongeza Mheshimiwa Dkt. John Pombe Joseph Magufuli, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuchaguliwa na Watanzania kuongoza nchi yetu katika Uchaguzi Mkuu uliofanyika Oktoba, 2015. Kwa kipindi kifupi alichokaa madarakani Watanzania kwa ujumla wetu tumefarijika na uongozi wake mahiri ambao unaonesha nia ya dhati ya kuiwezesha nchi yetu kupiga hatua kubwa kimaendeleo na kufikia kiwango cha uchumi wa kati. Na mimi naungana na Watanzania wenzangu kuendelea kumuomba afya njema ili aweze kuendelea kututumikia kwa mapenzi makubwa kama alivyoanza. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda kuchukua nafasi hii kumpongeza Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan kwa kuchaguliwa kuwa Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Aidha, ninampongeza Mheshimiwa Dkt. Ali Mohamed Shein kwa kuchaguliwa kwa kishindo kuwa Rais wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar. Ninampongeza pia Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa, kwa kuteuliwa kwake kuwa Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Vilevile napenda kukupongeza wewe, Mheshimiwa Spika, Naibu Spika na Wenyeviti wengine wa Bunge kwa kuchaguliwa kuliongoza Bunge letu Tukufu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda pia kuwapongeza Waheshimiwa Wabunge wote kwa kuchaguliwa kwao kuwawakilisha wananchi katika Bunge hili. Nina imani kwamba sote tutatekeleza kazi zetu za kuwatumikia wananchi

kufuatana na kauli mbiu ya Serikali ya Awamu ya Tano ya Hapa Kazi Tu ili tufikie malengo yetu ya kujikwamua kiuchumi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba niwashukuru kwa namna ya pekee wapigakura wangu wa Wilaya ya Namtumbo kwa namna walivyojituma katika kuhakikisha ninaipata fursa hii ya kuwatumikia katika nafasi ya Ubunge, pamoja na kwamba muda mwingi sipo nao kutokana na majukumu ya Kitaifa, wanajua ninawawakilisha kwa kiwango kikubwa katika kutatua changamoto zao. Ninawaahidi, mambo yote niliyoyaahidi na yaliyoahidiwa ndani ya Ilani ya Chama cha Mapinduzi nitayasimamia yatekelezwe kwa kadri Mwenyezi Mungu atakavyonijalia. Changamoto zote za kilimo, hususan kilimo cha tumbaku na mazao mchanganyiko pamoja na masoko ya uhakika, maji, umeme, mitandao ya simu, barabara, maeneo ya kilimo na mipaka ya kiutawala, zinazowakabili wakazi wa Wilaya ya Namtumbo nitazishughulikia kikamilifu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa dhati kabisa ninapenda kumshukuru Mheshimiwa Rais kwa kuniamini na kunitiua kuwa Naibu Waziri wa Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano, kumsaidia Mheshimiwa Profesa Makame Mnyaa Mbarawa katika nafasi yake. Napenda kuwaahidi Mheshimiwa Rais, Makamu wa Rais, Waziri Mkuu, Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano na Watanzania wote kuwa sitawaangusha.

Aidha, ninaomba niishukuru familia yangu, mke na watoto wangu kwa kuniunga mkono, kunivumilia na kunitia nguvu katika kutekeleza dhamira yangu ya kuwatumikia Wana Namtumbo na Watanzania wote katika nafasi hii ya Naibu Waziri wa Ujenzi Uchukuzi na Mawasiliano.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Waziri, twende kwenye hoja.

NAIBU WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kusema kwamba, naunga mkono hoja kwa asilimia mia moja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba sasa ndugu zangu Wabunge wote tuunge mkono hoja hii ya Mheshimiwa Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano, pamoja na kwamba inawezekana barabara ama ahadi yako nyingine haipo katika mpango wa utekelezaji kwa mwaka huu. Ni wazi ahadi zipo nyingi na sisi tutajitahidi kuzitekeleza kikamilifu kwa awamu, kwani tunaye jemedari, Rais wetu Dkt. John Pombe Joseph Magufuli. Kazi anayoifanya mnaiona na dhamira yake ya kututumikia Watanzania, hususan wananchi wa vipato vya chini haina mashaka kwa yeyote mwenye mapenzi mema na Taifa letu. Hivyo, kwa heshima na taadhima nawaomba mtuunge mkono na kwa kweli, tupeni moyo wa kuwatumikia. Nawashukuru Wabunge wote kwa namna mlivyochangia, mawazo na mapendekezo yenu yote kwetu ni maelekezo.

Tutayafanyia kazi kwa kuanzia na kusimamia kutekeleza miradi ambayo Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano amewasilisha kwa mwaka huu wa fedha.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba sasa nijielekeze katika kujibu hoja na nitajibu baadhi tu ya hoja ambazo Waheshimiwa Wabunge wamechangia. Hoja ni nyingi, kwa hoja ambazo tutashindwa kuzitolea majibu leo kutokana na muda tutazijibu kwa maandishi. Kama nilivyosema, hoja ni nyingi na, nitaanza na hawa ambao hatujazijibu rasmi kwenye vitabu ambavyo baadaye tutawagawia. Nitaanza na wale waliochangia mwishoni.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza kwa Bandari ya Nyamisati naomba nikuhakikishie, zimetengwa shilingi bilioni 1.5 kushughulikia bandari hiyo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa upande wa barabara ya Bumbuli - Korogwe, Soni - Bumbuli, fedha zimewekwa sifuri kwa sababu *study* imekamilika. Sasa tunatafuta fedha ndani na nje ili mwaka ujao wa fedha, 2017/2018 tuanze kujenga, lakini Waziri wangu atalifafanua zaidi hilo na kama kutakuwa na mabadiliko atayaeleza.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tumetenga jumla ya shilingi bilioni 3.5 kwa ajili ya malipo ya fidia katika eneo la Muhalala, pale ambapo panajengwa *One Stop Inspection Station*. Naomba tukubaliane, hiyo hela imetengwa na tutawalipa fidia ili kile kituo kianze kufanya kazi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu barabara nyingi ambazo zimeongelewa hapa, ziko ambazo kwa sasa tumezitengea bajeti ya matengenezo peke yake. Naomba kuwahakikishia, huu ni mwaka wa kwanza, ahadi iliyoko katika Ilani ya Chama cha Mapinduzi na ahadi ambazo viongozi wetu wamezitoa kuanzia Serikali ya Awamu ya Tatu, ya Nne na ya Tano, ninawahakikishia zote tutazikusanya na tutatafuta namna tuziwekee *priority* tuanze ipi na hatimaye tutamalizia na ipi kwa sababu nadhani sio rahisi kwa mwaka huu wa kwanza kuingiza barabara zote zilizoahidiwa na viongozi wetu wakuu na tulizoahidi katika Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi. Naomba mtuamini, tutahakikisha ahadi zote ambazo zilitolewa na viongozi wetu wakuu pamoja na chama kupitia, kitabu cha Ilani tutazitekeleza; ndiyo kazi tuliyopewa katika Wizara hii ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano.

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara ya Kibondo - Kasulu - Manyovu imeongelewa kwa kirefu sana na Wabunge wengi sana wa upande wa Magharabi. Labda kitu ambacho wengi wamekihoji ni kwamba, fedha zilizooneshwa na AfDB hazijaonekana katika kitabu cha bajeti. Hizo fedha zinazotumika kwa sasa kwa ajili ya *feasibility study* na *detailed design* zimeshatolewa, ziko dola 1,286,685 ambazo ziko katika bajeti ya *East African Community* na Sekretarieti ya *East African Community* ndiyo inayosimamia

ujenzi wa barabara hiyo. Ninawahakikishia barabara hiyo kipande kilichobaki ni kirefu, ndiyo, lakini tutahakikisha kinajengwa kwa kadiri ambavyo wahisani na wengine wametusaidia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba niende Kusini. Barabara ya Mtwara - Masasi - Nachingwea - Ruangwa hadi Nanganga. Mimi naomba mtuamini, tumepanga bajeti, ni kweli ni kidogo, lakini tuanzie na hicho ambacho tumekipanga. Na kwa upande wa Nachingwea - Ruangwa hadi Nanganga tutaanzia na *feasibility study* na *detailed design*. Ile nyingine ambayo *feasibility study* na *detailed design* imekamilika, ile inayoanzia Masasi - Nachingwea - Nanganga, tutaanza kujenga, lakini kwa kiwango hicho ambacho tumekitenga. Ni kidogo lakini mimi naomba tukubaliane kwamba mwaka huu wa kwanza tuanze na tuone tutaendeleaje; na mimi nina uhakika tutaendelea vizuri kabisa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nirudi kwenye barabara ya Soni - Bumbuli; pamoja na kwamba imewekwa sifuri na tumeweka hela hizi za matengenezo, nawahakikishia mwaka ule mwingine 2017/2018 tutaiangalia kwa macho zaidi kama mlivyosema.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba sasa nijibu machache. Kimsingi vitabu hivi tutawapa kwa hiyo, majibu kwa wote walioongea humu ndani Bungeni ambao wamefikia zaidi ya 84 na waliotuletea kwa maandishi wamefika 105. Wote majibu yenu tutayaingiza katika kitabu hiki na tutawagawia kabla wiki ijayo haijaisha. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa wachache ambao nitafungua tu popote pale, kwa sababu ni mengi sana, sitaweza kumaliza, kwa mfano Mheshimiwa Shaban Shekilindi, Mbunge wa Lushoto, pamoja na Mheshimiwa Rashid Shangazi Mbunge wa Mlalo; hoja yao walitaka Serikali ianze kujenga Bandari ya Tanga sambamba na ujenzi wa bomba la mafuta ghafi kutoka Uganda.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika mwaka wa fedha 2015/2016, Serikali kupitia TPA imetenga jumla ya shilingi bilioni 14.461 kwa ajili ya kuboresha Bandari ya Tanga na katika mwaka wa fedha 2016/2017 jumla ya Shilingi bilioni 19.798 zimetengwa. Aidha, Bandari ya Tanga ili iweze kufanya kazi kwa ufanisi TPA kwa kushirikiana na wataalam waelekezi inarejea upembuzi yakinifu uliofanywa mwaka 2012 kwa kuzingatia shehena iliyobainishwa kupitia katika bandari hiyo. Mtakumbuka huko nyuma tulisema ile bandari ilionekana haina faida na wengi walikataa kuwekeza, lakini baadaye tulipoingiza reli ya kutoka Musoma hadi Tanga bandari ile sasa inaonekana ina faida na hivyo uwekezaji ni wa dhahiri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimefungua namkuta Mheshimiwa Cecilia Paresso wa Manyara, alitaka kwa Manyara ni muhimu sana kwa watalii wanaokwenda Ngorongoro na Serengeti, lakini Serikali haina jitihada za dhati kufanya ukarabati? Je, ni lini Serikali itahakikisha kiwanja hiki kinapewa kipaumbele ili waweze kukitumia?

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika kiwanja hiki cha ndege cha Manyara, Serikali haijakitelekeza. Kiwanja cha ndege cha *Lake Manyara* ni miongoni mwa viwanja 11 vinavyofanyiwa upembuzi yakinifu na usanifu wa kina. Kukamilika kwa hatua hii kutaiwezesha Serikali kuanza kutafuta fedha kwa ajili ya ukarabati na upanuzi wa miundiombinu ya kiwanja hicho. Kazi za ujenzi wa kiwanja hicho zitaanza mara tu Serikali itakapopata fedha. Mamlaka ya Viwanja vya Ndege kupitia bajeti yake ya matumizi ya kawaida inaendelea kufanya matengenezo ya mara kwa mara, ili kiwanja hicho kiweze kuendelea kutumika kwa usalama na kwa wakati wote.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Mwanne Mchemba aliomba Serikali itoe fedha kwa wakati, ili ukarabati wa Kiwanja cha Ndege cha Tabora ukamilike; Serikali itaendelea kutoa fedha zilizotengwa kwa ajili ya utekelezaji wa miradi iliyopangwa kwa kutegemea mtiririko wa makusanyo ya fedha.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba niingie kwa wale ambao walichangia kwa maandishi na ninafungua tu katikati hapa; Mheshimiwa Dkt. Charles Tizeba alitaka barabara ya Sengerema hadi Nyamazugo na Nyehunge hadi Jamadodoka...

MWENYEKITI: Ahsante! Mheshimiwa Mtoa Hoja, Waziri!

WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Mwenyekiti, awali ya yote na mimi ninapenda kumshukuru Mwenyezi Mungu mwingi wa rehema kwa kutuwezesha kuwepo hapa leo kukamilisha kazi ambayo nilianza toka siku jana tarehe 17 Mei, ambapo niliwasilisha hoja hii. Katika siku hizi mbili Waheshimiwa Wabunge 209 wametoa michango yao kwa njia ya maswali, mapendekezo na maoni kuhusu namna bora ya kusimamia, kuendesha, kuboresha na kuendeleza miundombinu ya Sekta ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda pia kutoa shukrani zangu za dhati kwako wewe binafsi, Wenyeviti wote na Makatibu wa Bunge kwa umakini wa hali ya juu mliotunesha kwa kusimamia kwa ufanisi mkubwa majadiliano yote kwenye Mkutano huu wa Tatu wa Bunge letu hili Tukufu. Aidha, napenda pia kumpongeza Kiongozi wa Shughuli za Serikali Bungeni, Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa, Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa utendaji kazi wake wenye ufanisi na tija ya hali ya juu ambao umetufanya sisi

wasaidizi wake kuwa na kazi rahisi kutekeleza majukumu yetu. Ninampongeza sana Mheshimiwa Waziri Mkuu. (Makofi)

Mwisho, lakini si kwa umuhimu, napenda pia kuwapongeza Wenyeviti na Wajumbe wa Kamati ya Bunge ya Miundombinu na Kamati ya Bunge ya Bajeti kwa kufanya kazi kwa karibu sana na Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano. Kamati hizi zimetuonesha upeo mkubwa wa ufahamu kuhusu wajibu wa sekta, kuwezesha sekta nyingine kufikia malengo yao. Ahadi yangu kwa Wajumbe wote wa Kamati hizi ambao waliwawakilisha Waheshimiwa Wabunge wote wengine ni kuwa yote tuliyokubaliana kwenye vikao mbalimbali kati ya Wizara na Kamati tutayatekeleza. Wizara itaendelea kufanya kazi kwa karibu na kamati hizi, ili kufikia malengo yake. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kuwa Wizara ninayoismamia ina sekta kuu tatu (sekta ya ujenzi, uchukuzi na mawasiliano), nitajibu kissekta moja kuu za Waheshimiwa Wabunge. Mheshimiwa Naibu Waziri tayari amejibu baadhi ya hoja za Waheshimiwa Wabunge, kazi yangu itakuwa ni kujibu hoja kuu zilizojitokeza ambazo ndio msingi wa utekelezaji wa majukumu ya Wizara kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninaanza na sekta ya ujenzi ikifuatiwa na sekta ya uchukuzi na hatimaye sekta ya mawasiliano. Kitakwimu Waheshimiwa Wabunge 209 walichangia wakati wa majadiliano ya hoja ya Wizara ya Ujenzi Uchukuzi na Mawasiliano ambapo Waheshimiwa Wabunge 89 walichangia kwa kuzungumza na Waheshimiwa Wabunge 120 walichangia kwa maandishi. Ninawashukuru sana Waheshimiwa Wabunge kwa michango yenu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda kukuhakikishia kuwa tutajibu hoja zote za Wabunge kwa maandishi na kuwapatia Waheshimiwa Wabunge wote majibu ya hoja hizo kabla ya kuanza kwa Mkutano wa Kumi na Nne wa Bunge letu la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Hivyo kwa yale yote ambayo hatutoweza kuyajibu hapa leo kwa sababu ya muda, majibu yatapatika kupita maandishi ambayo Wizara yangu itaandaa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba sasa nianze na sekta ya ujenzi na ukarabati wa barabara. Barabara ni moja ya miundombinu muhimu kwa ajili ya kuchochea maendeleo. Serikali itaenda kutenga fedha ili kujenga na kukarabati barabara ikiwa ni pamoja na kutekeleza sera ya kuunganisha mikoa kwa mikoa pamoja na nchi jirani kwa barabara za lami kama walivyoshauri Waheshimiwa Wabunge wengi waliochangia hoja hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika mwaka wa fedha 2016/2017 Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano Fungu 98 - Ujenzi kwa ajili ya miradi ya maendeleo imepangiwa shilingi trilioni 2.176. Kulikuwa na hoja kwamba je, kati

ya fedha hizo, fedha ngapi au shilingi ngapi zitakwenda kwenye kulipa madeni?

Mheshimiwa Mwenyekiti, kati ya fedha hizo, shilingi bilioni 400, zitatumika kukamilisha malipo ya madeni ya nyuma ya Makandarasi na Wahandisi Washauri wa miradi ya barabara itakayobakia, yaani shilingi trilioni 1.776 zitatumika kwa kujenga barabara. Kama unavyojua, Wizara yangu imepewa takribani shilingi trilioni 4.895, hii ni historia kwa nchi yetu, haijawahi kutokea. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nataka kuwahakikishia Waheshimiwa Wabunge na Watanzania wenzangu kwamba, tutasimamia wajibu wetu kwa uadilifu mkubwa na hatutawaangusha. Waheshimiwa uwezo tunao, nia tunayo ya kuhakikisha kwamba tunawajengea Watanzania miundombinu ya kisasa ili waweze kuingia kwenye uchumi wa kati ifikapo mwaka 2020/2025. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, bila miundombinu bora hakuna nchi yoyote iliongia uchumi wa kati. Kwa kulitambua hili, tutalifanyia kazi na tutajipanga inavyopaswa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nikiendelea katika maoni ya Msemaji wa Kambi ya Upinzani Bungeni, kumetolewa hoja inayohusu upotevu wa shilingi bilioni 5.616 ya riba inayotokana na TANROAD kutokulipa madai ya Makandarasi kwa wakati, katika kipindi cha mwaka 2012 hadi 2015 ambayo imetoka na Ripoti ya CAG iliyotolewa mwezi Machi, mwaka huu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ili kuweka kumbukumbu sawa napenda kunukuu mapaendekezo ya CAG kwenye ripoti ya mwaka 2014/2015 kuhusu taarifa ya fedha za Serikali kwa mwaka unaoishia tarehe 30 Juni, 2015 iliyotolewa Machi mwaka huu, ukurasa wa 143 kama ifuatavyo; "Napendekeza Wakala wa Barabara yaani TANROADS ifuatilie fedha ili kuhakikisha miradi inakamilika kwa wakati, pia napendekeza mikataba itolewe kwa awamu kulingana na upatikanaji wa fedha. Hii itasababisha Serikali kuepuka gharama zisizo za lazima yaani riba zinazotokana na ucheleweshaji wa malipo ya wakandarasi."

Mheshimiwa Mwenyekiti, majibu ya hoja hiyo ni kwamba madai ya riba kwenye madeni ya wakandarasi kumetokana na ukosefu wa fedha za kulipa madeni ya makandarasi na wahandisi washauri wa miradi ya barabara kwa wakati. Serikali kwa sasa inaendelea kutoa fedha kwa ajili ya kulipa madeni ya makandarasi na wahandisi washauri wa miradi ya barabara na madaraja, kwa hivyo kupunguza madeni hayo na kupunguza riba inayotokana na malimbikizo hayo. Nyote mmekuwa mashahidi mara baada ya Mheshimiwa Magufuli kuingia madarakani, kuanzia mwezi wa Novemba mpaka sasa hivi, Wizara yetu imepelekewa takribani shilingi trilioni moja, hili ni jambo kubwa na tunamshukuru

sana Mheshimiwa Magufuli. Tunaamini huko tunakokwenda hakutokuwa na malimbikizo tena kwa vile tunaamini tukipata ukaguzi wetu utakuwa uko safi na hautokuwa una matatizo tena.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kulikuwa na hoja nyingine inayosema kwamba barabara zilizotengewa fedha kwa ajili ya ujenzi kwa kiwango cha lami katika Mkoa wa Mara ilikuwa ni kilometa 0.8, ukweli wenyewe ambao uko katika bajeti yetu kwa mkoa wa Mara tumetenga zaidi ya kilometa 58 katika mwaka wa fedha 2016/2017 ambazo zimetengewa jumla ya shilingi bilioni 64.88 kwa ajili ya utekelezaji wa miradi mikubwa kama ifuatavyo:

Mheshimiwa Mwenyekiti, mradi wa kwanza ni Makutano- Nata- Mugumu shilingi bilioni 12, mradi wa pili ni Simiyu - Mara Border - Mosoma, shilingi bilioni 16.4, mradi wa tatu, Makutano - Sirari shilingi bilioni mbili, mradi wa nne ni Nansio - Bulamba shilingi bilioni 20.697. Mradi mwingine Nyamuswa – Bunda - Bulamba shilingi bilioni 8.435, mradi mwingine ni Musoma- Makojo- Besekela shilingi bilioni 2 na mradi wa mwisho ni daraja la Kirumi na daraja la Mara zote daraja mbili zimetengewa shilingi bilioni 3.8. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kwa kurejea, Waheshimiwa Wabunge, nendeni kwenye kitabu changu cha bajeti na tembeeleni ukurasa wa 218, 219 na 225 wa kitabu hicho mtaona maelezo hayo ambayo nimeyaweke hapa. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, aidha, jumla ya shilingi bilioni 31 zimetengwa kwa ajili ya miradi mingine ya ujenzi na ukarabati wa barabara kwa kiwango cha lami na changarawe pamoja na matengenezo ya barabara katika Mkoa wa Mara. Fedha zote zilizotengwa kwa Mkoa wa Mara ni shilingi bilioni 96.38, ninaomba, Waheshimiwa Wabunge rejeeni kwenye kitabu changu cha bajeti, ukurasa 218, 219, 244, 262, 273, 275, 279, 284, 289, 293, 305, 319, 329, 337 na ukurasa wa 345. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna hoja nyingine ambayo inasema, mkandarasi wa barabara ya Makutano - Nata - Mugumu, sehemu ya makutano Sanzate amelipwa fedha kama ifuatavyo; kulikuwa na hoja kwamba amelipwa fedha zaidi, lakini tulilofanya kwanza tumelipa malipo ya awali (*advance payment*) ambayo ni shilingi bilioni 6.7 halafu tumelipa ya kazi zilizofanywa ambayo ni shilingi bilioni 8.2, jumla shilingi bilioni 14.9 zimelipwa. Kati ya fedha ya *advance payment* ya shilingi bilioni 6.7 zilizorejeshwa ni shilingi bilioni 1.4. Kazi zilizofanyika ni pamoja na ujenzi wa daraja ambalo limekamilika kwa asilimia 80, mkandarasi ameunda tuta la barabara la kilometa 40 baada ya kukamilika ujenzi wa tuta la kilometa 40, mkandarasi amefanya maandalizi ya ujenzi wa matabaka ya msingi, yaani *sub base* na *base course* na hatimaye tabaka la lami.

Waheshimiwa Wabunge naomba muelewe kwamba katika ujenzi wa barabara, sehemu ndogo ya fedha inatumika kwa kuweka lami, lakini asilimia kubwa ya fedha inatumika kwa ile kazi ya msingi. Kwanza ile *civil work*, halafu *course work*, halafu *base work*, sasa tumemlipa huyu mkandarasi kutokana kazi aliyoifanya sivyo hivyo ilivyoelezwa. Mradi huu unahusisha makandarasi 11, una lengo la kuwajengea uwezo makandarasi wazalendo. Makandarasi hawa walimaliza mradi mkubwa wa ujenzi wa daraja la Mbutu, mkoani Tabora kwa ufanisi mkubwa. kwa hivyo, tuna wajibu sana wa kuwezesha Watanzania, Serikali hii ina jukumu kubwa la kuwa-empower Watanzania, Wizara tuna wajibu mkubwa wa kufanya hivyo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna hoja inayohusu kivuko cha Mv Dar es Salaam, nikirejea tena kwenye hoja ya CAG, kwenye ripoti yake CAG alisema kuna mapungufu yafuatayo; mapungufu ya ununuzi wa kivuko shilingi bilioni 7.9, naomba nisome hoja hiyo kama ilivyoelekezwa na Mheshimiwa CAG:

Wizara ya Ujenzi kupitia Wakala ya Umeme, Mitambo na ufundi yaani TEMESA iliingia mkataba na Ms Jones Gram Hansen DK Copenhagen ya Denmark kwa ununuzi wa kivuko cha Dar es Salaam - Bagamoyo chenye thamani ya dola za Kimarekani milioni 4.98 bila Kodi ya Ongezekoo la Thamani. Mapungufu yafuatayo yalibainika katika manunuzi hayo:-

Kwanza, kasi ya kivuko haikukidhi matakwa ya ununuzi. Ripoti maalum ya mkaguzi ilibainisha kwamba kiwango cha juu na cha chini cha kasi ya kivuko wakati wa majaribio kilikuwa ni kati ya *notes* 19.45 na 17.25 kinyume na makubaliano yaliocainishwa kwenye mkataba ya kasi ya *note* 20, maana yake haikufikiwa ile *speed* ambayo ilikubalika kwenye mkataba.

Pili, ilikuwa Hati ya makabidhiano haikutolewa, kivuko kilikabidhiwa bila hati ya makubaliano (*good acceptance certificate*) mwezi Novemba, 2014, baada ya ucheleweshwaji wa siku 16. Naomba niwachukue Waheshimiwa Wabunge kwenye utaratibu wote ambao tuliweza kununua kivuko hicho.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Wakala wa Ufundi na Umeme ulitangaza zabuni ya ununuzi wa kivuko hiki kwa kupitia njia ya *International Competitive Bidding* ambayo ilifanyika tarehe 29 Oktoba, 2012 kupitia gazeti la *Daily News*. Kampuni tano ziliomba na kampuni ya Jones Gram Hansen ambayo ilikuwa na bei ya chini ndiyo ilikubaliwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, thamani za zabuni baada ya thamani kufanyika ilionekana kwamba kampuni ya Jones Gram Hansen ya Denmark ndiyo ilikuwa imetuma zabuni hiyo *lowest evaluated bidder* kwa gharama ya dola za Kimarekani milioni 4.98 sawa na shilingi za Tanzania bilioni 7.968.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Bodi ya Zabuni kuridhia; Bodi ya Zabuni ya TEMESA kupitia kikao kilichofanyika tarehe 20 mwezi wa Pili mwaka 2013, ililidhia zabuni hiyo kupewa kampuni ya *Ms Jones Gram Hansen* ya Denmark kwa gharama iliyotajwa hapo juu yaani dola za Kimarekani milioni 4.98 sawa na shilingi za Tanzania bilioni 7.968 kama ilivyopendekezwa na Kamati ya Thamini ya Zabuni.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kusaini mkataba; mkataba wa zabuni ya ujenzi wa kivuko cha Mv Dar es Salaam ulisainiwa kati ya TEMESA na kampuni ya *Ms Jones Gram Hansen* ya Denmark tarehe 25 Aprili, 2013.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ujenzi wa kivuko; ujenzi wa kivuko ulianza kutekelezwa baada ya mkataba kusainiwa na wakati wa ujenzi wa kivuko hiki ukaguzi ulifanyika hatua kwa hatua na ulihusisha watalaam wa SUMATRA. Picha zilizoambatanishwa ambazo ziko hapa zinaonyesha watalaam mbalimbali ambao walikwenda kuangalia kivuko hicho hatua kwa hatua.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kampuni ya *Ms Jones Gram Hansen* ilikamilisha ujenzi wa kivuko cha Mv Dar es Salaam mwezi Septemba, 2014 na ilisafirisha kivuko hicho kuja nchini Tanzania mwezi Novemba, 2014.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kivuko kuwasili kulingana na matakwa ya mkataba, mzabuni alitakiwa kufanya ukaguzi wa pamoja na Kamati ya mapokezi na majaribio ya kivuko hicho kabla ya kukikabidhi kivuko hicho.

Mheshimiwa Mwenyekiti, wakati wa ukaguzi wa Kivuko, vifaa vyake na majaribio kitu kikubwa kilichoonekana ni kivuko kutofikia kasi uliyotakiwa ya *note 20* badala yake ilifikia *note 15.7*. Mzabuni *Jones Hansen* alifahamishwa juu ya upungufu huu na alikubali kufanya marekebisho hayo kabla kivuko kupokelewa na kulipwa asilimia 10 ya malipo ya mwisho kwa gharama zake, kwa sababu alitakiwa alipwe *ten percent* lakini kutokana na matatizo haya alitakiwa afanye kazi hii aimalize ndiyo alipwe fedha zake na hii kazi aifanye kwa gharama zake. Hadi sasa mzabuni hajalipwa kiasi hicho cha fedha hadi atakapo kamilisha marekebisho hayo. Kwa sasa mzabuni ameleta mpango wa marekebisho anayotarajiwa kuyafanya ili kufikia mwendo kasi uliokusudiwa yaani *note 20*. Wakala wa Ufundi na Umeme utapitia mpango huo ili kujiridhisha marekebisho hayo kufanywa kwa mzabuni.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hayo ndiyo maelezo kuhusu utaratibu mzima wa kununua Mv Dar es Salaam na kulikuwa hakuna ukiukwaji wowote uliyofanyika. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba niendeleo na hoja nyingine. Kuna hoja ambayo imewasilishwa juu ya suala la uuzwaji wa nyumba za Serikali. Ni kweli

kuwa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania lilipitisha Azimio kuhusu Uuzwaji wa Nyumba za Serikali tarehe 24 Aprili, 2008 katika Mkutano wa Kumi na Moja.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kufuatia Azimio hilo, Serikali kupitia iliyokuwa Wizara ya Ujenzi iliwasilisha taarifa ya mwisho ya utekelezaji wa Azimio hilo tarehe 01 Julai, 2009. Taarifa ambayo ilipokelewa na kupitiwa kwa kina na Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu. Baada ya Kamati hiyo kuridhika na hatua za utekelezaji zilizochukuliwa, Serikali iliwasilisha taarifa yake mbele ya Bunge ambalo liliipokea na kukubali, kwa mantiki hiyo hoja hii ilikuwa imeshafungwa. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, Serikali inatambua umuhimu wa kulinda miundombinu ya barabara ambayo inagharamu fedha nyingi. Tuna mizani 60 kwa ajili ya kupima uzito wa magari ili kudhibiti uzidishaji wa uzito ambao unaharibu barabara zetu. Pamoja na kuwepo kwa mizani hizo bado baadhi ya barabara zinaharibika kutokana na uzito wa magari yanayopita katika barabara hizo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kutokana na utafiti uliyofanywa na Wizara hivi karibuni kwenye magari yenye matairi ya *super single* imebainika kuwa asilimia 70 ya magari yote yanayotumia matairi ya *super single* ambayo hayana viwango vinavyokubalika kisheria. Aidha, imebainika kuwa magari yenyewe hayana viwango vya *air suspension* vinavyokubalika. Kutokana na matokeo hayo ya utafiti, Wizara inafanya utaratibu wa kuzuia matumizi ya matairi ya aina ya *super single* yasiyo na viwango vinavyokubalika.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sekta ya ujenzi; hoja ya mwisho ilikuwa athari zilizojitokeza kutokana na kujitoa kwa MCC katika ufadhili wa miradi. Kwa upande wa miradi ya barabara na viwanja vya ndege hakuna athari zilizojitokeza kutokana na kujitoa kwa MCC katika ufadhili wa miradi. Miradi ifuatayo ya barabara na kiwanja cha ndege imejengwa kwa kiwango cha lami na kukamilika kwa ufanisi mkubwa wakati wa awamu ya kwanza ya MCC. Tanga - Horohoro kilometa 65, Tunduma - Sumbawanga kilometa 223.1, Peramiho - Mbinga kilometa 78, Songea - Namtumbo kilometa 72 na uwanja wa ndege wa Mafia umejengwa na hakuna tatizo lolote.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nijielekeze kwenye sekta ya uchukuzi. Hoja ambayo imevuta mvuto mkubwa sana kwenye Bunge lako leo ni hoja ya ujenzi wa reli ya kati. (Makofi)

Kwanza kabisa kwenye kitabu changu cha hotuba ya bajeti kuna baadhi ya Wabunge kidogo hawakunielewa. Kwenye kitabu changu cha hotuba ya

bajeti ukurasa wa 72, tunazungumzia utekelezaji wa miradi, hatuzungumzii utekelezaji wa miradi kwa mwaka 2016/2017. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunajua hata kama tutatumia pesa gani kujenga barabara, lakini barabara zetu hazitaweza kudumu kama hatutawekeza kwenye reli. Bila reli hatutaweza kujenga uchumi wa kati kama tunavyosema. Kwa kulitambua hilo, Serikali ya Awamu ya Tano imesimama kidete kuhakikisha kwamba tunajenga reli ya kati.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba niwakumbushe Waheshimiwa Wabunge kwamba reli ya kati ina urefu takribani wa kilometa 2,527 ambao unaanzia Dar es Salaam – Tabora – Isaka - Mwanza kilometa 1,219. Tabora - Kigoma kilometa 411, Uvinza - Msongati kilometa 200, Kaliua – Mpanda - Karema kilometa 360 na Isaka - Rusumo kilometa 337. Kama tunataka kujenga mradi huu wote kwa pamoja tunahitaji tuwe na takribani dola za Kimarekani bilioni nane ambazo ni takribani trilioni 16. Hizi ni pesa nyingi, hakuna nchi yoyote inayoweza kuipa Tanzania mkopo wa dola bilioni nane.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kulitambua hilo mimi nilipata fursa ya kufuatana na Mheshimiwa Rais Mstaafu kwenda China kuzungumzia jinsi ya kupata mkopo kwa ajili ya reli ya kati. Serikali ya China ilitoa ushauri kwamba huu mradi ni mkubwa ni lazima tuugawe kwa awamu. Kwa busara tukaona tuchukue tawi kubwa ambalo ndilo litakuwa *backbone* ya mradi huu ambayo itakuwa kuanzia Dar es Salaam - Tabora - Isaka - Mwanza yenye kilometa 1,219, kwa vile awamu ya kwanza ya mradi huu tunataka tuanze Dar es Salaam - Tabora - Isaka - Mwanza. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kawaida ulimwenguni kilometa moja ya reli inajengwa kwa takribani dola za Kimarekani kuanzia milioni 3.5 mpaka dola za Kimarekani milioni 4.5, kwa mahesabu ya haraka ukichukua kilometa 1,219 tunatakiwa tupate angalau dola za Kimarekani, kwa bei ya chini bilioni 4.256 na pengine ya juu inaweza kwenda bilioni 4.876, itategemea *geology* ya eneo ambalo unajenga, itategemea miamba ya eneo ambalo unajenga, itategemea, kama eneo hilo lina matetemeko bei itabadilika.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Serikali ya China ilitukubalia tunaweza tukachukua mkopo kwa ajili ya mradi huo na kawaida ukichukua mkopo China, kuna mikopo ya aina tatu. Mkopo kwanza kabisa kuna *100 percent loan* ambayo ni *concession loan* unapata asilimia 100 mkopo. Kikawaida katika Tanzania ni miradi michache imepata mkopo asilimia 100, mradi ninaojua mimi ni mradi wa *National ICT Backbone*, ule umepata mkopo wa asilimia 100 kutoka China. Mikopo mingine ambayo unaweza kupata, unapata mkopo wa asilimia 85 na wewe mwenyewe unatakiwa uwe na asilimia 15. Mkopo wa mwisho ni mkopo wa *commercial* (biashara).

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa vile sisi tunataka kuchukua mkopo, lazima tujipange tuwe na mtaji wa kuanzia, ndiyo Serikali ikaweka trilioni moja kwenye bajeti ya mwaka huu. Trilioni moja maana yake nini, maana yake kama umechukua mkopo wa dola za Kimarekani bilioni 4.2, 10 percent ya hiyo ni dola milioni 420 za Kimarekani. Sasa tukichukua trilioni moja tunapata kama dola milioni 400, ina maana tuna uwezo wa kuchukua mkopo hata kama tukiambiwa tulipe asilimia 85. (Makofi)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Waziri una dakika moja!

WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Mwenyekiti, Serikali tumefanya nini kwenye jambo hili.

Kwanza tumeanzisha *technical team*, pili tumeanzisha *National Steering Committee* kwa ajili ya mchakato huu. *Step* inayofuata ni kutangaza *tender* ili kupata kampuni za Kichina ziweze kujenga reli hiyo. Kwa nini tumeamua kufanya hivyo, Waheshimiwa Wabunge nitawapa tu kidogo. Wenzetu wa Kenya wamejenga reli kutoka Mombasa - Nairobi kwa *standard gauge* ambayo ni kilometa 485, kwa kilometa moja wametumia dola za Kimarekani milioni 7.84. Nigeria wamejenga reli yao inaitwa *Nigeria Railway Modernisation Project* wametumia dola za Kimarekani milioni 6.31. Chad wamejenga reli yao wametumia dola za Kimarekani milioni 5.58. Tunafikiria lazima tuitangaze *tender*, watu waombe, tunaamini tukifanya hivyo tutapata bei nzuri kuliko kwenda kwa bei ya Kenya na nchi nyingine. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna mambo mengi lakini muda umeisha. Mwisho kabisa sasa na mimi naomba kutoa hoja.

WAZIRI WA NISHATI NA MADINI: Mheshimiwa Mwenyekiti, naafiki.

(Hoja ilitolewa iamuliwe)

MWENYEKITI: Ahsante, hoja imeungwa mkono. Katibu!

NDG. THEONEST RUHILABAKE- KATIBU MEZANI: Kamati ya Matumizi!

KAMATI YA MATUMIZI

MWENYEKITI: Tukae, Katibu.

MATUMIZI YA KAWAIDA

Fungu 62- Uchukuzi

NDG. NEEMA MSANGI- KATIBU MEZANI: Kitabu cha Pili, Matumizi ya Kawaida, ukurasa wa 413, Fungu 62, Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano.

Kifungu 1001 – *Admin. and HR Mgt*..... Sh. 1,557,563,000

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, nimepata majina, tutatizama na muda wetu unavyokwenda. Tunaanza na Mheshimiwa Ridhiwani Kikwete.

MHE. RIDHIWANI J. KIKWETE: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza kabla sijakushukuru wewe kwa nafasi hii naomba nikupe taarifa muhimu uisikie kwamba *Young Africans* wameshinda na wanaelekea kwenye *groups*. (Makofi)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Ridhiwani tuna muda mchache sana. (Kicheko)

MHE. RIDHIWANI J. KIKWETE: Mheshimiwa Mwenyekiti, niliona kwamba jambo hili kidogo ni muhimu ukalisikia kwa sababu hawa ni wawakilishi pekee wanaotuwakilisha Tanzania kama nchi, kwa hiyo, Bunge ni muhimu likatoa hongera kwa hili. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo sasa nijikite kwenye jambo lililonisimamisha hapa. Miaka sita iliyopitia, hili ni jambo la kisera, kwa sababu naamini kwamba Serikali ya Chama cha Mapinduzi kupitia sera yake ambayo imepelekea kuanzishwa *TANROADS* ambayo inashughulikia barabara zinazounganisha Mikoa na Wilaya ambazo zipo katika mikoa miwili tofauti. Kuna barabara yetu ambayo miaka sita iliyopita ilipimwa, baada ya kupimwa wale wataalam wetu wakaweka hadi alama za 'X' kwenye nyumba zile, barabara hii ninayoizungumzia inatoka Mgwewe inakwenda mpaka Mzia, inakwenda mpaka Dumila, kwa maana inaunganisha mkoa wa Pwani kwa upande mmoja na mkoa wa Morogoro kwa upande mwingine, Wilaya ya Bagamoyo kwa upande mmoja na Wilaya ya Mvomero kwa upande mwingine.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ahadi ilikuwa kwamba barabara hii ingetengenezwa lakini mpaka leo tunapozungumza hakuna chochote kilichofanyika. Wananchi wale wamekaa kwa muda mrefu, wamesubiri sana na mpaka wakati mwingine imekuwa sasa ni jambo la kisiasa, naulizwa Mbunge na mimi nakosa majibu. Nataka Mheshimiwa Waziri atakaposimama anijibu vizuri kwa sababu kama sitoridhika nia yangu ni kutoa shilingi ili tu jambo hili lijadiliwe vizuri tulifikishe mwisho. Ahsante sana.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Mwenyekiti, ni kweli Sera ya Serikali ni kuunganisha barabara za mkoa na mikoa, na ni kweli kabisa hiyo barabara tuna nia safi ya kuiunganisha, siyo barabara hiyo tu ila barabara zote kutoka mkoa mmoja kwenda mkoa mwingine tuna nia safi za kuunganisha. Lakini naomba tuelewe kwamba uunganishaji wa barabara zote hizo utategemea na upatikanaji wa pesa, sisi tuna nia safi kwamba tukipata pesa barabara hiyo tutaiunganisha na sasa hivi tupo katika mpango, tunaamini kwa *speed* tunayokwenda tutapata pesa za kutosha ili barabara hiyo anayosema Mheshimiwa Ridhiwani tuweze kuiunganisha kuhakikisha kwamba wananchi kutoka mkoa mmoja kwenda mwingine wanaweza kufanya shughuli zao kwa ufanisi zaidi.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Ridhiwani na ushindi uliopata wa Yanga, muachie shilingi yake apumzike.

MHE. RIDHIWANI J. KIKWETE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nikushukuru na pia nikushukuru kwa kuipongeza Yanga. Barabara hii wananchi wamesubiri sana, sababu za kwa nini barabara hii tunaitaka zipo nyingi sana. Leo hii kilimo cha miwa kinachofanyika Mvomero, shughuli za kilimo zinazofanyika katika barabara hiyo, shughuli kubwa za kiuchumi zinazofanyika ukiachilia mbali kwa watu wanaotokea mikoa kama ya Tanga wakati mwingine hawahitaji kuja mpaka Chalinze ili waweze kwenda Dodoma kuhudhuria vikao, hasa Waheshimiwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, binafsi yangu sijaridhika sana na majibu ya Mheshimiwa Waziri, na ninaomba Waheshimiwa Wabunge wenzangu waniunge mkono katika hili, barabara hii tuitafutie nafasi mwaka huu jamani hata *grader* lipite ili kidogo *at least* watu wetu waanze kupata faida ya kuwepo kwa mimi Mbunge wao. Bado naendelea kukamata shilingi yangu, naomba Wabunge wenzangu tujadili.

Mheshimiwa Mwenyekiti, natoa hoja.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Abdallah Ulega, Mheshimiwa Deo Sanga, Mheshimiwa Raphael Chegeni, Mheshimiwa Rashid Shangazi, Mheshimiwa Zaynab Vullu, Mheshimiwa Dkt. Mary Nagu, Mheshimiwa Esther Matiko na Mheshimiwa Ester Bulaya. Tunaanza na Mheshimiwa Ulega!

MHE. ABDALLAH H. ULEGA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana. Naomba nimuunge mkono Mbunge wa Chalinze, Mheshimiwa Ridhiwani Kikwete, maana jambo hili la kisera la kuunganisha Mikoa kwa Mikoa pia kuunganisha Wilaya kwa Wilaya hata pale katika Wilaya yangu ya Mkuranga na Wilaya ya Mafia jambo hili limetusumbua kwa muda mrefu sana juu ya barabara yetu ya kutoka Kisiju, Pwani mpaka Mkuranga Mjini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa ni zaidi ya miaka kumi, takribani miaka 20, barabara hii hata changarawe haijawahi kuwekewa na mwaka huu imetengewa pesa lakini pesa ile iliyotengewa nina hakika haiwezi kufanya jambo kubwa zaidi ya kupitisha grader. Sasa na mimi namuomba Mheshimiwa Waziri atueleze vizuri hapa juu ya kuweza kuwasaidia watu hawa zaidi ya 100,000 wa Wilaya hizi za Mkuranga na Mafia waweze kupata uchumi wao kwa kuiboresha barabara hii.

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Bulaya!

MHE. ESTER A. BULAYA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nilichotaka ku-connect naona Mheshimiwa Ulega ameshachangia, nitachangia maeneo mengine.

MWENYEKITI: Ahsante, Mheshimiwa Waziri majibu.

WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Mwenyekiti, ni kweli tunajua changamoto zinazopata watu wa aina mbalimbali katika kufanya biashara na maslahi yao na maendeleo yao baina ya mkoa mmoja kwenda mkoa mwingine.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunajua upande mwingine wa Serikali kwamba uwezo tulionao hautoshi, kwa hiyo, naomba tu Waheshimiwa Wabunge watuelewe na watufahamu kwamba tupo tayari mara tutakapopata fedha hizo tutaweza kukaa pamoja ili tuweze kuwasaidia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kabisa Mheshimiwa Ridhiwani aelee na atuachie shilingi ili tuweze kuendelea na kazi tuwaletee Watanzania miundombinu ambayo wataweza kuendelea kujenga uchumi wao.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Ridhiwani.

MHE. RIDHIWANI J. KIKWETE: Mheshimiwa Mwenyekiti, unajua wakati mwingine mambo mengine haya ukishakuwa na furaha...

MWENYEKITI: Hii barabara ya siku nyingi na wewe unajua historia za nyuma.

MHE. RIDHIWANI J. KIKWETE: Mheshimiwa Mwenyekiti, najua sana. Mimi nafikiri nimrudishie Mheshimiwa Waziri shilingi yake. *(Makofi/Kicheko)*

MWENYEKITI: Ahsante, Mheshimiwa Mbowe.

MHE. RIDHIWANI J. KIKWETE: Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna wengine humu ndani barabara zao inawezekana zisijengwe kwa sababu ya barabara ya Mbwee, mimi nafikiri Mheshimiwa Waziri aendelee na mimi naungana naye na namrudishia shilingi yake.

MWENYEKITI: Ahsante, Mheshimiwa Mbowe.

MHE. FREEMAN A. MBOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, kama ambavyo nilikuwa nimemwambia Mheshimiwa Waziri wakati natoa mchango wangu, kwa sababu hii ni mara ya 14 nasimama katika Bunge hili kuulizia jambo hilo hilo la KADCO na Waziri hakunijibu, mimi nakusudia kutoa shilingi ili Waziri atoe maelezo sahihi. Nimesema hapa kuna mambo matatu makubwa yanayogubika uwanja wa KIA. Kwanza ni nani waendeshaji wa uwanja huu na wanaendesha katika utaratibu gani?

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo kuu la pili ni eneo linalodaiwa kuwa ni la uwanja wa Kilimanjaro huu wa KIA, eneo la hekta zaidi ya 11,000 ambalo limenyang'anywa vijiji kadhaa kikiwemo kijiji cha Mtakuja, Sanya Station, Rundugai, vijiji kama Chemka, Maroroni kule Arumeru, Majengo, Samaria, ni eneo kubwa sana limetengwa kwa ajili ya uwanja huu, maeneo haya yalikuwa ni maeneo ya wananchi na sasa wananchi wale wanalazimishwa kufukuzwa wanashindwa kutumia maeneo yale.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kweli Serikali hii inataka kutuambia inahitaji hekta 11,000 kujenga uwanja wa ndege? Hata uwanja wa Dar es Salaam Waheshimiwa Wabunge hauna zaidi ya hekta kumi, hapa tunazungumzia hekta 11,000. Nimetoa takwimu hapa za uwanja muhimu kama Heathrow, ambao wote mnaujua uwanja wa London Heathrow ulivyokuwa uwanja mkubwa, unatumia hekta 1,500 tu. Uwanja wa KIA hekta 11,000. Sasa hivi Uwanja wa KIA pale ulipo unatumia hekta 460 na ni eneo kubwa mpaka lile la eneo wafanyakazi wote wamejengewa kwa hekta 460, inatosha sana kuendeleza uwanja wa KIA hata kwa miaka mingine 50 au 100 ijayo. Sasa hekta 11,000, jamani za nini?

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo nilitaka sana Serikali, kwa sababu tumeshalizingumza, Mheshimiwa Mwakyembe analifahamu jambo hili, Mheshimiwa Lukuvi analifahamu jambo hili, Serikali ya Awamu ya Tatu, Serikali ya Awamu ya Nne na sasa Awamu ya Tano wote tulijadili jambo hili na halifikii tamati.

Mheshimiwa Waziri, naomba unipe majibu yanayoeleweka kuhusu hatma ya haya mambo niliyoyaeleza sasa hivi. Hasa tukitambua kwamba huu umiliki wa uwanja huu ninaouzungumza, mwaka huu Serikali imetenga *50 billion shilings* kwa ajili ya mradi wa upanuzi wa uwanja wa KIA. Katika hizo shilingi bilioni 50

zilizotengwa mwaka huu, shilingi bilioni 40 zinatolewa Netherlands, huu ni mkopo Watanzania watalipa. Tukimuuliza Waziri mapato yanayotokana na uwanja wa KIA kwa miaka zaidi ya kumi iliyopita...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante, Mheshimiwa Waziri majibu.

WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza nakubaliana nao kwamba uwanja wa KIA ni uwanja ambao una hekta kama alizosema, lakini uwanja huu ni uwanja wa Serikali, unamilikiwa na Serikali, kwa muda wa miaka kama miaka mitano Serikali imeendelea kupata pato kutoka uwanja huo. Kwa mfano, mwaka 2015 Serikali imepata takribani shilingi bilioni 2.26 ambayo ni *cooperative tax* ambayo ilikuwa shilingi milioni 659 kulikuwa na *payroll tax*, kulikuwa na *withholding tax*, kulikuwa na *service levy tax*. Mwaka 2014 Serikali ilipata shilingi bilioni 2.68, mwaka 2013 Serikali ilipata shilingi bilioni 2.29 na imeendelea hivyo kwa kipindi chote.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Mbowe lazima tukiwa tunaangalia tusiangalie leo tu, tuangalie KIA tuangalie Tanzania miaka 10, 20 kutoka leo. Ni *very important*, kama tutaenda hivyo tukiangalia leo *then* itabidi tugawe huo uwanja, lakini tukiangalia miaka 10 au miaka 20 kutoka leo kwa kweli Tanzania hii ninayoiona miaka 20 kutoka leo ni tofauti na wanayoiona watu wengine, naamini wakati huo ukifika, wewe mwenyewe utakuja kutafuta kiwanja hakipo. Kwa hiyo, Mheshimiwa Mbowe nakuomba tu uniachie shilingi ili jambo hili tuliweke vizuri na tuendeleo nalo vizuri. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mbowe.

MHE FREEMAN A. MBOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, majibu ya Waziri yamezidi kuniacha hoi, kwanza niliuliza hoja ya kwanza *ownership* ya KIA, na nilivyouliza kuhusu *ownership* nimeambiwa ni ya Serikali *a hundred percent*. Halafu hapa Waziri ananipa majibu kwamba walipata *cooperate tax*, sasa sijui anaridhika yeye shilingi bilioni mbili anayozungumza kama ndiyo mapato ya Serikali kwa uwanja mzima wa KIA kwa mwaka mzima, *this is a joke!* *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ambacho nakizungumza, nimetoa takwimu hapa, shilingi bilioni mbili kwa Uwanja wa KIA ni utani, Serikali inapoteza mapato kwa sababu hata haimjua anayeendesha uwanja wa KIA ama anayeendesha kafanywa kuwa siri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama uwanja huu ulirejeshwa katika miliki ya Serikali ni kwa nini haukurudishwa kuendeshwa na *Tanzania Airport Authority* kama viwanja vingine vyote vya ndege katika nchi hii. Iweje huyo aliyeshindwa

kuendesha uwanja ule kwa faida, mkataba ukavunjwa, Serikali hii ikamlipa jamaa fidia *in millions of dollars* halafu mkamrejeshea tena uwanja aendele kuuendesha, halafu mnasema kwa mwaka Serikali inapata *two billion*, hapa mwaka huu tu tumeingiza fedha *fifty billion investment*. Waziri anasema hekta 11,000 tunahitaji tutakuwa ni nchi ya kwanza duniani kujenga *airport* kwenye hekta elfu kumi na moja. Hata tungejenga *airport* Mheshimiwa Waziri yenye *runway* mia moja hatuhitaji hekta 11,000.

Nimekuambia takwimu za Heathrow, naweza nikakupa takwimu za Chicago, Lahore na *airport* zingine zote kubwa duniani, mnatesa wananchi bure, Kilimanjaro tuna shida kubwa ya ardhi... (Makofi)

(Hapa kengele *ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji*)kuisha)

MHE. FREEMAN A. MBOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kutoa hoja, Waheshimiwa Wabunge mniunge mkono.

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa Mbowe. Ahsante Mheshimiwa Mbatia, Mheshimiwa Zitto, Mheshimiwa Selasini, Mheshimiwa Mwijage, Mheshimiwa Mwigulu, Mheshimiwa Mwijage tena, Mheshimiwa Manyanya na Mheshimiwa Shangazi. Tunaanza na Mheshimiwa Mbatia.

MHE. JAMES F. MBATIA: Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja ya msingi ya Mheshimiwa Mbowe Mbunge wa Hai.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukiangalia kasi ya mabadiliko au ya sayansi na teknolojia duniani sasa unapozungumzia hekta elfu kumi na moja hata kama ni miaka mia moja ijayo unaweza ukalinganisha uwanja wa *KIA*, mfano mwingine na uwanja wa Schiphol, Amsterdam ambapo sasa hivi wao wanajenga *runway* nyingine juu ya bahari. Miaka hiyo watajenga kama itahitajika ardhi hata chini ya ardhi (*underground*) zitajengwa *runway*. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa maslahi mapana tu tukubali kwamba eneo hili ni kubwa sana, wananchi wa vijiji wanaozunguka pale wanahitaji ardhi hii, Serikali iweke utaratibu mzuri wakae na Mheshimiwa Mbunge mhusika na wadau wengine waone namna bora ya kuwapatia wananchi hawa eneo la kuweza kufanya kazi yao. Pili, pia tuone namna bora ya umiliki wa uwanja huu kwa maslahi na mapato ya Serikali kwa manufaa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo naunga hoja ya Mheshimiwa Mbowe mkono. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante, Mheshimiwa Zitto, jiandae Mheshimiwa Mwigulu.

MHE. KABWE Z. R. ZITTO: Mheshimiwa Mwenyekiti, ni dhahiri tunapopanga mambo ni lazima tuangalie kwa muda mrefu zaidi. Hebu tujiulize humu ndani, huo muda mrefu ndiyo hekta 11,000? Sote humu tunajua *pressure* ya ardhi ya Mkoa wa Kilimanjaro, sote humu tunajua *presssure* ya ardhi ya Mkoa wa Arusha, hasa Wilaya ya Arumeru. Halafu tunasema tuache hekta 11,000 sasa hivi zinatumika hekta 460, halafu tuache tuseme kwamba tunaangalia miaka mia moja? Hivi hatuwezi kweli kuamua ili kuwasaidia wananchi wetu hatuwezi kuamua tukachukua nusu tukazungumza na Serikali za Mitaa za hayo maeneo tukawaachia hiyo ardhi au kwa sababu ni hoja ambayo imetoka upande wa Upinzani? (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, hoja hii imekuwa ikizungumzwa na Wabunge mbalimbali wa kutoka vyama tofauti, alikuwepo Mbunge hapa kutoka Arumeru, alikuwa Mzee Mollel nadhani, alizungumza sana hoja hii, na Mheshimiwa Ole-Medeye na Marehemu Sumari pia alizungumza sana hoja hii.

Mheshimiwa Waziri tunaomba ukimaliza shughuli hii ukae na Mbunge wa Hai na Mbunge wa Arumeru muangalie, inawezekana kabisa mkachukua *half*, mkawaachia wananchi hiyo *half* nyingine mkajenga hiyo mipango yenu ya miaka mia iliyokuja. Hili suala wala halitaji mjadala Mheshimiwa Waziri, maana yake naona kuna watu wameshasimama hapa, kina Mheshimiwa Mwigulu wameshasimama kubishana tu kwa sababu imetoka kwa upinzani, hebu tuache! Mheshimiwa Mwigulu anajua anahitaji ardhi ya kilimo... (Makofi)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Zitto zungumza na Kiti.

MHE. KABWE Z. R. ZITTO: Mheshimiwa Mwenyekiti, tunahitaji ardhi ya kilimo, akina Mheshimiwa Mwijage wanajua tunahitaji ardhi ya viwanda, kweli tuache hekta 11,000 mnamtuambia hekta mia nne sitini, hebu naomba hili jambo liishe, tukubaliane na ninaunga mkono hoja ya Mheshimiwa Mbowe.(Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Mwigulu!

WAZIRI WA KILIMO, MIFUGO NA UVUVI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ni kweli kuna *pressure* kubwa ya ardhi Mkoa wa Kilimanjaro na Mkoa wa Arusha hilo halina ubishi. Lakini niseme tu na nimuombe sana Mheshimiwa Mbowe, shemeji yangu, kwamba hii hoja siyo ya shilingi, hii ni hoja ambayo inatakiwa ianze kujadiliwa kuanzia kwenye vikao vya ushauri, kuanzia kwenye Mkoa husika. Kwa sababu haishii tu kuamua kwamba tutoe nusu hata *justification* ya kutoa nusu ya yenyewe itakuwa *questionable*, kwa hiyo mimi kama mdau muhimu wa maendeleo aliyosema Mheshimiwa Zitto nasema kama Serikali Wizara hizi husika, tayari tumeshasema tutaangalia matumizi bora ya ardhi yanayopatikana katika Mkoa wa Kilimanjaro. Tuna maeneo ambayo tutayaangalia na tutashirikiana na Serikali ngazi za Mkoa na Wilaya ili tuweze

kuangalia maeneo, kipaumbele siyo hili jambo ambalo liliachwa na waasisi wetu kwa ajili ya kitu kikubwa hiki ambacho wote tunatakiwa kuwa *proud*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ambacho naweza nikamshauri Mheshimiwa Mbowe kwa sababu yeye ni Mbunge wa eneo hilo na kuna vikao vya ushauri vinavyotoka kule, hatuna haja ya kuchukua shilingi ya Mheshimiwa Waziri wala kumbana Waziri, lakini...

MWENYEKITI: Mwacheni achangeie, kila mtu akae kimya!

WAZIRI WA KILIMO, MIFUGO NA UVUVI: Mheshimiwa Mwenyekiti, tuende kwenye taratibu zetu za kawaida na tunaweza tukamaliza jambo hili kwa taratibu ambazo zitatoa ushauri na bila kuchukua makadirio kama hapa ambavyo tutakuwa tunataja hivi, leo hii ukisema tu unatoa hekta elfu sita ama nusu yake, swali la kwanza itakuwa unamgawia nani? Hilo na lenyewe ni tatizo kwa sababu katika maeneo mengi tumeshuhudia ukisema unawagawia wananchi wapo ambao watakuwa *serious* na matumizi ya ardhi lakini wengine kuanzia siku unawagiwa tayari watakuwa wameshatafuta mnunuzi wa ardhi ile. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninamshauri Mheshimiwa Mbowe, hili siyo jambo la kuamulia kwenye shilingi, ni jambo ambalo linahitaji tathmini ya kina kutoka kwa wahusika ngazi za Mkoa, Wilaya, baada ya hapo kama kuna kitu ambacho kimeshauriwa Serikali Kuu inaweza ikafanya uamuzi. Kwa sasa hivi Mheshimiwa Mbowe kama Wizara ya Kilimo pamoja na Wizara ya Ardhi juzi tu wiki iliyopita Mheshimiwa Waziri wa Ardhi alikuwa kule kwa ajili ya kusikiliza mambo yanayohusu mahitaji ya ardhi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hapa tukisema tunaamua kwa namna hiyo tutahamia na maeneo mengine tutalazimika kuamua kwa shilingi hivyo hivyo na baada ya kuwa tumeamua kwa shilingi inaweza...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante, Mheshimiwa Shangazi.

MHE. RASHID A. SHANGAZI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Nikubaliane na Mheshimiwa Mbowe kwamba ni kweli Mkoa wa Kilimanjaro una matatizo ya ardhi, lakini ningependa jambo hili tuliangalie kidogo kwa *angle* tofauti, kwamba zipo *airport cities* duniani na tatizo la nchi ni kutokuwa na *reserve* ya ardhi. Kwa hiyo, tutakapokuwa tunafikiria kwamba ardhi yetu mara zote tunaielekeza kwenye kilimo inawezekana nayo ikawa pia siyo jambo sahihi sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ningemshauri kwamba pamoja na ukubwa wa eneo hili, tungejaribu kufikiria vitu tofauti ambavyo vinaweza vikaendana na zoezi ambalo linafanyika pale ukizingatia kwamba mikoa ya Kanda ya Kaskazini ni mikoa *strategically* kwa utalii na tuna uzoefu kwamba wananchi wetu kama alivyosema Mheshimiwa Mwigulu, unaweza ukampa ardhi leo na kesho tayari ikawa imeshauzwa.

Kwa hiyo, nimuombe tu kwamba amrudishie Mheshimiwa Waziri shilingi tupate mkakati mahsusi wa kuona namna bora ya kutumia hii ardhi kwa ajili ya kuimarisha kiwanja hiki kuwa hata katika hadhi ya *airport cities*. Ahsante (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante, Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Mwenyekiti, kama tulivyozungumza kwamba Serikali tuna mpango mkubwa wa baadaye wa kuweza kuliendeleza hilo eneo. Tunaweza tukakaa na Mheshimiwa tukazungumza lakini hasa Serikali ina mpango mkubwa wa kuhakikisha hilo eneo tunaweza kulitumia. Ninavyosema kwamba tusingalie leo na kesho tuangalie kwa vizazi vyetu jinsi gani huko mbele tunakokwenda.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba sana ni hivyo.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mbowe, nafikiri Serikali imekubali ku-*dialogue*.....

(Hapa baadhi ya Wabunge walizungumza bila mpangilio)

MHE FREEMAN A. MBOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti,...

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, subirini. Mimi nazungumza..., Mheshimiwa Mbowe nazungumza na wewe, mimi nazungumza na Mheshimiwa Mbowe sizungumzi na mtu mwingine hapa, kama mtu kachoka aende kantini tutakutana huko. (Makofi/ Kicheko)

Mheshimiwa Mbowe, Serikali imekubali ku-*dialogue*, halafu ukitizama *for future development* hivi viwanja kuna mahoteli, kuna *golf clubs* na kadhalika, ninyi kama wahusika wa eneo lile mtachomeka maendeleo yenu, endelea Mheshimiwa Mbowe. (Makofi)

MHE FREEMAN A. MBOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, unajua pengine inawezekana Waheshimiwa Wabunge wenzangu baadhi hamjalewa hili eneo lina ukubwa kiasi gani? Unakwenda kilometa 10.4 hivi, unakwenda kilometa nyingine 10.4 hivi ni eneo kubwa kuliko eneo la Manispaa ya Arusha,

mnaniambia watu wangu hawana ardhi hata ya kuzikana tsubiri miaka mia, hilo la kwanza. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo la pili nimezungumza muda mrefu hapa hili suala la *ownership* huyo KADCO anaye-run uwanja huu ni nani, mbona kuna vitu vinafichwa fichwa havizungumzwi? Kwa sababu siyo suala la ardhi kuna masuala mawili makubwa, waendeshaji wa uwanja huo pamoja na suala la ardhi, kama Serikali itatoa *commitment* kwamba tutakaa tuliangalie hili suala maana yake zimeshaundwa Kamati chungu nzima na Kamati ya mwisho tumeiunda hapa Dodoma na Mheshimiwa Mwakyembe anakumbuka na Mheshimiwa Gama, Mkuu wa Mkoa wa Kilimanjaro analijua. Vikao vimekaa vikao vingi, hapa nina *Hansard paper* chungu nzima kwa miaka 15 nimekaa katika Bunge hili.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Serikali itoe *commitment* kwamba tutakaa kutafuta *solution* ya kudumu ya tatizo hili moja.

Pili Serikali itoe *commitment*, Bunge na lenyewe liazimie kwamba pengine itafanyika *auditing* ya watu wa CAG ili tujue mapato ya halali ya Serikali yetu katika uwanja huu yakoje kwa sababu kuna vitu ambavyo vimefunikwa hapa na ni kwa faida ya Serikali yetu wote. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, ndiyo hilo tu, wakikubali kutoa *commitment* mimi natoa shilingi namrudishia Mheshimiwa Waziri shilingi yake. (Makofi)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Waziri, *commitment* ya kuzungumza, mkae mzungumze hamuwezi kuweka *commitment* yoyote nyingine mkae mzungumze mkubaliane.

NAIBU WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Mwenyekiti, tuna *master plan* ya hilo eneo lote la *square kilometers 110*, na *master plan* ya matumizi ya hiyo ardhi ya *square kilometers*.

MWENYEKITI: Sawa, mko tayari kuwaita mkae nao muwaeleze huu ndiyo mpango wa Serikali?

NAIBU WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Kama kwa maana ya kuelimishana...

MWENYEKITI: Kuelimishana eeh.

NAIBU WAZIRI WA UJENZI UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Sawa.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mbowe, tukitoka hapa kama hamkubaliani tunahoji.

MHE FREEMAN A. MBOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, hajanijibu, huyo anasema anieleweshe, anieleweshe nini ambacho sijakielewa?

MWENYEKITI: Mheshimiwa Waziri hebu jibu mwenyewe.

WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Mwenyekiti, tumesikia anachosema Mheshimiwa Mbowe na sisi kama Serikali tuna mipango mikubwa na ninyi kama wadau pale tutawaeleza mipango yetu, lakini hatuwezi kuamua hivyo hivyo tuna *commitment* kubwa na lazima tuangalie mbele. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, kwa mujibu wa mamlaka naongeza nusu saa, Mheshimiwa Mbowe.

MHE FREEMAN A. MBOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, hivi ni kwa nini mnashindwa kueleza suala KADCO ni nani? Mbona mnaniambia tu habari ya ardhi, KADCO huyu ni nani? *(Makofi)*

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mbowe ilikuwa kujadili hili umekubali kukaa na Serikali wao wako tayari kukupa mipango yao.
(Hapa baadi ya Wabunge walizungumza bila mpangilio)

MHE FREEMAN A. MBOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, hawajatoa *commitment!*

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mbowe, nazungumza na Mheshimiwa Mbowe wengine kaeni kimya .

(Hapa baadi ya Wabunge walizungumza bila mpangilio)

MWENYEKITI: Sasa ninyi ndiyo Mheshimiwa Mbowe? Mnataka nielewe ninyi wote hapa Mbowe?

WABUNGE FULANI: Eeeh!

MWENYEKITI: Alaa! Kaeni kimya.

Mheshimiwa Mbowe muda unakwenda, kuna mambo mawili, ukubali kukaa wakupi mipango yao, kama haukubali tuhoji, *I think it will be better* kuhoji.

MHE FREEMAN A. MBOWE: Mheshimiwa Mwenyekiti, *with due respect*, hawajatoa *commitment*, sasa nitakwenda kukaa nao wanioneshe *master plan which I know?* Hoji tu kwa sababu mnataka kufunika hii hoja, hoji tu. Mimi sielewei wanaona shida gani kuzungumza.

(Hoja ilitolewa iamuliwe)
(Hoja iliamuliwa na Kukataliwa)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Bobali.

MHE. HAMIDU H. BOBALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru, hivi karibuni Wizara ya Uchukuzi...

(Hapa baadi ya Wabunge walizungumza bila mpangilio)

MWENYEKITI: Waheshimiwa kuna mtu anatoa hoja.

MHE. HAMIDU H. BOBALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, hivi karibuni Wizara ya Uchukuzi na Mawasiliano imetoa taarifa kwamba ikifika mwezi wa sita mwishoni simu *fake* zitazimwa. Ninataka kujua, Mheshimiwa Waziri unijibu maswali yangu haya mawili, kwanza nini maana ya simu *fake*? Mbili, simu *fake* ziliingiaje nchini? Naomba ajibu hayo maswali yangu mawili na kama nisipopata majibu ya kuridhisha nakusudia kutoa shilingi. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Mheshimiwa Waziri, majibu.

WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Mwenyekiti, simu *fake* ni simu ambazo hazikutengenezwa kwa viwango ndiyo maana ya simu *fake*. Zimeingiaje nchini hilo ni suala ambalo sijui zimeingiaje...

(Hapa baadhi ya Wabunge walizungumza bila mpangilio)

WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa simu *fake* ni simu ambazo hazina viwango. Athari za siku *fake* nataka Watanzania waelewe, simu *fake* kwanza athari zake ni kwa afya ya binadamu kama utatumia simu *fake* ambayo haiko kwenye viwango, inaweza ku-*produce* mionzi mingi halafu na mtumiaji anaweza kupata magonjwa kwa mfano kansa. Hiyo ya pili, simu *fake* hata shida zake kwenye mambo ya usalama, huwezi ku-*control* mambo ya usalama kwa kuwa na simu *fake*. Wewe leo ukiibiwa hapo, ukiripoti kwenye vyombo vya usalama, simu yako kwa vile ni simu *fake* haiwezi kupatikana ile *IMEI number* yake kwa vile huwezi kusaidiwa. Kwa hiyo, kama Serikali tunasimamia suala la simu *fake* ifikapo mwezi Juni tutazima simu *fake*.

MWENYEKITI: Ahsante, na hasa kwa wanaume mkiweka simu hizi *fake* kwenye mifuko ya suruali matatizo ni makubwa sana. Mheshimiwa Bobali. (Kicheko)

MHE. HAMIDU A. BOBALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza Mheshimiwa Waziri, amekwepa kunijibu swali langu la pili kwamba hizi simu zimeingiaje? (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, raia mwema wa Tanzania anakwenda dukani Kariakoo, duka ambalo limesajiliwa, linalipa kodi ya Serikali, anakwenda kununua simu kwa bei halali ameambiwa na muuzaji na anapewa risiti ya TRA, simu ile inakuja kugundulika kwamba ni simu *fake*. Huoni kwamba unawabebesha Watanzania mzigo ambao ni kwa sababu ya makosa yenu ya kuruhusu mizigo *fake* kuingia kwenye nchi hii, na kwa nini Serikali haifikirii kuwalipa fidia Watanzania walionunua simu kihalali kwenye maduka halali na kupewa risiti halali na wamelipa kodi. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kutokana na suala hili kuwa litawaumiza sana Watanzania kwa kuwa Serikali wanashindwa kukiri makosa yao wenyewe.....

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante.

MHE. HAMIDU A. BOBALI: Natoa shilingi kwenye mshahara wa Mheshimiwa Waziri, nawaomba Waheshimiwa Wabunge mniunge mkono kwenye suala hili.

MWENYEKITI: Wanaounga mkono Mheshimiwa Ridhiwani, Mheshimiwa Mtolea, haya wanatosha, Waziri wa Viwanda atamalizia.

MHE. ABDALLAH A. MTOLEA: Mheshimiwa Mwenyekiti, inasikitisha sana tunapooni pale Serikali inapozidi kuongeza mzigo wa maisha kwa wananchi. Serikali inasema kwamba sasa imepata vifaa vya kutambua hizi simu *fake*, kiuhalisia tu, hakuna mtu anayetumia simu kwa miaka miwili mitatu, hasa hizo mnazoiita simu *fake*. Kama kweli mnaamini mmepata chombo cha kudhibiti hizo simu *fake*, kwa nini msiwaache wananchi hawa waendeleo kutumia hizi simu zao *fakewalizokuwanazo* sasa hivi, mdhibiti zisiingie nyingine. Kwa sababu mkifanya hivi *automatically* baada ya mwaka mmoja au miwili hizo simu *fake* hazitakuwepo. Kuwa na hofu na kuanza kuwaadhibu wananchi maana yake ni kwamba Serikali haiamini kwamba mitambo iliyoipata inaweza kudhibiti simu *fake*. Kwa hili naomba kuunga mkono hoja ya kuondoa shilingi. (Makofi)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Ridhiwani nilishakupa, Mheshimiwa Boniventura, Mheshimiwa Boniventura ulisimama?

MHE. KISWAGA B. DESTERY: Mheshimiwa Mwenyekiti, ninakushukuru. Ninachokiona kwamba lazima Serikali watoe maelezo juu ya simu *fake* hizi. Kwa sababu tukubaliane hoja nzuri, tunapotaka kubadilisha hela duniani kote, tunabadilisha noti mnampa mtu muda wa kufanya mambo hayo. Sasa tunapotaka kubadilisha hizi simu, kusema kweli mtu ambaye amelima pamba bei yake ndogo, ng'ombe zenyewe zinakamatwa huko na kila kitu, ananunua simu halafu leo tunasema tunambadilishia ghafla, ninaomba Serikali iongeze muda wa kufuta hizo simu kwa muda ambao ni *perfect*. Kusema kweli ni jambo la msingi sana tunataka kulisikiliza.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninakushukuru. (*Makofi*)

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa Kanyoso. Dakika moja moja,

MHE. COSTANTINE J. KANYASU: Mheshimiwa Mwenyekiti, ninakushukuru. Kwanza ninakubaliana na Mheshimiwa Waziri kwamba kuna haja ya ku-*control* simu, lakini naomba tu kutoa rai kwa Serikali yangu kwamba haiwezekani ukatunga sheria leo, halafu ukalazimisha *product* zote zitoke sokoni. Sababu ya msingi hapa ni kwamba hizi simu watu wahakupewa bure wamenunua, tutoe muda wa kutosha ili simu hizi zi-*phase out* zenyewe, halafu zitakazokuja wazi-*control*. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninashukuru sana (*Makofi*)

MWENYEKITI: Waziri wa Viwanda, Mheshimiwa Mwijage.

WAZIRI WA VIWANDA, BIASHARA NA UWEKEZAJI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ni-*respond* kwenye *issue* ya kwamba simu zimeingiaje hapa. Hivi vifaa vya teknolojia vinabadilika mno, teknolojia inaumiza hata nchi kubwa, tatizo la *fake product* lipo hata Marekani. Watanzania wenzangu na Waheshimiwa Wabunge tuna tatizo la mipaka. Mipaka yetu ni *porous* tunajitahidi kuzuia. Ndiyo nakiri ni tatizo letu kwa sababu nchi yetu inatumia utawala bora, tungekuwa tunatumia utaratibu watu wanakuja na majahazi tuwazamishe wasinge ingia hapa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo mipaka yetu ni *porous* na sisi wenyewe ndiyo tunakuja, lakini elimu inatolewa, kwamba tuanze kufuata utaratibu, kama watu TCRA wanavyofanya wametoa vielelezo kwamba unapokwenda kununua uzingatie yale masharti ya kucheki mashine yako. Ukikuta ni *fake* unaiacha, tufuate maelekezo ya wataalam waliyotoa. (*Makofi*)

MWENYEKITI: Ahsante, Mheshimiwa Waziri,

NAIBU WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Mwenyekiti, sababu moja kubwa ya kuhakikisha kwamba hizi simu *fake* tunaziondoa kwa Watanzania ni usalama wao. Hatuwezi ku-*compromise* na usalama wa Mtanzania kwa sababu yoyote ile, hatuwezi kusema huyu Mtanzania anapoteza hela wakati tunamuua haiwezekeni. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Mheshimiwa Bobali. Waheshimiwa Wabunge hatuna muda na bado tuna mshahara wa Waziri.

MHE. HAMIDU A. BOBALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, maswali yangu hayakujibiwa, naomba Bunge lako sasa liamue juu ya hoja hii.

MWENYEKITI: Ahsante.

*(Hoja ilitolewa iamuliwe)
(Hoja iliamuliwa na Kukataliwa)*

MWENYEKITI: Mheshimiwa Martha Mlata.

MHE. MARTHA M. MLATA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ninakushukuru na naomba Mheshimiwa Waziri anipe ufafanuzi kwamba pamoja na takwimu ambazo umetoa za watumiaji wa simu. Kwanza nakusudia kutoa shilingi kama hutanipa majibu yanayoridhisha.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Waziri umetoa takwimu kwamba watumiaji wa simu sasa hivi wanafika takribani 39,808,040; kwa hiyo ni kama milioni 40. Kwenye simu hizi katika makampuni haya kuna miito ambayo sasa hivi wanatumia kazi za wasanii ambazo ni nyimbo mbalimbali na mambo mengine yote ambayo yanatokana na sanaa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, wasanii hawa wanaingia mikataba na makampuni ambayo yanaingia mikataba pia na makampuni ya simu malipo yake sasa inakuwa kuna matatizo. Kwanza makampuni ya simu yanakata asilimia 70 ya fedha zote inazopatikana kutoka kwenye miito hiyo ambayo ni mauzo; lakini makampuni yale ambayo yanakuwa yameingia mikataba na wasanii yanalipwa asilimia 30 ambayo wao sasa inabidi wawagawie hawa wasanii. Hapo sasa ninachotaka kujua Mheshimiwa Waziri, ni nani anayesimamia malipo haya?

MWENYEKITI: Ahsante, Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Mwenyekiti, suala hili limeanza muda mrefu na Mheshimiwa Martha analifahamu vizuri yeye. Tulitayarisha timu ambayo inasimamiwa na Wizara ya Habari, Utamaduni,

Sanaa na Michezo kuhusu jambo hili. Kunakuwa na mkataba baina ya wasanii na makampuni ambayo wanapeleka miito hiyo kwenye makampuni ya simu, kwa mfano *Push Observer* wanaweka mikataba baina ya makampuni na wasanii. Sasa hili suala tulilifanyia kazi na yeye alikuwa ni mdau kwenye suala hili bado kama kuna shida tunaweza tukakaa naye pamoja tulifanyie kazi.

MWENYEKITI: Kwanza samahani Mheshimiwa Mlata hii issue siyo ipo mahakamani? Haya Mheshimiwa Mlata.

MHE. MARTHA M. MLATA: Mheshimiwa Mwenyekiti, hii *issue* haiko mahakamani.

Mimi naomba niseme kwanza natoa shilingi. Mheshimiwa Waziri hebu tenda haki, kwa sababu hata hiyo timu, anayoisema mimi pia nilikuwa ni Mjumbe, makampuni ya simu kwanza yalikuwa hayafiki kwenye mazungumzo hayo, sielewi watu waliokuwa wanawatuma kwenye yale mazungumzo. Kwa sababu ya dharau na viburi kutokana na fedha wanazopata za Watanzania hawakuweza kufika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, halafu Waziri anasema na mimi ni mdau nikuone, sikuoni naomba usema hapa. Hizi kazi za wasanii zinazotumika kwenye miito tumetajirisha makampuni, mimi naondoka na shilingi leo. Naomba nipate maelezo ya kina nani anasimamia. TCRA wapo, mimi naomba nitoe hoja, Wabunge naomba mnisaidie jamani, tunaibiwa na haya makampuni. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Waziri wa Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo, endelea Waziri nimeshakuruhusu.

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza nakushukuru kwa kunipa nafasi, na nimpongeze sana Mheshimiwa Martha Mlata kwa kutetea haki za wasanii katika Bunge hili.

Serikali ya Awamu ya Tano imeanza mkakati wa muda mrefu wa kurasimisha kazi za sanaa katika nchi yetu. Moja ya eneo kubwa ambalo tunashughulika nalo, ni hili eneo la mapato halali yanayotokana na kazi za sanaa. Eneo mojawapo ni hili la mapato yanayotokana na miito ya simu. Sasa kama alivyojibu Waziri wa Mawasiliano kwamba hapa pana mkataba, unakuwepo mkataba kati ya msanii na kampuni ambayo ndiyo inayoshughulika na makampuni ya simu kupata kinachopatikana katika miito ile.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tatizo lililopo na ambalo ninaamini ndilo hilo Mheshimiwa Martha analizungumzia ni kwamba makato yanayochukuliwa na kampuni ya simu kwa muda mrefu kumekuwa na malalamiko kwamba ni makubwa sana, hili ni jambo la kwanza.

Pili, yako malalamiko kwamba hapana uwazi wa kutosha wa kujua ni kiasi gani kinapatikana, sasa ikitokea hivyo kwa vyovyote vile msanii anaonekana anadhulumiwa. Wizara hii ambayo inashughulikia suala hili la sanaa tumekaa na makampuni ya simu, tukazungumza eneo la kwanza la kupunguza... (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa Nape, Mheshimiwa Martha Mlata, nafikiri sasa umepata mwokozi mwingine. Kuwa zero distance na Waziri Nape ili kulimaliza hili suala. Endelea Mheshimiwa Mlata.

MHE. MARTHA M. MLATA: Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi ninaheshimu kauli yako, lakini ninaomba suala hili tusiangalie muda, tuangalie kinachopotea kwa ajili ya wasanii. Maana yake naona hata hujatoa nafasi kwa Waheshimiwa Wabunge waweze kunisaidia kulilia shilingi yangu na haki yangu. Naomba niseme hivi, Waziri wa Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo, amenipa faraja. Kwa sababu kama umeweza kuthubutu kukaa na makampuni hayo na kwamba wamekubali mimi naomba nirudishe shilingi lakini ninasema hivi, baada ya mwaka mmoja nitakuja na takwimu kwa sababu ninazo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba muweke chombo maalumu cha kusimamia ili kila mtu apate haki yake, naomba suala hili tuwe tunaungana mkono, lisipuuzwe kwa sababu ni kazi za sanaa. Kuna fedha na Serikali inapoteza mapato. Naomba kwa uchungu mkubwa nirudishe, lakini ninakuamini Mheshimiwa Waziri wa Habari, Utamaduni Sanaa na Michezo na TCRA nafikiri waondoke huko kwenye Wizara ya Sayansi warudi kwenye Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo ili tutendewe haki. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante, Mheshimiwa Oscar Mukasa. Mheshimiwa Ridhiwani kaa please. Mheshimiwa Mukasa, Mheshimiwa Zitto naomba ukae.

MHE. OSCAR R. MUKASA: Mheshimiwa Mwenyekiti, Waziri kwenye hotuba yake ukurasa 147 anzaungumzia vipaumbele vilivyozingatiwa kwenye kupanga fedha za miradi ya maendeleo kwenye bajeti hii. Kwanza ni miradi inayoendelea, mbili miradi inayofadhiliwa na wadau wa maendeleo na tatu miradi iliyo kwenye mpango wa miaka mitano.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kitu cha ajabu ipo miradi ya barabara inayofanyiwa ujenzi miaka mitatu, minne iliyopita na ikasimama kwa sababu mbalimbali, leo haipo kwenye mpango wa bajeti wa mwaka huu, ipo mingi tu nitatoa mfano, Barabara ya Bwanga - Biharamulo imesimama, kitu cha kushangaza ukurasa wa 12 wa hotuba inasema shughuli zimeanza toka mwezi wa nne. Mimi nimefanya ukaguzi leo wamepita watu wa pikipiki wameangalia barabara nzima hakuna mahala pana shughuli. Zaidi ya watu wamekwenda siku saba zilizopita wanahesabu magari nafikiri kuna utafiti unafanyika, lakini hiyo siyo kweli kwa sababu kinachosema kwenye hotuba siyo jambo la kweli.

Tunaomba Mheshimiwa Waziri akubali kwamba kwa kutoweka kipaumbele kwa barabara ambazo zimeshaanza ujenzi na kuziacha na kuanza nyingine kwanza unaongeza gharama ya kazi nzima, pili unasababisha chaos, utaona hapa kila mmoja anaomba barabara ya kwake hakuna hata utaratibu wa kwamba tuanze na moja, tufuate hili, tufuate lile, matokeo yake malalamiko yote hayako *structured* na hayapo-*coordinated*; majibu yote hayako... (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa Mukasa. Mheshimiwa Waziri majibu.

MHE. OSCAR R. MUKASA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakusudia kutoa shilingi.

WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Mwenyekiti, hatuwezi kuacha barabara ambayo tumeianza, ninaamini hii barabara tutajenga, kwa sababu tumeshaanza hatuwezi kuiacha hivi. Kuna baadhi ya wakandarasi wahakuweco kwenye *site* kwa sababu tulikuwa hatujaweza kuwalipa kwa muda mrefu. Sasa tumeanza kuwalipa na wakandarasi wote wameanza kurudi *site*, tutaangalia kwa nini mkandarasi huyu hajaenda kwenye *site*.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mukasa *commitment* ya Serikali wakandarasi wanalipwa na wamesharudi kwenye *site*, endelea.

MHE. OSCAR R. MUKASA: Mheshimiwa Mwenyekiti, bado kuna tatizo hapo, kwamba kila Mbunge ambaye barabara yake haijatajwa inawezekana baadaye Serikali italipa? Siyo lazima iwekwe kwenye mipango watu waone kwamba hiki kitafanyika mwaka huu. Vinginevyo kila ambaye haijawekwa hapa anajua itafanyika na yeye atasimama aombe na Waziri atajibu hivyo hivyo tu kwamba sasa tutaiweka, tuna kwenda kwa maandishi.

Naomba fursa ya kutoa shilingi ili tujadili kwa sababu hali kama hii haipo Biharamulo peke yake ipo maeneo mbalimbali, natoa hoja ya kuzuia shilingi.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mbunge, kwanza hilo suala lako siyo la kiseru, nimekuachia sababu upate na wewe kujifundisha. Serikali imeshatoa *commitment* ya kukwambia mkadarasi analipwa, unataka tupige kura ushindwe barabara isijengwe, usirudi tena kwenye Ubunge mwaka 2020. Tunaendelea Mheshimiwa Zitto. (Kicheko)

MHE. KABWE Z. R. ZITTO: Mheshimiwa Mwenyekiti, wakati wa taarifa ya Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni, iliibuliwa hoja kuhusiana na fedha zaidi ambazo zimelipwa katika Wizara hii na Waziri wa Fedha ametoa maelezo lakini tunaomba tupate maelezo ya kina zaidi. Wizara hii katika mwaka wa fedha unaokwisha ilipangiwa shilingi bilioni 191 kutoka Mfuko Mkuu wa Hazina.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mujibu wa hotuba ya Mheshimiwa Waziri, mpaka ilipofikia mwezi Aprili, 2016, Wizara hii imeshapewa shilingi bilioni 607, zaidi ya asilimia 217 ya fedha ilizopaswa zitolewe kutoka Mfuko Mkuu wa Hazina. Maelezo yanayotolewa na Serikali ni kwamba fedha hizi zimeenda... (Makofi)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Zitto uliza haraka, tuna dakika tano tu zimebakia.

MHE. KABWE Z. R. ZITTO: Mheshimiwa Mwenyekiti namalizia, kwamba fedha hizi zimeenda kulipa wakandarasi waliokuwa wanadai. Lakini Bunge hili lilikwishaamua kwamba wakandarasi wote wanaoida Serikali madai yao yafanyiwe uchambuzi katika Wizara ya Fedha ili Wizara ya Fedha ikishajiridhisha kama madai yale ni halali, ndiyo iwalipe. Kitu cha kushangaza katika kipindi hiki kifupi toka aliyekuwa Waziri wa Ujenzi kuwa Rais, Wizara hii imepelekewa asilimia 217 zaidi ya fedha ambazo zilitengwa na kinyume na makubaliano ya Bunge.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nataka kufahamu Wakandarasi wote walikuwa *treated* namna hii? Wakandarasi wa Wizara zote na wenyewe walipelekewa fedha kwenye Wizara zao? Pili, Waziri wa Fedha amesema fedha hizi zimetoka Fungu 21, tulikuwa tunatazama Fungu 21 na Mheshimiwa Mbatia. Iwapo utakubali kwamba fedha hizi zimetoka Fungu 21 maana yake ni kwamba Fungu 21 ambayo ni *Treasury* haikufanya kazi yoyote, haikulipa mishahara, haikufanya miradi ya maendeleo ikachukua fedha zote ikazipeleka Wizara ya Ujenzi kwenda kulipa wakandarasi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba maelezo ya kina kabisa ya Serikali kuhusu jambo hili. (Makofi)

MWENYEKITI: Waziri wa Fedha.

WAZIRI WA FEDHA NA MIPANGO: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba tuweke rekodi sawasawa kwanza bajeti ya Wizara Fungu 98, ukijumlisha fedha za ndani ambazo zilikuwa ni shilingi bilioni 798.26; ukajumlisha fedha za nje shilingi bilioni 85.57; jumla yake ndiyo inakuwa shilingi bilioni 883.83, hilo la kwanza.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo la pili, katika maelezo yangu nimeeleza kwamba kwa Fungu 98 Bunge liliidhinisha shilingi bilioni 798.26 fedha za maendeleo, fedha za ndani. Kwa hiyo, ili upate shilingi bilioni 883 lazima ujumlishe hapo fedha za nje. Tatu, kati ya fedha hizo zilizokuwa zimeidhinishwa na Bunge shilingi bilioni 606.64 zilikuwa ni kwa ajili ya mfuko wa barabara, shilingi bilioni 191.62 zilikuwa ni kwa ajili ya kutekeleza miradi ya ujenzi wa barabara, vivuko na madaraja lakini pia nyumba za Serikali.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tofauti ya namba nilizotoa mimi niliishia mwezi Machi, nilisema fedha ambazo tulikuwa tumetoa ni shilingi bilioni 331.3 na kati ya hizo 607.35 ndiyo zilikwenda kwenye ujenzi wa nyumba, vivuko na kulipia madeni. Shilingi bilioni 323.95 ni za Mfuko wa Barabara, ukilinganisha na takwimu zilizopo kwenye hotuba ya bajeti ya Waziri mwenye dhamana tofauti yake ni shiling bilioni 149.5 ambazo ni fedha za nje zilizolipwa mwezi Aprili. Kwa hiyo, hesabu zina tally hakuna mahali ambapo zinatofautiana ukiacha mwezi. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, unasema kama *contractors* wote wamelipwa sawa sawa haiwezekani! Bado tuna deni kubwa la Wakandarasi na tulichofanya ni kupunguza madeni ya Wakandarasi. Hoja kubwa ambayo imekuwa inazunguka kila mara ni kwamba hatukufuata sheria za bajeti na ndiyo maana nimesisitiza kila mara na ninanukuu vifungu stahiki kwenye Sheria ya Bajeti pia kwenye *Appropriation Act*. Taratibu zote za kisheria zilizingatiwa. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante umejibu sahihi, Mheshimiwa Zitto kaa. Mheshimiwa Waziri jibu kwa maandishi na Mheshimiwa Zitto kama bado una hoja kuna bajeti inakuja utauliza tena, tunaingia kwenye *guillotine*.

Kifungu 1001 Admin and HR. Mgt.....	Sh. 1,557,563,000
Kifungu 1002 Finance and Accounts.....	Sh. 392,949,000
Kifungu 1003 Policy and Planning.....	Sh. 569,313,000
Kifungu 1004 Govt. Comm. Unit.....	Sh. 82,089,000
Kifungu 1005 Procurement Mgt. Unit.....	Sh. 134,135,000
Kifungu 1006 Internal Audit Unit.....	Sh. 120,041,000
Kifungu 1007 Legal Service Unit.....	Sh. 154,717,000
Kifungu 1008 Info. & Comm. Tech. Unit.....	Sh. 103,198,000
Kifungu 2005 Transport Infrastructure Div.....	Sh. 159,601,000
Kifungu 2006 Transport Service Div.....	Sh. 87,999,335,600
Kifungu 5002 Transport Safety & Env. Div.	Sh. 246,690,400

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 68 - Mawasiliano

Kifungu 1001 Admin. And HR. Mgt.....	Sh. 1,281,607,000
Kifungu 1002 Finance and Accounts.....	Sh. 260,954,000
Kifungu 1003 Policy and Planning.....	Sh. 299,287,000
Kifungu 1004 Internal Audit Unit.....	Sh. 99,267,000
Kifungu 1005 Legal Unit.....	Sh. 65,445,000
Kifungu 1006 Gov. Comm. Unit.....	Sh. 52,143,000
Kifungu 1007 Procurement Mgt. Unit.....	Sh. 128,879,000

Kifungu 1008 Mgt Info. System.....	Sh. 116,289,000
Kifungu 2001 Comm. Div.	Sh. 448,928,000
Kifungu 2002 Info. Comm. & Tech.	Sh. 321,150,000
Kifungu 3003 Science & Tech.	Sh. 0

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 98 - Ujenzi

Kifungu 1001 Admin. And HR. Mgt.....	Sh. 2,275,179,500
Kifungu 1002 Finance and Accounts Unit.....	Sh. 412,395,000
Kifungu 1003 Policy and Planning Div.....	Sh. 326,164,000
Kifungu 1004 Gvt Comm. Unit.....	Sh. 135,834,000
Kifungu 1005 Procurement Mgt. Unit.....	Sh. 163,870,000
Kifungu 1006 Internal Audit Unit.....	Sh. 107,861,000
Kifungu 1007 Legal Service Unit.....	Sh. 104,488,000
Kifungu 1008 Info. Comm. Tech.	Sh. 100,158,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Kifungu 2002 Technical Service Div.....	Sh. 13,293,868,500
Kifungu 2005 Road Development Div.	Sh. 18,713,850,000
Kifungu 5002 Safety & Env. Div.....	Sh. 307,598,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

KITABU CHA NNE

MIPANGO YA MAENDELEO

Fungu 62 - Uchukuzi

Kifungu 1003 Policy and Planning.....	Sh. 0
Kifungu 1005 Transport Infrastructure Div....	Sh. 1,937,814,130,000
Kifungu 2006 Transport Service Division.....	Sh. 558,000,000,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 68 - Mawasiliano

Kifungu 1003 Policy and Planning.....	Sh. 0
Kifungu 2001 Comm. Division.....	Sh. 3,000,000,000
Kifungu 2002 Info. Comm. & Tech.....	Sh. 89,730,110,000
Kifungu 3003 Science and Techn.....	Sh. 0

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 98 - Ujenzi

Kifungu 1003 Policy & Planning Div.	Sh. 500,000,000
Kifungu 2002 Tech. Service Division.....	Sh. 22,500,000,000
Kifungu 2005 Road Dev. Division.....	Sh. 2,148,204,557,000
Kifungu 5002 Safety and Env. Division	Sh. 5,000,000,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

NDG. NEEMA H. MSANGI - KATIBU MEZANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda kutoa taarifa kwamba Kamati ya Matumizi imemaliza kazi yake.

(Bunge lilirudia)

MWENYEKITI: Tukae, mtoa hoja.

TAARIFA

WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Mwenyekiti, Bunge lako limekaa kama Kamati ya Matumizi na limekamilisha kazi yake, naomba taarifa ya Kamati ya Matumizi ikubaliwe na Bunge. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kutoa hoja. *(Makofi)*

WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Mheshimiwa Mwenyekiti, naafiki. *(Makofi)*

*(Hoja ilitolewa iamuliwe)
(Hoja iliamuliwa na Kuafikiwa)*

(Makadirio ya Matumizi ya Serikali ya mwaka 2016/2017 - Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano yalipitishwa na Bunge)

MWENYEKITI: Ninakupongeza sana Mheshimiwa Waziri, Bunge limewaamini, mkafanye kazi sekta ya mawasiliano ya simu bado mpo nyuma sana. Mchango wa sekta ya simu kwenye Mfuko wa Serikali ni *only 3.6 percent* wakati wenzetu Kenya wanaelekea kwenye *10 percent* na ukitizama *termination rate* ya *international calls* zinazoingia tukiweza kupata shilingi milioni 135 kwa mwezi tutapata zaidi ya shilingi trilioni moja na bilioni mia saba pamoja na *local calls*.

Kwa hiyo, naiagiza Kamati ya Bajeti ikae na Wizara na watu wa TCRA ku-*brainstorm issue* ya mapato ya makampuni ya simu kuongeza *revenue* ya Serikali. (Makofi)

Waheshimiwa Wabunge, kuna mtu amepoteza simu yake ya Nokia na simu hizi siku hizi sijui...

MBUNGE FULANI: Mtaje.

MWENYEKITI: Simtaji mtu mwenyewe, lakini ukiiipata simu aina ya Nokia aipeleke ofisi ya polisi. Mheshimiwa Likwelile halafu baadae Mheshimiwa Paresso. Mheshimiwa Mrs. *Likwelile*.

MWONGOZO WA SPIKA

MHE. VICKY P. KAMATA: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba mwongozo wako nitatumia Kanuni ya 68(7), hali kadhalika Mbunge anaweza kusimama wakati wowote ambapo hakuna Mbunge mwingine anayesema na kuomba Mwongozo wa Spika kuhusu jambo ambalo limetokea bungeni mapema ili Spika atoe ufafanuzi kama jambo hilo...

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mbunge, wewe sema tu...

MHE. VICKY P. KAMATA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana. Leo asubuhi wakati naingia hapa Bungeni kama ulivyo utaratibu wetu nimepita pale kwenye kukaguliwa niliacha gari yangu nikaingia na mimi kukaguliwa wakati gari yangu ikiendelea kukaguliwa na wale wataalam wetu wa usalama. Nimetoka kule ndani nikakuta gari langu bado linaendelea kukaguliwa na nilisimama muda mrefu sana wakaendelea kulipekuwa, lakini baadae nikachoka kusimama nikaomba kuingia ndani kwa sababu ndani ya gari walikuwa wameshamaliza. Wakaniomba nifungue boneti, nikawafungulia wakakagua kwa muda mrefu sana baadae wakaondoka wakaendelea kukagua magari mengine, nikabaki ninashangaa ni nini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nikashuka ndani ya gari nikawauliza kuna kitu gani mmeona kwenye gari yangu, je, naruhusiwa kufunga boneti yangu na

kuingia maana nimekaa muda mrefu sana. Wakaniambia gari lako limeonekana lina kitu ambacho siyo salama kuli-*park* ndani kwa kweli nilipata *shock* kwa sababu nikajua Mungu wangu inawezekana kuna bomu humu linaweza likalipuka wakati wowote au kuna nini! Nikasema sasa mnanisaidiaje kwa kuwa mmeshagundua gari langu lina kitu ambacho siyo salama kuingia nalo ndani, wakaniambia Mheshimiwa tunakuomba toa gari yako nje, mwenyewe naogopa kuiendesha sasa hivi baada ya ninyi kunipa hii taarifa, maisha yangu pia nayapenda, lakini mniambie ni kitu gani kama inawezekana kama ni bomu au ni nini liteguliwe haraka kabla halijaleta madhara.

Wakaniambia Mheshimiwa toa gari lako nje, nikatoa gari nje nikaanza kupata wasiwasi sasa nikili-*park* karibu na magari mengine kama litalipuka itakuwaje? Je, huku nje ninakoli-*park* ni salama.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nika-*park* mbali kidogo na magari mengine nikaingia nikawapelekea funguo za gari nikasema naomba basi niwaachie ili mpate muda wa kuliangalia hili gari lina nini, wakaniambia hapana nenda na funguo zako Bungeni. Nikasema sasa mnanisaidiaje wakaniambia Mheshimiwa nenda tutakagua tena baadae utakaporudi saa kumi.

Sikuelewa nikaja hapa kwa kweli nilikuwa bado nina hofu, ni nini wameona kwenye gari yangu. Nimekaa mpaka muda umefika nimeenda nikawaza mara mbili kuingia kwenye ile gari lakini nikapiga moyo kondo nikawasha gari langu nikaenda nyumbani. Nimeenda nikiomba Mungu kwamba kama ni bomu lisilipuke mpaka nitakaporudi tena kwa hawa wataalam wetu wa usalama wajiridhishe labda kama kipo wakitoe *then* nitakuwa na amani.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimerudi saa kumi nimelipaki gari nikaacha wazi kama kawaida nikaingia kukaguliwa, nimetoka nikakuta gari yangu wameshamaliza kuikagua wako wanaendelea na shughuli nyingine, nikauliza mmeona nini, kwa sababu mwanzo mliona tatizo kwenye boneti kwamba kulikuwa na kitu ambacho siyo salama gari yangu kuingia nayo ndani, sasa hamjaniomba hata nifungue hiyo boneti ili mkitoe hicho kitu au mniambie pengine mliona kwa wasi wasi mlikuwa tu na mashaka hamna uhakika kwamba kulikuwa kuna kitu cha hatari, wananiambia Mheshimiwa gari lako nenda nalo ndani.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nikawaambia hapana nimeshinda na hofu leo sijui kuna nini naomba nisaidiwe mmeona nini ndani ya gari, au militaka tu kuni-*embarrass* na kwa sababau zipi. Ninyi ni watu wa usalama, mnalinda usalama wangu, sasa mbona mnanipa wasiwasi sikuwa na amani kutwa nzima halafu mnaniambia nenda ndani hakuna kitu, mliona nini asubuhi na sasa mmekosa nini, hawakunipa maelezo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba Mwongozo wako hawa watu wa usalama wapo kwa ajili ya kulinda usalama wetu au kutufanyia *embarrassment*, kutuvuruga, naomba mwongozo wako. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante nimekuelewa Mheshimiwa, Mwongozo wako nauchukua na nitaujibu kipindi muafaka sasa hivi inabidi tufanye utafiti ili tujue kilichotokea. Mheshimiwa Paresso muda umekwisha haraka sana.

MHE. CECILIA D. PARESSO: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante nasimama kwa kanuni ya 68(7).

MWENYEKITI: Sema tu achana na kusoma hiyo.

MHE. CECILIA D. PARESSO: Wakati Mbunge wa Viti maalum Mkoa wa Manyara, Ester Mahawe anachangia alisema maneno kwamba wananchi wa Mbulu kipindi kilichopita walichagua debe la gunzi na sasa hivi wamechagua debe la mahindi. Maana yake kwa mujibu wa Kanuni ya 64(1)(g) Kanuni hii ni yakudhalilisha wetu wengine, Mbunge anatumia ndani ya Bunge na yeye mwenyewe anasahau ni mzaliwa wa kule, kwa hiyo, hata wakati huo wamechagua CHADEMA 2005/2010 maana yake hata ndugu zake, wazazi wake wote walichagua CHADEMA.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jana pia niliomba Mwongozo hapa Mbunge pia wa Viti Maalum nafikiri Ruvuma au wapi, alisema upande wa Upinzani ni sawa na wake wenza, upande wa Upinzani ni sawa na madebe matupu, mara zote tunaomba Mwongozo kwa Kiti chako lakini Kiti kinayumba, hakitaki kukemea haya mambo ambayo yanaendelea ndani ya Bunge, naomba Mwongozo wako. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Sasa mimi nilikuwepo jana kweli au Kiti? *(Kicheko)*

Hapana sasa nimekusikia na Kiti kitakujibu ahsante. Sasa ninaahirisha shughuli za Bunge mpaka kesho saa tatu asubuhi.

*(Saa 2.32 Usiku Bunge liliahirishwa hadi siku ya Alhamisi,
Tarehe 19 Mei, 2016, Saa Tatu Asubuhi)*